CZAKÓ GÁBOR

Iskolavár

CZAKÓ GÁBOR

Iskolavár

REGÉNY

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST

© CZAKÓ GÁBOR, 1976

ELSŐ RÉSZ

A vár

ELSŐ FEJEZET

I

A vonatból látta a fák fölé emelkedni a mohos, vörösbarna kastélytetőt. Csupán azért érdeklődött egy csellengő kisgyerektől, mert igen hiányzott neki az emberi szó. Egész éjszaka utazott egy üres fülkében, és a mogorva, álmos kalauz meg se mukkant, amíg a jegyét kezelte.

Az állomástól széles, járda nélküli kövesút vitt be a faluba. A parkkal átellenes oldalán kerekektől kitúrt, kiszáradt rögsánc jelezte, hogy eddig illik járni a kocsiknak, azon túl a gyalogosoké a tér. Ezt valaha vörös sóderrel hintették be, amit már rég a földbe tapostak.

A kastély messzire sárgállott a park fái közül, csekély halomról – épp szemben a templomdombbal. A két domb között vonult a főutca, körülöttük feküdt a falu. A főutca a szoroson túl térré terült, öt utca nyílt belőle.

A gyerek várnak nevezte, pedig csak kastély volt: jelenleg mezőgazdasági szakiskola, szakparasztképző. Olyan, akár a többi. Természetesen sárga és barokk. Kétemeletes, manzárdos, stukkós, ezzel együtt tömzsi és ormótlan. A kocsiföljáró fölé két túlérett testű kődelnő erkélyt tart. Az ablakok fölött teljesen szükségtelen tégla- vagy gipszívek borulnak egymásnak: ezek formáját nyilván égnek fordított pufók ülepek körvonalairól leste el az építőmester.

– Ilyen a barokk – morogta mérgesen. Okkal számított rá, hogy barokk lesz, mert az egyetemen úgy írták le, mint

„régi kastélyt", ez pedig magyarul barokkot jelent. Hiába reménykedett titkon legalább reneszánszban, hogy ne utálja előre – legalább – az épületet, ahol majd dolgoznia és élnie kell – ki tudja, meddig. Ráadásul parlagi volt, szedett-vedett. Hamis formák, cirádák sivár tömkelege, hogy mindenki lássa, mennyit áldozott rá a gazda, és senki ne vegye észre, hogy se neki, se a mesternek soha semmi nem jutott eszébe.

A parkba széles téglahíd, mellette keskeny fapalló vezetett a patakon keresztül. A kisfiú, aki kalauzolta, nem ment át vele az úttesten, a túloldalról intett: „Ez a vár!" Ez meg a várárok. A patakmederből nem meredtek hegyesre faragott karók: elefántfül méretű lapulevelek legyezték fölfelé a megposhadt víz szagát. Akár egy levedlett kígyóbőr, mocskos kis erecske tekergőzött a mélyben. A pallót választotta. Ropogott a léptei alatt. Középen megállt: bőröndjét bal kezéből átvette a jobba, lenézett, hátha meglát legalább egy békát.

A kapusfülkében nem ült senki. Nem is ülhetett; a poros ablakai mögött csapdába esett fényben látszott, hogy lomtárnak használják, deszkák, vasdarabok, kerti szerszámok maradványai hevertek benne, mennyezetig halmozva.

A főépület erkélyén szürkére fakult gyászlobogó lengett.

Vörös zúzalékkővel hintett sétány vitt enyhe emelkedőn föl a bejárathoz, félúton kettényílva virágágyszigetet ölelt, amelyben színes virágok a magyar címert ábrázolták volna, ha a közelgő ősz meg a múló száraz nyár el nem bágyasztotta volna őket. Az épület sarka mögött kézilabdapályát hasítottak ki a zöld gyepből. A közepén locsolófej prüszkölte magából körbe-körbe a vizet. Üde légáramot keltett maga körül.

Visszatért belé az az édes izgalom, amely egész úton, de

már azóta szorongatta, amióta végleges lett, hogy tanítani fog, és éppen ilyen iskolában. Fürge sietésre keltek a lábai.

A kocsifölhajtó két szárnya, a dús mészkőasszonyok mögött, a szokásosnál meredekebben szögellett a kapuhoz. Közel érve kiderült, hogy az erkély alatt nincs cikornyás ajtó, hanem hűvös, nehéz boltú kapualj vezet be az épületbe. Az okkerrá mélyült festék alatt öreg kövek feszültek a súlynak. Szűk udvarban ért véget az épület, amelyet íves árkádok szegélyeztek. Tömpék voltak ezek is, de méltóságteljesek, oszlopaikra raggatott stukkó-cirádáikat önérzettel viselték, mint bölcs a ráfröccsent sarat. Ki lehetett venni, hogy a sarkokban zömök tornyok állhattak valaha.

2

Az elkülönített a manzárd ablakából figyelte az érkezőt. A párkányra könyökölt. Reggelije érintetlenül állt mögötte az asztalon. Tegnap dél óta nem evett. Ebédet nem adtak neki, erre a vacsorát sem fogadta el. A kávé, a vaj, a kolbász meg a friss zsömle illata nem hagyta békén az orrát, sőt a gyomrába furakodott: nem csillapítani, ingerelni az amúgy is buzgó savakat.

– A többiek csak kenyeret kaptak meg töpörtyűt – mondta Rimus, a napos, aki fölhozta az ételt.

Megpróbálta visszaküldeni a reggelit, de Rimus azt mondta, hogy öntse ki inkább, mert ő szigorú parancsba kapta, hogy vissza nem viheti.

– Tudod, öregem, mit csinál a parancs, ha izélgetik?

Az elkülönített nem nevetett az avítt mókán. Maga sem tudta pontosan, hogy miért vállalta az önkéntes éhezést, de mintha nyugodtabb lett volna tőle: jobban tudta érzékelni önmagát, azt, hogy itt van, itt *kell* lennie, és nem máshol, ha már a vak szerencse vagy szerencsétlenség rárótta ezt

a szerepet, amire nem készült jobban a barátainál – Géczinél, Kissnél vagy a bohóc Winternél –, de ha már így esett, végig kell játszania hiba, tehát csalás nélkül. Anna miatt is, akit ugyanúgy nem akart becsapni, mint saját magát.

– Szerintem hülyeség ilyen jó kaját meg nem enni – mondta Rimus. Mivel választ most sem kapott, folytatta: – Ide süss! Edd meg, én nem árulom el senkinek. Ha kérdik, azt mondom, kidobtad, vagy mit tudom én.

Az elkülönített ingatta a fejét. Amíg Rimus beszélt, sikerült a csábító illatok ellenére kiűzni a gondolatai közül az éhséget és az étvágyat, innen már csak egy lépés volt nem gondolni arra, hogy mi lenne, ha . . . ha tegnap nem történt volna az, ami történt, ha ugyanúgy tűrt volna, mint eddig mindig mindenki, szóval ha nem itt lenne, hanem az ebédlőben marháskodna a többiekkel, Anna nevető szeme láttára . . . Vajon nevet-e most is?

– Csak a kolbászt kapd be! – kínálta Rimus a fél szál gyulait a tálcáról. – Kimenjek? Akkor nem is kell hazudnom, hogy tudom, mi lett vele. Úgyse veszi észre a kutya se.

– De.

– Ki?

– Én.

– No, ne hülyéskedj, nem tudja meg senki! Becsszavamra nem árullak el.

– Én tudom. Tudni fogom.

– És aztán?

– Épp ez az, öregem. – Megfordult, nekitámasztotta homlokát az üvegnek. Rimus morgott valamit, aztán elment.

Mindenki, ő is hallott az új tanár érkezéséről. Nem kellett külön tudomány rájönni, hogy ki lehet a bőrönddel, sportszatyorral cipekedő ember. Eggyel többen lesznek. Fiatalnak látta, de a tanár az tanár. Már nem zavarta az

ételszag. Csak akkor jutott eszébe ismét, amikor kissé kinyitotta az ablakot, és friss levegő áradt be a résen.

Becsukta gyorsan.

3

Nekirugaszkodott a kapualjból fölvezető lépcsőnek. Tábla mutatta: *Tanári szoba, Igazgatói iroda.* A homályos lépcsőházat csak a fordulóban világította meg egy kicsiny, szögletes ablak. Másfél méteres falat ütöttek át a kedvéért.

A tanári és az igazgatói iroda ajtaja egymás mellett nyílott, körülbelül a nagy erkély táján. A tanárit választotta. Bolthajtásos, hosszú terem volt, közepén akkora asztalsorral, amely csaknem végigérte. A bútorzatot is sárgára festették, a boltívek éleit pedig aranyra. Egy őrült restaurátor.

Hárman ültek odabent. Egy kopasz, nagy testű, idős férfi, rövidre nyírt, sötét bajusszal, meg egy fiatalabb, ám ez dús, galambősz sörényt hordott. A harmadik – nő – legföljebb huszonhét éves lehetett, rövid, koromfekete hajú. A közepesnél kissé magasabb, az arányosnál némileg teltebb; mindene egy-két ujjnyival többet mutatott a kelleténél. Az ajtónyitódásra nyomban fölugrott, s fürgén az érkező elé lebbent, míg a férfiak csak fölpillantottak az újságjukból.

– Jó napot, Karácsony Sándor vagyok – mondta az érkező. Letette csomagjait a földre, kezet nyújtott a nőnek.

– Virág. Fekete Virág. – Titkos arca volt; alsó és fölső ajka éppen egy vonalba termett, ám mozogtak szüntelen, egyazon mozdulat indíthatta őket sírni vagy nevetni; orra tán egyenes, de ha a cimpái kitágultak, lehorgadt, máskor meg mintha piszén meredt volna föl.

– Nagyon örülök.

– Na végre! – kiáltotta a sörtebajszú férfi.

– Mi is örülünk, hogy . . . – A szemébe nem lehetett nyugtalanság nélkül belenézni; másként tekintett vissza a bal, mint a jobb; vagy lelke kiismerhetetlen mélysége, vagy csekély bandzsasága okán. Dús, meleg kezével határozottan szorította Sándorét, a mondat folytatásával viszont habozott, tegezze-e rögtön. Még egyszer elkezdte a mondatot: – Örülünk, mert már azt hittük, hogy nem is jössz. – A tenyerükben forró pára kelt.

– Hát te nem tudod, hogy mikor kezdődik a tanítás? – A nyírottbajszú föltápászkodott a székéből. Kimentette Karácsony kezét Virágéból. – Wosinszky Pál. – Az ő marka szobahőmérsékletű volt, és érdes, akár a tölgyfaháncs. Útközben elhagyott újságjának középső lapja lassú lebegéssel hullott az asztal mellé.

– Valahogy elkeveredtek a papírjaim az oktatási osztályon – mondta az új tanár. – Már attól féltem, hogy mégse vesznek föl, amikor tegnap táviratilag értesítettek.

– Még hogy ide nem vesznek föl valakit! Hallottátok? – Az öreg hahotázott. – Ide? Na, ne érts félre, öcsém, nem szándékoztalak lebecsülni. – Ráhúzott egy nagyot Sándor vállára.

– Örülnek, ha jön valaki – mosolyogta a lány.

– Vigyázó Imre. – Az őszhajú is kezet nyújtott. Ideges, vékony ujjai voltak, gyöngék, akár egy gyereké.

– Ő az énektanár – hahotázott ismét a bajuszos. – Az ő útmutatása alapján tanulnak a gyerekek különbséget tenni birkabégetés és marhamuúzás között.

Vigyázó ujjai kimenekültek Sándor kezéből, de szemét nem vette le róla. Úgy vizslatta, mint aki rögtön mindent meg akar tudni új kartársáról. Sándor elfordult, nem találta okát, hogy rögtön így fürkésszen valakit, akit életében először lát.

– Nyelvtanár – próbálta Wosinszky harsányságát enyhíteni Virág.

– Oroszt tanít – egyezett bele az öreg –, de dalba szedve! Azért rendes fiú, azzal együtt, hogy titkos zongoraművész! Az volt, *majdnem*. – Ezt is szívderítőnek találta, és Vigyázó lapockái közé bunyózott; beledobbant a kis ember háta. – Aztán tudós lett, és úgy döntött, hogy mindentudásával a kis pórokat fogja boldogítani. Hány nyelven is beszélsz, Imruskám? Négyen? Ötön?

– Egyen se igazán.

– Látod, milyen szerény? Azért vigyázni kell rá, alamuszi macska nagyot ugrik! Meg a *virágillatot* is kedveli módfölött!

A lányból egyfolytában bugyogott a kacagás. Az őszhajú szemei égtek, tüzük sütötte Sándor arcát.

– Jöjjön már beljebb, ne álljunk itt az ajtóban! – Virág megérintette Sándor vállát. – Ha ez a mi Pali bácsink mókázni kezd, minden baját elfelejti az ember. Ő a mi tréfamesterünk. Nélküle megenne bennünket az unalom ebben a porfészekben. – Vigyázó felé került, erre az rebbenő gyíkmozdulattal elsiklott előle Wosinszky mögé.

– Ne félj tőle, ne félj! – buffogott Wosinszky. – Ugorj már egyszer, Imruskám, az isten szerelmére! Mutasd meg, hogy mekkorát ugrik az alamuszi macska, ha nekidurálja magát!

Virág ismét kacagott. Sándor hagyta, hogy az asztalhoz terelje. Engedelmesen ment; a lány feszültséggel teli ujjai ott szikráztak, szórták láthatatlan villámaikat a gerince mögött, készen arra, hogy ha megállna, rögtön belécsapjon egy. Az asztalnál Vigyázó szemének két szénparazsa várta. Megadóan lehuppant egy székre.

– Szóval, nagyon vártunk már, öcsém. – Wosinszky széket kerített hatalmas ülepe alá. – Három hete folyik a tanítás, és mi látástól vakulásig gürcöltünk helyetted. Remélem, méltányolod majd, amikor az első fizetéseddel a zsebedben milliomosnak fogod érezni magad!

– Persze! Hogyne!

Virág a másik oldalról kerítette be.

– Legföljebb százezresnek – mondta. – De fillérben!

– Ez lesz az első fizetésed? – kérdezte Wosinszky.

– Hát, diákkoromban, nyaranta mindig figuránskodtam, napszámoskodtam, kőműves mellett, gépnél, ami jött. Meg eljártam apámmal a szövetkezetbe. Aztán egyetem előtt tanítottam egy évig képesítés nélkül egy tanyai iskolában.

– Nem tragédia, Virágom, hogy munkaerőként nem szűz. Lényeg az, hogy nőtlen! Vetted észre? – Rábökött Sándor gyűrűtlen kezeire. – No és majdnem olyan daliás, majdnem olyan csinos, mint én.

– Ez kell *nekünk* – mondta csöndesen Vigyázó.

Wosinszky leeresztett, csak a hangját tartotta magasan.

– Az én Irénkém egyáltalán nem akar férjhez menni.

– Ő nem akar, vagy te nem engeded?

Wosinszky visszazökkentette magát az eddigi kedélyállapotába. – Volt alkalma rajtam keresztül megutálni az egész férfinemet! – Röhentett egy röfögőset, aztán Virághoz fordult. – A hírek szerint csak történelem szakos, ami, ha jól tévedek, nem hoz sokat a konyhára. Nemdebár?

Sándor bólintott. Az öreg folytatta.

– Ha akarjátok, induláshoz kölcsönadok nektek egy vemhes göbét. Tartjátok, és az első alom a tiétek. Ingyen és bérmentve.

– Pali bácsi disznókat tenyészt – magyarázta Virág. – Minden évben ötven-hatvan darabot köt le.

– És néhányat meg is eszek! – Végigsétáltatta nagy medvemancsait domború pocakján.

Sándor sunyítva körbepillantott. Az őszhajú újságjába temetkezett ismét. Remegő ujjai között halkan zizegtek a lapok.

– Milyen szakos vagy? – kérdezte Wosinszkytól Sándor.

– Kanász szakos! Megmondtam! – élcelődött Virág.

Wosinszky a szék támlájára bízta a mázsáját.

– A tanári fizetésből nem lehet ugrálni. – Legyintett. – Ha túl nagyot ugrasz, leesik rólad a gatya, ha már előbb nem kopott le a fenekedről. Ez rád nézve nem lenne sorstragédia, Virágom, legalább tájékozódhatnál! – buffantott egyet. Sándor válla fölött átnyúlva megmarkolta a lány karját; ujjai közül szinte kicsordult a húsa. – Ki kell használni, öregem, azt a helyzeti előnyt, hogy ilyen koszos faluba vetett bennünket a sors, ahol csak disznót meg pénzt lehet fiaztatni. De azt legalább lehet.

– Matektanár, meglátszik! – kacagta Virág. – Úgy, de úgy kiszámol mindent, hogy abban hiba nincs!

– Na, az iskolától még senki se lett okosabb! – dörmögte az öreg.

Meg kellett volna kérdezni a lánytól is, hogy ő mit tanít; ezek után nem volt különösebb jelentősége.

– Te milyen állatot tenyésztesz?

– Sajnos, bentlakó vagyok, amióta idekerültem. Két éve. A szobámban nem lehetne se disznót, se pecsenyekacsát nevelni. De nem is értek hozzájuk, nem is érdekelnek.

– Azért a te tudományod se kutya! – mondta Wosinszky.

– Miféle tudományom? – kérdezte élesen Virág.

Wosinszky krákogott egyet, majd nem válaszolt a kérdésre.

– Egy lány az más – mondta utóbb. – Elég, ha saját magát tenyészti, aztán fülön csíp egy jóképű fickót, aki dolgozik helyette, dönti haza a pénzt, hogy ő költhesse! – Nevetett megint, mintha vulkán lenne, de láva helyett hahotával töltve degeszre, amit naphosszat eregethet, anélkül hogy valaha kifogyna belőle.

Sándor kikelt a székből.

– Azt hiszem, kéne szólni a dirinek, hogy megjöttem.

– Bajos – mondta az öreg. – Ma csak kilencre jön be. – Kemény hasa alól előbányászta arany zsebóráját, fölkattintotta. – Még csak negyed kilenc. Ilyenkor az ágyában fekszik, a gyomrában egy liter kamillateával, és ötpercenként megfordul. Ha jól számítom, egyelőre a bal oldalánál tart. Még van vissza öt perc hason és öt a jobb oldalán. Höh. Ma különös gonddal kúrálhatja magát.

– Fekélyes – magyarázta Virág –, ráadásul . . . – A másik két tanárra nézett, majd elhallgatott.

– Nem könnyű manapság igazgatónak lenni – vigyorgott Pali bácsi.

– Mindig tanító szerettem volna lenni – mondta Sándor, és mosolygott, mert elmésségnek szánta –, de igazgató soha.

– Kockázatos is, különösen annak, aki nem bírja a pálinkát. A bor még elmenne, de errefelé pálinkafőző népek laknak, és a fönti főnökök nagyon hozzászoktak.

– Aha.

– Nem beszélve arról, hogy efféle nyavalyánál a diákparlamentek és balesetek lehetőleg kerülendők. – Wosinszky összekacsintott Virággal.

Az újság mögül kivillant Vigyázó szeme. Nem tüzelt, inkább csodálkozott, várta, hogy mit mondanak még. Miután más tárgyra tértek, visszarebbent a *Magyar Nemzet* fedezéke mögé.

– Hát vackolj le, Sanyikám – mondta Wosinszky. – A főnök szerint itt kapsz szállást a vendégszobában, amíg be nem szerzünk valami jobb, férfinak való helyre. Noha ez se utolsó, mert Virág szomszédja leszel.

– Nem egészen, köztünk lesz a kapualj – nevetett a lány.

– Az csak lik! Micsoda férfi az, akinek akadály! – Az öreg csapkodta a combját, majd szétrepedt rajta a nadrág.

Sándor fölvette a csomagjait.

– Legjobb, ha rögtön indulok, hogy mire az igazgató bejön, addigra lepakolhassak és rendbe szedhessem magam.

– Mutatom az utat – ajánlkozott a lány.

– Nana, Virágom, nana! Csak módjával, mert kilenckor órád lesz!

– Miattam ne fájjon a *te* fejed, Pali bácsi!

– No és Puss gyomra?

– Úgy kell neki, ha fájdítja.

– Imruska szívét se sajnálod? – széles mozdulattal elsöpörte Vigyázó arca elől az újságpalánkot. – A te szíved sajog, mi, hogy ez a Sándor gyerek rögtön az első percben karácsonyt csinál Virágnak?!

– Sajog – mondta Vigyázó. Összehajtotta, majd az asztal közepén levő halomra helyezte az újságját.

– Akkor meg miért nem rohansz utána? Mit állsz itt?

– Nem állok, ülök. Láthatod, Palikám.

Az öreg először meglepődött, aztán módfölött mulatságosnak minősítette Vigyázó válaszát. A legharsányabb röhögésével értékelte. – Ül. Tényleg ül! Haha!

A falon egy szög hegyére függesztett történelmi nagyság (ravaszul úgy módolta ki a képet a rajzolója, hogy mindenhová nézzen) ingatni kezdte a fejét.

4

Puss Kornél hét óra negyvenötkor teljesen frissen ébredt az igazgatói lakásban. Legszívesebben kiugrott volna a szoba közepére, de felesége még kint neszezett a fürdőszobában. Éjjeliszekrényén párolgott a kamillatea. Megelégedett annyival, hogy az ágyban heverve adta át magát a nyitott ablakon beáradó napfénynek és friss levegőnek.

A teát gyorsan leeresztette a torkán, de nem vágott pofákat hozzá, mint amikor látta az asszony. Visszaereszkedett a párnára. Alapjában véve szerette a kamillateát, sőt gyomorfekélye sem volt, de e félóra nélkül – amíg csöndesen szenvedgethetett az ágyában, öt-hat percenként egy negyedfordulatot téve – csalódott lett volna biztosan. Egyébként mindenki úgy tudta, hogy van (borsónyi, rizsszemnyi, kukoricányi), önmagát is beleértve. Egyedül a felesége gyanakodott, hogy mégse, ezért szokott szenvedő arckifejezést ölteni, ha az asszony rányitott, meg azért, mert a békességet szerette, a nyugalmat, a dolgok biztonságos rendjét.

Megtapogatta a hasát. Szemet se fájt. Nyomta erősebben, még, még, amíg körmei bele nem mélyedtek a félujjnyi lágy hájba. Lágy háj. A hasizom-gyakorlatokat hajdan volt szertornász korában is utálta. Elégedetten kitette a kezét a takaróra, föltekintette szép, holdas körmeit.

A gyűlöletes tegnap estéjén azzal feküdt le, hogy szeretni fogja a mai napot. Órája nem lesz, munkája annyi, amennyit csinál magának. Fiatal, új tanár jön, akit be kell vezetni a mesterség titkaiba. A kis zöldet. Az éretlent. Sehogy se sikerült visszaemlékeznie az ő első napjára. Nyár vége volt nyilván, augusztus valahányadika, más nem is lehetett, de hogy akkor is így sütött-e a nap, mint most, vagy borongott, a mély álomtól még bolyhos agyával nem sikerült fölidéznie. Az igazgatója végre megjelent előtte, amint sírva bizonygatja a pinceszeren: „Higgyétek el, én brezsnyevista vagyok, nem hruscsovista!" Hasát a térde tartotta; szinte ha hordót lovacskáztatna. De ez már jóval utóbb történt, évekkel később. Viszont pohos volt, akkor is, előtte is, világéletében, nem olyan szikár, mint ő. Biztosan kövér vénemberre számít ez a gyerek is. A szekrény oldalán csillogó expanderre tévedt a tekintete. Megnézte az óráját: gyerek volt még az idő, viszont a hanyatt

fekvésre szánt percek elmúltak. Átfordult a jobb oldalára. Asszonya hűlt helyéről Bakó Géza jutott eszébe. Vali biztos azért rajongott érte mindig, mert érezte, hogy az a kölyök utál engem. Az asszonyok semmit se tudnak, de mindent megéreznek. Őt kell még elintézni ma. Hogyan? Az egész diákság előtt folytassák le a fegyelmit, vagy elég lesz a tantestületi döntést fölolvasni nekik? Az előbbi nyilván sokkal hatásosabb, ám ezek a gyerekek kiszámíthatatlanok. Nem kezelhetetlenek – mert ugyan ki az? –, de semmi fegyelmet nem hoztak hazulról. A sima ügyeket is összegubancolhatja a butaság. És ráadásul itt van a holnaputáni diákparlament.

Kinyílt az ajtó, Vali benézett. Behunyta gyorsan a szemét.

– Jólesett a tea?

Kénytelen volt válaszolni.

– Köszönöm. Amennyire a kamillatea egyáltalán jóleshet.

– Én megyek.

– Jó.

– Szervusz.

– Szevasz.

Kattant a kilincs. Léptek, előszobaajtó, kulcscsörgés.

Harmadik napirendi pont. Hasára fordult. Kis estélyecske Rozika névnapja alkalmából, messze föld legjobb halpaprikásával.

5

A lépcsőfordulóig mentek csak le. Egy kis mélyedésben keret nélküli barna faajtó sötétlett. Sándor észre se vette fölfelé jövet. Virág a pihenő széléről megmutatta, hogy a kapualj túlsó oldalán hasonló lépcső van.

– Azon az oldalon lakom én. Egy ugyanilyen ágyúállásban.

– Ágyúállásban?

– Abban ám! – A lány előrement. – Arra szolgált valaha.

Az ajtó mögött pár lépcsőn lehetett lejutni egy hosszúkás, keskeny, hajópadlós szobába. Valahonnan kiselejtezett, kopott huzatú csőbútorral volt berendezve; az ablak melletti sarokban rekamié, előtte dohányzóasztal két fotellal, lábánál barna szekrény, egészen más divat szerinti, e mögött falikút, vödör, mosdótál állványon.

– Vízvezeték is van? – kérdezte örömmel Sándor. Bőröndjét ledobta az egyik fotelba, a sporttáskát meg melléje a földre. A lány lehuppant a másikba. Rövid bőrszoknyáját megemelintette a légellenállás.

– De víz csak akkor van benne, ha a lavórból beleöntöd.

– A vizet elvitték az ágyúval együtt?

– Gondolom. – A lány fölemelte a jobb karját, hunyorított, és az ujjával kilőtt az ablakon. – Ksss!

– Talált?

– Két tucat hívatlan vendégnek vége. Kartács volt.

– Nem szereted a vendégeket?

– Én? Imádom!

Sándor beakasztotta a ballonkabátját a szekrénybe, és a bőröndből rakni kezdte befelé a ruháit. Feleekkora szekrényben is maradt volna tőlük hely bőven.

A lány fölállt és bebújt az ablakmélyedésbe. Nem is nagyon kellett bújnia, csak a közepe táján hajtotta le a fejét. Olyasféleképpen nézett ki, mint egy másfél méter magas csonka gúla, amelyet az oldalára döntöttek. A kisebbik fedőlapja alkotta az ablakot. Nyugodtan beülhetett az alján körbefutó padkára négy-öt ember is.

– Éppen ilyen a kilátás az én szobámból is. – Visszajött.

Sándor betette a szekrény alsó fiókjába az ünneplő fekete cipőjét meg a saruját. Virág megállt mellette. Egész közel, combja érintette a vállát. Csak jobb kézzel rakta a

lábbelik mellé a zoknigombócokat meg a tisztítószeres zacskót; mert mi lesz, ha a bal vállát megmozdítja?

– Nincs valami sok ruhád.

– Nincs. – Kiürült a bőrönd, föl kellett volna állnia.

A lány jobb keze – mint egy nesztelenül szálló bagoly – leereszkedett a fejére, ujjai befurakodtak a hajába.

– Jó Balaton-szagod van.

– Én meg azt hiszem, hogy mozdonyszagom. Széndioxid. – A lány ujjai sétáltak a hajában. – Kedvem lett volna megfürödni a Balatonban – mondta Sándor lassan –, de éjszaka volt, amikor elmentünk mellette.

– Akkor az igazi fürödni! – Mintegy véletlenül közelített a combja Sándor vállához. Az ingen keresztül hűvösnek mutatkozott a bőre, ám Sándor úgy érezte, hogy ha csak egy vonallal is erősebben feszítené neki a vállát, akkor a lángoló vér rögtön kicsapna alóla. Zsibbadni kezdtek az izmok a bokája körül. Beszélt inkább.

– Ha a vonat megvárt volna. De ezek a vonatok nem olyanok, mint az ausztráliaiak.

– Azok milyenek?

– Ausztráliában vannak olyan állomások, ahol nincs semmi más, csak az indóház meg egy kocsma. A legközelebbi település száz mérföld. Na. A vonat hoz a kocsmárosnak egy csomó sört meg mindenféle italt. Lerakják, az utasok leszállnak, és a vonat addig vár, amíg az összeset meg nem isszák.

– Aha! – Virág keze nesztelenül, ahogy érkezett, fölszállt a fejéről, combja eltávolodott a válla mellől. Fölállhatott.

A lány végigringott a szobán, újra bebújt az ablakmélyedésbe, és nézett kifelé. Sándor utánament, a sporttáskában hozott könyveket lerakta a padka szabadon hagyott részére. Virág végighárfázott ujjaival a gerincükön; megadóan eldőltek.

Sándor visszaballagott a kopogó hajópadlón a szekrény mögé. Ledobta az ingét. Prüszkölt, csobogott, pancsolt a hideg vízben. Csak akkor vette észre Virágot, amikor már ismét mellette állt, törülközővel a kezében.

– Köszönöm. – Dörzsölte magát tiszta erőből.

– Lejön a bőröd!

– Fölfrissít. Egész elpilledtem a vonatozásban. Lassabb a vasút, mint volt száz éve.

A lány mosolygott: aranykapuk nyíltak a szemében, mögöttük feneketlen kék mélység. A fiú erős volt; lebarnult és izmos.

– Milyenek itt a gyerekek? – kérdezte Sándor.

– Hát milyenek lennének? – megigazította a melltartója vállpántját. – Olyanok, mint a többiek. Egy kicsit talán butábbak. A java inkább gimnáziumba meg ipari szakközépiskolába igyekszik. A maradék a mienk.

– És a diri?

– Ő is olyan, mint a többi. Egy kicsit biztosan részegesebb az országos átlagnál, és többet is veri a gyerekeket. De okos, és a fél világot ismeri. Fél tucat tisztsége van, szóval fontos ember, el se tudja képzelni, hogy nélküle bármi történjék itt vagy a megyében.

– Veri a gyerekeket? – Sándor lepottyantotta a törülközőt a mosdóállványra. – Veri a gyerekeket?

– Olykor. Vizes maradt a nyakad. Te is mindig elfelejted megtörölni a sótartódat? – Kuncogott. – Akarod, hogy én töröljem meg?

Sándor kivette a kezéből a törülközőt.

– Azt mondtad, hogy veri őket?

– Néha elszalad a keze. Nem hallottad, hogy gyomorfekélyes? A hosszú igazgatóskodás kikezdte az idegeit. Rengeteget nyüzsög, mindent maga akar csinálni.

– Ti hagyjátok, hogy verekedjen?

– Mit csinálnánk?

– Mit tudom én. Beszélnétek vele, vagy ha nem használ, jelentenétek.

– Minek jelentenénk?

– Hát, hogy tudják!

– Közismert, hogy veri őket. Egyszer megírta az újság is, be is ismerte, hogy nagyon sajnálja, de néha ideges. Ezzel el lett intézve.

– Félelmetes.

– Aha.

– A gyerekek tűrik?

A lány arcán megjelent az a mosoly, amit Sándor már látott, amikor a tanáriban az igazgatói sorsról elmélkedtek.

– Már amelyik – mondta kis idő múlva.

– Visszaütnek?

Csöngettek.

– Siess! – mondta Virág. – Elkezdődött a tízperc. A diri már biztosan vár.

Ingujjban, borzasan indult az ajtó felé. A lány nevetett.

– Ne így! Fésülködj meg! A főnök igen precíz ember. Mindene a külcsíín! – Az í hangokat éles hihizésbe vezette át. – Szavajárása a külcsín, pedig elég fiatal még. Amolyan jó negyvenes. Az embert is a tolláról szereti megismerni. „Rendetlen külsejű embernek a gondolatai is rendetlenek, kérem!"

Sándor gyorsan összegráblázta a haját, aztán fölkapta a zakóját.

– Így már biztos elnyerem a tetszését!

– Nyakkendőt nem kötsz?

– Sose szoktam.

– Pedig azt különösen szereti. Nyakkendős férfiakat díszzsebkendővel.

– És te?

– Én?

– Te milyeneket szeretsz?

– Milyeneket szeressek? – kérdezte Virág félig kacéran, félig komolyan.

– A nyakkendősöket szereted vagy a nyakkendő nélkülieket?

– Ezen még nem gondolkodtam. De szeretem, ha egy fiú csinos. – Kihajtotta Sándor gallérját a zakóra, ő pedig visszatette.

– Ezt se szoktam.

– Pedig úgy igazán csinosabb, ha már egyszer nem kötsz nyakkendőt. – Föllépett a lépcsőre, hogy magasabb legyen Sándornál. Egyik kezét a háta mögé dugta, a másikkal minden nyomatékos szónál húzott egy vonást a levegőbe. – Egy tanár mindig, minden körülmény között ad magára! A tekintélyét soha, semmilyen körülmények között nem engedi megcsorbíttatni! Ezen a kettőn, a renden és a fegyelmen alapul az egész oktatás! – Nevetett. Megcirógatta Sándor gondba ráncosodott homlokát. – Sose búsulj előre, hékás! Nem olyan rossz hely ez, főnöknek meg lennie kell, tudod. Aztán itt van az öreg Palcsi! Annyit lehet röhögni rajta, hogy az ember beleszakad. És micsoda murik szoktak lenni! Névnapok. Itt van olyankor a fél világ: mindenki, aki számít a megyében. Különösen Kornélnapon. Ma is lesz egy, a csúnya Rozié, de ez nem olyan érdekes. Erőlködnek, különösen a férje, hogy kiemelkedhessen végre az „uralkodó osztály"-ból, de nem tudnak a dirin túltenni. A mulatásban ő a legnagyobb mester; ennek is köszönhet mindent. Na, föl a fejjel! – Két tenyeréből kelyhet formált, belefoglalta Sándor arcát. – Te okos fiú vagy, látom, hogy okos vagy, de zöld, mint a sóska! – Kacagott. – Hallgass egy öreg tanárra!

A diáktanács tagjai csöngetés után fél perccel a KISZ-szobában ültek az összetolt asztalok körül. Csak Laduga és Venczel hiányzott: őket naposi kötelességük a szertárakba szólította. A két lapuló elsőst, akiket az igazgató találomra nevezett ki közéjük, Winter Gyurka kiküldte.

– Surranjatok már le, apókáim, a tanáriba, keressétek meg a Stelázsi tanár urat, és súgjátok meg neki, hogy várjon egy kicsit, mert még nem jöttünk össze.

Az elsősök föltápászkodtak az asztalvégről.

– Stelázsi tanár urat? – kérdezte óvatosan az egyik.

– Polczot, te szegény – mondta neki Rimus Gyula. – Nehogy Stelázsit mondj, mert úgy kirúgnak, hogy a lábad se éri a földet!

A másik elsős, akit hallgatása bölccsé avatott, elvigyorodott. Kimentek.

– Uram, te pedig szíveskedjél az ajtó elé állni, hogy legyen, aki sikítson, ha valaki idetolja a képét – mondta Winter.

Úr Jancsi méltatlankodott.

– Miért éppen én?

– Mert éppen te.

– Titkolóztok?

– Eltrafáltad, apókám.

– Én is kimegyek – ajánlotta Gyula.

– Te maradsz! – Géczi Pista visszanyomta Rimust a székébe.

– Fogadjunk, hogy Bakóról akartok dumálni – mondta Úr.

– Vesztettél – állapította meg Kocsis Anna.

Megszólalt a hatodik tag, Kiss Béla is.

– Ha hallgatózol, letépjük a füled.

– Mind a kettőt – tette hozzá Winter.

– Nem szoktam hallgatózni. – Önérzettel fölállt, és kivonult. Winter utánaosont, kiszólt hozzá az ajtón keresztül.

– Ne itt ácsorogj, Nagyságos! Rögtön látja rajtad mindenki, hogy minek vagy kint! – Számolta Úr lépteit. – Tiszta a levegő! – jelentette kis idő múlva.

– Miért akartál kimenni? – kérdezte Géczi Rimustól.

– Mert kiszállok.

– Kiszállsz? – csodálkoztak valamennyien.

– Ki. – Rimus a nyomaték kedvéért bólintott.

– Mi ütött beléd? – kérdezte Anna.

– Semmi. Hülyeség ez az egész hasbapuff akció. A diákparlament meg még nagyobb hülyeség.

– Miért lenne az?

– Mert az. Reggelinél beszéltem Gézával is. Ez egy hülye romantikus izé.

– Fél a diritől – állapította meg Kiss.

– Csak annyira félek, mint ti.

Csönd lett.

– Ez egy jó balhé! – mondta sokára Géczi.

– Nem balhé! – szólt rá Anna. – Géza a diákbizottság elnöke, és amit tett, egyetértésünkkel tette!

– Ki a francnak jó ez? Nekünk? Gézának? Mire jó neki, hogy második napja nem eszik? Még a kolbászt is otthagyta. – Rimus nyelt. – A parlamenten meg ugathatunk, ha merünk. Meghallgatják és elfelejtik. Kinek jó?

– Nekünk – mondta Anna.

– Menj már a francba! – Rimus ki nem állhatta a fontoskodó lányokat.

– Most ő fog félni tőlünk! – jelentette ki határozottan Anna.

– A diri?

– Bizony! Vannak eszközeink, amiktől betojik, meglásd!

Rimus nem érdeklődött, vállat vont.

– Én akkor is kiszállok.

– Mondd már meg, hogy miért? – kérdezte Winter.

– Mert nincs értelme.

– Hogyhogy nincs értelme?

– Úgy, hogy nincs. Semmit se fogtok elérni. Begerjedtek egy kicsit, pofáztok, aztán kiszúrják, hogy ti vagytok a hangadók, és kaptok a nyakatok közé. Nem érdemes széllel szemben pisálni.

– Lebuktatjuk a dirit! – kiáltotta Winter. – Nem érted?

– Megvannak hozzá az eszközeink! – ismételte titokzatosan Kocsis Anna.

– Nagy túrósaitok vannak.

– Majd meglátod. A kimenőktől Géza ügyéig mindenben igazunk van. Fehéren-feketén – jelentette ki ünnepélyesen Anna.

– Elvette az eszét a szerelem – mondta Kiss.

– Hülye vagy. Annáét vette el. Ő van oda Gézáért! – Anna hallgatott, Rimus vállat vont. – Ha annyira biztosak vagytok a dolgotokban, akkor miért nem vettétek be a többieket is?

– Az elsősöket? – kérdezte megvetően Géczi.

– Nem. Venczelt, Ladugát meg a Nagyságost.

– A nyalis Nagyságost? – legyintett Kiss.

– Őt nem vesszük be – mondta komolyan Kocsis Anna –, de Ladugával és Venczellel még tárgyalunk.

Géczi hirtelen kinyitotta az ajtót.

– Nem megmondtuk, hogy odébb állj? – rivallt Úrra.

– Letépjük a füledet, Nagyságos! Elfelejtetted? – tetézte Winter.

– Ha sikerülne lebuktatni, úgyis egy másik ugyanilyen jönne a helyébe – mondta elgondolkodva Rimus. – Nem beszélve arról, hogy mindegyikőtöket ki fogják rúgni.

Kocsis méltóságteljesen fölemelkedett a székéből.

– Ha kirúgnak, kirúgnak. Legalább te se maradsz egy olyan iskolában, ahonnan még anyádhoz se engednek haza, ha nem építed a Stelázsi kerítését.

– Ki kell bírni a sulit, Anna, és kész. Ezért kapjuk az ösztöndíjat a szövetkezettől. – Rimus az inge ujját babrálta. Olyan, mintha dolgoznánk. Ezt mondja az apám is.

– Az apucikája – vihogott Gyurka. – Az öreg Rimus csak tudja!

– Tudja, öregem.

Hallgattak.

– Mit csináljunk vele? – kérdezte Géczi.

Tanácstalanul néztek össze.

– Becsszavamat adom, hogy nem doblak föl benneteket.

– Apókám, apókám, nem kevés ez egy kicsit? – kérdezte Winter Gyurka.

– Ez van – mondta Rimus.

– Mi legyen? – kérdezte Kiss fenyegetően.

– Agyon nem üthetjük – vélte Géczi.

– Én hiszek neki – sóhajtott Kocsis. Kezet nyújtott Rimusnak. – Becsületszavadra?

– Becsszó.

– *Becsület*szavadra!

– Becsületszavamra.

Fölálltak. Jobb kezüket ujjheggyel összeérintették, aztán begörbítették. Egy markolásban egyesült az öt kéz.

– Agyonüthetünk, ha visszaszívod? – kérdezte Kiss.

– Agyon.

Úr köhögni kezdett odakint. Géczi ballal szétcsapta a csoportos kézfogást.

I

Sándor a tanáriban bemutatkozott Sülének, az igazgatóhelyettesnek; a néhai nehézsúlyú birkózó tornatanárnak; Rozikának, a biológusnak; Polcz Istvánnak, a kollégiumi nevelőnek, aki fizikát is tanított. Valika, az igazgatóné, hevesen megszorította a kezét.

– Végre egy férfi, végre egy férfi!

– Hát mi nem azok vagyunk? – kurjantotta Wosinszky.

Az igazgatóné esetlen, hosszú szoknyát viselt, amely úgy hatott, mint egy üres cigarettahüvely. Időnap előtt öregedő arcában viszont gyönyörű szemek égtek.

Vigyázó elődugta keskeny orrát egy könyv mögül.

– Sajnos, jobbára csak férfiak vagyunk és csak nők.

– Hála istennek, nem hermafroditák! – nyerített Wosinszky. Vigyázó letette a könyvét, gondosan megtörülte a szemüvegét.

– Igen, alighanem – mondta lassan.

– Hallod ezt, Sanyikám, hallod? – ütötte Sándor hátát az öreg. – Óriási ma az Imre, nem?

– Hagyjad, Palikám – szólt rá csöndesen Vigyázó. – Én már hülye vagyok, de ő még, érted . . . még szerethet gondolkodni.

Csönd lett hirtelen, az igazgatóné jobbra-balra kapkodta a fejét, amint egyikről a másikra nézett. A haja kis szikrákat keltett műszálas blúzából.

– Mindenki szeret, mindenki szeret – motyogta ennek is, annak is.

– Fiatal még – Vigyázó viszatette a szemüvegét. – Emlékszel? – Elbújt a könyve mögé.

Wosinszky levezetésként röhentett, kettőt. Szerencséjére nyílt az ajtó, és a súlyosodni kezdő csöndet megtörte a má-

sik igazgatóhelyettes. Kézfogásra nyújtott karral vágott át a Sándor körül álló tanárok gyűrűjén. Lila-fekete-halványkék cirkalmakkal ékített ruhát, narancsszín parókát, hozzá bíborszín ajkakat és barna körmöket viselt.

– Csakhogy végre megjött!

Sándor hosszút pislantott a rengeteg szín tündöklése ellen, de csukott szeme is káprázott tőlük. Markába csuszszant a nő széles, lágy keze.

– Nem fog haragudni, ugye, ha néha Pucikámnak szólítom? – Szétnyílt az ajka; a hatalmas bíbor kapuban két pompás, egészséges fogsor csillogott. Igazi húsevő fogak. Kissé rekedten nevetett, mint az erős dohányosok.

– Ugyan – hebegte Sándor. Mondta a nevét, de az igazgatóhelyettes nem tartotta fontosnak, hogy ő is bemutatkozzék.

– Mindenkit így szólítok, csupa szeretetből. Mi itt mindannyian nagyon szeretjük egymást, és a nőknek ebben élen kell járniuk. Nem igaz? – Újból nevetett.

– De. Hogyne. – Sándor sietve elvonta a kezét, amint gerincéből odaért a hideg reszketés. A nő szeme megvillant.

– Siet félreérteni?

– Dehogy!

– Pedig azt olvastam az önéletrajzában, hogy maga parasztszármazású. Tudtommal a parasztok nem idegenkednek a természetes dolgoktól.

– Én se idegenkedem.

– A nyíltságom zavarja talán? Én mindenkivel őszintén beszélek.

– Ugyan, hogy zavarna? – Sándor segélykérően nézett körül. Virág Süle mögé bújt, Wosinszky az ablak felé fordult; vesztére, mert meg kellett látnia Vigyázót, aki az igazgatói szoba felé mutogatott.

– A diri! A diri!

Wosinszkynak meg kellett hallania, elvállalta hát a Grállovag szerepet.

– Kornélhoz kellene már mennie a gyereknek, Pucikám, biztos rágja már a körmét miatta.

Pucikám dúsan kacagott. A többiek mosolyra igazították szájukat, finom mosolyra, amely – szükség szerint – bármivé alakítható. Sándor végre megszabadult a hosszú kézfogóból. Kinyögött egy tétova igent.

A szomorú arcú Rozika, aki eddig Pucikám árnyékában lapult, és kezdettől fogva egy mondatot forgatott a szájában, végre kiadhatta magából az agyoncsócsált szavakat.

– Estére magát is elvárom halvacsorára. – Mosolyogni próbált, amitől rettentő keserves kifejezés ömlött el az arcán.

– Köszönöm, nagyon kedves . . . – mondta Sándor.

– Névnapom lesz.

– Ami a mi kis közösségünk legnagyobb ünnepe! – kiáltotta Süle.

– Ebédre meg gyere át hozzánk. A menzán már úgyse kapsz enni – brummogta a fülébe Wosinszky, miközben az igazgató ajtaja felé terelte.

– Köszönöm, nem is tudom . . .

– Dehogynem tudod, a vár mögött lakunk, az első új ház az utcában, bárki megmutatja! Á! nem is kell. Majd együtt megyünk. Na, nyomás, öregem. Aztán a szeme közé nézz, mert azt szereti. De csak módjával, mert úgy szereti! – Nem is kopogott, csak lenyomta a párnázott ajtó kilincsét, és betolta a szobába Sándort. – Itt a szaporulat, Kornélkám! Megjött, végre-valahára!

Az igazgató tacskólábú rokokó íróasztal mögött ült. Ez talán még az épület egykori gazdáinak hagyatéka lehetett. A falakat oklevelek borították, s körben, nagy üvegszekrényekben, kitömött madarak meg apróbb vadállatok méregették egymást poros üvegszemükkel. Külön állványon egy jó étvágyú mókusbőr lyukas mogyorót falatozott. A nyitott ajtón keresztül hol kilebbent az erkélyre, hol visszacsapódott a szobába a függöny. A fakult gyászlobogó kapkodott utána.

Amint Sándor a vastag szőnyegre lépett, az igazgató fölállt az asztal mögül, és elébe ment.

– Szervusz – nyújtotta a kezét. – Csakhogy megérkeztél! Szervusz! Már azt hittük, hogy meggondoltad magad, és nem jössz. Csak vártunk, vártunk, te pedig egyre nem jöttél. Hehe. – Minden mondat végén megtorpant egy pillanatra; sehogy se ugrott elő emlékezetéből a vendég neve.

– Karácsony Sándor!

– Az a lényeg, hogy végre itt vagy, Sanyikám! Tudod, hogy már az órarendbe is bevettelek? Meg se jöttél, máris hiányoztál! Hehe. Ráadásul négyen továbbképzésen vannak, és hogy a baj nem jár egyedül: tegnap reggel meghalt egy nyugdíjas kollégánk, aki időnként ki szokott segíteni bennünket egy kis helyettesítéssel.

– Szegény. Beteg volt?

– Öreg! Nyolcvan vagy nyolcvanegy éves. Itt lakott a várban ő is. Majd szaladj föl az özvegyhez valamelyik kollégával részvétet nyilvánítani. Jól fog esni neki. Ha lesz időm, meglátogatom én is, de egyelőre ki se látszom a munkából.

– Hogyne, természetesen – mondta Sándor ahelyett, hogy „nem ismertem". Irtózott a halottaktól, temetőktől.

– Tudod, hogy van egy ilyen öregasszonnyal. El kell

vonni a figyelmét a szerencsétlenségről. Még képes valami butaságot csinálni. Épp ezért a gázt titokban kikapcsoltattam a lakásból . . . érted.

Sándor bólintott.

– Jól utaztál?

– Köszönöm. Meglehetősen. Jöttem volna már előbb, de nem értesítettek, hogy megkaptam az állást, csak amikor sürgettem az oktatási osztályt. Valaki, úgy látszik, elkeverte a papírjaimat.

– Haj, az Osztály! – Puss legyintett. – Tudjuk, hogy milyen az Osztály! Nagyon jól ismerjük ökelmééket!

– Nagy disznóól lehet náluk – mondta Sándor egyetértően, de a megjegyzése nem nyerte meg az Igazgató tetszését.

– Egy kis barackot, Sanyikám, hogy előre igyunk a medve bőrére? – kérdezte könnyedén.

– Köszönöm.

– De előbb ülj már le! – A tárgyalóasztalhoz kísérte Sándort, belenyomta egy fotelba, maga pedig a pohárszékhez sietett. Kis antik szekrényke volt ez valójában; alul poharak, fölül – üveg mögött – egy sor könyv, közöttük könyv alakú cseréppalackok. Gondos mérlegelés után kiválasztott egyet. – Jó kis házi főzésű, finánc nem látta itóka. Az isten háta mögött élünk, de annál vidámabban! Nem is hiszed, hogy milyen vidáman! – Az utolsó szavakat már egész közelről, Sándor arcába hajolva mondta el. Az önkéntelenül hátrább hajolt.

– No, mi baj?

– Semmi.

– Csak?

– Semmi. Igazán semmi.

– Tartottál tőlem, valld be!

– Ugyan!

– Csak semmi udvariaskodás! Én szeretem az egyenes

beszédet! – Töltött két pohárkába. – Egy vén, kimért, totyakos dirire számítottál, aki tán még kézcsókra is nyújtja a kezét?

– Hát, bevallom, az igazgatók, meg általában a főnökök, akikkel én eddig találkoztam . . .

– Szóval csalódtál? És kellemesen? Őszintén!

– Őszintén . . . őszintén nem számítottam ilyen kedves fogadtatásra.

– Akkor ne a medve bőrére, hanem erre igyunk! Egészségedre!

– Egészségedre!

Az igazgató megborzongott, pedig a pálinka íze igazán becsületére vált a főzőjének.

– Tegnap óta megint rendetlenkedik a gyomrom.

– Történt valami?

Az igazgató meleg kék szemében hirtelen fehér jégtáblák jelentek meg. Babérkoszorúként viselt hajából néhány hosszabb szálat kacskaringós mozdulattal a kopasz feje búbjára segített.

– Utálom a betegséget – mondta lassan –, de alaposan kijutott belőle. Éppen nekem, aki a vidámságot mindennél többre becsülöm. Ez az alapvető vezetési elvem. – A jégtáblák tovább szikráztak a szemében.

– Rossz is az – jegyezte meg Sándor. Hallgattak. Puss várta a „történt valami?" utáni kérdést, amit azonban Sándor nem akart föltenni. – Említetted az imént – mondta inkább –, hogy már beosztottatok órára. Alig várom, hogy taníthassak, még lámpalázam is van. – Mosolygott.

– Ennek igazán örülök. Semmi akadálya. Noha így, a vonatról épp hogy leszállva, nyilván nem lehetsz kellően fölkészülve, és a gyerekek lógnak majd az első óráidon. Mindegy. Az ismerkedés idején mindig fönnáll ennek a veszélye. Kérlek, hogy fokozottan ügyelj a fegyelemre.

Holnapután diákparlamenti ülés lesz, ilyenkor kissé feszült a hangulat.

– Igen. – Sándor bólintott, ahelyett hogy megkérdezte volna: „Miért?"

– A jó tanár legfontosabb nevelőeszköze a tekintély. Az, hogy amit mondasz nekik, az szentírás legyen a számukra. – Fölállt, bal kezét hátratette, jobbjával az igéknél és a fontosabb főneveknél egy-egy függőleges vonalat húzott a levegőbe. – Természetes, hogy más normák érvényesülnek akkor, amikor egymás közt vagyunk, viccelődünk, és mások az órán, tehát a növendékek között. Ha sikerül megalapoznod az első órákon a tekintélyedet, akkor fegyelmezetlenkedni se mernek.

– Általában fegyelmezetlenek?

– Nehezen kezelhetők. Nem tudom, a többiek meséltek-e már *valamit* . . . – a jégtáblák jégatollá gyűrűsödtek a szemében.

– Alig egy órája vagyok itt – mondta Sándor.

– Hm. – Köhintett. – Alapvető gondunk, hogy az ifjúság leggyöngébbjei kerülnek hozzánk, akik semmilyen más iskolatípusban nem állnák meg a helyüket. Egyedül a tekintély az, amivel kordában tarthatók, és annak köszönhető, hogy egyáltalán elhiszik, amit magyarázol nekik.

– Legalábbis úgy tesznek, mintha elhinnék.

– Az ő bajuk. Legföljebb megbuknak.

– Ami viszont nekünk se kellemes.

Az igazgató elővette bal kezét a háta mögül. Megnézte az óráját, majd fölfelé mutatott.

– Odafönt megértik. Mi nem Newtonokat, Szent-Györgyi Alberteket képzünk, hanem kertészeket, növénytermesztőket, állattenyésztőket, halászokat. Parasztokat. Ez leegyszerűsíti kissé a dolgunkat. – Elsétált a szoba közepéig. Sándor fölállt.

– Szeretném, ha kissé gondosabban öltöznél – mondta

Puss. – A tanár mutasson példát a tanulóknak. A külcsínt illetően is. Különösen a mai időkben, amikor mind azon mesterkedik, hogy miként csúfíthatná el magát.

– Nem akarnak ránk hasonlítani.

– Ezt honnan veszed?

– Az én megfigyelésem szerint az ifjúság minden időben különbözni akart a fölnőttektől. Bármi áron – folytatta Sándor.

– Egy gyerek még nem akar semmit, legföljebb rohan a hangadók után. A legzajosabb csahosok után. A mi kötelességünk, hogy helyes útra tereljük őket.

– Ha mi is tudjuk, hogy mi a helyes, és ha szeretjük őket, meg ők is szeretnek bennünket. Sajnos, a fiatalok mostanában nem rajonganak a fölnőttekért.

– Hmkhh – köhintett újból Puss. Elsétált az íróasztaláig, ott visszafordult. – Elvárom tőled, hogy ugyanúgy tudd, hogy mi a helyes és mi a helytelen, mint én vagy a tantestület többi tagja. Másként nem fogsz tudni beilleszkedni a mi közösségünkbe. Számíthatsz a türelmemre; elmondhatom neked még néhányszor, hogy a mi növendékeink az átlagosnál fegyelmezetlenebbek, és ebből következően a tanulásban is szerényebb eredményekre képesek. Ehhez mért bánásmódot igényelnek. Az élet viszont kérlelhetetlen: egyre fegyelmezettebb, egyre magasabb képzettségű munkaerőt kíván tőlünk. *Munkaerőt*, érted? A miénk egy lényegében lezárt iskolatípus. Mi nem továbbtanulásra, hanem közvetlenül az életre neveljük a tanítványainkat.

– Mindez nem mond ellent annak, hogy . . .

Az igazgató Sándor vállára tette a kezét. Elmosolyodott, és egy hosszú pislantás után a szemébe is visszatért a melegség.

– Nagyon tetszik nekem, hogy elveid vannak, és ilyen hevesen véded őket. Mintha magamat látnám benned, ti-

zenhét év előtti önmagamat. Nem azért mondom, mert itt vagy, de gyakran én is ugyanígy, ugyanebből a javítva változtatni akaró alapállásból vitatkozom a főnökeimmel, mint te most velem. De tudod: Isten malmai, kutya-karaván s a többi. Meg fogjuk mi érteni egymást egész biztosan.

– Igyekezni fogok.

– Kérhetek tőled valamit?

– Természetesen.

– Az elején egy icipicit fékezd a hevességedet. Nem! – tiltón magasba emelte Sándor vállán nyugtatott kezét. – Nem! Nem azt kívánom, hogy másmilyen légy. Egy egészséges lelkű fiatalembernek ilyennek kell lennie. De az élet, az idő – leeresztette a kezét –, sajna, úgyis lekoptat, megváltoztat bennünket. Csak egy kicsit fékezd magad, amíg nem látsz tisztán. Ha valami meglepőt hallasz, tapasztalsz, számolj magadban háromig; sosem fogod fölöslegesen elragadtatni magadat.

– Hát . . .

– Jó? Hidd el, más a véleménye az embernek a pedagógiáról akkor, amikor kikerül az egyetemről, és más, amikor lehúz tíz-tizenöt évet egy tantestület tagjaként.

Sándor végre szóhoz jutott. Puss bólogatva hallgatta.

– Az iskolának az a baja, hogy még mindig Koméniusz előtti módszerekkel kínozza a gyerekeket. Az egyetlen haladás, amit elért, hogy nem homokba vagy palatáblára írnak. Emberileg semmivel se került közelebb hozzájuk, hiába van diavetítő, kitömött madár, magnetofon . . .

– Hát persze!

– Egyetértesz?

– Én is ismerem a modern pedagógiát, Sanyikám! Az apósom véletlenül dékán is volt éppen tinálatok: az én családom be van oltva ezzel a tudománnyal. Vagy rögeszme már nálunk ez a hivatás? Betegség? Ki tudja? – de-

rűsen mosolygott. – Hidd el nekem, más az elmélet, és más a gyakorlat. Ég és föld.

– Nem hiszem, hogy demokratikusabb, bensőségesebb nevelési módszerek bevezetésével kihívnánk a megye nehezteléséť, de azt se, hogy fölsülnénk velük a gyerekeknél.

– Nem hiszed?

– Nem.

– Azt gondolod, hogy mi még sose próbálkoztunk velük?

– Nem tudom . . .

Az igazgató fátyolos hangon közbeszólt.

– Nem tudod, és mégis beszélsz. Látod, ezért tanácsoltam én neked, nem mint igazgatód, hanem mint nálad öregebb, vagy, meg merem kockáztatni, tapasztalt barát, hogy húzódj kissé háttérbe az első időkben, szemlélődj, figyeld az öreg tanárokat, a növendékeket, az eseményeket. Saját szemeddel fogod látni, hogy milyen nehéz helyzetek elé kerülünk szinte naponta. – Sándorra tekintett kérdőn, várva, hogy mondja már, amit tud, de ő hallgatott. Sóhajtott. Folytatta. – Ha nem bizonyulsz elég keménynek, és ők ezt megérzik, mint a ravasz ló, amely nyomban tudja, hogy erőskezű férfi ül a nyergében, vagy olyan, akit le lehet dobni! A szó szoros értelmében veszélybe kerülhet a testi épséged is.

– Hogyhogy? – kérdezte Sándor.

– Engem például, éppen tegnap, szabályosan megtámadott az egyik. A te jövendő osztályodnak az egyik tanulója.

– Megtámadott?

– Igen.

– Hogyhogy?

– Úgy, ahogy mondom.

– De miért?

Az igazgató széttárta a karját, majd leejtette. Csattant a tenyere a combján.

– Ki láthat beléjük?

Sándor végighúzta az ujját a fényes asztallapon. A lakkozás elhomályosult.

– Hogy történt?

Az igazgató élesen nézte.

– Hm – hümmentett jó idő múlva. – Máskor olyan beszédesek a nevelőim, hogy nekem kell lakatot tennem a szájukra. Pedig neked igazán elmondhatnának mindent, de *mindent*.

Sándor a földre menekítette tekintetét Puss vizsla szemei elől. A szőnyeg gyapjú virágoskertjébe merült. Az igazgató az ablakhoz ment, elhúzta a függönyt, kinézett.

– Itt történt. A saját irodámban. Behívattam, mert arról értesültem, hogy a holnaputáni diákparlamenti ülést az iskolai rend elleni izgatásra akarja fölhasználni. Szóváltást kezdeményezett, majd szabályosan nekem rontott.

Visszafordult. – Szerencsére nem akármilyen fából faragtak. Most várja a fegyelmi határozatot, ami, gondolom, örökre elveszi a kedvét a tanárai bántalmazásától. Garantálom, hogy nem lesz rá lehetősége többé! – tette hozzá hevesen.

– Ma lesz a tárgyalás?

– Igen. – Visszajött az ablaktól. – Hagyjuk ezt, Sanyikám. Beszéljünk kellemesebb témáról. Hoztál valami jó hírt az apósomról? Régen nem írt. Gondolom, tanított téged is az öreg Szuchovszky?

– Hogyne.

– Nagy történő az öreg! Nem elég neki, hogy doktor meg kandidátus, most a tudományok doktora akar lenni. Nagydoktor! Aztán meg sem áll az akadémiai tagságig. De örökké lazsál a nagy igyekezet mellett. Már tavasszal írta, hogy hamarosan befejezi a disszertációját és elküldi; mit szólunk hozzá mi, a gyakorlat emberei, de azóta is küldi. Úgy tudom, hogy a hallgatók általában szeretik.

– Meglehetősen – mondta Sándor óvatosan. Szuchovszkyról két történet járta. Az egyik szerint egyszer nem tudta elkezdeni az óráját, mert a szobájában felejtette a jegyzetet. Amíg egy fiú fölszaladt érte, addig ő szótlanul ült a katedrán, és kopogott a ceruzájával. Állítólag az ötvenes évek elején még föl is jelentette a rosszul vizsgázó tanulókat azzal, hogy szabotálják az oktatást, de a másik történet szerint 56 novemberében berohant a lakására egy géppisztolyos fiatalember, s ő az ágy alá bújt, a felesége pedig azt hazudta, hogy disszidált. A mese szerint ez az esemény okozta a színe változását, mert tény, hogy azóta művészet megbukni nála. – Megvan az öreg – mondta Sándor, és elmosolyodott. – Nem tudok róla semmi különösebb újságot.

– No, jól van, Sanyikám, látom, arany kedélyed van neked is, és ez a mi kis közösségünk alapja. Történjék akármi velünk, mindig azt nézzük, van-e a dolognak vidámabb oldala. És aki keres, az talál. Nem igaz?

– De, hogyne. – Sándor elindult a kijárat felé. A kihallgatás véget ért. Puss melléje lépett, és átölelte a vállát.

– A dolgok, tudod – mondta –, végtelenül bonyolultak. – Sándor ebben a váratlan szeretetrohamban nem tudta hová tenni a fejét. (Hajtotta volna tán a főnöke vállára?) – Csak valamennyi összefüggésük ismeretében értékelhetjük őket megfelelően. Ezért ismétlem harmadszor a tanácsomat. Csak azután ítélj meg valamit, ha minden összefüggését megismerted, mert ez az igazság záloga. Amíg nem jutsz el eddig, első lépésként azt keresd mindig, hogy az árnyékokat milyen fények hozták létre, és jókedvű leszel mindig. Vidám, mint mi, és akkor megértjük egymást.

– Én is remélem.

– A szobádat, hallom, megmutatta már a mi kis Virágunk.

– Be is rendezkedtem valamelyest.

– Ragyogó teremtés, ugye?
– Szép lány.
– Csak csínján kell vele bánni!
– Miért?
– Veszedelmes férjvadász!

Kiléptek a folyosóra. Már becsöngettek egy perce; az udvaron harsány vezényszavak pattogtak: – Sorakozó! . . . Mi ez? Milyen ez a sor? Oszolj! . . . Sorakozó! . . . Oszolj! Futás az udvar végébe! Vigyázz! Sorakozó! Elfelejtettétek a rendet a szünetben? – A tornatanár hangja dörgött odalent.

3

A diáktanács ülése kitöltötte az első órát. Polcz tanár úr tanácsokkal látta el a jelenlevőket, hogy milyen kérdéseket lenne ajánlatos a diákparlament ülésén megbeszélni. A két elsős vállalta, hogy beszél az öltözőszekrények hiányzó zárairól meg az irodalmi színpad műsoráról. Úr az iskola sportéletéről ajánlkozott fölszólalni. A diákbizottság többi tagja hallgatott. Polcz biztatólag mosolygott a meglevő bárányokra, miközben a szeme sarkából az elcsatangoltakat leste. Amikor amazok kifogytak a szavakból, jó pásztorhoz illően az utóbbiak után indult. Előbb illően megdicsérte Anna szép pulóverét, mielőtt megkérdezte volna, hogy ők mit terveznek.

Anna a szemüvegével játszott az asztalon.

– A diákbizottság már megfogalmazta a követeléseit – felelte sejtelmesen.

Rimus gyorsan hozzátette:

– Kéréseit, észrevételeit . . .

– Apókám, apókám! – csóválta a fejét Winter.

Anna hollószemöldöke fölszállt a homlokára. Szem-

üveg nélkül rosszul látott, ám vaksisága sejtelmessé tette a tekintetét.

– Az irat az igazgató úrnál van. A *débé* Bakó Gézát bízta meg, hogy a parlamenten fölolvassa.

Kiss összenézett Géczivel: „Kemény lány az Ancsurka!" Polcz krákogott.

– Tudtommal az a papír nincs már meg.

– Géza fejből el tudja mondani. Mindenki tudja, hogy mi volt benne.

Polcz nem tudta. Úr Jancsi fecsegni kezdett.

– Szó szerint, ugye, nem tudjuk, mert Géza fogalmazta, és az egyes szavakra csak ő emlékezhet . . .

Polcz nem akarta kérdezősködéssel elárulni a tudatlanságát. Közbevágott.

– Az a fölszólalás tehát Bakóra tartozik. – Végignézett a bizottságon. Az elsősök félrehajtott fejjel figyeltek, Géczi a padra firkált a körmével, Úr magában folytatta a mondókáját, és éppen ott tartott, hogy ő is hajszálpontosan azt akarta mondani, amit a tanár úr (nagyokat bólintott; hogyha már nem hallja, legalább lássa), Anna a pulóverén kísérgetett egy kanyargós kötésmintát, Winter a falon függő békegalambábrát hasonlítgatta össze az ablakpárkányon pöffeszkedő modellel, és nem fért a fejébe, hogy egy ilyen csúnya, ellenszenves állat miként csinálhatott ekkora karriert. Laduga ásítozott, Polcz meg csak beszélt, beszélt. – . . . A mi dolgunk az, hogy az ülést úgy készítsük elő, hogy az módot adjon életünk, iskolánk leglényegesebb, legfontosabb problémáinak, gondjainak megbeszélésére, föltárására, ám . . . és most ez az elsőrendű föladat! – megemelte a hangját – az ülésnek rendben, zavartalanul kell lezajlania, és nem szabad szégyent hozni az iskolára semmilyen körülmények között. Vendégek is lesznek, idegenek, megyei, járási vezetők, nem mindegy, hogy milyen képet, milyen benyomást kapnak rólunk, az isko-

láról. Össze kell fognunk, össze kell tartanunk az iskola becsületének, közösségünk tekintélyének megóvása végett. – Újabb első és legfontosabb föladatként megemlítette, hogy: mindenkinek elsőrendű kötelessége föllépni az esetleges rendbontók ellen, mert tán itt is akadnak olyanok, akik jogaikkal nem élni, hanem visszaélni szeretnek . . .

Kicsöngetésig beszélt.

Ekkor gyorsan egyetértettek vele, majd rugalmasan elszakadtak tőle; azzal a nesszel, hogy át kell menniük a kollégiumi szárnyba.

Ladugát és Venczelt Kocsis ravasz diplomataötlettel el akarta szakítani Úrtól és Rimustól, de Kiss belevágott a közepébe.

– Ide figyelj, öregem – megfogta Laduga vállát –, kérdezni akarunk valamit tőled.

Laduga nyúlánk volt és erős, nem tűrte Kiss mancsát a vállán.

– Mi van?

Kocsis Anna segített neki a szabadulásban, titkos kacsintás kíséretében félretolta Kisst.

– Azt akarjuk kérdezni tőled: szerinted igaza van-e Bakónak?

– Hagyjátok már ezt a marhaságot!

– Miért lenne marhaság?

– Mert az, hapsikám! – szólt bele Úr.

– Téged kérdeztelek – most Kocsis fogta meg Laduga vállát.

– Azért marhaság – mondta Laduga –, mert tökmindegy, hogy igaza van-e Gézának vagy sem.

– Apókám, te eltűrted volna az ő helyében, hogy a diri kirázza a lelkedet? – kérdezte Winter.

Laduga vállat vont.

– Lehet, hogy igen, lehet, hogy nem.

Az elsősöket gyáva lábuk menekítette volna: messze el,

e veszedelmes beszélgetés színhelyéről; kíváncsi fülük viszont visszahúzta őket. A hallótávolság határán settenkedtek utánuk.

– És ha igen, akkor neked se lenne igazad? – faggatózott tovább Kocsis.

– Hiába lenne igazam, kitörülhetném vele a seggem. Mármint az igazammal. Itt van a kutya elhantolva.

– Sajna – tárta szét a karját Úr.

– Ha, teszem azt – Kocsis körülnézett, ki hallja a mondókáját –, mint diáktanács, így együtt, a diákparlamenten bedobnánk ezt a témát, rögtön megváltozna a helyzet.

Laduga fölnevetett.

– Mire a diákparlament összeül, addigra Bakó már messze jár! Géza nem éri meg nálunk a holnap reggelt. Ismerhetnétek a Kápót!

– És ha előbb dobnánk be a témát? – kérdezte óvatosan Kocsis.

– Akkor holnap mi is szedhetnénk a motyónkat.

– De ha mi, így, érted, valamennyien, együtt – Kocsis a többiekre mutogatott –, az egész diáktanács . . .

– Fél suli, de az egész se merne evvel a dologgal Kápó Kornél elé állni. Legföljebb az, aki megkergült.

– Miért?

– Mert szél ellen nem lehet . . . amint ez köztudott. Csak te lány vagy, és még nem próbáltad – nevetett.

– Ha az egész suli csatlakozna hozzánk? – kérdezte ingerülten Géczi.

Laduga otthagyta őket, aztán pár lépés után visszafordult. – Hagyjatok ki engem a hülye képzelgéseitekből, Ancsurka! – mondta keményen. – Engem egyáltalán nem érdekel, hogy mi lenne, ha, mert az érdekel, ami van. Vili? Ami van, az van, és kész. Ami meg hiányzik, az úgyis meglesz. Te is tanultad. Az pedig egyáltalán nem hiányzik nekem, hogy kirúgjanak. – Kocsis dühös arcát látva

visszatért, és vigyorogva folytatta. – Nekem sose tetszett Bakó annyira, mint neked . . .

Anna elpirult, a fiúk nevettek.

– Mindig hőzöngött – szólt bele Úr.

– . . . de nem haragszom rá – folytatta Laduga –, és sajnálom is. Csak éppen nyilvánvaló, hogy reménytelen cikibe mászott. Marhaság lenne vásárra vinni a bőrünket, amikor ennyi esélyünk sincs. – Pattintott az ujjával. Kocsis és az összeesküvők hallgattak, Laduga folytatta. – Én nem tudhatom, hogy mit terveztek, nem is érdekel, csak azt ajánlom, hogy gondolkozzatok hébe-hóba, ha nem esik nehezetekre.

– Senki se tervez semmit, apókám – jelentette ki Winter. – Csak gondolkodtunk szegény Géza dolgán. Mert igaza van, az hétszentség, és miattunk került a csávába.

– Én elleneztem azt a fölszólalást – szögezte le Laduga.

– És az is hétszentség – mondta Kiss –, hogy ezután nem fog úgy ugrálni a Puss, mint eddig.

– Nincs kizárva – egyezett bele óvatosan Laduga, – csak nem kell föltétlenül egy bajból kettőt csinálni.

– No persze – látta be a helyzet reménytelenségét Kocsis.

– Az igazság meg minden ilyesmi állati klassz dolog – bölcselkedett Úr –, de csak akkor van értelme . . . szóval, akkor van értelme, ha van valami értelme. Világos, nem?

Hallgatagon ballagtak tovább.

– Hétfőn megtartjuk a focibajnokság első fordulóját. Van már csapatotok? – kérdezte Venczel az elsősöktől.

4

A földszinti folyosót sűrű pusmogás töltötte meg. Lépteik első koppanására az első tanteremben elhallgattak a pusmogók, aztán a másodikban, harmadikban de mire a

negyedikhez értek, az elsőben újjáéledt a duruzsolás, majd a másodikban, mint amikor egy békató fölött egy gólya lassan elsuhan.

– Már a cipőm kopogását is tisztelik a büdösök. Figyeled? – az igazgató kedvesen mosolygott. – Pár év múlva te is rájössz, Sanyikám, hogy mit jelentenek ezek az apróságok, mennyire kézzelfoghatóvá teszik az ember munkájának az eredményét. Egy zajmérő műszerrel pontosan kimutatható lenne, hogy melyik nevelőnek mekkora a tekintélye, kit mennyire tisztelnek, mit ér a . . . nem az elméleti szaktudása, hanem a személyisége mint olyan, a növendékek szemében. Ez alapvető. Én sohasem tudtam függetleníteni a személyemet a hivatásomtól. A kettőnek egy jó tanárnál azonosnak kell lennie. Ezt jól jegyezd meg.

Az udvaron még sorban állt két elsős osztály. Egy gazdászforma ember rendezgette őket. Gyakorlati foglalkozásra mentek a tangazdaságba.

Megérkeztek a folyosó végébe, az utolsó ajtóhoz.

III/a.

A kilincs kattanását elnyelte a padlóreccsenés, a padok nyikorgása, bokák koppanása, amint a gyerekek feszes vigyázzba vágták magukat.

– Menjél csak, Sanyikám! – Puss előreterelte Sándort.

Laduga katonásan összeütötte a sarkát, elüvöltötte a jelentés szövegét, csak úgy rengett belé a fal. A tábla fölött az ország címere függött, az átellenes falon Marx, Engels, Lenin képe. Oldalt egy Európa-térkép, mellette grafikon a magyarországi hőmérsékleti és csapadék adatokról.

– Leülni! – mondta az igazgató.

– Ülj le! – bőgte utána Laduga mint napos.

A padok recsegtek újra. Minden fej előrenézett, mereven a táblára, csak a szemek pillogtak lopva Sándor felé. Senki se pusmogott, senki nem igazgatta a könyveit, s nem is talált semmi fölvennivalót a pad alatt.

– Bemutatom nektek az osztályfőnökötöket – az igazgató lelépett a dobogóról, előrement a két padsor közé –, Karácsony Sándor tanár urat. Ő fogja nektek tanítani a magyart és a történelmet. Új tanár, most végzett, de ugyanolyan szigorú és igazságos, akárcsak én. Semmi se változott azzal, hogy átvette az óráimat nálatok. A tanár úr is jól tudja, hogy mi a teendő a tanítás fegyelmét megbontókkal szemben. Remélem, hogy Bakó Gézának nem akadnak egyhamar, de soha többé követői. Nem ajánlom az ő útját senkinek, mert az ő kedvét is elvesszük tőle egy életre. Ennyit akartam mondani. Van valakinek kérdése? – Ezt már az osztálynak háttal mondta, mert visszatért és föllépett a katedrára. A gyerekek továbbra is mereven nézték a tábla feketéjét. Az igazgató egy másodperc múlva folytatta. – Rendben van. – Sándorhoz fordult. – Tanár úr, tiéd a szó. Jó munkát kívánok! Mára és az elkövetkező évekre! – Kezet rázott Sándorral, és kiment.

Laduga kiugrott az első padból, és fölüvöltött:

– Viiigyázz!

Az osztály fölpattant, néma csöndben állt, amíg az igazgató mögött be nem csukódott az ajtó.

5

– Leülhetnek – mondta halkan Sándor. Laduga nem értette. Sándor megismételte. – Leülhetnek.

– Üülj le!

Újra recsegett minden. Ez a leülés már kevésbé katonásra sikerült, sőt akadtak, akik a szomszédjukra kacsintottak: „Te is látod, én is látom, na, mit szólsz a madárhoz?"

Sándor fölült az asztal szélére.

– Tudom, hogy itt minden egy kicsit katonás, de nekem nincs túl sok érzékem az ilyesmihez. Nézzék el nekem!

Talán elviselhető lesz az az idő, amit velem kényszerülnek tölteni.

Halk sutyorgás futott végig a sorokon. Észrevétlen maradt, hogy ki szólt kihez: szinte gazdátlanul keletkeztek a szavak az alig mozdított ajkak között. „Mit beszél? Hozzánk szólt?" Nagyra kerekedtek a szemek.

– Megpróbálok majd alkalmazkodni magukhoz, hiszen úgy vélem, én vagyok magukért, és nem fordítva. Ezenkívül semmilyen alapelvet leszögezni nem kívánok. Majd megkóstoljuk egymást, és eldöntjük, összeillünk-e vagy sem.

– És ha nem? – dünnyögte Kiss a pad alá. Néhányan kuncogtak körülötte. Laduga hátrafordult, csönd lett.

Sándor eleresztette a füle mellett a nehéz kérdést.

– Azt ajánlom, hogy ezen az első órán csak beszélgessünk. Bármiről, ami magukat érdekli. Az iskoláról, a munkájukról, a terveikről, arról, hogyan élnek, mik a lehetőségeik, ha végeznek . . . – A fölsorolás minden tagja közt kis szüneteket tartott. Hiába. Darázs verdesett az ablaküvegen; nekiröpült, aztán lecsúszott a keret aljáig, a keretbe kapaszkodva erőlködött egy darabig, majd fölröppent, lendületet vett a terem légterében, de újra meg újra megállította az az áttetsző, tömör semmi. Gyötrődése a legfontosabb esemény volt az osztály számára.

– Beszélhetünk a szerelemről is – próbálkozott utoljára Sándor.

Kinyitotta az osztálykönyvet. A belső borítóra tűzött lapon az ülésrend szerinti sorrendben szerepelt a tanulók neve. Találomra kiválasztott egyet az ablak melletti sorból.

„Mi a túrót akar?" – villogta a pisla morzé.

– Szabó Mihály!

Rálépett a röhejaknára. Nyerített mindenki; majd kiestek a padból.

– Szerelmes!

– Szerelmes a Kocsis baroneszbe! – rikoltozták innen és amonnan.

A fiú lángolt a sor végén, a fehér fal előtt. Még a szőke haja is kigyúlt, nemcsak az arca és a füle. A szakállas bölcsek megértően nézték, mint hadonászik és motyog:

– Nem igaz, ne hülyéskedjetek, tudjátok, hogy nem igaz!

– Én is szoktam szerelmes lenni – mondta Sándor. – És ennek nagyon örülök. Nem is tudom, mi lenne velem, ha nem lennék képes rá.

Az osztály lassacskán elcsöndesedett.

– A szerelem az egyik legfontosabb dolog a világon. Éppen akkoriban kezdtem szerelmes lenni, amikor ennyi idős lehettem, mint maguk. Tizenhét évesek, ugye? – Már válaszolt neki néhány bólintás. Folytatta. – No, akkor lehet, hogy egy kicsivel tán korábban. Persze, reménytelenül és boldogtalanul, annak rendje-módja szerint.

Szolga Jóska és Deák Éva összemosolygott.

Winter Gyurkából – az ajtó melletti első padban – kitört végre a bátorság. Sándor azonosította az ülésrenden, hogy ki ez a kicsi szőke.

– Nem szerette a lány a tanár urat?

Mindenki kényelmesebb helyzetbe csusszant a padon, maga alá húzta vagy éppen kinyújtotta a lábát. – Nem valami szép darab! – szállt föl egy gazdátlan mondat az ablak felől. Nevetés gyűrűzött körülötte. Sándor elkapta onnan a tekintetét, nehogy meg kelljen látnia a tetteseket.

– Ez sose derült ki. – Előrement a két padsor közé. – Azt hiszem, nem is tudta, hogy a világon vagyok. De ez az én érzelmeimet egyáltalán nem befolyásolta. Szünidőben néha két-három hétig nyaralt a falunkban. Az állomásfőnök lánya volt, az első házasságából. Akkoriban harmadik vagy negyedik gimnáziumba járt, és nyilvánvalóan

magához való fiúk után szaladgált. Mindössze annyira jutottunk, hogy egyszer a bálban, ahol egy idegen nagyfiúval táncolt, a háta mögé furakodtam, és megszagoltam a haját. – Behunyt szemmel szippantott, mint annak idején. Kacsintások rebbentek. Szabó óvatosan leereszkedett a helyére. Kinyitotta a szemét; a cinkos tekintetekbe érdeklődés ült, a vigyorgások jámbor mosolyokká vedlettek. – Ettől kezdve a barátommal még többet lődörögtünk az állomás környékén – folytatta Sándor –, hogy hátha előjön. De nemigen jött. No, ettől csak éledt a szerelmem; de a legjobban akkor kezdett lobogni, amikor elutazott, és a valóság már nem tudta megzavarni az álmaimat.

– A Kocsis baronesz is gimnazista – mondta Winter.

– Kell is neki egy ilyen trágyadoktor – morogta Kiss. Vihoghatott az is, aki hallotta, az is, aki nem. Szabó vörösen sunyított a helyén.

– Ki ez a Kocsis baronesz? – kérdezte Sándor.

Winter fölállt, Sándor lenyomta, maga is leült elébe a pad írólapjára.

– Hát, a báró lánya. Akié a kastély volt.

– Dehogyis – szólt közbe Laduga –, csak valami rokona annak a bárónak.

– Mindegy – folytatta Winter –, ő is báró. A falu végén lakik, a régi inasának a házában, és kocsis az állami gazdaságban. Parádés kocsis. A rokonai állítólag borzasztó gazdagok: Németországban meg Ausztriában vannak birtokaik. Hívják is mindig, de ő nem megy, mert utál báró lenni.

Kiss a homlokát kopogtatta – amennyire odafért a hosszú hajától –, jelezvén, hogy a báró bolond.

– Maga szerint valami baj van a padlásán? – kérdezte Sándor.

Kiss fölállt, kamaszos, lomha mozgással.

– Hát, ha valaki inkább parádés kocsis az állami gazda-

ságban, mint gazdag ember Bécsben, vagy mit tudom én, hol, annak csak lehet valami zűrje idefönt. – Bedugta mutatóujját a lobonca alá.

Winter visszavette a szót, de ülve maradt, csak éppen kihúzta magát egy kicsit.

– Állítólag világéletében egyedül a lovakat szerette, és mindig utálta, hogy tegye magát, ahogy a bárónál meg ilyeneknél szokás.

– Ezért mondom, hogy nem tiszta egészen – jelentette ki Kiss.

– Maga szeretne báró lenni? – kérdezte tőle Sándor.

– Én?

Az osztálytársak készültek a nevetésre.

– Maga.

– Magyarországon nem nagyon érdemes.

Páran derültek.

– Nem nálunk, hanem bárhol a világon – mondta Sándor.

Kiss vállat vont.

– Báró talán nem. De nem ártana, ha az embernek rengeteg pénze lenne, és nem kellene folyton melóznia, csak éppen annyit, hogy ne unatkozzon.

– A Kocsis báró unatkozik?

– Az ugyan nem! – mondta Kiss. – Éjjel-nappal csutakolja a lovait. Úgy játszadozik velük, mint egy gyerek. – Néhányan bólintottak.

– Szóval nem unatkozik? – kérdezte Sándor az egész osztálytól.

– Persze hogy nem – értettek egyet többen.

– És szegény?

– Dehogy szegény! – mondta Kiss. – A törzstagoknak jól fizet a gazdaság, és a feleségének cukrászdája van a tanácsház mellett. Az asszony az inasának a lánya. Azt mesélik – zavartan babrált egy pattanást a pofacsontján –,

hogy már azelőtt is, szóval, amikor a báró még igazi báró volt, már akkor is volt valami köztük. – A Szabó körül ülők hátralestek, vihogtak. – Nem olyan hű de gazdagok, de amikor lakodalom van a faluban akkor nagy pénzeket szakítanak le.

– Meg fagyiszezonban! – szólt közbe Winter.

– Jó parti! – súgta hátra Szabó felé Laduga.

– Tehát elég jómódú a báró – mondta Sándor –, rendesen keres ő is, a felesége is, azt csinálja, amit a világon a legjobban szeret. Nem gondolhatunk arra, hogy boldog? – Hátrahúzódott, rákönyökölt az asztal sarkára.

Az első percek feszültsége eloszlott. A gyerekek fesztelenül mocorogtak, a bátrabbak nyugodtan sugdolóztak a padtársukkal arról, hogy miért lehetne boldog a bolond báró? Mert mindenki úgy tudta a faluban, hogy a bolond báró bolond. Winter vágta ki magát és az osztályt a gondolkodás csapdájából.

– A tanár úrnak mi a véleménye?

A hátak kényelmesen a padtámláknak dőltek, mint amikor véget ér a feleltetés. Sándor elmosolyodott.

– Talán boldog – mondta. – Én úgy vélem, a jó közérzetnek az az alapja, hogy az ember szabadon, kedvére való munkát végezzen, és tiszta legyen a lelkiismerete. Ezért néha áldozni kell, kockáztatni, olykor nem is keveset. Amennyire én a bárót ismerem, a maguk elbeszélése után, ő meghozta ezt az áldozatot, és talán megérte neki.

A hátak kiegyenesedtek, a homlokok megráncosodtak, mindenki fogalmazni kezdett magában egy okos választ, ha őt szúrná ki a tanár.

– Nem akarom visszapasszolni a labdát, ne ijedjenek meg! – mondta Sándor. – De azt se várják tőlem, hogy a maguk fejével gondolkodjam, minthogy én se várom el, hogy maguk az enyémmel gondolkozzanak. Mindenki a saját fejét törje, ne higgyenek semmiféle kinyilatkoztatás-

ban. Abban se higgyenek, amit én mondok vagy az egész tantestület, a falu vagy a fél világ állít, addig, amíg nem gondolták végig. Amit kényelemből, lustaságból, tekintélytiszteletből hisz el az ember, a gondolkodás próbája nélkül, azt felejti el leghamarabb, az első ellentétes értelmű szóra.

Gondolkodjanak. Magukban döntsék el, hogy bolond-e az az ember vagy sem. Nem várok választ. Elég, ha odabent döntenek. – Föllépett a katedrára, és leült a székébe. A gyerekek bámulták, mint valami csodabogarat. Laduga kissé gyanakodva, Szabó némi büszkeséggel és elégtétellel, Anna Géczit piszkálta, hogy figyelne inkább rá. Szolga Jóska és Deák Éva párás szemmel nézett össze. Sándor nem adta föl. – Szeretném, ha kicsivel elevenebbek és bátrabbak lennének. Oldottabbak és fesztelenebbek, legalább az én óráimon. Magukat úgyis egy szakmára nevelik szigorúan; talán úgy is kell – fűzte hozzá bizonytalanul. – Magyar- és történelemórákon játszhatunk, beszélgethetünk, csak annyit kívánok maguktól, hogy egy kicsit szeressék ezeket a tárgyakat, gondolkodjanak az anyagról, a tanultaknak és a maguk életének a valóságos kapcsolatáról mondják ki a véleményüket. Mindig bátran. Nem tragédia, ha nem tartozik szorosan az anyaghoz. Talán nem lesz terhes. – Kis szünetet tartott. – Nem tanulnak maguk túl sokat?

Csönd. Kocsis Géczivel sutyorgott.

– Délben újból hívom az unokabátyámat.

– Már eltelefonáltad, amit összedobtunk – válaszolta Géczi.

– Nekem még van egy húszasom. Meglásd, megéri.

Géczi vállat vont.

– Te tudod.

Összerezzentek. Némaság ült az osztályon, mindenki hallotta a sugdolózásukat. Sándor nem értette, hogy miről

beszélnek, de hogy nem arról, amiről ő, nem volt művészet rájönni. Elpirult. „Ne szimatolj, te taknyos!" – mordult rá *akkor* az állomásfőnök lányának a táncosa. Az új szégyentől újra élénken érezte azt a könnyű, hűvös illatot, amely tiszta maradt a bálterem tömény izzadságbűzében is. Rászorította ujját az osztálykönyvre, hogy ne remegjen, és végighúzta a szemüveges lány nevéig.

– Kocsis Anna!

Kocsis igyekezett magabiztos maradni. Orra hegyére csusszant szemüvege fölött derűsebben nézett azoknál, akik nemcsak homályos foltokat látnak ilyenkor.

Sándor végtére csak ennyit kérdezett tőle:

– Sok a tanulnivaló, Anna?

– Elég sok, tanár úr. – Lágyan kerekedő csípőjét az éles padnak vetette.

– Több, mint amit rendesen meg tudnak tanulni?

Anna megvakarta az orrnyergét, aztán helyretolta a pápaszemét. – Több is, meg kevesebb is. Néha több, néha kevesebb.

Halk röhögés futott végig az osztályon.

– Géczi!

A másik fölugrott.

– Én nem nevettem, tanár úr, isten bizony, nem nevettem! – A nyomaték kedvéért mindkét kezét a mellére szorította.

– Nem baj, ha nevet, Pista. Egy órája arról beszélek, hogy nevessenek csak, amikor jókedvük van. Na, rajta!

Az osztály röhögni kezdett, Géczi elvörösödött. Sándor halkra fogta a szót, hogy elhallgattassa a zajongókat. – Mindössze annyit szeretnék megtudni magától, hogy soknak vagy kevésnek tartja-e a tanulnivalót.

– Hát – kezdte Géczi a kedvenc szavával – talán egy kicsit sok az elméleti óra. Mi elsősorban mégiscsak kertészek meg növénytermesztők, szóval ilyesmik leszünk, mi-

nek nekünk annyi számtan, földrajz . . . – elhallgatott, elnézett Sándor feje mellett, mert a fölsorolásban az ő tárgyai következtek volna.

– Más bajuk nincs?

– Mi lenne? – erőltetett egy nevetést Géczi.

– Értem. – Intett, hogy leülhetnek. – Bakó Géza is csak azért verekedett össze az igazgató úrral, mert sokallta az elméleti órákat?

Megfagyott a levegő. A suttognivalók bent rekedtek, a mosolyok lefonnyadtak az ajkakról. Az osztály úgy meredt előre, mint az igazgató szónoklata idején, mintha semmi, de semmi nem érdekelné őket ezen a kerek világon a tábla feketéjén kívül. Egyedül Winter eresztett meg egy kacsintást Kocsis felé: „Már ez is kezdi?"

– Így néznek ki a jó gyerekek – mondta Sándor –, akik kifogástalanul viselkednek, semmit se látnak, semmit se hallanak, nem is csinálnak semmit, se hasznosat, se haszontalant. Gyerekkorom legszégyenteljesebb időszakai voltak, amikor efféle jó gyerek igyekeztem lenni.

Néhány szem megvillant, itt-ott halkan reccsent egy pad.

– Hogyan történt?

Anna keze megmoccant. (Az irodában – miközben az igazgató olvasta a fölszólalás-tervezetet – egy pillanatra megszorította Géza kezét. Ezzel kezdődött a haddelhadd. Puss rájuk ripakodott: „Jó, hogy nem csókolóztok mindjárt az irodámban, mint a múltkor a szertárban!") Sándor is odanézett, mint akkor Puss: a mozdulatból egy suta szemüvegigazítás lett.

– Senki se látott semmit?

Az elfelejtett darázs brácsázott az üvegen.

– Értem. Lehet, hogy a maguk helyében én se bizalmaskodnék olyan tanárral, akit életemben először látok. Vagy egyáltalán egy tanárral. – Megnézte az óráját; még

maradt öt perc csöngetésig. A darázson kívül nem duruzsolt senki. – Mivel foglalkoztak legutóbb?

A hálás Szabó szólalt meg.

– A legújabb kort tanuljuk.

– No. Lássunk egy kis történelmet a közelmúltból. Ki volt Rákosi?

Tanácstalanul meredtek rá. A kis tudálékos Winter óvatosan az orráig emelte két ujját.

– Tessék!

– Egy gazdag úr. Báró.

Sándor meglepődött, gyorsan behunyta a szemét.

– Földbirtokos – egészítette ki bizonytalanul Winter.

Laduga megérezte, hogy ő is dobhat egyet.

– Nem báró, bíró volt.

– Dehogyis! – erősködött Winter. – A legnagyobb földbirtokos volt az országban, minden az övé volt.

– Bíró volt – kötötte az ebet a karóhoz Laduga. – A legnagyobb bíró, aki mindenkit elítélt.

Sándor csöngetésig hallgatta a vitájukat. Aztán sietett, hogy mielőtt kipattanna a többi ajtó, kiérjen a folyosóról.

6

Elsőnek ért a tanáriba. Vitéz Budai, az öreg hivatalsegéd rendezkedett odabent. Bemutatkoztak egymásnak.

– Ez lesz a tanár úr asztala! – mutatott neki helyet az ablak mellett az öreg. – Épp most takarítottam ki. Be lehet rakodni, kérem. Letörültem kívül-belül, a fiókba tettem tiszta papírt.

– Köszönöm. – Lezöttyent a székre, és a támlára könyökölve nézett kifelé a parkra. Egy osztály vonult odakint, a kövér tornatanár kíséretében. Zöld mezőben, piros sávon fehér mezek, fekete gatyák.

– Tornaórára mennek – magyarázta az öreg.

– Látom.

Vitéz Budai a báróék idejében megszokta, hogy ne üsse bele az orrát az urak dolgába, de a történelem változását azért kifejezte egy vállrándítással.

– Dohányzik? Kerítettem egy hamutartót is. – Koppant, amint letette. Sándor kidobta a cigarettáját az asztalra.

– Gyújtson rá! – visszafordult az ablakhoz.

– Éppenséggel nem vetem meg. Pedig fulladok tőle. Köszönöm. – Sercent a gyufája. – Az ember nem mindig azt csinálja, ami hasznára van. Aztán ha mások nyúlnak a hóna alá, attul kódul.

Sándor hátrapillantott, hogy ugyan miért mondta ezt neki az öreg, de az már kifelé ballagott két papírkosárral a hóna alatt.

A gyerekek eltűntek a látómezejéből. Nélkülük aszottabbnak tűnt a fű. Tarka harkály röpült a nagy platán felé. Szerette volna, ha az ő osztálya is kijött volna a térre, hogy legalább lássa, miként viselkednek a balul sikerült óra után. A harkály rögtön talált munkát a fán.

– Mi baj, Sanyikám? Nem könnyű ezekkel a kis banditákkal, mi? – Polcz István lépett be Virággal. – Majd ha te is lehúzol velük meg a mozgalomban annyit, mint én, belejössz, ne félj! – Leült. Az osztálykönyvét lepottyantotta az asztalra, és egy nagy, piros-kék zsebkendővel törülgetni kezdte a homlokát. – Még engem is megizzasztanak néha. No meg ez a meleg!

– No, mi volt? – kérdezte Virág.

– Semmi.

Ez nem hangzott túl meggyőzően. – Virág is leült. – Rendetlenkedtek?

– Dehogy.

Süle érkezett.

– Keményen kell bánni velük! – ajánlotta rögtön. – Kornél néha be is húz egyiknek-másiknak. Höh, legutóbb megitta a levét.

– Ez igaz? – Sándor fölkapta a fejét.

– Teheti. Ő a diri. Ráadásul, ugye, beteges, könnyebben elveszíti a fejét, mint mások. Néha meg lehet érteni.

– És a srác?

– Őt ma vagy holnap kicsapjuk az ország összes középfokú iskolájából.

– Ipariskolájából meg mindenhonnan, ahonnan csak ki lehet csapni valakit – folytatta Polcz. – Természetesen a KISZ-ből is kizárjuk.

– Hogy történt? – kérdezte Sándor.

– Tökmindegy – mondta Süle. – Egy diák soha, semmilyen körülmények között nem passzolhatja át az igazgatóját az asztalon. – Nagyot kacsintott. – Különösen az igazgatói irodában nem.

– Én sose verekszem – mondta Polcz –, de ha ugrálnak, megfeleltetem őket egy kicsit. Világos? Kiosztok néhány fát, és olyan csönd lesz rögtön, hogy a szúnyog döngicsélése is hangrobbanásnak hallik. Ha meg a *kolesban* akarnak kibújni a bőrükből, találok egy kis takarítanivalót, és máris nincs idejük gazemberségen törni a fejüket.

– Én egyelőre nem akarok feleltetni – mondta Sándor.

Vigyázó gyors, oldalazó lépésekkel elsurrant mellettük.

– Bocsánat. – Átlépte a fizikatanár kinyújtott lábát.

– Nem akarsz feleltetni? – Polcz lehajolt, leporolt a nadrágjáról egy láthatatlan porszemet. – Vigyázhattál volna egy kicsit, Vigyázó.

– Bocsánat.

– Miért nem akarsz feleltetni? – kérdezte Virág.

– Másként is meg lehet állapítani, hogy mit tudnak. A feleltetésnek pillanatnyilag nincs értelme.

– Már miért ne lenne? – kiáltotta Süle. – Hogyan osz-

tályozol, ha nem feleltetsz? Ne beszélj már sületlenségeket!

– Figyelem őket, beszélgetek velük. Engem nem az érdekel, hogy tanultak meg egy leckét, hanem az, miként gondolkodnak.

– Aha! – Süle fölküldte a szemöldökét a hajába. – És mikor tanítasz? – Számlákat vett elő a táskájából, rendezgette őket.

– Közben.

– Miközben beszélgettek?

– Igen.

– Végtelenül érdekes, öregem. Nem gondolod, hogy helyesebb lenne a te óráidat rögtön lyukasóraként beiktatni az órarendbe? – Számlánként kipipált egy-egy tételt egy listáról.

Megrázta a nevetés a termet. Már Wosinszky is bent brummogta a kontrát Virág csilingelő kacajához. Csak Vigyázó nem érzékelte a szellemet. Ujjbögyeivel gyors, bonyolult, egyedül általa értelmezhető ritmust dobolt az osztálykönyvön.

– Jaj de vidáman vannak! – Megérkezett az igazgatóné és a parókás igazgatóhelyettesnő, Pucikám.

– Azt hiszem – Sándor átült az ablakpárkányra, hogy ne kerülhessen senki a háta mögé – az én osztályomban az órák kilencven százalékát ilyen lyukasóraszerűen kellene megtartani, amíg a gyerekekben fölhalmozódott feszültség föl nem oldódik.

– Na, akkor rögtön kikiáltanának igazgatónak a növendékek! – mondta István. – Ilyen, úgynevezett demokratikus túlzásokat még a mozgalomban sem engedhetünk meg.

– Mármint a választást? – kérdezte tőle Wosinszky.

– Reszkess, Kornél! – Süle fölnézett az irataiból.

– Csak nincs valami baj Kornéllal? – kérdezte Valika.

– Meglehet, Valikám, hogy a mi Sándorunk hamarosan megfúrja – válaszolta komolyan Süle –, és a gyerekekkel megválasztatja magát a helyébe!

– A gyerekekkel? A gyerekekkel? – csodálkozott az igazgatóné.

– Édes! – sikkantotta Pucikám.

– Nem tudja, Valika, hogy a jövő félévtől úgy lesz nálunk is, mint a középkori iskolákban? A diákok választják a tanárokat, s természetesen az igazgatót is. – Wosinszky a hitelesség kedvéért úgy súgta az igazgatóné fülébe a szavait, mint valami pletykát.

– Pali, maguk örökké viccelnek.

– De Sanyi nem! – rikkantotta Süle. – Remélem, öregem, elveszett benned egy második Koméniusz!

– Miért nem viccel Sanyi? Miben nem viccel? – kérdezte az igazgatóné.

– Semmiben, Valika, semmiben – nyugtatta Wosinszky a maga módján. – Ő nem ismeri a tréfát. Ő egy rettenthetetlen tanügyi reformer. A Minisztérium és az UNESCO küldte a nyakunkra, álruhában, persze, hogy korszerűsítse a munkánkat.

– Én azt hiszem, hogy tényleg nem vicc – mondta Virág. – Nagyon érdekes dolgokat mond.

– Neked minden ifjú tanerő érdekes dolgokat mondhat, Virágom. Különösen a nőtlenek. – Süle rápaskolt Virág telt karjára, s Mendelssohn nászindulóját kezdte dúdolni. – La lalla la, la lalla la! – Fölállt, ünnepélyes hangon dörögte: – Igen! Feleségül veszem az itt megjelent Fekete Virágszálat! – A többiekhez fordult. – El tudtok képzelni ennél érdekesebb szöveget?

Vigyázó ujjai fölhagytak a muzsikálással.

– Örökké hülyéskedtek! – mondta Valika.

Sándor megpróbált Virág szemébe nézni, de a lány ki-

tartóan lövellte rovó pillantásait Sülére. A kezét is lelökte a karjáról.

– De igazad van, Virágom! – kiáltotta Süle. – Igazad! Senki se meri vitatni!

Becsöngettek. Már csak Rozikának, Virágnak és az igazgatónénak volt órája.

– Hűha, nekem is mennem kell, ellógják a napot a kubikosaim! – Süle összekapta a papírjait, és kirohant.

– Gyere, Sanyikám! – Wosinszky megkerülte az asztalt, és átnyalábolta Sándor vállát. – Gyere, mert otthon már készül az ebéd, és az *anyósom* hátraköti a sarkunkat. Nekünk itt ma már se több óra, se több reform nem terem. Éretlen banda vagyunk mi, gyöpös fejű, falusi pedagógusok, engem is beleértve, legkivált engem!

Sándor ellenkezni próbált, de tehetetlennek bizonyult az öreg mázsájával szemben.

– Estére gyertek! Le ne ragadjatok valahol! – kiáltotta utánuk Rozika. – Hal lesz, rengeteget hoztak a gyerekek!

7

– Ne marháskodj már, Géza! – Kiss Béla egy heves fejmozdulattal próbálta ellebbenteni szemébe lógó haját. Egy kis leves kilöttyent a tálcára. Végigegyensúlyozott vele az asztalig. - Edd meg nyugodtan, majd azt mondom, hogy kiöntöttem.

– Nem érted, Béla. Hiába, nem akar bemenni a fejedbe. – Az elkülönített visszafordult az ablaktól, amikor csikordult az ajtó, és Béla behozta az ételét, de most már megint kifelé bámult. A levelek még nem sárgultak a parkban, de ellustultak bennük az erek: nem szállították rendesen a nedveket. Abból tengődtek legkivált, amit a nyár itt hagyott.

– Mire jó ez neked, Géza?

– Amire nektek.

– Az éhezéssel csak Kápó Kornél malmára hajtod a vizet.

A másik hallgatott. Kiss közelebb ment hozzá. Folytatta.

– Mindenki tudja, hogy állati kassi srác vagy, és miértünk csináltad, álltad a szavad, meg minden . . .

– Állom is.

– Persze.

Összefonta kezét a háta mögött, lassan előredőlt. Koppant a homloka az ablakkereten. Béla ugrott volna, hogy kéznél legyen, ha kell, de aztán csak lépett, és hogy ne maradjanak tétlenek előrelendült kezei, hátratúrta rakoncátlankodó haját, hogy az ismét előrehullhasson.

– Azért nincs értelme, mert legyöngíted magad. Érted? És akkor könnyebben kibabrál veled. Ha bevágod a moslékot, senki se tudja meg. Te is jobban jársz, és Kápó Kornélt is megeszi a fene, hogy örökké bírod. – Minthogy Bakó nem válaszolt, folytatta. – Lehallatszik az udvarra, akkorát korog a gyomrod. – Géza háta mögé osont, és a fülébe súgta: – Te vagy a vezér, nem hagyhatod el magad!

Sándor és Wosinszky ballagott a kavicsos úton. Tíztizenöt méterre leszakadva Vigyázó sétált utánuk. Az elkülönített megpróbálta az orrát úgy igazítani, hogy elérje az ablaküveget, de nem sikerült.

– Nem is figyelsz rám? – kérdezte Kiss.

Vigyázó megállt, fölnézett, egyenest az ő ablakára. Rátenyerelt az üvegre. A tanár hosszú ujjú keze – mint egy fehér kendő – meglebbent odalent.

– Anna még egyszer fölhívja a bátyját. Most biztos sikerül.

Bakó hallgatott.

– Nekem nyolc. Te tudod, hogy miért nem akarod észszel csinálni. – Kiss megfordult, elindult kifelé. Az ajtóban megállt. – Azért, ha nem is érted – mondta ingerül-

ten –, de tudd . . . – Nem folytatta, mert a báróék hajdújából lett öreg hivatalsegéd megjelent a küszöbön.

– Én is tudom, mindenki tudja – mondta vitéz Budai. – Ő is tudja, amit tud. Bízzad csak őrá. Arra a vásárra viszi a bőrét, amelyikre akarja.

Az elkülönített visszafordult az ablaktól.

– Tegyétek a dolgotokat! – mondta keményen.

Kiss összerándult, majdhogynem vigyázzba vágta magát.

HARMADIK FEJEZET

I

A falu a templomdombon túl szétterült. A községháza előtti térből öt utca vezetett kifelé. Mintha egy nagy kéz tenyerelt volna a házak közé.

A „hüvelykujjon" indultak tovább, amely egy darabon a kastélypark mellett húzódott. A sarkon Sándor hátranézett: Vigyázó a vaskereskedés kirakata előtt ácsorgott, és elmerülten bámulta a közszemlére tett fazekakat.

– Most már elengedhetnél, Pali bátyám. Megígérem, hogy nem fogok megszökni.

Wosinszky nagyot kacagott. A kerítés mögül elkeseredett ugatással válaszolt egy láncra kötött kutya; akár egy rossz ripacs, aki fogoly mivoltának minden keserűségét egy mondatban akarja kiadni magából.

– Van humorod, öcsém, meg kell hagyni, van humorod, mondom én is kétszer, mint az igazgatóné őnagysága, szegény. Jól tartottad magad Sülével szemben is, pedig ő nagy mókamester, egyszer még a nyomomba léphet.

– Köszönöm. – A posta utcai ablaka mögött ismerős

arc suhant el. Szemüveges leányarc. Amint Sándor fölfigyelt rá, az alak lebukott a párkány mögé.

– Végtelenül élveztem a modern oktatásról tett megjegyzéseidet. Ilyesmiket tanítanak mostanában az egyetemen? Ez az újak útravalója?

– Új szelek fújnak az egész világ tanügyi berkeiben, Pali bátyám.

– Melyik világ tanügyi berkeiben és honnan fújnak ezek a szelek?

– Mindenütt, és új . . .

Wosinszky közbevágott.

– Nem mindenütt, hanem nálunk, ha úgy tetszik, a Keleti Világban. És déli szél fúj? Északi? *Keleti?* Netán *nyugati?*

– Én nem politizálni akarok – mondta zavartan Sándor.

– Hanem mit akarsz? – kérdezte élénken Wosinszky.

– Egyszerűen azt akarom mondani, hogy a hagyományos alapon álló iskolák alkalmatlanok az igazi oktató–tanuló kapcsolat kialakítására. A *nevelésre.* Általánostól az egyetemig. Elavultak a módszereik, lényegében azt se tudják, mit tanítsanak meg a diákokkal. Ezt a helyzetet meg kell változtatni, ezért támadtak az új szelek.

– Höh! – Wosinszky ezúttal röviden fejezte ki magát.

A kutya vonított mögöttük. Az előbb egy lélegzetvételnyi szünetet tartott, aztán iszonyú csikorgást keltve végigszaladt a drótja mellett, amelyre a lánca volt fölfűzve, és most a feléjük eső oldalra akasztotta föl magát, onnan küldte panaszait a világnak.

– Talán nincs igazam? – kérdezte Sándor.

Wosinszky nagyot rúgott egy kavicsba. A kavics kiröpült a kocsiútra.

– Sok mindent nem tudsz még, Sanyikám, pedig nagyjából két évtizede mást se teszel, csak az iskolákat tapasztalod.

– Mit nem tudok?

– Semmit. Ez a pontos kifejezés. Elhiheted egy vén iskolapatkánynak.

Sándor lelépett mellőle a téglajárdáról, és az árok peremén ment tovább, a biciklik csapásán.

– Úgy vettem észre, hogy nem haragszol az őszinte szóért – mondta Wosinszky.

– Igyekszem.

– Akkor se, ha a személyedre nem túl hízelgő az a bizonyos őszinte szó?

– Mit akarsz mondani?

– Csak azt, Sanyikám, hogy borzasztó nagy marha vagy. – Nevetni kezdett, de nem olyan harsogó hahotával, mint eddig, hanem csöndesebben és talán szomorúbban. – Életemben nem találkoztam ilyen drága marhával, mint te. Legföljebb Vigyázó hasonlíthatott rád fiatalabb korában.

– Boldog vagyok, hogy ekkora örömet szerezhettem neked. – Sándor lemaradt fél lépéssel, de Wosinszky utánanyúlt és maga elé penderítette.

– Megérkeztünk.

Téglaalapra rakott vasrácsos kerítés előtt álltak. Mögötte frissen tatarozott, hatalmas ház; a földszintjén négy, fönt három manzárdablakkal. Emlékeztetett a kastélyra. – Ez az én ólam – mondta Wosinszky. – Disznóvár. Elöl lakom én, hátul a barátaim. Viszont amonnan nézve ők elöl, én pedig hátul. Az ő vérükből és az én verejtékemből épült. – Halk búgással nyílt ki előttük a kertajtó. – Svájci szerkentyű – magyarázta az öreg –, legalábbis onnan küldte egy volt tanítványom. Bent megnyomsz egy gombot, idekint kinyílik az ajtó, még muzsikál is a kedves vendégnek.

Sovány arcú, magát konttyal öregítő lány várta őket az előszobában.

– A lányom!

Sándor köszönt, bemutatkozott. Wosinszky folytatta.

– Egy személyben házvezetőnőm és anyósom is. Igaz-e, Irénkém?

– Te tudod, apa. – Megszokásmosoly. A lány fogai fehérek voltak, ám szabálytalanok. A szája elé kapta a kezét, elfordult.

– Nem kell éheznem, Irénkém, hogy új kartársunkat elhoztam ebédre? Már úgy értem, enni. Persze, nem őt enni, hanem vele együtt enni. Höhö. Tudsz bennünket táplálni, kicsi pelikánom? – Átölelte a lányt, az a kabátja mögé bújt.

Népi bútorral berendezett ebédlőn keresztül pazar nappaliba jutottak. Bőrgarnitúra, szőnyegek, képek, a vitrinekben legalább fél mázsára való ezüstedény.

– Ülj le, Sanyikám! – Wosinszky egy fotelba taszította. – Egy kis barackot étvágygerjesztőnek?

Sándor teljesen be volt kerítve. Hátulról-oldalról a fotel bőrkarjai ölelték; az öreg sebesen a térdéhez gurította a pohárszéket, és már töltött is. Természetesen ezüst foglalatú kupicákba.

– Itt néhány dolog korábban a báróké volt. A háború végén olcsón lehetett szerezni ezt meg azt. De hát istenem! Rég volt, tán igaz se volt. Egészségedre.

Ittak.

A lány az ablak mellé húzódott. Nem kért, az apjának eszébe se jutott, hogy megkínálja. Wosinszky töltött az üres poharakba, majd lehuppant a szemközti fotelba.

– Most elmagyarázom neked, Sanyikám, hogy miért vagy épp akkora marha, amekkora vagy. Egyedül úgyse jönnél rá, ha már eddig nem leplezted le magad – rábökött a fiatalemberre – odabent. Két évtizedet töltöttél különböző iskolák padjaiban, és még mindig nem találtad ki, hogy az iskola mire való.

Sándor átvetette a jobb lábát a balon. Mintha nem érdekelné az öreg lotyogása; Irénre emelte a poharát, és kortyintott. (A fölvételi vizsgán ült ugyanígy *az* a lány, akkor, az egyetem folyosóján, az ablak előtt. Kissé meggörnyedve, mintha érezné a hátára zuhogó napsugarak súlyát.) Wosinszky folytatta.

– A civilizáció utóbbi századában, amikor a mai iskolaszerkezet megszilárdult, az iskolák megtalálták létezésük célját és értelmét. Kialakították azt a tananyagot, amely a legjobban megfelel vizsgarendszerüknek, és amelyet az elméleti szakemberek eszménye, a *közepes képességű* tanuló is el tud sajátítani, pontosabban: le tud vizsgázni belőle . . . Azt hiszed, én nem tudom, hogy ez a bizonyos közepes képességű tanuló csak a közepesnél is gyöngébb képességű tudorok agyában létezik? – Sándor feléje fordult, de az öreg intőn fölemelte a kezét. – Nagyon jól tudom én is, hogy a legbutább gyerek is okosabb kétéves korában, mint lesz negyven év múlva, amikor, mondjuk, igazgatói vagy miniszteri székben ül! Mikor és ki látott olyan fölnőttet, aki első hallásra megjegyez húsz-harminc új szót, nyelvtani szerkezetet, magatartási formát, szabályt, játékot, mit tudom én, mit? Négy gyerekem volt, Sanyikám, és mind megérte, hogy elkezdtük módszeres iskolai elbutításukat.

Sándor egy új Wosinszkyt látott a pohárszék-barikád túloldalán. Mintha kicserélték volna, olyan komolyan, olyan szenvedéllyel beszélt. Azt se vette észre, hogy a pohár elfordult a kezében, és a pálinka maradéka a nadrágjára ömlött.

– Az iskolának tanultunk, annak is tanítunk, nem az életnek. Miért is tanulnánk az életnek? Az élet tanít talán? Az válogatja az anyagot? Számon kéri talán, azt hiszed? Egy nagy túrót! Egy másik iskola kéri számon, az csap a fejünkre, ha egyáltalán veszi a fáradságot, ha tudatlannak találja a növendékünket. De nem azért, mert keveset tud

az életből, hanem azért, mert nem vertük a gyerek fejébe mindazt, ami az ő tananyaga szempontjából fontos! – Szaporán töltött magának, és fölhajtotta. Irén elvette tőle az üveget, töltött Sándornak, majd a pohárszéket tisztes távolba tolta.

– Az iskolák szakembereket és nem embereket, egy adott kultúrába teljes lélekkel beilleszkedni képes lényeket képeznek. Mégpedig az általános iskolák a különféle szak- és középiskolák elvégzésére alkalmas szakembereket, akik ezen a készségen kívül egyre kevésbé alkalmasak bármire, még beszélgetésre vagy csöndes, magába szálló gondolkodásra sem. A középfokú iskolák némelyike, mint például a mienk, lényegében le is zárja a továbbvezető utat, ha egyáltalán van továbbvezető út. – Fölállt, a pohárszék mellé lépett, és újra fölhajtott két pohárkával. – Másika pedig lehetőséget ad, hogy tanulj egy érettségi vizsgának, ami följogosít egy fölvételi vizsga letételére valamelyik főiskolán, ennek révén kollokválhatsz és szigorlatozhatsz, és ha minden közbülső vizsgát megszereztél, diplomavizsgát tehetsz. Mind, mind, ez a hosszú lánc – hatalmas ívet suhintott a karjával –, önmagáért van, az egyik vizsga azért, hogy a másiknak nekimehess. Aztán ha a *papírod* megvan róluk, elfelejtheted, amit bemagoltál: ez az élet. A magad szórakozására lehetsz tudós, mint az a nyomorult Vigyázó, vagy megmaradhatsz olyan bunkó kanásznak, mint én, aki semmit se konyít már a matézishez, legföljebb a példatárakban meg a tankönyvekben igazodik el úgy-ahogy, egyre megy. Ehh!

Legyintett, nagy léptekkel elindult kifelé. Az ajtóban megállt. – Az egész nagy cirkusznak az az értelme, hogy visszatérhess egy iskolába olyan embereket képezni, akik elölről kezdik a cécót. Te se tudsz semmit. Mérget veszek rá, hogy legföljebb valami ködös sejtelem motoszkál a fejedben az irodalom és a történelem lényegéről, amit ma-

gánszorgalomból fölcsipegettél itt-ott. Úgyis elfelejted, amikor ráébredsz, hogy holt súly, fölöslegesen cipeled. Téged arra képeztek ki, hogy a gyerekek fejébe csöpögtesd azt, ami a tárgyaidból egy középfokú iskola tanrendjében szerepel. De nem ezért vagy marha, Sanyikám! – Visszajött, ujját lándzsahegyként Sándor mellének szögezte. – Hanem azért, mert idejössz, és az első nap a képünkbe vágod, hogy nem úgy kellene tanítani, ahogy mi csináljuk. Erre minden épeszű ember rájött nélküled is, kisöcsém. Nem is azért, mert azt képzeled, hogy forradalmat tudsz csinálni a mi tantestületünkben – hatalmasat röhögött. – Azért vagy marha, mert azt nem tudod, hogy az élet réges-rég az iskola képére formálódott! Keleten, nyugaton, északon és délen! Nyugaton már negyedszázada játsszák az iskolai demokráciásdit; azt érték el vele, hogy annyit se tudnak a gyerekeik, mint a mieink. Ideje hát importálni a módszereiket. Tudod, az a mókás . . . tragikus? mit tudom én, hogy ők az elmaradottak, túlhaladottak, mi pedig az élenjárók, a haladók, és mégis *mi* akarjuk utolérni őket ebben is, nemcsak tudományban, technikában, gazdaságszervezésben. Nos, ez mellékes. Nem kanászokra tartozik. Az élet mind a négy égtájon olyan lett, mint az iskola, egyikre se hízelgő, de tény. Törvény, ha úgy tetszik. Ebből, persze, az is kitűnik, hogy tán nem is igaz, amit az előbb mondtam, mert az iskolák, a vizsgák, a diplomák az élet részei, nemdebár? A civilizáció és legfontosabb eszköze, az iskola, a maga képére formálta az életet! Haha! Be vagy kerítve, öcskös! Ezért nem akarnak majd beszélgetni veled az órákon, sőt boldogok se akarnak lenni. Gőzük sincs arról, hogy mi fán terem! Nem szerepel a tanmenetben, és őket más nem érdekli! Ők állattenyésztők akarnak lenni, Sanyikám, növénytermesztők meg kertészek! Jó keresetűek és nagyjából becsületesek. Legalábbis annyira – fölemelte az ujját –, hogy az ellen-

kezőjére, ha kiderülne, bizonyíték ne legyen. Ez minden. Ideák, eszmények nem tartoznak az életükhöz. Esetleg március 15-én néhányan eljátsszák a magyart, karácsonykor-húsvétkor a katolikust-reformátust, taggyűlésen a kommunistát. Az élet és az iskolája nem kívánja azt, amit te, az élet csak enni kér, és azt te nem tudsz adni. Az élet csak a látható, tapintható és *használható* dolgok után érdeklődik. Rettentően kiszúrnánk a gyerekekkel, ha másmilyen iskolát próbálnánk csinálni. – Szusszantott. – Ezért hagytam én abba a tanítást, ezért lettem kanász... Meleg már a moslék, Irénkém?

– Biztosan.

Kidübörgött a szobából.

2

Anna lelkesen intett a sarkon várakozó Géczinek: „Sikerült, öregem, sikerült!" Kis híján beleütközött Vigyázóba a vegyesbolt előtt. Nem kerülhette ki, mert mellette, a kirakat előtt, két kosaras asszony trécselt, az úttesten pedig katonai teherautók hosszú sora vonult. Pirosan ragyogó arca elzöldült.

– Jó... jó napot – dadogta.

– Jó napot, Anna.

Jobbra lépett, balra táncolt, de lehetetlen volt elsurrannia a tanár mellett, aki nyugodt érdeklődéssel nézett a szemébe.

– A postán voltam. Képeslapért meg bélyegért – hadarta. – Vagyis már föl is adtam. Bedobtam.

Vigyázó csak nézte csöndesen, és mintha mosolygott volna. Géczi integetett a háta mögül: „Gyere már!"

– A többiekét is. Mindenki írt. Vagyis majdnem min-

denki – hebegett tovább Anna. – Ahogy ilyenkor szokott lenni. Hogy jól vannak, tanulnak, meg minden.

– Te írtad meg helyettük? – kérdezte Vigyázó.

– Dehogy! Csak a magamét. Ők már korábban . . .

A teherautók nem akartak fogyni, és a két asszony is csak állt, állt; ömlött belőlük a szó szakadatlan.

– Otthon mindenért izgulnak, tetszik tudni. – Kacéran akart nézni, de szemüvegben nem tudott. – Pedig már nagyok vagyunk ahhoz, hogy állandóan félteni kelljen bennünket.

– Te félsz – mondta Vigyázó.

– Én? – Elvörösödött.

– Te.

– Én, tanár úr? Hát mitől félhetnék én?

– Neked most nem szabad félned – mondta Vigyázó.

– Nem is . . . nem is szoktam . . . miért lennék ijedős?

A teherautók végre elfogytak, az asszonyok is beléptek a boltajtón, ő pedig csak állt földbe gyökerezett lábbal, és habogott. – Dehogy . . . ugyan . . . miért . . . mitől? – Biztos, halálosan biztos volt benne, hogy a tanár mindent tud: hogy mit csinált a postán, kivel beszélt, miről és miért. – Tanár úr, tanár úr, én . . .

Vigyázó a kirakathoz húzódott.

– Szaladj! – mondta szelíden. – Szaladj!

Nem bírt mozdulni.

– Menj már!

– Igen. – Szép, tiszta, tágas lett az út, még Géczi is a sarok mögé húzódott dühöngeni.

– Akarsz valamit mondani? – kérdezte Vigyázó.

– Nem.

– No, akkor szaladj a dolgodra.

– Igen – motyogta, aztán kétségbeesetten fölkiáltott. – Nincs semmi dolgom!

– Akkor se lopd itt a napot, gyerekem!

Ültek. Sándor a fotel kalodájában, Irén a pamlag sarkán. Az öreg Wosinszky útjáról ajtónyitódások-csukódások, vödrök csörömpölése adott hírt. A lány egy darabig elrévedve nézett utána, aztán egyszer csak visszatért a lelke a szobába. Gyorsan szorosra zárta a combjait, és megigazította térdén a szoknyáját.

– Etet.

A malacok boldogan röfögtek, visítottak odakint.

– Megártott neki ez a rengeteg pálinka.

– Neki? – kérdezte a lány gőgösen. Még lejjebb húzta volna a szoknyáját, ha az anyag engedett volna. – Nincs a világon annyi ital, amennyi neki megártana. Mindig ennyit iszik, vagy még többet, de soha nem láttam részegen. – (Az a lány sokkal természetesebben viselkedett, nem bizonygatott: öntudatosan beszélt . . .)

Sándor nem vitatkozott. A malaczsivaj csitult. A szerencsésebbek, amelyek odafértek az ételhez, már csámcsogtak.

– Ha nem haragszik – mondta Sándor óvatosan. – Mi történt a testvéreivel?

– Meghaltak. A Balatonon. Fölborult velük egy kiránduló hajó. Rossz, öreg hajó volt. Túl is terhelték. Iskolai kiránduláson. Én csak ötéves voltam. Anyu is . . . – nem fejezte be a mondatot. Hallgattak. Már egy disznó se visítozott, csámcsogásuk meghitt morajként szűrődött a szobába. A nyitva hagyott ajtón keresztül a huzat behozta a szagukat.

– Rettenetes – mondta Sándor.

– Igen – mondta a lány. – Kér még? Tölthetek?

– Ne, köszönöm. – Magához vette a poharát. – Én nem bírom úgy, mint az édesapja.

– Ők fiúk voltak, mind a hárman.

A függönyrésen bezúduló fényben porszemek táncoltak.

– Nagyon megviselhette a dolog szegényt.

– Nagyon kicsi voltam akkor, nem tudom, milyen lehetett azelőtt.

– Hát, most elég furcsa.

– Igen. Sose szokott komoly dolgokról beszélni. Különösen így nem, legföljebb viccbe párolva. – Fáradtan mosolygott. – Biztos megszerette magát. Ha megszeret valakit, olyankor kinyílik egy-két percre.

– A maga módján – jegyezte meg Sándor.

– Megsértődött?

– Ugyan!

– Mindig olyan, mint volt tíz perccel ezelőtt, és lesz tíz perc múlva, ha bejön a barátaitól. Csak él. Más egyebet nem is csinál. Kétszer olyan intenzitással él, mint más ember.

– Ezért nem adja két pohár pálinkánál alább – élcelődött Sándor.

– Mindennel így tesz. Habzsolja az életet, akár a barátai. Úgy veszem észre, hogy egyre inkább hasonlít hozzájuk. – Zavartan nézett Sándorra. – Nem szép dolog, ugye, ha egy lány disznókhoz hasonlítja az apját? Pedig én szeretem őt. Nagyon szeretem. – Lesütötte a szemét, cipője talpával végighorzsolta a szőnyeg bolyhait. – És ő is nagyon szeret. Túlságosan. Néha annyira, hogy majd elpusztít.

– Talán azért ilyen szertelen, mert el akarja felejteni a szerencsétlenséget – vélte Sándor.

A lány cigarettát vett elő egy intarziás fadobozból, és rágyújtott. Sándor felé tolta a dobozt, de ő elhárította.

– Köszönöm. Most valahogy nem kívánom. Amióta itt vagyok, még nem gyújtottam rá. Utoljára a fölvételi-

men dohányoztam annyit, mint maga. A végén cigarettát kellett kérnem egy lánytól . . .

Irén kifújta a füstöt: hosszan, határozottan félrenézett.

– Magát rokonszenvesnek találta.

– A lány, aki cigarettát adott?

– Apus! – Irén a körmét nézte.

– Azért marházott le?

– Biztos.

Sándor kiitta a maradékot a poharából. Irén hátradőlt a pamlagon. Mintha kacérság lett volna a mozdulatában. Szemezett Sándorral: élvezte, hogy fölismerték egymást, és mégse beszélnek róla.

– Barátja nincs Pali bácsinak?

– Vigyázót, a hajdan volt hegedűművészt kedveli valamelyest. Találkozott már vele?

– Úgy vettem észre, hogy szegényke egyáltalán nem érzékeli ezt a szeretetet.

– Apus szerint edzeni kell a lelkét. Hogy acélosabb legyen.

– A sok edzéstől már olyan szegény, mint a *Riki Tiki Tévi*-ben Csucsundra, a pézsmapatkány, aki a szoba közepére se merészkedik ki este.

– Ugyan! – Irén nevetett.

– Láttam – erősködött Sándor.

– Vigyázó senkitől se fél – mondta Irén.

– Hogy érti ezt?

– Úgy . . . – A lány szemüvege átlátszatlanná vált. Szigorúra igazított vonásait a szelíd mosoly visszafiatalította. Megfeledkezett a mondókája folytatásáról. Sándor köhintett, a lány nem hallotta meg.

– Értem! – célzott a fiatalember merészen.

Irén fölpattant.

– Félreérti! – Villogó szemüveggel nézett rá.

– Ne haragudjon – mondta Sándor kissé zavartan –, maga egy kicsit elfogult Vigyázó iránt.

– Természetesen – mondta a lány. – Nagyon büszke vagyok arra, hogy ismerhetem. Ő olyan ember, aki már mindent tud.

Sándor fölkászálódott. Emelkedett szavaihoz fizikailag is nőnie kellett. Elsétált a konyhaajtóig meg vissza, megállt Irén előtt. Az harmadszor is megigazította a szoknyáját. (Az írásbeli után valahogy a Károlyi-kertbe vetődtek. A homokozóban egy veréb fürdött. Leültek egy padra: Sándor megigazította Irén szoknyáját a térdén. Ezen nagyot nevettek, a könnyük csurgott tőle.)

– És csak ül, üldögél naphosszat mindentudásával a fejében, és tűri, hogy hülyét csináljanak belőle! Az egész tantestület vele szórakozik!

– Őt senki se tudja igazán bántani.

– Én láttam, Irénke! Láttam, amit láttam! – kiáltotta Sándor. – Bohócot csinál belőle mind, Pali bácsival az élen! Gondolhat ő közben akármire, bár az Úristenre is, fennkölt gondolatokkal, ha kiröhögik, és ha a gondolkodását nem használja semmire! Cselekvés nélkül minden eszme értéktelen!

A lány elmosolyodott.

– Csak úgy, a magunk gyönyörűségére nem is szabad gondolkodni?

(Amikor kikacagták magukból a vizsga feszültségét, Sándor megszólalt: „Ha nem is vesznek föl bennünket, legalább írtunk egy dogozatot a magunk gyönyörűségére Berzsenyiről.")

Sándor egy pillanatig habozott.

– Nem! Nincs szükség légvárakra.

– Lehet, hogy igaza van.

– Nekem?

– Magának. És Vigyázónak is, és apusnak is.

– Vagy nekem van igazam, vagy nekik. El kell döntenie!

– Miért? – kérdezte csodálkozva Irén.

– Mert lehetetlennek tartom, hogy maga egyetértsen az ő visszahúzódásukkal, amikor az iskolájukban olyasmik történnek, mint itt.

– Akármit csinálna apus vagy Vigyázó, akkor is Puss Kornél lenne az igazgató, és azt tenné, amit jónak lát.

– Ha a tanárok nem tűrnék? Csak egyszer tehetné meg, utána röpülne!

– Egy másik szpáhibirtokra – szólt közbe Irén. – Mit számít, hogy itt igazgató, vagy két járással odébb?

– Ilyen ember nem lehet igazgató!

– Miért ne lehetne? Tudja, ki az oktatási főnök a megyében? A tulajdon öccse. Ismerem őket. Itt születtem, itt érettségiztem.

– Akkor az öccsét is le kell buktatni!

– Ahhoz megint le kéne buktatni valakit, sőt nem is egy embert. Majd Kornél névnapján megismerkedhet egypárral közülük. Mind hűbérúr valahol. Sose buknak le, csak közlekednek pihés és még pihésebb fészkek közt. – Végigsimított a haján. – Megértem apámat. Öreg már és fáradtabb, mint amilyennek látszik. Nyugalomra vágyik és egy kis békességre. Ez a béke ára; ő megadja. Nem olyan rossz ár. A tanítványaival is kijön, tán kedvelik. Mellesleg rengeteget keres a disznókon, és szívesen foglalkozik velük. Azt csinálja, amihez kedve van. Szabad ember.

– Mire használja a szabadságát?

– Nyugodtan él, talán boldog is olykor.

– Akárcsak maga.

Irén új cigarettára gyújtott, s csak azután nyomta el a félig szítt régit. Fölvetette a fejét.

– Mi bajom lehetne?

– Mért nem jött el annak idején a szóbelire?

– Mindegy, nem?
– Kerestem. Egy napra osztottak be bennünket.
– Nem mentem el.
– Miért?
Sokáig hallgattak.
– Apusnak szüksége van rám – mondta végül Irén száraz hangon.
– És magának?
– Mindenem megvan. Amit csak akarok. Munka is persze. Nagy a ház. Sok a tennivaló.
– És?
(A Károlyi-kertben ünnepélyesen megesküdtek egymásnak: hogyha fölveszik őket, akkor a világ végéig is elröpülnek a homokban fürdő veréb után, hogy eltegyék emlékbe. „Az már semmiség lesz!" – nevetett Irén. Széttárt karral szaladt a homokozó felé.)
– A tanítás, a gyerekek vonzása talán . . . – fáradtan mosolygott – talán valami tudatalatti vágy lehetett a testvéreim után, esetleg félresikeredett anyai ösztön, meg apus utánzása, ilyesmik. – Már úgy mosolygott, mint aki sír.
– Ezt apuskája elemezte ki ilyen szépen?
– Nem mindegy?
– Még mindig nekivághatna a világnak.
– Érettségi óta csak felejtek.
– Szintén disznótenyésztőnek készül?
A lány elhallgatott. Gyorsan elnyomta a cigarettáját, és nyúlt a dobozba másikért. Sándor megérintette a kezét.
– Sok lesz!
Irén megragadta a kezét, forró tenyerei közé szorította egy pillanatra, erősen, mintha belékapaszkodna.
– Elmennék innen, jaj, elmennék, ha tudnék! De hogyan is mehetnék! – Lassan elernyedt a szorítása, Sándor keze kicsúszott a tenyerei közül, erre észbe kapott.

– Bocsánat, jaj! Milyen bolond vagyok! – Csak egy pillanatra nézett föl, de nem látott: vastag pára ülte meg a szemét. – Ne haragudjon! Jaj, az étel is kész már régen.

Sándor fölsegítette volna, de a lány szégyentől riadtan elhúzódott tőle, és a kisasztalt megkerülve surrant ki a szobából.

4

Fölháborodottan gágogó libacsapat verte föl a port az utcán. Heves szárnycsapásokkal fölvergődtek vagy fél méter magasra, aztán lehuppantak, futottak pár métert, és újra nekiveselkedtek, hogy fölemelkedhessenek. Gatyás, mezítlábas kisfiú hajszolta őket egy kölyökkutya társaságában.

Wosinszky már a konyhában ordítozott.

– Ki ríkatott meg, kis csibém?

Víz csobogott, teljesen kicsavartak egy csapot.

– Ne fájjon a fejed miatta! Rátette már a kezét a dús bögyű Virág! Noha egy sárkánnyal még meg kell küzdenie érte! Höhö!

Meg-megszakadt a vízcsobogás, Wosinszky mosta a kezét.

– Nem vagyunk mi boldogok kettesben, arany malackám? Ne sírj már, ne tipord az én vén szívemet!

Kivágódott az ajtó, Irén sietett keresztül a szobán. Gőzölgő, nagy levesestálat vitt az ebédlőbe. Jószerint rohant, fejét magasra tartva; nem is látott talán, csak a véletlenen és a gyakorlatán múlt, hogy nem ütközött neki valaminek. Sándor ugrott ajtót nyitni.

Wosinszky a fejét csóválta a konyhaajtóban, miközben nagy alapossággal törülközött, gondosan megdörzsölgette az ujjai közeit is, majd a válla fölött hátravetette a kendőt.

– Látod, ilyenek a lányok mind. Nem lehet elmenni

egyen se. – Fölvette a pálinkásüveget. – Kérsz még egy kicsit?

– Nem, köszönöm. – Sándor Irént nézte, aki lehajtotta a fejét, terített. Görcsösen szorongatta az evőeszközöket, hogy ne csörömpöljenek annyira.

– Hm. – Vakkantott az öreg. Kiürítette a poharát. – No, menjünk, öcsém, nézzük, miből élünk.

Átmentek az ebédlőbe. Wosinszky már a küszöbön ordítani kezdett, hogy milyen fölséges illatot áraszt a leves, és a világon nincs még egy fehérszemély, aki – házsártos ugyan és nem feleségnek való – ilyen karmesteri módon vezényelne fakanalával az ízeknek.

– Ezerszer többet ér egy jó húsleves egy közepes matekóránál, ha nem kétezerszer! Egyszer majd rájössz te is, arany malackám, hogy hébe-hóba igaza lehet a te vén, begyöpösödött agyú apádnak.

Irén hallgatott. Emelgette a kanalát, hol félig, hol egészen üresen, és bámulta a leves aranyló hullámait.

Az apja hamar végzett a levessel, holott beszélt szüntelen.

– A bor! A bor! Hát nem elfelejtettem? – Kiszaladt.

Irén hirtelen letette a kanalát, Sándorra nézett, rebbenő szembogárral, alázatosan.

– Amit mondtam, tudja, amit mondtam az előbb . . . Ne haragudjon érte.

– Nem mondta komolyan?

Irén tekintete a tányérba merült.

– Egy lány ilyesmit nem mondhat egy férfinak.

– Maga nem *egy* lány. Művelt és gondolkodó ember.

Irén keserűen mosolygott az abroszra.

– Megbánta? – kérdezte Sándor.

– Ne, hagyja, hagyja abba!

Belépett Wosinszky a demizsonnal.

– Igyunk – kiáltotta – a tízéves itteni jubileumodra és a

falu meg az összes mezőgazdasági szakiskola legszebb Virágára!

Irén Sándort, az pedig a poharába ömlő bor vörösét nézte, és hallgatott.

5

Három óra múlt néhány perccel, amikor Sándor visszaindult a kollégiumba. Útközben betért a postára, és vásárolt egy csomó borítékot meg bélyeget. Az élelmiszerboltban vett fél kiló kenyeret és – hogy ne állítson be üres kézzel a névnapra – két üveg bort. Aztán eszébe jutott, hogy igazi ajándék is kéne. A boltban mindent árultak, zöldségtől a tisztítószerekig. Egy kisasztalon néhány légypiszkos könyv hevert. Előbb a kölnik között válogatott, de nem tudta eldönteni, hogy melyik tetszene a biológiatanárnőnek, sőt azt se sikerült megállapítania, hogy melyiknek a szaga a legkellemesebb. Utálta a mesterséges illatokat. Tovább ténfergett, mígnem a kisasztal előtt találta magát. Mesekönyvek, bűnügyi regények, oltás-szemzés-dugványozás, szabás-varrási útmutató között egy Kodolányit talált, a *Pünkösdi dáridó*-t.

A pénztároslány (külön kis fakalitkában kuporgott, akár egy igazi, csak éppen a számológép szerepét is neki kellett alakítania egy golyóstollbetét meg halomnyi csomagolópapír segítségével) nem állhatta meg, hogy meg ne szólaljon.

– Ez mind csupa nagyon jó könyv!

– Olvasta? – Sándor mutatta neki Kodolányit. Fiatal volt, tizenhat-tizenhét éves. Igazgatni kezdte a szétcsúszott csomagolópapír-halmot.

– Nem, nem, azt éppen nem. – Elkerülte a férfi tekintetét, a pult mögött álló asszonyra nézett. – Nekem számolnom kell, hogy mennyit fizessenek a vevők, mikor is

olvashatnék? – Mosolygott, hogy milyen ügyesen kivágta magát.

Loboncos hajú, rongyos férfi rontott be. Nem vett kosarat, egyenest a pulthoz szaladt, fölkapta a Sándor által vásárolt kenyér másik felét. Lelassultak a mozdulatai; a kenyeret szertartásosan két tenyere közé fogta, és méltóságteljesen lépdelt vele a pénztárketrechez. Ott gyöngéden a bal karjára tette, magához ölelte, és jobbjával benyúlt a kabátja zsebébe. Végig kellett tapogatnia alul a bélést, mire hátul, a hasíték sarkában elcsípett egy kettest. Nem vette el a visszajáró húsz fillért, Sándort fürkészte.

– Nem orvos – magyarázta a pénztároslány vidáman. – Nem orvos, ugye?

– Tanár vagyok – mondta Sándor.

– És még mindig tanul? Nem tanult eleget?

A férfi ismét maga elé tartotta a kenyerét, és megindult kifelé. A pénztároslány vihogni kezdett; hangosan, erőltetve, mert beszélgetni szeretett volna az idegennel.

– Ki ez?

– Sietős, a Sietős! – kacagott a lány. – Mi is az igazi neve, Mariska néni?

– Varga – mondta az asszony a pult mögül.

– Az hát. Varga. De senki se hívja a rendes nevén. Csak Sietősnek. Mert mindig siet. A háborúban kezdett el sietni, és azóta nem bírja abbahagyni. Akkor lett ilyen. Kss! – Mutatóujját megcsavarta a halántékán. – Azt mesélik, hogy a fronton egyszer csak berohant a szanitécek házába egy véres pokróccal. Így fogta azt is, ni, maga elé tartva – mutatta, föl is állt hozzá a kalitkájában; szép, kerek csípője volt! –, odaszaladt egy orvoshoz, és kiabált: „Doktor úr! Doktor úr! Segítsen! Gyorsan! Gyorsan! A bátyám! A bátyám!" És a pokrócban nem volt más, csak a bátyja feje, amit valami bomba vagy ágyúgolyó levitt a nyakáról, és közben egyre kiabálta: „Doktor úr! Doktor úr! Segítsen! Gyor-

san! A bátyám! A bátyám!" De gondolhatja, hogy mit kezdhetett az orvos azzal a fejjel test nélkül?!

– Megveszem – mondta Sándor, és föltette a kosarát a könyvvel együtt a kalicka szélére.

– Jobb lett volna szegénynek, ha őt is éri valami – mondta az asszony.

– Akkor kinek cincogtatná a hegedűjét a Vigyázó tanár? – kérdezte a lány. Az árut másik kosárba rakta, és körmölt a legfölső csomagolópapír üres sarkába.

– Vigyázó? – kérdezte Sándor.

A lány abbahagyta a számolást.

– Ismeri?

– Hogyne.

A lány szájon ütötte magát a tollbetéttel.

– Hoppá!

– Itt tanítok én is a kastélyban – mondta Sándor –, de csak ma jöttem.

– Akkor még nem tudja, hogy az is flúgos.

– Neked mindenki flúgos! – szólt közbe az asszony.

– Hát nem flúgos, Mariska néni? – A lány a nyomaték kedvéért úgy húzta alá az összeadni való árakat, hogy három papír is átszakadt. – Úgy jár-kél az utcán, akár egy nyúl. A nővérem, amikor viselős volt, alig mert kimenni a házból, nehogy találkozzon vele, és rácsodálkozzon véletlenül. Otthon éjfélekig muzsikál ennek a Sietőnek, az meg hallgatja a sarokban, olykor sír hozzá, máskor meg énekel, mert tud ám beszélni, csak nemigen szokott. Az egyik bolond muzsikál, a másik meg danol hozzá.

– Nem lehetne tanár, ha bolond lenne – vélekedett bizonytalanul az asszony.

– Á! – A lány legyintett, nekirugaszkodott a számoszlopnak, ám egy pillanat múlva már újból Sándorra villogtatta a szemét. – Csibészek rájuk lesnek néha, és lócitromot meg ilyesmiket hajigálnak be hozzájuk.

– Náluk lakik – magyarázta az asszony –, az utcai szobában. Hál' istennek él még az öreg Varga szüle. Ő adja ki a szobát pár forintért, abból tartja ezt a szegényt.

A lány elkészült az összeadás próbájával. Mondta az árat, aztán megkérdezte:

– Nem bolond? Maga szerint nem bolond? Nem bolond mind a kettő?

Sándor megvonta a vállát. Fizetett, köszönt, kiment. Sietős már eltűnt a hat utca valamelyikében. Szemközt, a vaskereskedés előtt, egy csapat gyerek vitatta az ablak mögött álló motorkerékpárok előnyeit és hátrányait. A kollégium felől, az országúton, teherautó közeledett. Az innenső oldalon meglátta két öregasszony; gyorsan átszaladtak előtte, akár a tyúkok. A sofőr alig fékezett, és úgy intézte, hogy járműve csak egy arasszal suhanjon el a hátuk mögött. A nénikék szíve úgy dübörgött a rémülettől, hogy szinte áthallatszott a túloldalra.

6

A teherautó befordult a vaskereskedés melletti utcába. Megállt a kocsma előtt. Vezetője két jókora demizsont vett le az ülés mellől. A kisebbik is megvolt öt-hat literes. Becipelte őket a kocsmába.

Egy cigánycsalád ült a sarokban, korsó sörök körül. Asszony, ember, négy nagy gyerek. Csöndesen susmutoltak; az érkezőt csak egy pillantásra méltatták. Az ajtó mögül pár gumicsizma kandikált ki; gazdájukat a falhoz szorította a gond.

– Jó napot, Józsi bátyám! – köszönt a sofőr az idős csaposnak. – Ma nem szomjasak az emberek?

– Úgy látszik – válaszolt szivarmocskos bajusza alól az öreg.

– Majd én föllendítem egy kicsit a forgalmat!

A kocsmáros levette a tégelyről a bádogtetőt.

– Csak szemelt rizling van, huszonnégyért.

– Milyen?

– Én nem kóstoltam.

– Üsse part! – Föltette a demizsonjait a pultra. – Potyára leszen úgyis. Ajándék lónak ne nézzék a fogát! Nem igaz?

– Tele mind a kettőt? – A kocsmáros fityegőre állította a szivarját a szája sarkában, hogy ne csípje a füst a szemét.

– Tele hát! Úgyse lesz elég. Ahogy én a cimboráimat ismerem! – tette hozzá sokat tudó ember módján. – Még az a szerencse, hogy páran valami továbbképzésen vagy tanfolyamon vannak. – Könnyedén rákönyökölt a bádogpultra. – Ezeknek a szegény tanároknak mindig tágítják a fejüket.

A csapos ismerte az emberét, nem pocsékolt kérdést, borogatta szépen a bort a mérőből a tölcsérbe.

– Neve napja lesz a feleségemnek – folytatta a kis ember –, Rozikának.

– Isten éltesse.

– Nem mondom, hogy nem kéne másra ez a pénz, amit a vendégség elemészt, de az a szokás náluk, hogy ilyenkor meg kell etetni-itatni a kollégákat. Gondoltam, főzök nekik egy kis halat, hadd egyenek egy jót életükben, meg kapják ezt a bort. Kész. Elég ennyi, nem? A várban tartjuk, legalább nem kell otthon takarítani utánuk.

A gumicsizmás előjött az ajtó mögül.

– Nagy kanállal eszünk ma, Jakab? – Borostás arcát a kicsi ember képébe nyomta. Jó erős szaga volt már, de még nem részegedett le. Amaz elhúzódott tőle.

– Nemigen – mondta óvatosan. – Ez csak amolyan hivatali névnap lesz. Tantestületi.

– Aha. – A gumicsizmás hátralépett.

– Rokont egyet se hívunk. Érted – magyarázta Jakab. – Csak zárt körben. A kollégák . . . hát . . . ott úgy szokás . . . érted – nagyon-sajnálom-pajtás képet vágott.

– No, akkor nem is köszöntöm föl a Rozi ángyomat, ha már egyszer így szokás nálatok! – mondta a gumicsizmás.

– Dehogyse, nem azért mondtam . . . csak ez külön megy – próbálta elvenni a dolog élét Jakab.

– Nem fáj az én fogam a te haladra, öcsém! – mondta önérzetesen a gumicsizmás. Fölhajtotta a fröccsét. – Én tanítottalak főzni, és még mindig különb a halászlém a tiedénél! Isten áldjon! – Kivonult. Léptei alatt döngött az olajos padló.

– Ebbe meg mi ütött? – méltatlankodott a kicsi ember.

– Az urakkal kell jóban lenni – mondta a csapos. Az egyik demizson megtelt, gondosan bedugaszolta.

– Urakkal! Nem vagyok kisebb egyiknél se!

– Kivéve a Wosinszky tanárt.

– No, nem termetre gondoltam.

Gluk-gluk, csurgott a bor a második üvegbe. A legkisebb cigánygyerek előrejött, megállt ő is a pult mellett. Jakab elhessentette.

– Mész innen!

– Sohase lehet tudni semmit előre – bölcselkedett a csapos.

– Bizony nem – értett vele egyet gondolkodás nélkül a másik, aztán kapcsolt. – Ne higgye, Józsi bátyám, hogy olyanok, akik teszik-veszik magukat. Ugyanúgy elcimborálnak velem, mintha én is tanult ember lennék.

– Én nem hiszem – mondta a kocsmáros olyan hosszú szünet után, hogy már nem lehetett megállapítani, mit nem hisz.

– És nem a feleségem miatt. Ugyanolyan emberek, mint maga vagy én. A mostani világ nem olyan, mint a régi

volt, amikor egy rektortanító majd akkora úr volt, mint a bíró vagy a jegyző!

– Nem is mind akkora.

– Ugyanígy vagyok velük máskor is. Amikor nincs ilyen mulatság. Vagy amikor őnáluk vagyok. Már mindegyik hívott halat főzni.

– Csak menjen, Jakab, amikor hívják.

– Azzal vagyok, azzal mulatok, akivel akarok. Nem igaz?

– Dehogynem.

– Mostanság már nem számít, hogy valaki tanár vagy kétkezi ember.

A csapos löttyintett a tölcsérbe egy kis ráadást.

– Hallom, hogy a Süle tanár, az elnökhelyettes, beszerzi a községi üzemhez brigadérosnak.

A második demizson dugója valamiképpen lekeveredett a földre. Jakab sebesen lehajolt, hogy megkeresse.

Sietős Varga ugrott be az ivóba. Körülnézett, biccentett Józsi bácsinak. Az nyomban fölnyúlt a feje fölé a polcra, és levette a cseresznyepálinkás üveget. A csurgatón fölfordított egy kupicát. Ez itt mindennap kijárt neki; a kettőjük titka volt, miért.

Izgatottan nyúlt a pohárért, meg se telt még, amikor meglátta a fölegyenesedő Jakabot. Remegő, csont-bőrdenevérszárny keze hadonászni kezdett, majd másik karjára fektetett kenyerét a két tenyerébe kapta, és kiszaladt. Az öreg félretette a pohárkát.

– Adta marha bolondja – mondta Jakab.

A csapos bedugta az üveget.

– Mi lőtte?

– Megijedt magától – mondta a kocsmáros.

– Tőlem? Ugyan miért?

MÁSODIK RÉSZ

A vendégség

ELSŐ FEJEZET

I

Bakó Géza nyolcadik órája állt az ablakban. Egy pillanatra megfordult, amint Kiss fontos hírekkel belopakodott hozzá. Béla előbb méltatlankodott egyet az érintetlen étel láttán.

– Dörzsöltnek kell lenni, öregem, nem hülyének, ha ilyen dörzsölttel kezdesz, mint Kápó Kornél! – kilesett az ajtón, nem hallgatózik-e odakint valaki.

Az elkülönített szó nélkül visszafordult. „Az lenne a jó, ha kibírnám kíváncsiság nélkül" – korholta magát. Tudta, hogy csak Béla jöhetett, hiszen ma déltől ő volt a napos az ebédlőben. Az igazgatót nem várta alkonyatnál korábban. Elismerte, hogy az igazgató dörzsölt, ideje is van, hogy addig puhítsa az embereit, ameddig akarja, és azzal, amivel akarja. Biztos volt benne, hogy már tegnap írt az anyjának, hogy iderohanjon szegény nyolcvan kilométerről. Látott egyszer egy levelet, amit az igazgató írt Szűcs Bandi szüleinek; halálra rémültek ők is. Nem emlékezett a levél egyetlen mondatára se, csak a fejléces papírra. Olyan különös nyelven íródott, amit képtelen volt fölfogni. Izzadni kezdett, mert olyannak ismerte az anyját, aki nyomban vonatra ül, mihelyt megkapja a levelet. „Estére már itt lehet!" Most jött rá, hogy miért áll reggel óta az ablakban, a bejárathoz vezető utat figyelve. Elszorult a torka, amikor arra gondolt, hogy mit hazudhatott az anyja ott-

hon a tsz-ben, a brigádvezetőjének, hogy eleresszék. Nem tud hazudni szegény, ha rákényszerül, motyog, és néz valahová, ahonnan senki se láthat a szemébe, körmével kapargatja a tenyerében a bőrkeményedéseket. Biztosan nem merte megmondani a brigádvezetőnek az igazat, mert ő se értheti egész pontosan, hogy mit jelent az igazgató levele. Azt a világon senki se érti rajta kívül. Talán ő maga se. Csak azért ír így, hogy megijedjenek tőle. Mert nem lehet fölfogni, hogy miről szól. A Szűcséknek írt levél fél sora hirtelen fölvillant előtte: „a rendtartási fegyelem vonatkozásában". Törte a fejét, hogy mi kapcsolódik ehhez a szörnyű kifejezéshez elölről és hátulról, de megszakadt a film; Sándort látta, amint rakományával átballagott a fapallón. „Az új tanár." Kiss már beszámolt arról, hogy a srácok Magázónak keresztelték. Reggel óta harmadszor látta. Az előbb Wosinszkyval, a kétlábú kocsmával. Nem lehetett véletlen, hogy borosüvegeket hozott a kezében.

Kiss megszólalt.

– Minden frankón megy. A srácok, akikre számítottunk, valamennyien benne vannak, egyedül Rimus ugrott ki. Berezelt. Csak okos legyél, Géza! Tudom, hogy neked más, mint nekünk, de azért kapd össze magad, amennyire bírod.

– Összakapom, ne félj.

– Tanulószoba után kezdődik a bál. Pontban ötkor. Jól jár az órád?

– Jól.

– Ide süss, Géza! Ne hozzunk neked külön kaját? Érted? Ezt ugyanígy visszaviszem, Kápó láthatja, hogy hozzá se nyúltál. Anyám dugott nekem egy kis kolbászt.

– Nem kell.

– Senki se tudja meg! Ezt aztán senki!

– Nem a dirinek böjtölök.

– Hanem kinek?

– Ne törődj vele!
– Apám! – Kiss széttárta a karját.
– Én bírom, csak ti is bírjátok.
Sándor érezte magán a fiú tekintetét. Nem látta, nem tudta, hogy ki nézi, de hirtelen eszébe jutott a fiú, aki tegnap összeverekedett az igazgatóval, aki becsukatta valamelyik manzárdszobába. Fölnézett, de az ablaküvegeken szikrázott a délutáni nap fénye. Elhatározta, hogy rögtön fölmegy hozzá, mihelyt lepakolt a szobájában. Meggyorsította a lépteit. A könyv kiesett a hóna alól. Le kellett tennie az egyik üveget az ösvényre, hogy újra fölmálházhassa magát. A nagy kocsányos tölgy alatt szedelőzködött. A fa egyik vízszintes, emberderék vastagságú ágán két, rég bevarasodott sérülés mesélt egy – tán kétszáz év előtti – hintázásról. Színes szoknyás leányka röpdösött ide-oda (csak leányka lehetett!), gatyás jobbágyfiú hajtotta a hintát nagy taszításokkal, a háttérben izzadó társai kastéllyá rakták át a várat. Visszament volna hozzájuk örömmel, de amint igazított kényelmetlen guggoló helyzetén, a kép nyomban elenyészett.
– Biztos jól beszívott a vén, részeges Wosinszkynál! – morogta odafönt az elkülönített.

2

Sándor összeszedelőzködött, és bement a kastélyba. A könyökével próbálta lenyomni a szobája ajtajának a kilincsét. Ez még sikerült volna, de minthogy egyúttal nekitámaszkodott az ajtónak, nem tudta egyidejűleg maga felé húzni, hogy kinyithassa.
– Majd segítek! – Az igazgató lépett utána a kis benyílóba. Kitárta az ajtót, majd bement Sándor előtt a szobába. Leült egy csőfotelba, és türelmesen várta, hogy Sándor

lerakodjon. Gondosan sodorgatott egy cigarettát, meg is nyálazta az oldalát, mielőtt meggyújtotta volna.

– Tetszik a szoba?

– Romantikus.

– Hallom, Wosinszkyéknál ebédeltél. Irénke biztos kitett magáért.

– Jól főz, az biztos – ismerte el Sándor.

– Feleségnek való anyag. Persze, az öreget meg kell előbb puhítani, mert a világ minden kincséért se válna meg tőle. Majd segítünk.

– Nem akarok én még nősülni!

– Nem most, majd! – nevetett Puss.

– Nem esetem.

– Ugyan! Rendes lány, bár egy kicsit okoskodó, de Palinak tenger pénze van. Milliomos, a szó szoros értelmében, Sanyikám. Előbb-utóbb beletörődik, hogy a lányának férjhez kell mennie. Legföljebb nála laktok. – Nevetett. – Megosztoztok rajta!

– A jövő zenéje. – Sándor neheztelt Pussra, amiért betelepedett hozzá, holott ő rohanni szeretett volna, föl, a manzárdszobákhoz.

– Ilyen kis faluban nem lehet sokáig legénykedni – mondta az igazgató. – Ha nem nősül meg az ember, elnyeli a kocsma.

– Nem szeretem én annyira a szeszt – ellenkezett Sándor.

– Én a te helyedben nem haboznék, ha ilyen kilátásaim lennének.

Sándor két kendőbe is becsavarta a kenyerét. A borosüvegek kerültek sorra.

– Bikavér? Burgundi? – jelentette be érdeklődését Puss.

– Rozikának vettem. Meg ezt a könyvet.

– Mind a kettőt?

Mit volt mit tenni?

– Megkóstoljuk?

– Szódával, fröccsnek. Vagy nincs szifonod?
– Nincs. De önthetek bele vizet.
– Úgy is jó lesz.
A burgundis üvegből húzta ki a dugót. A mosdón talált néhai mustárospoharakat félig töltötte, aztán öntött beléjük egy kis vizet. Az igazgatónak szánta a hígabbat, de az a másikat vette el.
– Nem rossz! – Csemcsegett. – Ritkán iszom, éppen csak illemből, de a jó bort nem vetem meg. Egész idáig a megyei tanács ülésén szárítottam a torkomat. Mostanában szomjan veszhet, aki nem külföldi. Ritka, hogy állami bor ilyen jó legyen. – Hátradőlt a fotelban.
– Valóban. – Sándor az ácsorgásáról föltételezte, hogy némi ideiglenességet kölcsönöz az összejövetelüknek. Viszont szóba akarta hozni Bakó Gézát, de habozott, hisz Puss már elmesélte egyszer, ha tán nem is teljesen őszintén, mert a többiek szájából másként hangzott. Eltűrte végre engedelmesen, hogy a másik fotel magába szippantsa. Előbb a karjára ereszkedett le, aztán lassan belehullott a fotel szivacsölébe. Az igazgató közben beszélt. Jól keverte az egyszerűséget a kedvességgel.
– Egyre jobban emlékeztetsz régi önmagamra. Ugyanígy, kicsit elkésve érkeztem én is az intézetbe. A túlsó ágyúállásban szálltam meg, ahol most Virág lakik, a feleségem pár nappal utóbb jött csak, és első estémre én is egy üveg vörös bort választottam társamul. – A fény felé emelte a poharát, átnézett rajta. – Akkoriban még vennem kellett, ha megkívántam egy kortyot. Még sehol se volt az a kollektíva, amit azóta megteremtettem. Ez az egy, amire föltétlenül büszke vagyok. Mert sok mindent csinál az ember, amit elfúj az idő szele, majd rájössz te is, ha egy kicsit öregebb leszel; büszke vagy valamire, aztán tíz év múlva te is, más is elfelejti, hogy a dolog egyáltalán a világon volt valaha. De ez a csapat rendesen összekovácsoló-

dott. Láthatod, különböző emberek: én, Wosinszky, Süle, Vigyázó, Pucikám, Virág, Szabácsi Zoli meg Keskeny, most továbbképzésen vannak, de a jövő héten már megismerkedsz velük, és Polcz István, hogy csak a törzsgárdát említsem. Mindannyiunkat máshonnan szalajtották mégis sikerült valahogyan összeráznom őket, együttest csinálnom belőlük, nem is akármilyent; dolgoznak – tűrhetően! –, megtesznek az iskoláért ezt-azt, és ami nem utolsó szempont, tűrhetően érzik magukat ebben a világban. Mert akárhogy csűrjük-csavarjuk, mégiscsak erre megy ki a kis nyúlfarknyi életünk.

– Természetesen – mondta Sándor, miközben Bakó Gézán járt az esze.

– Elhiszed, hogy kezdettől fogva egyetlen trükköt használtam és használok ma is az embereimmel kapcsolatban?

– El.

Az igazgató fölnevetett, kiitta a borát.

– Milyen szerencsétlen képet vágsz! Nem titok, ne félj!

Sándor töltött a poharakba, aztán elment a kannához vízért.

– Nem félek – szólt vissza.

Puss türelmesen kivárta, hogy visszatérjen. Kortyintott egyet, hátradőlt, és Sándorra nézett.

– Szabadság! Ennyi az egész. Érted?

– Igen. – Szülei jutottak eszébe, akiknek levelet kellene írnia; anyja, aki a lelkére kötötte, hogy nyomban írjon, mihelyt megérkezik. Apja ugyan nem mondott ilyesmit, ő mindig úgy tesz, mintha csak a kis szőlője érdekelné, amit nem kellett bevinnie a szövetkezetbe, és amivel egész éven át kedvére játszadozhat, de a húga leveleit se volt szabad addig fölbontani, amíg ő haza nem ért a szőlőből. Ott várt mindig a levél az asztal közepén, a tálnak támasztva, amíg el nem fogyasztották a vacsorát. Akkor az öreg meg-

nézte a borítékot jobbról-balról, majd gondosan megtörült bicskájával fölmetszette, és elugrasztott valakit a szemüvegéért.

Az igazgatót nem érdekelte, merre jár Sándor esze. – Szabadság! Ez a legelső és lényegében egyetlen vezetői elvem. Többre nincs szükség. Egyetlen szó, amely mindent magába foglal. Miattam bárki bármit megtehet, ami nem sérti a mi kis közösségünk érdekeit. Úgy élhet, beszélhet, ahogy jólesik neki. Ha jókedve van, röhöghet a tanáriban, de sírhat is, berúghat . . . tanítási időn kívül! én senkinek a magánéletébe soha be nem avatkoztam. Ezután se fogok. Akinek a munkájával meg vagyok elégedve, az nálam tökéletesen szabad. Még azt se kérdezem meg soha senkitől: hová mégy? – ha történetesen elkéretőzik fél napra vagy egészre. Itt van például ez a Rozika. Szegénykét sose fogják fölterjeszteni Nobel-díjra, de meg kell hagyni, hangyaszorgalmú teremtés. Első szóra megengedtem neki, hogy itt, a klubban rendezze a névnapját. – Ivott. – Pompás kis hely, majd meglátod. A gyerekek hozták helyre.

– Sok mindent csinálnak a gyerekek? – kérdezte Sándor.

– Úgy szeretném, ha ők is beletartoznának a mi kis közösségünkbe, már amennyire ugye a diák–tanár viszony sajátosságai lehetővé teszik. Nézd. Mostanában reformszelek fújdogálnak a magyar tanügyi berkekben. Diákönkormányzat televíziós reklámmal, nagy hókusz-pókusz, mifene. Választgathatnak diáktanácsot, diákparlamentet, tudod.

– Már a középkor föltalálta.

– Persze. Hasonló intézményeket én már évekkel ezelőtt kipróbáltam és bevezettem. Igazgatóságom első intézkedése volt például a kollégiumi tanács létrehozása. A gyerekek itt egy sor fontos kérdésben már évek óta sza-

vaznak. Mindig meghallgatjuk őket, még ha olyan ügyről van is szó, amelynek az eldöntése végső fokon nem rájuk tartozik. És szabadságot élveznek. Mindenben, amiben csak lehet. Velük szemben is csak egy trükköt alkalmazok, ha szabad így kifejeznem magam: a szabadságot. Aki aláveti magát a közösség törvényeinek, vagyis, tudományosabban fogalmazva: fölismeri a nálunk uralkodó szükségszerűségeket, az szabad lesz.

Sándor gyomra émelyegni kezdett. Gyorsan kiitta a maradékot a poharából.

– Persze akadnak, akik visszaélnek ezzel – folytatta Puss. – Annak, sajnos, vége. Eltiprom én, vagy kiveti magából a közösség: egyszer csak azt veszi észre, hogy nincs számára hely ebben a világban. Van selejt is, Sanyikám. Majd meglátod. Egészségedre! – Ivott.

– Szeretném, ha nem kerülne ki selejt a kezem alól – mondta Sándor.

– Ez minden pedagógus álma. – Az igazgató mosolygott, lekoppantotta poharát az asztalra. – Sajnos, nem minden anyag alkalmas arra, hogy embert faragjunk belőle. Tudod, most is van egy odafönt – a mennyezetre mutatott –, akinél csődöt mondott a tudomány. Az anyját sajnálom; sokat küszködött szegény özvegyasszony evvel a kis gonosztevővel. Ja, nem beszéltél még vele, ugye?

– Nem.

– Ne is menj föl hozzá. Van dolgod elég, gondolom, ilyenkor legelőször levelet ír haza az ember, rendezkedik, mit tudom én. Ő már úgyse tagja a csapatnak.

– Pedig gondoltam . . .

Puss közbevágott.

– Hagyd a csudába! Tudod, mit? Ha ráérsz, inkább szegény Keczeli nénihez nézzél be inkább. Az özvegyhez, akinek tegnap halt meg az ura.

Miután az igazgató elment, Sándor papírt vett elő, tollat, és fölírta: „Kedves Édesanyám, Édesapám, Marika! Szerencsésen megérkeztem." A Marikát kihúzta. Megszokta, hogy a húgát is beveszi a címzésbe, de a lány tavasz óta – amikor férjhez ment – nem lakott otthon. Új papírt vett elő.

Nézte az üres lapot, amelyet majd az aljáig tele kell írnia. Tudta, hogy rögtön indul föl, a manzárdszobákhoz, ám mégis ülve maradt a papír előtt, a tollát se tette le. Várta, hogy a főnök tilalma átjárja minden izmát, csontját, idegszálát. Megpróbált Bakó Gézára gondolni; földerengett benne, hogy talán a fiú is őrá gondol, hiszen egy új tanár érkezése nem maradhat titokban egy épületben – még egy rab előtt sem. Talán tíz percet is fölemésztett a tehetetlensége, míg fölírta végre az új papírra: „Kedves Édesanyám, Édesapám!"

Elrugaszkodott. Bevágta térdét az asztal szélébe. Futott kifelé, nehogy egy rendetlenül heverő törülköző vagy az asztalon hagyott két pohár, a nyitva hagyott üveg visszszacsalja a tevékeny semmittevésbe.

Nem állhatta meg, hogy a lépcsőházból ne lessen le a kapualjba. Tényleg ott állt Virág.

– Sanyi! Hová szaladsz, Sanyi?!

Ennyi elég volt, hogy nekirugaszkodjon a fölfelé vezető lépcsőknek.

– Várjál ne rohanj, Sanyi! Én is megyek! – Virág cipői élesen kopogtak a lépcsőn.

– Hová? Hová? – A tanáriból Puss Kornél lépett ki. Sándor nekivágott a következő lépcsőnek. Az igazgató elfogta Virágot.

– Minden férfit megkergetsz, Virágom?

Sándor nem hallott többet. A kollégium a túlsó szárnyon

volt, de néhány fiú ezen a folyosón is ténfergett. Köszöntek, intett nekik. A tanulószobából lógtak ki. Elhúzódtak előle. A manzárdra vivő lépcsőn nem lehetett szaladni; keskeny volt, csigalépcsőszerű.

Szűk, félhomályos folyosóra jutott. Balról ajtók, jobbról alacsony ablakok az udvar felé, de zárva mind. Kinyitott egyet: betódult rajta a szemközti fal ragyogása. Benyitott az ajtókon is, de nem találta, akit keresett. Menet közben kitárt minden ablakot. Tombolt a fény a manzárd szűk folyosóján. A negyedik ajtó mögött találta meg Bakó Gézát.

A fiú hallotta a gyors léptek csattogását, az ajtónyitásokat, az ablakok závárzatának kattogását, de nem fordult meg; *tudta*, hogy ki érkezett. Pusst már várta; lassacskán esedékessé vált az érkezése, de ő nem nyitotta volna ki az ablakokat, és a többi ajtó mögé se nézett volna be. „Ő mindentudó. Én is mindentudó vagyok." Örült a látogatójának; nem úgy, ahogy Kiss Bélának szokott, ha az könyörgött neki, hogy hagyja már abba az éhségsztrájkot, legyen okos, dörzsölt, csapja be ő is a dirit. Most meglegyintette a titokzatosság szele, hogy olyasmit tud, amit nem érzékelt előbb. Örömébe némi neheztelés vegyült: szerette volna, ha a látogató nyomban eltűnik, hogy ő utánajárhasson újonnan fölfedezett készségének. Hirtelen visszaemlékezett, hogy amikor Annával csukott szemmel sétált az esti utcán, mindig megérezte, hol a fal, a sarok; soha nem ment neki semminek.

Helyén maradt, homlokával az ablakkeretnek támaszkodva.

– Jó napot – köszönt Sándor.

– Jó napot.

Sándor bement a szoba közepére, onnan nézte a fiú hátát.

– Szeretnék beszélni magával.

– Tessék.
– Én leszek az osztályfőnöke.
– Nekem ugyan nem.
– Miért nem?
– A tanár úr ugyanúgy tudja, mint én.
– Még nincs határozat a kicsapásáról.
– Mit számít?
– Nagyon sokat.
– Látszik, hogy a tanár úr új ember nálunk. – Megfordult. Megroppantak a térdei, hírül adván, hogy elfáradtak az egész napos ácsorgásban. – Majd megmutatja az igazgató úr, hogy ami késik, nem múlik.
Sándor kezet nyújtott, bemutatkozott. A fiú habozva fogadta el.
– Az én nevemet úgyis tudja. – Fölvetette a fejét, keményen a tanár szeme közé nézett. Túlságosan is keményen, mint aki nem a lelkét, hanem csak az arcizmai erejét adja bele a farkasszembe. Sándor észrevette a fiú zavarát. Kihúzta magát ő is. Lassan – nem lehetett tudni, melyik előbb – elmosolyodtak.
– Nem ülünk le? – kérdezte Sándor.
– Nekem jobb így.
Sándor maga mögé húzott egy széket, és rátelepedett a támlájára.
– Beszélget velem egy kicsit?
– Ráérek.
– Én is.
Géza szabadon engedett egy incselkedő ördögfiókát.
– Az igazgató úr fölengedte a tanár urat?
– Engedély kellett volna hozzá? – kérdezte Sándor hamisan, de könnyedén.
– Gondolom.
– Én meg úgy vélem, oda megyek, ahova akarok.
– A tanár úr nagyon bátor – mondta a fiú gúnyosan. De

komolyan nézett, kissé elgondolkodva, mint aki előtt világos, hogy mi zajlik a másik szívében.

– Látja, bántjuk egymást – mondta Sándor –, pedig nem veszekedni jöttem.

– Én nem akarom bántani a tanár urat – válaszolt Géza szomorúan. Moccant egy kicsit, mintha vissza akarna fordulni az ablakhoz. – Ne haragudjon. Én vagyok a hibás, mindenkit ingerlek mostanában.

– Lehet, hogy én is megbántottam valamivel.

A fiú elmosolyodott. Még szomorúbb lett az arca.

– Ingerelte az igazgató urat is? – kérdezte Sándor.

Az elkülönített hosszasan nézett a tanárra, mielőtt válaszolt volna.

– Igen.

– Mesélje el!

Halkan nyikordult az ajtó.

„A diri!" – gondolták mind a ketten. Sándor megfordult. Nem látta, inkább sejtette, hogy egy fej visszahúzódott az ajtónyílásból.

Géza elkezdte.

– A diákbizottságban készítettünk egy összeállítást arról, hogy mi nem tetszik nekünk az iskolában meg a kollégiumban. Engem bíztak meg a többiek, hogy a parlamenten elmondjam, mert én vagyok az elnök. Az igazgató úrnak a fülébe jutott a dolog, mert mindig akad, aki súgjon neki. Behívatott párunkat az irodába, és elolvasta a papírt. Borzasztó mérges lett. Először azért, mert megfogtam – habozott egy pillanatig, hogy kimondja-e Anna nevét – a mellettem álló lány kezét. Éppen csak megszorítottam. Ezen hergelte föl magát.

Előbb rám ripakodott, aztán rázni kezdett a kabátomnál fogva. Én meg mondtam neki, hogy engedjen el.

– Hogyan?

– Ahogy mondom. Engedjen el. Talán meg se hallotta,

mert úgy kiabált, hogy jó, hogy nem csókolózunk mindjárt az irodájában, és majd megtanít arra, amire az anyám nem tanított meg. Az ilyenek, mint én, kizárólag azon törik a fejüket, hogyan rombolhatnák a fegyelmet, hogyan járassák le az iskola tekintélyét akár a diákparlamenten is, kívülállók előtt. Ez volt a lényege a dolognak. Majd fölrobbant a méregtől, én meg majd kiestem a kabátomból. Megpróbáltam valahogy kiszabadulni, erre földhöz akart vágni. Nem sikerült, ekkor pofon vágott. Én meg ellöktem. Hanyatt esett, bele a kanapéba, mert az asztal közvetlenül mögötte volt. Géczi Pista meg Winter segítette föl, vagyis csak akarták, mert ellökdöste őket. Azt mondta, hogy ki vagyok rúgva, és takarodjak a betegszobába. Azóta vagyok itt. A mai órákra már be se mehettem.

Ha az asztal nincs közvetlenül mögötte, nem esett volna keresztül rajta.

– Más nem történt?

– Nem.

– Nem mondott neki valamit, amivel megsérthette?

– Ő sértegetett.

– A társai, akik jelen voltak, hajlandók ezt tanúsítani?

– Ha egyszer nem akarnak hinni nekem, állíthatok akár ötezer tanút.

– Értem – mondta kis idő múlva Sándor. – Mi volt azon a papíron?

– A követeléseink, a kifogásaink.

– Mi az, ami a legkevésbé tetszik maguknak?

– Az iskola – felelte a gyerek. – Innen továbbtanulni úgyszólván lehetetlen. Mármint a szakmán kívül. A bátyám is itt végzett tavaly. Kertész. A tsz-től kapott ösztöndíjat, és ezért három évig nem mehet máshová. Rögtön munkába állt; mindent csinált eddig, mármint segédmunkákat, csak a kertészetben nem dolgozott. Oda jók az öregek, az asszonyok, a nehezebb munkákra alkalmanként cigányokat

fogadnak. Ő fiatal: oda teszik, ahol a legnehezebb a munka. Nem a munkától fél, hanem szeretne a szakmájában dolgozni. Én is kertész vagyok, nekem is haza kell majd mennem három évre. Mire végeznék, már kertészet se lesz. Visszafejlesztik, mert ráfizetéses.

– Máshol biztos másképpen van.

– Tavaly az iskola készített egy fölmérést az öt éve végzett évfolyamról. Csak minden tizedik maradt a szakmájában. Amikor a bátyám szóba hozta a dolgot az agronómusnak, az kinevette: „Mezőgazdasági szakmunkás nincsen. Csak paraszt van, és kész."

– Milyen kifogásaik voltak még?

– Összeírtuk a gyerekek véleményét az órákról, a tanárokról, társadalmi munkáról, kimenő szabályokról – félrenézett –, a lányokkal való érintkezésről. Meg például tavaly használhattuk a hangosanbeszélőt, amolyan iskolai élő újságnak. Ezt most, rögtön év elején, elvették azzal, hogy rossz, javíttatni kell. Azóta csak az igazgató úr használhatja hirdetmények beolvasására.

– Értem. – Sándor elgondolkodott. – Ahhoz túl rövid ideje vagyok itt, hogy eldöntsem, igazuk van-e, de arra való a diákparlament, hogy az ilyen ügyeket megbeszéljék.

– Az igazgató úr szerint arra – ő mondja így –, hogy az eredményeinket *lebögtessük* a vendégek előtt. Szóval azt mutassuk meg, mondjuk el, hogy az egész világon nincs ennél jobb iskola. Arra megy ki az egész, hogy ne szóljunk egy kukkot se, csak a kultúrcsoportról meg ilyesmikről, és minden maradjon a régiben.

– Megpróbálok utánajárni az igazságnak.

– Hiába próbál akármit. Csak azt várjuk, hogy édesanyám megérkezzen. Biztos idehívatta. Így szokás. Estére vagy reggelre itt lesz. Akkor fog kidobni, de mindenesetre a diákparlament előtt.

– Volt már fegyelmije?

– Soha.

– És most? Összehívatta már a tantestületet? Kihallgatták? Vagy adott egy papírt, hogy ezért meg ezért kicsapták az iskolából, fegyelmi határozatot, igazgatói megrovást, ilyesmit?

– Majd talán este. Kicsit később. Ha – gondolkodott egy kicsit, hogy kimondja-e, aztán: úgyis mindegy –, ha beszívtak egy kis bátorságot a névnapon.

– Szóljon nekem, ha meg akarja kezdeni a fegyelmit.

– Hogyan szóljak? – Megint mosolygott, megint szomorúan.

– Mondja meg, hogy nem vesz át semmilyen határozatot, nem szól egy szót sem, ha én nem vagyok jelen.

– Miért?

Sándor megállt a fiú előtt.

– Mert ott akarok lenni. Az osztályfőnöke vagyok. Akár igaza van magának, akár nem, az igazságot ki kell deríteni.

– Másnak is volt osztályfőnöke. – Nem nézett Sándorra. – Mindenkinek volt osztályfőnöke.

– Nem bízik bennem?

– Miért bíznék? – Semmi ellenséges él nem érzett a hangján.

Sándor a fiú vállára tette a kezét.

– Mert hiszek magának.

Az elkülönített lehajtotta a fejét.

– Nem tűröm el, hogy az én tanítványaim közül bárkit bántalmazzanak! – Sándor lendülettel próbált beszélni, meggyőzően, de mielőtt sikerült volna elragadtatnia magát, Géza közbevágott.

– Nem tartozik ez a tanár úrra.

– Miért ne tartozna? – Elengedte a fiú vállát.

– Mert a tanár úr is tanár.

– Nem minden tanár egyforma.

– Lehet. De ez az én ügyem. Meg legföljebb a többieké.

– Ha egy diákot bántalmaznak, az minden tanár ügye. Én nem engedem ütni a diákjaimat, és kirúgatni, ha védekezni merészelnek.

– A tanár úr is megissza majd a levét – mondta Géza csöndesen.

– Nem hiszem.

– Jobb, ha nem tetszik törődni az egésszel. A tanár úrra senki se fog haragudni miatta.

– Pár hónapja még én is diák voltam, Géza. Nagyon hosszú ideig.

– Már nem az.

Léptek zaja, beszéd hallatszott a folyosóról. Az igazgató jött Virággal. Puss csitítgatta a lányt, de az csak kacarászott.

– Ugyan, miért ne láthatnám még egyszer ezt a srácot közelebbről? Csak nem vagy rá is féltékeny?

– Csöndesebben, te őrült!

Sándor összerezzent. Megvilágosodtak előtte az öreg Wosinszky szavai, amikor azt mondta a konyhájában Irénnek, hogy Virágért egy sárkánnyal kell megküzdeni.

Géza ránézett.

– Hozzám jöttek.

4

Az igazgató belépett. Be akarta tenni maga mögött az ajtót, de Virág befurakodott a résen. Géza fölegyenesedett, köszönt.

Puss nem viszonozta.

– Hm. Úgy veszem észre, az engedelmesség nem a legnagyobb erényed – mondta Sándornak. – Csak ki kell adni neked egy utasítást, rögtön megszeged.

– Nem utasítottál semmire. – Sándor hangja száraz volt, távoli. Igyekezett keményen nézni a főnöke szemébe.

– Utasítottalak, hogy ne gyere ide!

– Nem utasítottál.

Puss eredetileg kedélyesen gunyoros akart lenni. Sándor szavaitól elképedt.

– Meghazudtolsz egy tanuló előtt? Az intézet legelvetemültebbje, egy kicsapott előtt?

– Bocsánat. – Sándor hangját érdessé tette a szorongás. – Tudtommal még nem csapta ki a tantestület.

– Én tudom, hogy kit csaptunk ki! – A fejébe szökött minden vére.

– Megkérdeztem . . .

– Tágulj innen! – sziszegte Puss. – Ki-fe-lé! Mind a ketten kifelé! – Szinte elhajította a karját, úgy csapott vele a kijárat iránt. Még nem volt beosztottja, aki egyhuzamban négyszer ellene mondott volna.

Virág kisurrant, nyitva hagyta az ajtót Sándornak.

– Nem tágulok sehova.

– Ne szórakozz velem, ne szórakozz!

– Nem szórakozom. Itt akarok lenni, amíg a növendékkel beszélsz.

– Utasítlak, hogy menj ki!

– Szabad ember vagyok.

– U-ta-sít-lak! – Puss feje vörös volt a hajbabér közepén, keze rángott, amint minden szótagnál az ajtóra mutatott. – U-ta-sít-lak!

– Ha az előbb szépen kérsz, szó nélkül kimegyek – mondta nagyon halkan Sándor. – De minthogy arra nem utasíthatsz, hogy az épület melyik pontján tartózkodhatom és melyiken nem, maradok. – Áttette a lábát a széken. Leült.

– Te! Te! – tajtékzott Puss. Már nem látott, de egy pil-

lanatra földerengett a belső látása: rájött, hogy nem hisztizhet tovább.

Virág visszajött.

– Kornél, hagyd, Kornél!

– Ne Kornélozzál itten!

Sándor és az elkülönített összenézett.

– Ide figyelj! – Az igazgató határozott léptekkel Sándorhoz ment, aztán meggondolta magát, elkanyarodva továbbhaladt, mintha csak sétálna. – Ide figyelj! – Nem jutott tovább.

– Figyelek.

Puss hátracsapott kézzel rótta a szobát. Virág mutogatott neki, hogy csituljon már Bakó előtt. Végül, hosszú szünet után, Sándor szólalt meg.

– Hidd el, jobb, ha itt vagyok. Neked is, meg a fiúnak is.

– Ha! – Az igazgató még kétszer keresztülrohant a szobán, de az átló most se volt hosszabb nyolc lépésnél. Mellbe bökte Gézát. – Elmehetsz.

– Hova?

– A szobádba. Egyelőre.

– Igen.

– Odalent összecsomagolsz, és eltűnsz innen. Még ma este. A Tessedik Sámuel Mezőgazdasági Szakmunkásképző Iskola eltávolított a tanulói sorából. Megértetted?

Géza a szája szélét rágta.

– Azt is tudod, miért?

Géza hallgatott.

– Tudod vagy nem tudod!? – Az igazgató pattintott egyet az ujjával. – Válaszolj, fiam, ha kérdezlek! – mordult Gézára.

A fiú fölvetette a fejét.

– Nem tudom!

– Nem tu-dod?

– Nem.

– Honnan tudná? – kérdezte Sándor. Virág belemarkolt a vállába.

– Ne, Sándor, maradj nyugton! – Amint elvette a kezét, végigsimított a karján.

– Indíts! – kiáltott Puss. – Indíts lefelé! Egy-kettő!

– Nem megyek sehova – mondta csöndesen Géza. Pattogott a kiszáradt festék az ablakdeszkáról, amint szorította.

– Nem mégy?

– Nem. Engem nem csaptak ki se az iskolából, se a kollégiumból.

– Azt várod, hogy kicsapjunk? Alig várod, mi? – Puss már visszanyert valamit a lelki egyensúlyából. – Mit mondtam neked az előbb, édes egy fiam? Mit hallottál, gyermek?

– Azt, hogy csomagoljak, és menjek haza.

– És ez neked nem elég?

– Nem.

– Mit kívánsz, kisfiam? Papírt? Meglesz, ne félj! Tértivevényes ajánlott levélben fogod megkapni, vagy ha kívánod, Karácsony tanár úr tán lesz olyan kedves és kézbesíti neked. Útba ejthet, mert azt hiszem, hogy haza akar utazni. – Lassan megfordult, és végigmérte Sándort. – Megfelel?

Sándor összerezzent. Minden vére az arcába szökött.

– Nem – mondta távoli, száraz hangon.

– Nem – mondta Géza is. – Azt akarom, hogy rendes fegyelmit tartsanak az ügyemben, az egész tantestület előtt, ahol elmondhatok mindent.

– A tanárok, sajnos, már hazamentek, kisfiam – mondta az igazgató, és széttárta a karját.

– Estére bejönnek.

– Addig menj haza anyádhoz, amíg teheted!

– Vallomást akarok tenni – mondta konokul Géza. – Azt akarom, hogy kihallgassanak.

Puss fölemelte az ujját.

– Csöndesebben. Ha ragaszkodsz hozzá, megszerezheted magadnak ezt az örömet. Egyedül rajtad múlik. – Széles mozdulattal láthatóvá tette a karóráját. – Négy óra múlt hét perccel. Még mindig türelmes vagyok hozzád. Ötkor be fogok menni a hálóba. Ha ott találllak, kihívom a rendőrséget. Nekik vallhatsz. Végeztem.

– A rendőrségnek ehhez semmi köze! – Géza körme kiszakított egy hosszú szálkát az ablakdeszkából.

– Gondolod?

– Az igazgató úrnak se lesz kellemes, ha én mindent kivallalok nekik.

– Azt csak bízd rám. Most pedig mars ki!

Géza nem mozdult.

– Ahogy jónak látod, kisfiam. Ötig még van – ismét megnézte az óráját – teljes ötvenkét perced. Ajánlom, hogy legalább a következő kettőt töltsd gondolkodással. – Sándorra pillantott. – Hallottál mindent. Ha ráérsz, még üldögélhetsz egy kicsit.

Sándor fölállt.

5

A tanulószobában Valika, az igazgatóné ügyelt. Vagyis a katedrán ült, és kötögetett. A gyerekek óvatosan, nehogy zavarják, ki-be járkáltak. A két hátsó padban a diáktanács egy része kupaktanáccsá alakult: Géczi, Kocsis Anna, Winter Gyurka és Kiss Béla részvételével.

– Telefonáltál? – susogta Kiss. Zsiráfnyakát behúzta, amennyire lehetett. Súlyemelő volt, sőt megyei ifibajnok.

A kemény edzések zömökké tették; úgy tűnt, mintha egy idő óta csak válltól fölfelé nőtt volna.

– Természetesen.

– És? – kérdezte Kiss a válla és a nagy haja mögül.

– Jön.

– Csak merje megírni – jegyezte meg Winter.

– Az én bátyám ne merné? – Anna önérzetesen végigmérte a fiúkat.

– A te bátyád, a te bátyád! – morogta Géczi. – Vettek már bennünket palira nemegyszer!

– És már a holnapi újságban benne is lesz? – Kiss apró, fekete piszokhurkákat dörzsölt le izgalmában a tenyeréről.

– Inkább a holnaputániban – mondta Anna. – Az én bátyám se atyaisten – tette hozzá, Géczinek címezve.

– Jó, jó – mondta Géczi.

– Rögtön utána kocsiba ült. Azóta már Siófoknál jár vagy talán Lellénél. Egykettőre itt lesz. Lehet, hogy egy fotóst is hoz. Van egy barátja, az hogy tud vezetni! Szédületes! Egyszer mentem vele a fehérvári úton, a szememet alig mertem kinyitni. Dzsiu-tsiu! Így vette a kanyarokat.

Szabó hátranézett.

– Mi van?

– Parlament! – Géczi az ajkára tette az ujját. Winter nyihogott egy rövidet, mire Szabó egyetértően bólintott, és komoly pofát vágva előrefordult. Laduga hátrapisszegett. A kupaktanács szétrebbent; ki-ki a könyve fölé hajolt.

– Rohadt spicli! – morogta a fogai között Géczi. – De egyszer elkapom, nem felejti el, tudom istenem!

– Az a Rimus is egy gyanús cápa! – dünnyögte Kiss.

– Nem árulkodik, ne izgulj, garantálom – mondta fölényesen Anna.

– Te mindent garantálsz – jegyezte meg Géczi.

Laduga újfent hátrapisszegett. Három teljes percig tanultak. Winter adta föl leghamarabb.

– Kinyírjuk a Kápót, most kinyírjuk!

Kocsis sokatmondóan biccentgetett a fejével.

– Csak tudnám, hogy Géza miért nem eszik? – tűnődött Kiss. – Az kéne, hogy te szólj neki, Ancsurka. Terád mégiscsak jobban hallgat, mint akármelyikőnkre.

Winter Gyurka egyetértett.

– Tisztára fölösleges ez az éhségsztrájk. Ép ésszel föl nem fogható, hogy kinek mire jó. Neki semmire, az tuti, apókáim.

Anna elnézően mosolygott.

– Szüksége van rá – mondta titokzatosan.

– Saját magával tol ki – magyarázta Kiss. – Hiába mondtam neki, hogy nyugodtan kapjon be pár falatot, senki se fogja észrevenni. – Legyintett. – Amit egyszer bevesz a fejébe!

– Hát, azért kassi srác – szögezte le Géczi.

– Konok, akárcsak én. – Anna lecsípett magának egy darabkát Géza dicsőségéből.

Az igazgatóné fölnézett a kötéséből.

– Nem maradnátok egy kicsit csöndben?

Laduga kissé fölemelkedett a helyéről, mintegy jelezve, hogy ő már észlelte a rendbontást, de naposi hatásköre csak akkor lép életbe, sajna, ha nincs jelen tanár.

Az igazgatóné feje visszakókadt a kézimunkájára, Laduga igyekezete kárba veszett, a gyerekek tovább pusmogtak.

– Az öreglány azért biztos sajnálja egy kicsit Gézát – csippentett a szemével a dobogó felé Kocsis Anna.

– Hát, az urát biztos nem sajnálja – bólintott Géczi.

– Gézát szerette. „Gézám!" Mindig így szólította: Gézám! – idézte Anna némi kárörömmel.

– Még féltékenykedett is rád – hízelgett a lánynak Kiss.

– „Te mindig az ellenségeimet szeresd!" – mondta Gyurka. – Emlékeztek? Ezt ordította, amikor elmarta azt a fiatal tornatanárt, a Bálna elődjét. Állítólag abba is beleesett a diriné. Úgy bömbölt a nyitott ablak mögött az öreg, hogy az egész vár zengett tőle.

– Tojik arra, hogy ki hallja, ki nem – mondta Géczi –, az egész megye haverja. Mi lopjuk neki a halat a halastóból, ő meg zabáltatja vele a fél világot.

– No, majd a bátyám! Meglásd, ad majd neki! – jelentette ki határozottan Anna.

– Előbb lássam azt az újságcikket! – mondta Géczi.

– Látni fogod. És látni fogja ő is, de garantálom, hogy nem teszi az ablakba.

– Hanem kitörüli vele a fenekét. – Géczi a farzsebéből elővette a tárcáját, abból egy újságkivágást. Aprólékos gonddal kisimította, mert a sok olvasás alaposan megviselte. – Emlékeztek, amikor a tornatanár panaszra ment az „Ifjúság"-hoz? – Mindenki emlékezett. Olvasta: – „Sajnos, igen. Ez az én hibám, hogy néha eljár a kezem; nem tehetek róla. A mi iskolánk nem olyan, mint a többi. Ma is végvár, a kultúra előretolt helyőrsége, ahol olyan gyerekeket nevelünk, akik más iskolatípusokba nem jutottak be, akik az átlagosnál jóval kevesebbet hoztak hazulról. Nekünk azért is külön harcot kell vívnunk, hogy csak egyet említsek, hogy a tisztálkodás elemi szabályait valahogy beléjük verjük.

– Nem lehetséges, hogy túlságosan gyakran próbálják *beléjük verni* a megtanulnivalókat?

– Ez csak amolyan szóvirág volt, szókép."

Ezerszer olvasták mind a négyen a cikket. Csak rápillantottak a foszlott papírra, máris fújhatták volna szóról szóra a szöveget. Géczi összehajtogatta és elrejtette a kincsét.

– No, csak ezért mondtam, Ancsurkám.

Az ajtón Selistyei Mirkó surrant be. Menet közben egy papírgalacsint pöccintett a padra. Anna kinyitotta. A fiúk a válla fölé hajoltak, Kiss mélyet lélegzett.

„A diri azonnali hatállyal kirúgta a suliból meg a koleszból G.-t. Egy órán belül el kell tűnnie. Összebalhézott a Magázóval is, mert az fölment G.-hez. G. fönt maradt, nem megy el. K. K. a rendőrséggel fenyegeti. Őrszolgálat."

– Puff neki! – Nagyot sóhajtottak mind a négyen. Anna még egyszer átfutotta az üzenetet, aztán apró darabokra tépegette. Minden cafatot gondosan zsebre vágott. Kiss elismerte magában, hogy ez neki eszébe se jutott volna. Az edző tiltotta a lányoktól, ezért – mint a súlyemelésre káros lényeket – általában lenézte őket.

– Nem lenne jobb bekapni, anyókám? – kérdezte Winter.

Kiss rámordult.

– Ne hülyéskedj folyton! – Szusszantott egyet, hogy még egyszer élvezze a lány hajának illatát. A szimatolás nem árt az erőnlétnek.

Laduga ismét figyelte őket. Szabó is hátranézett.

– Gáz? – kérdezte.

Anna behunyta a szemét.

– Csak a bátyád ideérne addig! – mondta Winter.

– Meddig? – kérdezte Szabó.

Anna intett neki, hogy ne keltsen föltűnést.

– Ideér, afelől nyugodtak lehettek – nyugtatta meg a társakat.

– Valamit csinálni kéne – mondta Géczi.

Kiss megnézte az óráját.

– Ha nemrégtől számít az az egy óra, akkor, mire letelik, mi is kimehetünk innen.

– Rögtön kimegyünk! – döntött Anna. Letépett egy keskeny csíkot a füzete középső lapjából. „Tanulószoba

után a tévészoba előtt találkozunk. Tudd, hogy kinek add tovább! H. Akció."

Átnyújtotta a lapot Szabónak. – Olvasd és add tovább! Mi pedig kiszivárgunk és összeszedjük a többieket.

Winter már ki is lépett a padból.

6

Szótlanul vonultak le a tanáriba. A második emeleti lépcsőkanyarban sutyorgó gyerekek ijedtükben nagyot köszöntek az igazgatónak.

Mérgesen rájuk förmedt.

– Ne köszönjetek egy nap ezerszer! Ha milliószor találkozunk, milliószor köszöntök?

Puss a tanári ajtajában egyszerűen félretolta Virágot, és amint Sándor belépett, behúzta az ajtót. Átmentek az ő irodájába. Az ablakon szelíden sütött be a lefelé ereszkedő nap. Sándor ugyanabba a fotelba ült le, amelyikbe reggel. Az igazgató sebesebben sétált, mint odafönt, mert a teremnyi szoba elegendő teret adott neki a fölgyorsuláshoz. Útba ejtette a pálinkás könyvet is, de ezúttal nem kínálgatta. Három-négy futamodás után megszólalt.

– Holnapután diákparlament. Az egész megye előtt adunk számot a munkánkról. Tárgyilagos, nyugodt légkörű vitára van szükségünk, amelyben fehéren-feketén megmutatkozhatnak az eredményeink. Ne akarj mindenáron botrányt, Sanyikám. A mi közösségünknek nincs erre szüksége.

– Mért akarnék?

– Nem úgy viselkedtél, mint aki az egyetértést kedveli.

– Én?

Az igazgató erélyesen rákoppintott a kisasztalra, aztán

– mint aki az ingerültség árnyát is el akarja kergetni magától – elsimította az asztallapon a keze nyomát.

– Khm. Nincs hangulatom az értetlenkedéshez.

– Egyetértünk.

– Sajnos, épp az ellenkezőjéről akarsz meggyőzni a szavaiddal és a tetteiddel. De hagyjuk ezt! – Csitítólag fölemelte a jobbját, mintha Sándor meg akart volna szólalni. – Nyilván ugyanúgy belátod, mint én, nyomatékosan kérlek, őrizd meg a higgadtságodat, hogy intelligensen, kultúremberek módjára intézhessük el ezt a kínos ügyet, hogy mostani magatartásoddal egész egyszerűen *lehetetlenné* tetted, hogy . . . – arcát kezeibe temette egy pillanatra, és végtelen fájdalommal végigsimított rajta – hogy tovább . . . mit tovább, hisz el se kezdtük, pedig úgy vártalak! És mégis, mekkora csalódást okoztál nekem! – Lerogyott a fotel karjára. – Saját tizenöt év előtti valómat láttam benned, amikor ide beléptél! Szerénynek mutatkoztál, egyszerűnek, ezzel együtt szenvedélyesnek! Azt mondtam magamban: végre jött egy olyan fiatal tanár, akire építhetek, akinek a segítségével továbbfejleszthetem azt a tantestületet, amelynek a megszervezésébe tizenöt év szívós munkáját fektettem . . . eh, mindent szétromboltál, mindent! Nem az vagy, akinek mutattad magad, nem az! – Fölvetette a fejét. – Ezek után . . . ezek után csak egy dolgunk marad, levonni a következtetést, és elválni, mielőtt elvágnánk annak a lehetőségét, hogy legalább a tisztesség látszatát megőrizzük.

– Semmi se undorítóbb a tisztesség látszatánál.

Az igazgató nagy fáradsággal fölemelte a szemhéját.

– Szép szavak. Gyönyörű szavak – mondta lassan. – Látszólag. De hagyjuk. Kértelek rá, és te megígérted, hogy nem csinálsz botrányt. Állod a szavad?

– Állom. De ragaszkodom a teljes tisztességhez.

– Kiskaput állítasz a szavaid mellé? Ez lenne a teljes

tisztesség, amihez annyira ragaszkodni látszol? Ez? Istenem! Ne szólj, tudom, mit akarsz mondani. Túl hamar rákényszerítettél, hogy kiismerjelek. Tán egyetlen igazi képességem az emberismeret – fűzte tovább a szót Puss szomorúan –, és lám, milyen tréfákat űz velem! Mindegy. – Fölállt, sétálni kezdett. Az ablaknál megállt, félrehúzta a függönyt, és hosszasan nézett kifelé. – Ide figyelj! Tisztességes ajánlatot teszek neked. Olyant, amilyenre a történtek után egyetlen igazgatótól vagy főnöktől nem számíthatnál. Ha nem is értelek meg, fölfoghatatlan, hogy miért támadtál rám, énrám, aki nem vétettem ellened, várj, még nem fejeztem be, szeretném úgy tekinteni az előbbi viselkedésedet, mint igazgatód, kizárólag úgy, mint igazgatód, mert *emberként*, magánemberként mentséget nem találok rá, mint ifjúkori botlást, tévedést, mit tudom én, mindegy, minek nevezzük . . . – összecsippentett ujjait a mellére tette – nem tartozik senkire, hogy én ezt idebent minek könyvelem el.

– Tehát?

– Nem kívánom mindenáron, hogy a mai eset bekerüljön a személyzeti anyagodba, munkakönyvedbe, akárhová . . .

Sándor közbevágott:

– Ha?

Az igazgató fájdalmas arccal szorította a gyomrára a kezét.

– Abban is fiatalkori önmagamra véltem ismerni benned, hogy éppen ide jöttél. Mihozzánk. Annak a népnek, osztálynak a gyermekeit nevelni, amelyből vétettünk.

– Mit kívánsz?

– Akármelyik kollégám helyett hajlandó vagyok dolgozni. Ezt teszem másfél évtizede, zokszó nélkül! A közösségünkért mindenre hajlandó vagyok, s még csak köszönetet se várok érte. Vagy megkapom, vagy nem, nem

azért teszem. De egyet nem tűrök, Sanyikám! Azt, hogy bárki ellenünk, az iskola érdekei ellen áskálódjon. Menj el! – fejezte be Puss keserűen.

– Ötig tűnjek el én is?

– Komoly dolog ez, fiam, komolyabb, mint hiszed.

– Csakugyan?

– Nem akarsz megérteni. Szándékosan nem akarsz megérteni? – kérdezte az igazgató csöndesen.

– Amennyiben? – kérdezett vissza Sándor.

– Mit gondolsz, hol kapsz te tanári vagy bármilyen tisztességes állást ebben az országban, ha egyetlen félnapos működés után fegyelmileg elbocsátva hagyod el az intézetet? Mit gondolsz?

– Azt gondolom, hogy nem követtem el fegyelmi vétséget.

– Pedig gondolkodhatnál, Sanyikám, ha eddig nem is tetted.

Sándor hallgatott.

– Én aranyhidat ajánlottam neked – folytatta Puss. – Próbáltam megmutatni a kivezető utat; hogyan mászhatsz ki a . . . csávából. Alaptermészetem az őszinteség, de a jövőd érdekében hajlandó vagyok részt vállalni valami kegyes hazugságból. Mit tudom én: azt mondjuk majd, hogy telefonon sürgősen hazahívtak, mert váratlanul beteg lett apád, anyád, nénikéd, akit akarsz. Utazhatsz az iskola kocsijával. Otthonról írsz egy levelet, amelyben kéred, hogy a munkaviszonyodat ilyen meg ilyen családi körülményeidre való tekintettel szüntessük meg. Én lojális leszek: postafordultával megkapod a munkakönyvedet. Tisztán, szennyezetlenül. Becsületes alku, nem?

– Nem.

Puss idegesen odébb lapozott a következő hétre az asztali naptárban.

– Vajon miért nem? – kérdezte.

– Mert nem akarok elmenni az *aranyhídon*. Nem vétettem a tanári hivatás ellen.

– A karakán legényt akarod alakítani?

– Nem vagyok én se olyan bátor, se olyan okos. Mindössze az itteni körülményeket, a helyzetemet szeretném tisztázni.

– Nagyon rosszul fogtál hozzá. Én állom a szavam, reggelig. Ha holnap elmégy, minden úgy lesz, amint megígértem. Ha ragaszkodsz a szerepedhez, lásd a következményeit. Te hívtad ki magad ellen a sorsot, magadra vess, ha kellemetlenségek érnek.

– Magamra fogok vetni.

– Már most közlöm veled, hogy a szolgálati lakásodat ezennel fölmondom. Az a szoba egyébként se felel meg azoknak a higiéniai előírásoknak, amelyek alkalmassá tennék arra, hogy lakószobaként használható legyen. Adjam írásba?

– Ahogy jónak látod.

– Ha nem mégy el holnap, hatósággal fogom kiüríttetni a szobát.

Puss egy percig gondolkodott.

– Nagyon bízol magadban, Sándor. Az ésszerű önbizalom határán túl.

– Nem hiszem, hogy a kötelességemen kívül bármit tettem volna.

– Miféle kártyákat tartogatsz? Azt hiszed, hogy engem egy kabátujjból előhalászott ásszal meg lehet lepni?

Sándor önkéntelenül elmosolyodott.

– Ki tudja? – kérdezte derűsen.

– Ne légy hazárdjátékos! Ezt őszintén, a legjobb szándékkal tanácsolom neked.

– Isten őrizz!

– Akkor meg...? – az igazgató nem fejezte be a kérdést.

– Mikor meg?

Az igazgató közelebb jött.

– Miféle kártyát akarsz te előhúzni? – Rákönyökölt a Sándorral szemközti fotel támlájára. – Miféle adut?

– Majd meglátod.

– Félek, hogy lebecsülsz.

– Egyáltalán nem.

– Mégse árulod el.

– A helyemben te megtennéd?

– Miért ne? Örökké úgyse titkolhatod – mondta az igazgató könnyedén. – Én nemcsak ebben a megyében számítok valakinek. Jobb, ha tőlem tudod.

– Nincs mit elárulnom. – Ha figyeltél volna a mai eseményekre, nem kérdeznéd. – Fölállt, kifelé indult. Az igazgató elállta az útját.

– Ki áll a te hátad mögött?

Sándor visszanézett a válla fölött.

– Senki.

– Ne hülyéskedj, ne hülyéskedj, nincs nálam a humorérzékem!

Sándor nem feszítette tovább a húrt.

– Nehogy azt hidd, hogy a titokzatoskodásoddal túljárhatsz az eszemen! – Puss hadonászott. – Nálam nem lehet blöffölni!

– Sose szoktam.

– Akkor mivel fenyegetőzöl?

– Te fenyegetsz engem. Te akarsz elbocsátani, karhatalommal kilakoltatni.

Puss a hüvelykujjával elkanyarította a hajkoszorút a füléről.

– Játsszunk nyílt kártyákkal!

– Játsszunk!

– Nos? Én elmondtam mindent.

– Én is. De ha akarod, megismétlem. Te el akarsz bocsátani, én nem akarok elmenni. Állíts fegyelmi elé, ott majd kitetszik, hogy melyikünknek van igaza.

– Szóval a harc mellett döntesz? – Puss összehúzott szemmel figyelte Sándort.

– Fogalmazhatunk így is.

– Haha! Te blöffölsz, kisöreg! – Az igazgatóban fölengedett a feszültség. – Föltételezed, hogy fegyelmisdit fogok játszani veled? Minek nézel te engem? Alkalmatlanság és összeférhetetlenség miatt rúglak ki!

– Ilyen címen nem tudsz – Sándor megpróbált nyugodt maradni. – Csak ma jöttem.

– Majd meglátod, hogy tudlak! Még döntőbizottsághoz, szakszervezethez se mehetsz el!

– Ki fog derülni.

Puss elővett egy cigarettát.

– Korábban kell ahhoz leszállni a falvédőről, hogy engem átrázhass. És én még foglalkoztam veled – megnézte az óráját – teljes huszonnégy percen át! Szinte sajnállak, Sanyikám. Egyedül, mint az ujjam, fél óráig se lehet eljátszani ilyen trükkökkel. Fiatal vagy még az élethez, ezért nem is haragszom rád igazán; még azt se tudod, hogy ... no, én is idézek egy tiszteletre méltó mondatot: hazug embert hamarabb utolérik, mint a sánta kutyát!

– Nem hazudtam egy szóval se.

– Csak meg akartad etetni velem, hogy áll valaki a hátad mögött; egy-egy gyermeteg félszóval, hallgatással! Ezt ma már senki se veszi be, öregem!

– Énmögöttem csak az igazság áll.

– No persze, természetes. – Sodorgatta a cigarettáját. – Mégis, mit gondolsz, micsoda az igazság? Egy nagybácsi? Keresztpapa? Mi a másik neve? János, Péter? Igazság Izsák? Haha! Óriási! – Nevetett, kinyitotta Sándor előtt az ajtót: – Ég áldjon, Sanyikám!

Sándor kiment.

I

Sándor örült, hogy nem írta meg a levelet a szüleinek. „Kedves Édesanyám, Édesapám! Megvagyok, jól vagyok . . .” – így szokta kezdeni, hogy ne izguljanak, amíg olvassák.

Lent az udvaron Rozika Jónással, köpcös kis férjével hurcolkodott a klubba. Vitték a demizsonokat meg egy nagy, háncsból készült böllérszatyrot. Két intézeti diák tányérokkal megrakodva követte őket. Jónás kék munkaruháját csinos, halszálkás öltönyre cserélte, hófehér ingének kézelőjében aranyszínű gombok ragyogtak.

Sándor tétován megállt a szobája ajtaja előtt, amely már nem az ő szobája volt; aztán füttyentett egyet, és leszaladt a lépcsőn. Átfutott a kapualjon, aztán föl a másik lépcsőn. Kopogott Virág ajtaján, majd választ se várva benyitott.

– Ki az? – hallatszott a függöny mögül. Víz csobogott. A szobában újmódi bútor volt; franciaágy két nagy fotellel, középütt dohányzóasztal, az ágy fölött könyvespolc, rajta *A Világirodalom Remekei* a megjelenés sorrendjében, és egy csomó sárga bűnügyi regény. A szekrény mögött a vízcsapot virágos függöny takarta el.

– Sándor.

– Te vagy?

– Nem mondanám, ha nem.

– Juj, mosakszom.

– Így is olyan jó nő vagy, mint fölöltözve? – Leült az egyik fotelba, és lapozgatni kezdett egy képes lapot.

– Ne hülyéskedj, bejöhet valaki!

– Zárjam be az ajtót?

– Ne hülyéskedj, jaj, ne hülyéskedj, kirúgnak bennünket, ha valaki itt ér!

– Engem ugyan nem – mondta fölszabadultan.
– Jaj, hát nem érted? Itt a falnak is füle van!
– Szeme is?
– Az is, te bolond.
– De szeretnék itt fal lenni!
Szekrény mögött leselkedni! – szavalta Sándor, József Attila után szabadon.
– Ad majd neked a diri leselkedést, ha véletlenül megtudja! Képes azt hinni, hogy nem is tudom, mit csináltunk.
– Megfájdulna a kicsi szíve, ugye?
– Tudod, hogy milyen prűd!
– Honnan tudnám?
– Nagyon szépen kérlek, menjél ki egy kicsit! Nem hoztam ide tiszta fehérneműt, és ki kellene mennem! – Virág beöntötte a mosdóba a vizet.
– Pedig szívesen kiszolgálnálak, ha már fallá nem változhattam. – Sándor fölment a lépcsőn, és betette maga mögött az ajtót. Kiült az ablakpárkányra. Szemközt, a kollégiumi folyosón nyüzsögtek a gyerekek. „A volt tanítványaim!" Az udvaron egy osztály vonult végig: az élen haladókat már elnyelte a túlsó lépcsőház. Wosinszky Irén sietett utánuk, de ő a pinceklubba fordult.
Kinyitotta az ablakot, de a folyosói zsivajból semmit se értett. Sejtette, hogy miről folyhat a szó odaát. Külsejük, viselkedésük után teljesen másmilyennek látta őket, mint a hajdani meg mostani öreg parasztokat. Eszébe jutottak a szünidei kapálások, amikor az apja napszámra alig szólt egy szót, meg a nagyapja, aki a beszolgáltatásos időkben némán nyújtotta a csuklóját a rendőröknek, mert engedély nélkül vágtak disznót, és az öreg vállalta magára, mivel túl koros volt már a munkához. Akkor is hallgatott mindenki; az anyja is, apja is, a gyerekek a sutba húzódtak, csak a nagymama szipogott csöndesen a másik szobában, hogy szegény nagypapának vén fejjel ezt is meg kellett érnie.

Autó érkezett az udvarra. Két férfi szállt ki belőle; egyikük rendőrtiszti egyenruhát viselt. A gyerekek is elcsöndesedtek odaát; pillanatok alatt kiürült a folyosó.

– Hová lettél? Már bejöhetsz! – Virág kukkantott ki a lépcsőházba.

Sándor kihajolt az ablakon. Az újonnan érkezettek bementek a kapualjba, de az ő szobája felé eső lépcső felé fordultak. „A diri tényleg nem viccel!" Megvakarta a fejét. „Csak a srácok ne csináljanak valami marhaságot!" A túloldali ablakokhoz lassan visszaóvakodtak a kíváncsiak.

Virág megkocogtatta a vállát.

– Mi történt? Megkukultál?

Sándor lekászálódott a párkányról.

– Elszállt a jókedved? – kérdezte Virág.

A szobába érve átkarolta Virágot. A lány nem tiltakozott, sőt biztatóan igazgatta dús formáit az ölelésben. Hűvös volt a bőre, friss szappanszagú. Sándornak ennél több nem jutott eszébe róla. Elengedte.

– No, mi baj?

– Megöregedtem – mondta Sándor.

– Haha, mókás! Mikor?

– Most.

– Öt másodperc alatt?

– Hamarabb. – Sándor kivett egy cigarettát az asztali díszdobozból, meggyújtotta a török basát formázó óriás öngyújtóval. A diákok ajándéka lehetett. A füst fölkeverte a gyomrát, émelyegni, kicsit szédülni kezdett, a tárgyak mintha eltávolodtak volna tőle. Leült, köhögött egypárat.

– Kuc-kuc! – nevetett Virág.

– Végem.

– Veszem észre. – A lány leült az ágy szélére, térdére könyökölt. Mellei kihajoltak a blúz kivágásán.

– Legföljebb férjnek leszek jó.

Virág fölegyenesedett. Kivett egy cigarettát. Nem engedte, hogy Sándor adjon tüzet; erélyes, sőt túl erélyes mozdulattal rántotta ki a kezéből az ormótlan öngyújtót.

– Ráadásul gonosz vénember lettem – Sándor leverte a hamut a cigarettájáról.

Virág fölállt, az ablakhoz ment. Sándor nézte egy darabig, majd fölállt, és ő is elindult az ajtó felé.

Virág megpördült a sarkán.

– Hová mégy?

– El.

– Hová el?

– Csak el.

– Mi bajod?

– Akad egy-kettő.

– Ülj le! – Visszaterelte Sándort a fotelhoz, de ő csak a karfára ereszkedett le. – Nagyon összerúgtad a port a főnökkel?

– Nem, egyáltalán.

– Mit mondott az irodában?

– Akart tenni nekem egy szívességet. Én meg, észrevehetted, hogy milyen szerény vagyok, elhárítottam. Zokon vette. De nem ismerhettem előre minden helyi szokást. Az egyetemen ilyesmit nem tanítanak. Tudod, hogy milyen konzervatív az oktatás.

– Nyegléskedsz. – Virág alsó ajka behúzódott a fölső alá, szája sarkában két éles ránc jelent meg.

– Nem találsz elég jópofának?

– Ha tudni akarod, egyáltalán nem!

– Kár.

Virág izgatott mozdulattal elnyomta az alig szívott cigarettáját. A hamu egy része az asztalra került. Sándor segített föltakarítani. Aztán fölálltak, egymással szemben. A lány szeme párás volt. Sándor megfogta a vállát.

– Hagyjál! – kiáltotta Virág. – Gyűlölöm ezt a kincstári humort! Itt senkivel se lehet emberi szót váltani, mindenki örökké szellemeskedik, és röhög a saját idétlenségén!

– Meg ne csúnyulj a méregtől!

– Nem érdekelsz! Eressz! Egy napot se kellett itt töltened, máris fölszívódtál közéjük! Pedig odafönt, az elkülönítőben, még azt hittem, hogy végre egy férfi került hozzánk – kézfejével megtörölte a szemét –, de elég volt egy verés Kornéltól, máris csöpögsz a kötelező boldogságtól! Mert nálunk mindenki boldog! Mindenkinek ragyog az arca egész nap!

– Ilyen meleg időben hamar zsírosodik az ember bőre.

– Hogy köpöd máris a megfelelő megjegyzéseket! Elsőrendű anyag vagy, hogy ilyen hamar megtanultad! Máris különbül fújod az öregeknél! Te aztán egykettőre be fogsz illeszkedni a mi boldog, tökéletes kis kollektívánkba, amely igazán példamutató a megye minden tantestülete számára! Nálunk nincs civódás, fúrás, csak derűs kacagás, szeretetteljes évődés, legföljebb szelíd élcelődés, hébehóba néhány oldalvágással, mert a mi Kornélunk érti, hogyan kell egy ilyen csapatot megszervezni!

– És te éppen az ő szeretője vagy.

– Mi? – Megrándult a teste, elugrott volna, de Sándor visszafogta.

– Éppen az ő szeretője. – Tenyerébe fogva fölemelte a lány arcát. Virág szemei lassan megteltek könnyel, aztán hangosan zokogni kezdett. Átölelte Sándort, és szorította, szorította teljes erejéből.

– Vigyél el innen, vigyél el, nagyon foglak szeretni, vigyél el, fussunk el, fussunk el, amíg nem késő, nagyon foglak szeretni, vigyél el!

A gyerekek csak lerakták a holmit, máris mentek. Rozika aggodalmas arccal rendezgette az edényeket az asztalon. Teli voltak fölvágott hagymával, fűszerekkel, szeletelt hallal.

– Nagyon félek, Jakab, hogy nem fog sikerülni.

A kis ember gondosan egy szék karjára terítette a kabátját.

– Nem is te lennél, ha nem félnél.

– Most igazán olyan rossz előérzetem van.

– Láttál valamit, hallottál valamit? – Jónás Jakab egy vassal megigazgatta a tűzhelyen a nagy, zsíros parazsakat.

– Nem, semmi különöset – mondta Rozika. – Minden olyan, mint máskor.

– Nahát.

– Épp ezért. A mai nap nem olyan, mint a többi, és mégis ugyanúgy viselkedik mindenki, mintha olyan lenne.

– Neved napja van, mi?

– Tudod jól, hogy ez nem számít.

– Hát akkor? Milyen nap ez a mai?

– Nem tudom . . .

– Csak kárálsz!

– Olyan . . . – próbálkozott tovább Rozika, de a férje leintette.

– Folyton kárálsz!

Rozika behúzta a fejét. Fogta a kondért, és fölakasztotta a nyitott tűzhely parazsai fölé, a szolgafára, amely vasból készült, nem is akárhogy: iparművész kezét dicsérte. Az igazgató csak maradandó és értékes dolgokat csináltatott. Rozika kitörülte a kondér belsejét.

– Elég nagy lesz? – kérdezte aggodalmasan.

– Akkora, amekkora.

– Mert nagyobb nincs.

– Akkor meg minek kérdezed? – Jónás fehér köténytkötött maga elé. Ujjával beletúrt a halszeletek közé. Felesége okvetetlenkedése megzavarta: meg kellett győződnie arról, hogy a belsőségeket nem felejtették otthon.

– Ide figyelj! – mondta mérgesen, amiért fölöslegesen kételkedett önnön emlékezőtehetségében.

– Igen! – Rozika szolgálatkészen fölkapta a fejét. – Figyelek, Jakab.

A férje már a vízcsapnál volt. Huzamosan mosogatta a kezét. Bármennyire szeretett büszkélkedni halfőző tudományával, a halszagot módfölött utálta.

– Figyelmeztetlek – mondta kéztörlés közben –, hogyha ma este elrontod a dolgomat Sülével, megkeserülöd.

– Isten őrizz! Hogyan is rontanám el?

– Úgy, hogy kárálsz. Mint az este. – Utánozta az asszszony hangját. – „Nem lesz kevesebb a pénzed, Jakab, ha átmégy a községhez? Süle csak azért akar odavenni, hogyha baj lesz, legyen ki mögé bújnia!"

Rozika lehajtott fejjel állt a tűzhely előtt, tépdeste a kendő szélét.

– Jegyezd meg – folytatta Jónás –, nekem is megvan a magamhoz való eszem, ha nincs is annyi iskolám. Tudom, mit csinálok! Megértetted?

– Persze hogy megértettem.

Jónás lecsapta a földre a törülközőt.

– Nem akarok örök életemben tróger lenni! – mondta mérgesen.

– Nem vagy tróger, rendes munkád van. – Rozika lehajolt a törülközőért. – Csak féltelek. Tudod, hogy Süléeknek milyen ügyeik vannak.

– Ne félts te engem.

– A férjem vagy – nézett rá gyöngéden Rozika.

Jónás megenyhülten tette kezét a felesége vállára.

– Amit Süle tud, azt én is tudom. Nem kell egyetem ahhoz, hogy az ember talpra essen, amikor kell.

– Tudom én, hogy ügyes vagy, tudom! – Mosolygott, szaporán pislogott, hogy a gyülekező könnyeket letörölje a szembogaráról. – Pucoljak még egy kis hagymát, Jakab?

3

A lány teste hullámzott a sírástól. Sándor cirógatta.

– Nem szabad, Virág, nem szabad.

– De szabad! Szabad! Kell!

– Nem szeretjük mi egymást. Nem is szerethetjük enynyike idő után.

– Én nagyon foglak szeretni. Megígérem.

– Ha csak ezen múlna. Ha a szerelmet csak úgy el lehetne határozni!

– Higgyél nekem, én mindent föl tudok tenni egy lapra!

– Veszíteni is tudsz?

– Bízzál bennem, Sándor, nagyon kérlek, bízzál! Legalább te bízzál! Itt mindenki csak állatnak néz, mert mindenki állat vagy gép, mit tudom én, micsoda, de nem ember! Viccelő állat, nevető gép, zabáló gép, fal mellett osonó gép, pénzcsináló szerkezet, nőstény gép meg kan gép! El akarok menni innen. Mindenáron és gyorsan, amíg nem késő! – Fölemelte a fejét.

– Én most nem mehetek el – mondta Sándor. A lány könnyei lucskosra áztatták az ingét.

– Miért?

– Dolgom van.

– Mi dolgod lehet? Itt lehetetlen tanítani! Mind csak a pénzt hajszolja, a nőket, a vállon veregetést! Még a rendesebbek is. Még Wosinszkyt se érdekli más, csak a disznai, Sülét a községi építő vállalat meg a vízmű és minden,

amiről le lehet szakítani pár forintot, Polcz Imrét a mozgalom; hogy vegye már észre valaki, és tűzzön végre a mellére egy akármilyen vacak kitüntetést. – Elengedte Sándort. Maszatcsatakos, vörös volt az arca a sírástól. – Be akarsz állni közéjük? Ezek közé?

– Éppen az ellenkezőjét akarom.

– Megváltani őket?! – Nevetni próbált. – Egyik se akarja! Mind boldog, úgy, ahogy van! Mind tökéletesen érzi magát a mi nagyszerű közösségünkben, a pénzével, az állásaival, a plecsni reménységével!

– Lehetetlen elmennem.

– Nincs lehetetlen! Ha mellém állsz, ha mellém mersz állni a világ szeme láttára, meglátod, hogy mire vagyok én képes azért, akit szeretek!

Hadonászó kezét Sándor lefogta.

– Azért nem mehetek el, mert Kornél kirúgott. Holnap reggeli hatállyal. Vagy inkább azonnalival. Minthogy mégiscsak tanár vagyok, engem nem rúghat ki úgy, mint egy gyereket, akinek arra se ad időt, hogy a motyóját tisztességesen összeszedje.

Virág cirmos szeme sima sötétkék lett.

– Kirúgott?

– Mit gondolsz, miféle szívességet akart tenni nekem? Kinyalni a fenekemet? – Nevetett. – Bár, ha ravaszabb vagyok, tán sikerült volna rábírnom.

– Most mi lesz?

– Látod, kis hősöm. Most mi lesz? Na mi?

– Komolyan kérdeztem.

– Hát érdemes velem megszökni? Egyáltalán velem kezdeni?

– Ne gonoszkodj!

Sándor meglátott egy papírzsebkendőt az asztalon. Odaadta Virágnak.

– A szobámból, eh, a szobából is kitette a szűrömet. Eb-

ben lehet, hogy engedni fogok neki, de csak akkor, ha megdolgozik érte egy kicsit. Hadd izzadjon, nem? Úgyis kifelé tartunk már a nyárból.

– Most mihez kezdesz?

– Leöntöm magam benzinnel az udvaron, és rágyújtok. Utána megszököm veled. Vagy kérjek tőle bocsánatot?

– Megint hülyéskedsz.

– Jelentsem föl a megyénél, amiért veri a gyerekeket? Ez jobb?

– Tudod, hogy kihez kerül majd a följelentésed? Tudod, hogy ki fogja megerősíteni az elbocsátásodat?

– Ebben a pillanatban egyáltalán nem érdekel. – Megérintette Virág nyakát, ahol a kivágás mezítelenül hagyta. – Amikor ilyen szövetségesem van. Miattam lehet maga Belzebúb is.

Virág lefogta Sándor kezét, mintegy azért, nehogy bóklászni induljon.

– Rosszabb, Sanyikám, ezerszer rosszabb. Pór Menyus. Ma biztos fogsz vele találkozni, mert az ilyen bulikra mindig kijön potyázni. Egy rendőrtiszt barátja szokta hozni. Főhadnagy vagy micsoda.

– Azt hiszem, ők jöttek az előbb egy Volkswagennel.

– Láttad?

– Egyébként nem mondanám.

Virág besietett a függöny mögé, rendbe szedni magát.

– És ki a fene ez a Pór Menyus, hogy ennyire be kell ijedni tőle? – kérdezte Sándor. – Cselgáncsbajnok? Bunyós?

– Nem. Puss Kornél öccse. A megyei oktatási osztály helyettes főnöke.

– Egy fokkal érdekesebb.

– Csak nehogy ők nevessenek a végén.

– Úgy veszem észre, hogy már nem szeretsz annyira, mint az előbb.

Csobogott a víz a mosdótálban.

– Nagyon komoly dolog ez, Sándor. Vérre menő.

– Akár a szerelem.

Virág kijött a függöny elé. A törülközővel itatgatta a vizet a szeme alól, ahol piroslott még a sírás nyoma.

– Nem akarom, hogy bajod essék – mondta.

– Miért?

– Mert nem akarom.

– Csak? – kérdezte Sándor. Megindult a lány felé, de az visszavitte a mosdóhoz a törülközőt.

– Ma este biztos provokálni fog még, hogy elegendő anyagot gyűjtsön ellened.

– Te vallasz majd, ha tart az ügyemben fegyelmi tárgyalást?

– Ha megkérdeznek, muszáj. – A függöny másik végénél jött elő.

– Ellenem?

– Ne beszélj butákat. – Az asztalon talált igazgatnivalót.

– Az igazságot fogod vallani?

– Mi mást? – Szembefordult Sándorral, de a háta mögül betűző fényben nem látszott a szeme.

– Kösz.

– Ha ma sikerül kicselezned, akkor egyelőre nagyobb baj nem lehet. De a szobádból, azt hiszem, mindenképpen ki kell menned. És jobb előbb, mint utóbb, hogy ne mutass neki fölöslegesen támadási felületet.

– Azt mondta, hogy a közművesítés hiánya miatt nem alkalmas szolgálati lakásnak. – Körülnézett. – Akárcsak ez.

– Persze.

– Ő a várúr, mi?

– Ugyanezt a trükköt dobta be tavaly a tornatanár ellen

is. Jött a múlt évben egy fiatal srác; egy hónap alatt összeakasztották a bajuszt.

– Csak akad valaki a faluban, aki szobát ad ki.

– Kolléga biztosan nem.

– Valami öregasszony.

– Nehéz. Süle nemcsak igazgatóhelyettes nálunk, hanem tanácselnökhelyettes is. Világos? Messzire tudják nyújtani a kezüket.

– Egy vénasszonynak csak nincs félnivalója!

– Manapság mindenki függ valakitől. Többtől, mint kellene. Majd szétnézünk. Én egyet tudok, egy bolondnak az anyját, csak hát ott lakik már Vigyázó. És az egy nyúl, nem férfi.

– Akkor kitartok, ameddig lehet.

– Csak ne hergeld fölöslegesen a dirit. Térj ki inkább elől, ameddig lehet.

– Ameddig lehet – mondta Sándor. Elindult az ajtó felé. – Lemegyek, megnézem azt a pinceklubot.

– Helyes. Nem kell az orrára kötni, hogy egy húron pendülünk.

Sándor megfordult.

– Tényleg egy húron pendülünk?

– Majd meglátod.

– Kétségtelen.

– Sándor!

– Tessék!

Virág utána ment, megfogta a kabátja gombját.

– Haragszol rám? Amiatt. Tudod. Az előbbiekért.

– Miért?

– Hát a hisztiért.

– Hiszti volt?

Virág hallgatott.

– Kár – mondta Sándor. – Ezt a hisztit szerettem benned egyedül, eltekintve a gyönyörű . . . De az más műfaj.

Noha meglehet, ugyanaz. Nem hisztiznél a kedvemért még egyet?

– Ne hülyéskedj folyton!

– Akkor haragszom.

Kiment.

HARMADIK FEJEZET

I

Sándor fölszaladt a lépcsőn. A folyosón nem talált senkit. Megfogta a tanári kilincsét, aztán rájött, hogy ott semmi keresnivalója. Lement a szobájába. Az asztalról ránézett a megkezdett levél: „Kedves Édesanyám, Édesapám!" Megfordította. Magához vette a könyvet és a kinyitatlan borosüveget, aztán átment a pinceklubba. A kollégiumi folyosó ablakából két lány könyökölt kifelé. „Őrszemek?" Újabb kocsi kanyarodott be az udvarba. Fiatal férfi szállt ki belőle; egyenesen a kollégiumi lépcső felé indult. Az egyik fej visszahúzódott az ablakból. Kiáltás hallatszott:

– Ancsurka, megjött a bátyád!

A földszinten elsősök keresték a helyüket.

Az udvarról öt lépcső vezetett le a pinceklubba. Az épület várkorában az őrség konyhája lehetett. A régi, ökörsütő tűzhelyen fölállított bográcsba már föltette a halat az ünnepelt Rozika aprócska férje. Hófehér kötényben hajlongott, és avatottan igazgatta a fahasábokat, miközben nagy hangon magyarázott Wosinszkynak.

– Tudod, Pali bácsi, a halfőzés a tűzrakással kezdődik. Aki nem tud jó tüzet rakni a bográcsalá, az főzni se tud igazán. Mert ebbe az ételbe úgy megy be a lélek . . .

– A lélek? – szólt közbe gúnyosan Wosinszky.

– Persze, no csak a régiek szavajárása szerint. Tudom én is, hogy másként van! Szóval egyenletes, jó középerős tűz kell neki. Ha túlságosan lobog, vagy hol lobog, hol elhamvad, az egészet megette a fene.

– A hagymát nem kellett volna előbb forralni egy kicsit? – okvetetlenkedett unalmában Wosinszky.

– Isten őrizz! Vagyis dehogy! Mindennek egyszerre kell főnie, úgy egyesül legjobban az alkatrészek íze. Ti talán passzírozzátok is, mint a paradicsommártást!

– A fene tudja! Nálam a lányom intézi a konyhai dolgokat.

– A halfőzés férfimesterség! – jelentette ki önérzetesen Jónás.

Irén és Rozika tésztát gyúrtak. Inkább csak Irén, az asszony szünet nélkül sutyorgott a fülébe.

Sándor köszönt.

– Szevasz, Sanyikám! – rikkantotta Wosinszky. – Gyere, hadd mutassalak be! Jónás Jakab főszakács, egyúttal a mi Rozikánk férje.

A kis ember a jobb csuklóját nyújtotta Sándornak.

– Azt hiszem, én vagyok az idősebb . . . – Sándor arca nem fejezett ki ellenkezést. – Tehát szervusz! – mondta Jónás szabatosan.

– Szervusz. Isten éltesse, Rozika! Hoztam egy kis borocskát, hadd legyen több elpusztítanivaló. Meg ezt a könyvet.

– Ó, köszönöm, Sanyi, nem kellett volna! Nagyon kedves. – Puszira nyújtotta az arcát, Sándor megérintette az ajkával. – Tegye csak le.

– Bikavér? Na, evvel majd nyakon öntjük a vége felé – mondta Jónás. – Igen jót tesz neki.

– Nekem nagyon tetszett ez a könyv annak idején – mondta Sándor. – Örültem, hogy találtam egyet az itteni üzletben.

– Köszönöm.

Jónás a térde közé kapta az üveget, hogy kiszabadítsa belőle a dugót.

– Könyv? Könyvünk már van, nem is egy!

– Jakab! – szólt rá a felesége.

– Miért, talán nincs otthon könyvünk?

Wosinszky poharat tartott az üveg szája elé.

– Sose törődj az asszonyokkal, Jakab. A kákán is csomót keresnek!

– Nem bántom én a könyveket – méltatlankodott Jónás. – Miattam ellehetnek, amíg nem kérnek enni! Haha!

– Én is így vagyok velük. – Wosinszky vele nevetett.

– Nem disznók – jegyezte meg Sándor.

– A számból vetted ki a szót, öcsém! – kacagott Wosinszky. – No, lássuk, milyen bikavért hamisítanak mostanában Egerben!

Ittak. Aztán Jónás megkaparintotta a maradékot.

– Igyátok az én boromat! Igaz, hogy fehér, de saját! – Visszatért a kondérjához.

Sándor és Wosinszky a kisebbik fehér boros demizsonnal hátrahúzódott a terem végébe. Egy asztalról eltették a sakkot, és letelepedtek.

– Letakaríthatnátok a többit is, ha nem esik nehezetekre – kérte őket Rozika. – Elrakták az összes asztali focit, társasjátékot.

Wosinszky töltött.

– No, hogy telt az első napod?

– Hol is kezdjem? . . . Olyan itt, mint a mesében.

Wosinszky összekoccintotta a poharát Sándoréval.

– Hogyhogy?

– Még annál is különb. A mesében három nap egy esztendő, nálatok egy nap egy egész élet. Nem is egy egész nap, hanem csak egy munkanap. – Megnézte az óráját. – Pontosan egy munkanap. Nyolc óra. Ez alatt a nyolc óra

alatt egy teljes karriert futottam be, olyat, ami egy átlag tanár számára manapság megadatik.

– Egészségedre! – Wosinszky ivott, Sándor is belekóstolt a borába.

– Nem rossz. Na. Szóval, reggel megérkeztem, ünnepélyesen fogadtatok, már amint ez szokásos. Aztán jöttek az igazgatói biztatások, óra a gyerekekkel, baráti beszélgetés, koccintás, finom ebéd egy tiszteletre méltó kollégánál.

Amennyire az asztal és a pocakja engedte, Wosinszky ültében meghajolt.

– Mélyen megtiszteltél.

– Szép lányok – folytatta Sándor.

– No igen, ez a Virág nem akármilyen eresztés – mondta Wosinszky.

– Rögtön tanár lettem, mégpedig szépreményű. Olyan, mint a direktorunk *annó decebál*, a nehéz időkben, amikor kétszerte savanyúbb volt a szőlő. Hogy el ne felejtsem, nem is egyszerű, reményteljes tanárként fogadott a Szent Öreg, hanem nyomban megtett osztályfőnöknek is. Ennél magasabb polcra te se hágtál még, ugye?

– Nem biz én. Vénségemre nem is óhajtok.

– Magánéletet is éltem; részint nálatok, részint Virággal némi mély értelmű beszélgetés révén. Holnap reggel pedig szedhetem a sátorfámat.

Wosinszky meghökkent.

– Micsoda?

– Elértem, amit egy tanerő itt elérhet. – Sándor széttárta a karját. – Alig tekintettem körül a pályám csúcsán, Kornél máris kirúgott. Kitelt az esztendő vagy az élet, a becsület. Nem tudom, hogy a helyi mesében miként nevezik.

– Ne bolondozzál, öcsém! Már miért rúgott volna ki?

– Mondom, kitelt az esztendő. A szolgálat.

– Mi a fenét csináltál?

– Találd ki!

Wosinszky a pohara oldalát pöcögtette a mutatóujja körmével.

– Kitalálom én, ne félj! – Összehúzott szemmel nézett Sándorra. – A miatt a gyerek miatt, mi? – A másik szárny felé bökött a hüvelykjével. – A Bakó Géza miatt rúgtad össze vele a port. Eltaláltam?

– El.

– Az öreg Wosinszky régi motoros e siralomvölgyben.

– Azt ajánlotta – mesélte tovább Sándor –, amúgy mókásan, hogy ne menjek föl hozzá, mert már úgyse tagja a csapatnak. Formaságok miatt van még itt. Erre én fölmentem, beszéltem vele. Kemény kölök. Ráadásul igaza is van, a jelek szerint, mert részint önvédelemből lökte föl Kornélt, másrészt Kornél olyasmiben akarta megakadályozni őket, amihez joguk van.

– Ez az ügy érdemét tekintve közömbös.

– Én nem mondanám.

– Én meg tudom. Aztán?

– Aztán följött utánam ő is Virággal. Mit is akarok, ide figyelj, tényleg van valami közöttük?

Wosinszky grimaszt vágott, kifordította a tenyerét.

– Szóval eltaláltam – mondta Sándor.

– Én nem szóltam egy kukkot se.

– Nem tőled tudom.

– Tőlem nem is tudhatod.

Két fiú egy öl fát hozott be. Ledobták a tűzhely mellé.

– Elég az hozzá – folytatta Sándor –, hogy dühbe gurult, kizavart a szobából. Én persze nem mentem. Szó szót követett, végül kénytelen volt meghátrálni. Bakónak egy órát adott, hogy hagyja el a kollégium területét. Aztán az irodában ultimátumot intézett hozzám, hogy menjek el szépszerével, valami betegség vagy hasonló ürügyén, mert ha nyakaskodom, elbocsát, mert összeférhetetlen vagyok.

– Megfogta Wosinszky karját. – Mondd, Pali bácsi, lehetséges valakit egyetlen óra, egyetlen napi jelenlét alapján összeférhetetlennek minősíteni?

– Semmi se lehetetlen.

– Komolyan kérdeztem.

– Úgy is válaszoltam.

– Az volt a legmókásabb az egészben – nevetett Sándor –, hogy egy megjegyzésemet félreértve azt hitte, valami nagykutya ismerősöm van, azért nem akaródzik összecsinálni magamat.

– No és nincs?

– Honnan lenne?

– Öreg hiba!

– Amíg ez nem derült ki, olyan barátságosan, olyan mézesmázosan beszélt. Ha hallottad volna! Fölfüggesztette a kirúgásomat is. Már bánom, hogy nem játszottam vele tovább.

Süle lépett be Pucikámmal.

– Szevasztok! Szevasz, Gyurikám! Csókollak, drága aligazgatóné! – Wosinszky fölállt. – Egy pillanat! – vetette oda Sándornak. – Kóstoltátok már a Jakabék borát? Nem akármilyen vinkó! – Visszajött, elvitte a demizsont meg a poharát. – Na, harapjatok bele! Jónáskánk az orcája verejtékével trágyázta. Vagy öntözted? Meséld csak el. Addig tudom, hogy úgy keltetted ki a tőkéjét, mint a griffmadár a fiókáját!

Bejött a rendőrtiszt is Virággal. Csevegéssel telt meg a terem.

– Mi a rossebnek kell neked minduntalan ilyen marhaságokat csinálnod? – kérdezte Pór Menyhért. Éppolyan lendülettel rohant az igazgatói irodában, mint a bátyja, ennélfogva állandóan kerülgetniük kellett egymást.

– Mi a rossebnek, mi a rossebnek! Megtörtént, és kész. Minél többször ismételgeted, annál lassabban jutunk előre. Azt a minisztériumi hülyét kellene jól fenéken billenteni, aki ezt a diákparlamentesdit kitalálta.

– Azért nem jutunk előbbre, mert állandóan ugyanazokba a csávákba mászol bele, és nekem állandóan ugyanazokból kell kihúzkodnom téged.

A kék cigarettafüst kavargott körülöttük.

– Te is nekiestél volna annak a stricinek a helyemben! Az egész iskolát el akarta áztatni a parlamenten. Az egész megye rajtam röhögött volna!

– Önfegyelem is van a világon. – Papírdarabokat adott át Pussnak.

– Ismerlek, Menyus, akár a tenyeremet! – kiáltott föl az igazgató. – A minisztériumban meg nálatok, a megyénél, könnyű szónokolni, magasztos elveket kitalálni! Csak egykét évig gürcölnétek itt, ahol én! Ha egyáltalán kibírnátok az igazi munkát valameddig. Nekem minden új szögért, minden aprócska előrelépésért meg kell verekednem. És én megverekszem! Nézz körül akárhol az iskolában, a tangazdaságban, a kollégiumban! Te tudod a legjobban, hogy amikor átvettem az intézetet, itt semmi se volt, csak egy árva Hoffer-traktor meg limlom bútorok! Az én munkámat dicséri, amit látsz! És én tűrjem, hogy egy ilyen kis taknyos fúrjon? Ország-világ előtt nevetségessé tegyen?

– Dehogy, Kornél! Csak azért imádkozom, hogy egyszer, kivételesen másmilyen zűröd legyen! Isten az atyám, rászolgáltál, hogy kifogd ezt a kölyköt.

– A rohadt!

– Ha béketűrőbb lett volna, és nem lökött volna föl, most sokkal rosszabbul állna a szénád.

– Régebbi bútor vagyok ahhoz, hogy ilyen piti ügy miatt ejtsenek – mondta önérzetesen Puss.

– És ha egyszer nem akadnak melletted szóló körülmények?

– Olyan körülményeket jelentek, amilyeneket akarsz.

– Nem hátrány, ha a jelentéseidben szereplő körülmények néha megfelelnek a tényeknek.

Puss megállt.

– Az öcsém vagy voltaképpen vagy a dédöregapám?

– Ha tavaly ilyenkor nincs az a tornatanár-eset, akkor ezt a tanévet a tanítóképző igazgatójaként kezdhetted volna.

– Istenem! – Puss a combjára csapott.

– Nem való neked ilyen kis kölykök fölött igazgatóskodnod. Ha nálad kétszerte erősebb fiatalemberek lennének a diákjaid, kétszázszor meggondolnád, hogy elereszted-e a kezed.

– Nem beszélve arról, hogy a képző már nem tartozik alád. Megszabadulhattál volna tőlem.

– Nem utolsó szempont.

Hallgattak kétmenetnyi időt. Pór folytatta.

– Ha a nagyfőnök meghallja a nevedet, két kézzel kap a pár szál hajához.

– Nagy csepűrágó veszett el abban a Samuban. Hála a mennybélinek. – Kikiáltott a tanáriba. – Budai bácsi! Öt óra, nézzen utána, hogy összecsomagolt-e a kirepülő madárkánk!

– Igenis – dörmögött vissza az öreg.

– Ide figyelj. – Menyhért kigombolta az ingét, megrázogatta, hogy egy kis szelet csapjon. Kiizzadt a futkosás-

ban. – Ezt a Bakó-ügyet valószínűleg el lehet simítani. El is kell, még a diákparlament előtt.

– Na végre, a tárgynál vagyunk.

– De a Pünkösd . . .

– Karácsony.

– Egyre megy. Szóval evvel a Karácsony Mikulással szemben átmenetileg védelembe vonulunk.

– Nézd, Menyus. Ez az iskola ott tart, ahová én fejlesztettem. Én dolgozni akarok ezután is, keményen, akárcsak eddig, de ezzel az emberrel lehetetlen együttműködnöm.

– Ha addig rúgod ki, amíg a gyerek itt van, és forr a hangulat miatta, szövetségeseket csinálsz belőlük. Fölösleges. Különösen a mostani helyzetben. – Tenyere élével mintha szeletelt volna valamit a levegőben. – Érted? – Először mosolygott a beszélgetés alatt.

– Értem, értem, csak te is értsd már meg, hogy ezerszer veszedelmesebb a kölyöknél. Olyan ostoba, és olyan konok! Minden kitelik tőle! – kiáltotta Puss hevesen.

– Biztos, hogy nevelhetetlen?

– Ma egész nap vele foglalkoztam.

– Lehet, hogy nem jól.

Puss fölhördült.

– Jó, jó! – csitította az öccse. – Éppen ezért fogjuk apránként elintézni, szorgalmasan. Pár hét, esetleg hónap alatt rászabadítasz egy csomó tanfelügyelőt, rajtaütésszerűen hospitálgatsz nála magad is. Fog ő indokot adni neked elegendőt, ne félj! Ezalatt az is el fog dőlni, hogy csakugyan nevelhetetlen-e valóban, vagy csak a kezdőségéből eredő forrófejűsége ragadtatta el. – Befújt az inge alá. – Dögmeleg van. A szobából azért ki lehet tenni. Annak van tárgyszerű indoka. Kedveskedj vele, amennyire képes vagy rá, de a házból hessentsd el, nehogy azt higgye, meggondoltad magad.

– Kedveskedjek vele? Én? Ezek után?

– Ugyan, Kornél! Mondd neki azt, hogy most az egyszer utoljára engedsz neki még egy dobást. Ebben nincs semmi. Annyit mindenesetre el kell érned nála, hogy amíg ezek az ügyek lemennek, nyugton maradjon. Aztán majd meglátjuk.

– Teljesen fölösleges kíváncsiskodni – legyintett Puss. - Én már most tudom, hogy mi lesz az első dolga.

– Mi?

– Még ma este vagy holnap reggel fog írni egy följelentést ellenem.

– Pompás.

– Szerinted.

– A nagyfőnök *rajong* azokért az egynapos tanárokért, akiknek első dolguk följelenteni a főnöküket . . .

Kopogtak.

– Ki az? – kiáltotta az igazgató.

Egy fiatalember lépett be. Pór befejezte a mondatot.

– Ilyenekből szokott velős csontot főzetni a vasárnapi pirítós kenyeréhez.

A vendég meglepődött.

– Kit keres? – kérdezte tőle Puss.

– Jó napot. Simon Bálint vagyok. – Igazolványt vett elő, átnyújtotta Pussnak, az megnézte, aztán továbbadta az öccsének. – Lapom megbízásából egy riportot szeretnék írni az iskoláról. Az igazgatót keresem.

– Én vagyok – mondta Puss. Bemutatkozott, majd az öccsére mutatott. – Az ö . . . a megyei művelődési osztály helyettes vezetője. – Pór kezet nyújtott.

Az igazgató foglalkozott a vendéggel.

– Foglaljon helyet.

– Köszönöm. – Az újságíró leült Sándor reggeli helyére.

– Megkínálhatom egy kis házi főzésű barackkal?

– Köszönöm, vezetek.

– Addigra rég elmúlik a hatása! – Puss máris hozta a könyv-palackot meg a poharakat. Töltött.

– Egészségünkre.

Az újságíró, az illendőség kedvéért, belenyalintott az italba.

– Miként esett a választása éppen erre az iskolára? – kérdezte Puss. – Erre az isten háta mögötti falura?

– Egy ismerősöm említette, hogy rendkívül érdekes pedagógiai kezdeményezések színtere ez az iskola.

– Mennyiben? – kérdezte élesen Pór.

– Maga az a tény, Menyuskám – mondta Puss –, hogy mi mezőgazdasági szakmunkásokat, vagyis a régi szép szóval: parasztokat, szakképzett parasztokat nevelünk, érdeklődésre tarthat számot a fővárosi olvasók körében is.

– Kétségtelen – morogta Pór.

– A mi iskolánk az egyik legfontosabb láncszeme annak az egyedülálló jelentőségű munkának – folytatta az újságíró felé fordulva az igazgató –, melynek során a falu és a város, a munkásság és a parasztság közti különbségeket, a falu évszázados kulturális lemaradását el akarjuk tüntetni, mégpedig olyan mezőgazdasági munkásság kialakítása révén, amely megfelel a társadalmunk, a tudományos-technikai forradalom által támasztott követelményeknek, és éppen a jövő, mindannyiunk jövője szempontjából legfontosabb korosztálynál, azon belül is az ifjú mezőgazdasági munkásságnál . . .

Pór kettévágta bátyja kedvenc gordiuszi mondatát.

– Attól tartok, nem a legalkalmasabb időpontban érkezett.

– Miért ne érkezett volna jókor? – kérdezte Puss, és ne-rontsd-a-boltom pillantást vetett az öccsére. – Jónásné névnapjára gondolsz? – Tudja – fordult az újságíróhoz –, ma az egyik kolleginánk névnapját ünnepeljük. Ilyenkor mindenki, a pedagógusok is szeretnek *csak* magánéletet

élni. Ha nem utasítja vissza, szívesen látjuk vacsorára. – Visszafordult Pórhoz: – Soha-jobbkor-nem-jöhetett-volna, Menyuskám.

– Nagyon kedves, de nem vendégeskedni jöttem – mondta az újságíró.

Pór szelíden Pussra vicsorgott.

– Természetesen. Viszont a földekre, a tangazdaságba, a baromfitelepre, a halastóhoz már nem érdemes kimenni, mert mire odaérnénk, besötétedik. Erősen rövidülnek a napok. Meg kellene állapodni egy másik időpontban, amikor jókor reggel végigjárhatná a terepet.

– Engem elsősorban az emberek érdekelnek – mondta az újságíró. – Valószínűleg az önök tangazdasága, halastava nagyjából olyan lehet, mint az ország többi, újonnan keletkezett létesítménye. Nekem elég, ha beszélhetek néhány érdekes emberrel.

– Jómagam és a kartársak szívesen állunk rendelkezésére – ajánlkozott Puss.

– Elsősorban tanulókra gondoltam – mondta az újságíró.

– Név szerint kikre? – kérdezte Pór.

– Ugyan, Menyuskám, honnan ismerhetné a diákjainkat? – kérdezte az igazgató.

– Lehet, hogy ismer néhányat – mondta Pór, miközben az újságíró szemébe nézett.

Budai bácsi jelent meg az ajtóban. Vitézhez és volt hajdúhoz illően összevágta a bokáját.

– Igazgató úrnak jelentem, Bakó Géza kicsapott tanuló nem hajtotta végre a parancsot, és még mindig az elkülönítőben tartózkodik!

– Ne ordítson, maga . . . – kiáltotta Puss; a marhát időben visszanyelve. – Csukja be az ajtót! – Vitéz Budai csukta volna, de az igazgató újból rákiáltott: – Kívülről!

Az öreg kiment, Puss utána szaladt.

– Csomagoltassa be a többiekkel a holmiját! – hallatszott a hangja a folyosóról.

– Nahát! Ez érdekes – mondta az újságíró.

Pór elmosolyodott. Leereszkedett az újságíró mellé. Töltött.

– Egészségedre. Ha megengeded: én vagyok az idősebb. Szervusz.

– Szervusz. – Az újságíró csak megemelte a poharát.

Pór csettintett.

– Ritkán iszom, de ha mégis, kizárólag első osztályút. És ez a barack fölséges. Sajnálhatod, hogy kimaradsz belőle. Ha megengeded, én élvezem. – Töltött újból a poharába, behunyt szemmel szagolgatta. – Sokan nem szeretik a barack szagát, de ennek tökéletes az illata is.

– Mi történt ezzel a gyerekkel? – kérdezte az újságíró.

Pór hátradőlt, és bánatosan nézett a fiatalemberre.

– Te is azok közül az újságírók közül való vagy, akiket egyedül az élet árnyoldalai érdekelnek? Mintha a ti számotokra a nap sose sütne.

– Én az igazságot szeretem megírni.

– Gyönyörű. De olykor az igazság kimondása haszontalan vagy éppenséggel káros. Magának az igazságnak.

– Nem hiszem.

– Egy darabig én se hittem, de utóbb az élet rászorított, hogy ne higgyek, hanem tapasztaljak, gondolkodjam, mégpedig tőlem telhetően logikusan. A hit nem visz messzire.

– A kettő nem zárja ki egymást.

– Ennek az ügynek, vagy ha úgy tetszik, a benne rejlő magasabb igazságnak, mégse tenne jót, ha újságba kerülne. – Pór letette a poharát, és szembenézett az újságíróval. – Ez a szerencsétlen gyerek olyan tettet követett el, amiért az ország összes középfokú iskolájából ki kellene zárnunk, ha valamely elvont igazságeszme diadalát akarnók. Hm. – Szusszantott az orrán keresztül, aztán elmosolyodott. –

Te aztán érted a szakmádat! Kitűnő újságíró lehetsz. Amikor beléptél ide, a hatodik érzékem megsúgta, hogy mi után érdeklődsz. Azt *hittem*, hogy nem fogok erről beszélni, mégis kiszedted belőlem. Kiszedted. Hm. Ez a mondat tán akkor megfogalmazódott bennem, és az *igazság* felszínre tör! Ez a hit és ez az igazság. Mégis van abban valami, amit az előbb mondtál.

Az újságíró figyelmesen hallgatta.

– Ha már elkezdtem, nézzük meg alaposabban – folytatta Pór. – Mi a konkrét igazság? Én mint a megyei oktatási osztály munkatársa, hivatalból a fiú ellen kényszerülök állást foglalni. A rendtartás minden szigorával. Viszont mint magánember, sajnálom. Egyszerű, szegény parasztgyerek, valami isten háta mögötti falucskából, ahol csak osztatlan iskola van, becsöppent ebbe a kívül ódon, de belül modern intézetbe. Feje tetejére állt benne a világ. A megszokotthoz képest vagy évszázaddal előrébb járó civilizáció: villany, fürdőszoba, tévé, ráadásul idegen környezet, rengeteg új ismeret, mindez távol anyuka szoknyájától. Talán mi is elveszítettük volna a fejünket az ő helyében. Namármost. Lehet, hogy megússza egy egyszerű kicsapással, és akkor nem zárjuk be előtte az összes ajtót. Ám ha hírlapi cikk jelenik meg róla, akkor nem lehet segíteni rajta. Akkor már nem lehet becsempészni a magánemberi jóindulatot a paragrafusok közé. Te ne lennél tisztában azzal, hogy akkor már az egész ország közvéleménye fog nézni bennünket? És ez a közvélemény megköveteli tőlünk a lehető legszabályszerűbb, legszigorúbb, legkorrektebb eljárást! – Az újságíró karjára tette a kezét. – Én is hiszek az igazságban. De vajon mi az igazság? Ami a szabályzatokban, iskolai rendtartásokban van, vagy amit a természetes emberi jóindulat sugall? A szabályszerű *igazság* szerint, a bíróságnak kellene átadni az ügyet. De mi lesz akkor ebből a fiatal gyerekből? Ha esetleg el-

ítélik, nemcsak a tanulás lehetőségét vettük el tőle, de a társadalomból is kitaszítottuk. Amilyen labilis alkat, végképp összeomlik. Ennek előrelátásához nem kell jósnak lennünk. Bizony, a magasabb igazságot néha apró hazugságokkal kell szolgálnunk.

Pór fáradtan leejtette a kezét.

– Az lenne az igazság betűjéhez való hűség, hogy mindent megírj erről az ügyről. De a hit, lásd, máris átpártoltam hozzád – visszatette a kezét az újságíró karjára –, szóval az a *hit*, hogy tán mégse reménytelen ez a Bakó Géza, vagy hogy hívják, arra késztet, hogy azt tanácsoljam, inkább hallgassunk róla. Most elmegy, dolgozik majd szépen a szövetkezetben vagy másutt, a hullámok lassan elcsöndesednek, még rendes ember is válhat belőle. Talán.

Az igazgató visszatért.

– Én nem így értelmezem se a hitet, se az igazságot – mondta az újságíró.

Pór fölemelte a hangját.

– Már ne haragudj, ti, fiatalok, leragadtok a formáknál. Hit! Igazság! Hivalkodó *forma* mind. Nagybetűs üresség. A hitet igazsággal, az igazságot hittel, és ami a legfontosabb: mindkettőt megértéssel, türelemmel kell kitölteni. Én tanítsalak? Ti mind a saját fejetek után szerettek menni. – Csitító pillantást vetett a bátyjára, aki mérgében majd szétharapta a száját. – Annyira eltúlzol mindent a nagy szenvedélyességedben, Kornél, hogy Bálint már azt hitte: a sajtótörténelem legnagyobb témájára bukkant a mi halastavaink és baromfitelepeink környékén. – Egészségesen nevetett. – Üljmár le! Igyunk, aztán beszélgessünk valami vidámabb témáról. Mi újság Pesten?

– Még mindig nem mondtad el a történteket – állapította meg az újságíró.

Pór fölháborodott.

– Másról se beszélek fél órája!

– A tényeket szeretném hallani.

– A tények! – legyintett Pór. – A tények csak a lényegek formái. A tartalmukat, a dialektikus teljességükben elmeséltem. Tán részletesebben, mint ami a megértésükhöz kell.

– Engem most ezek a formák érdekelnek legkivált. A lényegüket magam is meg tudom állapítani, Menyus bátyám! – mondta az újságíró kedvesen, és most ő veregette meg Pór karját.

Pór feléje billentette a fejét. Borongós, mély hangon kérdezte:

– Miért haragszol erre a fiúra? Ismered talán?

– Sose láttam, de . . .

– Akkor meg hogyan gyűlölheted ennyire látatlanban?

Az újságíró kezdte elveszíteni a türelmét.

– Nem gyűlölöm, nem is haragszom rá. Kizárólag *kíváncsi* vagyok arra, hogy mi történt vele!

– Nekünk lenne okunk haragudni rá – szólalt meg az igazgató.

– Ha tényleg így van, akkor ne árts neki – folytatta Pór. – Ne akard kinyírni!

Az újságíró fölpattant.

– Én akarnám kinyírni? Attól tartok, hogy . . .

Pór közbevágott.

– Csillapodj! Ülj le szépen. Mi szükség van arra, hogy veszekedjünk? Elmondtam neked mindent, ami az ügyben érdekes.

– Semmit se mondtál el!

– Meghazudtolsz? – kérdezte keserűen Pór.

Az újságíró beharapta az ajkát. Háromig számolt magában, hogy lehiggadjon.

– Nem tudhatom meg, hogy mi történt? – kérdezte kis idő múlva.

– Dehogynem – válaszolta Pór. – De előbb ülj le. Be-

széljünk intelligens emberek módjára. – Az újságíró leült. – Na. Szót érthetünk mi, ha akarunk.

– Ha őszinték vagyunk.

– Miért akarnánk hazudni egymásnak? – kérdezte az igazgató. Nyájasan mosolygott. Koccintott az öccsével, ittak.

– Fölséges! – mondta Pór.

– Mikor történt az eset? – kérdezte az újságíró.

– Tegnap – válaszolt Puss.

– Látszólag – mondta sejtelmesen Pór. – Valójában sokkal összetettebb a dolog, mint hinnők. Nem lehet egy adott időpontba erőszakolni. Az emberi elvetemültség nem olyasmi, ami az egyik pillanatban van, a másikban nincs.

– Nem bizony! – bólintott a bátyja.

– Mi történt tegnap? – kérdezte az újságíró.

Pór tehetetlenségében széttárta a karját.

– Hagyjad, Kornél, ne izgasd föl magad fölöslegesen – mondta az igazgatónak. – Te akartad kiszabadítani a szellemet a palackból, Bálint, most a tiéd a felelősség. Ha akarod – két tenyerét összetette –, írd meg, hogy akadnak olyan gyerekek manapság, akik nagy jódolgukban azt is megengedik maguknak, hogy egy dorgáló szóra bántalmazzák a nevelőjüket. De ne felejtsd el, hogy milyen lavinát indíthat el az írásod! Te is tudod, hogy nem az igazán bűnös közszellemet, nem az általános iskolai rendszert, nem a köznevelésünk hibáit fogja a vádlottak padjára sodorni, hanem a leggyöngébbet, ezt a gyereket, akiben mindez oly szerencsétlenül találkozott. Olyan a világ, Bálint, hogy mindig a kicsiké a feketeleves. Ha nem fogja zavarni az álmodat, etesd meg vele. Minket hagyjál ki belőle. Pedagógusok vagyunk, felelősek minden gyermekünkért.

– Még az ilyenért is – tódította Puss –, aki lényegében már nem az iskola tanulója.

– Miért kellett ilyen sürgősen kidobni? – kérdezte az újságíró.

– Hogy ne mérgezze a levegőt.

– Láthatnám a fegyelmi határozatot? – kérdezte az újságíró óvatosan.

– Nem! – vágta rá mérgesen Puss.

– Miért nem?

– Mi lenne, ha minden iratunkat minden érdeklődőnek megmutatnánk! – méltatlankodott az igazgató.

– Én csak *egy* iratot kértem – mondta az újságíró.

– Nem hinném, Bálint, hogy ez használna az ügynek – szólt szelíden Pór.

– Miért ártana?

– Heves vagy. Elragadtatnád magad.

– Jó. Akkor elkérem a sráctól. – Fölállt.

– Attól ugyan nem! – Puss fölpattant.

– Miért nem?

– Megtiltom!

– Megtiltja? Nekem vagy neki?

Pór lassan föltápászkodott, és az újságíró vállára tette a kezét.

– Ugyan, mire való ez?

– Itt történt valami, ami engem a hivatásomnál fogva érdekel, és azt hiszem, az olvasóimat is érdekli.

– Történt, történt, minek bolygatni a múltat?

– Azt hiszi, kiszimatolhat valamit? – kérdezte mérgesen Puss.

– Kornél! – nézett rá szelíden Pór. – Csak a fiúnak ártanál vele – fordult az újságíróhoz.

– A tények megismerésével még senkinek se ártok. Majd ha megismertem őket, eldöntöm, hogy ártalmasak-e és kinek. Bízzátok rám!

– Már rád bíztuk – mondta Pór. Mindkét kezével megfogta az újságíró vállát, lenézett rá; majd egy fejjel magasabb volt nála. – A te lelkiismereteden nyugszik minden. Sajnos, nem ismerem az írásaidat, de bizonyos vagyok benne, hogy ragyogóan forgatod a tollat. A hírlapíráshoz azonban körültekintés is kell, dialektikus készség és mindenekelőtt felelősségérzet! Fogadj el ennyi tanácsot egy öregebbtől.

Vitéz Budai lépett be újból. Pór elengedte a fiatalembert. Félrehúzódott. Átkapcsolta a telefont a tanáriba, és átment.

– Igazgató úrnak jelentem – lihegte az öreg –, nem bírtam kitenni az elkülönítőből.

– Mi az, hogy nem bírta?! – kérdezte vészjóslóan Puss. – Elbánik magával egy taknyos kölyök?

– Jelentem, eltorlaszolta az ajtót. Be is zárta, és a kulcs sehol.

– Nem maga őrzi a kulcsokat?

Vitéz Budai feszes vigyázzban állt.

– Jelentem, a konyhában akasztottam a szögre. Ahol máskor is szokott lenni. De eltűnt. Ellopták. Biztos az egyik cimborája.

– Megvert az Isten magával. Mi van még?

– Nagy a nyüzsgés a folyosókon. Mert ordít, akár a sakál. Hogy őt nem, nem csapták ki, nem tehetik ki a kollégiumból, amíg fegyelmi elé nem állítják. Követeli . . .

Puss közbevágott.

– Csönd! Fecsegő vénasszony!

– De az igazgató úr kérdezte . . .

– Lelépni!

– Igenis!

– Hogy s mint, drága Valikám? – Süle elállta a klub lejáratát az igazgatóné elől. – Ilyen korán megtisztelsz bennünket?

Az asszony hátrahőkölt.

– A férjemet keresem – mondta zavartan. – Kornélt.

– A direktor úr még nem ereszkedett le hozzánk. – Az autóra mutatott. – Alighanem Menyussal tárgyal.

– Ó, tényleg! – Az igazgatóné máris indult volna vissza, ám Süle megfogta a karját.

– Miért kerülsz engem, Valika?

– Dehogy kerüllek! Miért kerülnélek?

Süle ingatta a fejét.

– Nem vagy őszinte hozzám.

Az igazgatóné szabadult volna.

– Sietek. Beszélnem kell Kornéllal. Fontos.

– Micsoda új szokásokat vettetek föl? Újabban beszélgettek?

– Engedj!

Süle feje billent jobbra-balra.

– Saját magadat is becsapnád.

– Semmi közöd . . . – kezdte erélyesen Valika.

– Szükséged van rám! – fojtotta belé a szót az igazgatóhelyettes.

– Nekem férjem van – mondta kétségbeesetten Valika. – Férjem!

Süle gúnyosan nevetett.

– Férjed! No jó – intette le saját magát –, nekem is van feleségem.

– Éppen ezért hagyjuk békén egymást.

– Éppen ezért nem hagyhatjuk egymást. – Végigcirógatta az igazgatóné karját. – Ilyen csinos asszony nem hervadhat el magányosan.

– Mindenki megöregszik. Így is, úgy is. – Elhúzódott a férfi elől.

– Éppen az *így vagy úgy* nem mindegy! – Süle utána ment.

– Ne erőszakoskodj, Gyurka!

– A tanyában másként beszéltél – mélyen az asszony szemébe nézett –, és másként is viselkedtél.

Valika elfordult.

– Tévedtem.

– Hozd helyre!

– *Akkor* tévedtem. Azóta is szégyellem magam. – Lehajtotta a fejét. – Undorodom magamtól.

– Betegség – mondta Süle. – Össze kell szoknunk.

– Nem akarok összeszokni.

– Ez a módja. Amit nem gyakorlunk, sose fog menni.

– Veled semmit nem akarok gyakorolni.

– Mi a kifogásod ellenem? – kérdezte meglepetten Süle.

– Nem szeretlek.

– Ne gyerekeskedj! Fölnőttek vagyunk!

– Te se szeretsz engem.

– Ezért kell összeszoknunk.

Az igazgatóné most már tényleg megindult visszafelé.

– Megmondom az uramnak.

– Árulkodnál? – nevetett Süle. – Önmagadnak akarsz ártani? – Lassan sétált az asszony mellett. – Szükségem van rád, és neked is énrám.

– Nem igaz!

– Miért?

– Mert, mert . . . csak . . .

– Még a szavaktól is rettegsz. Azért igaz, mert ez a vér szava. Vagy ha úgy tetszik, a húsé. Én őszinte vagyok.

– Nem kell az őszinteséged.

– Nem, nem! Mást se tudsz kiejteni a szájadon a gyávaságtól. Meggondolod még magad, jól tudom. Csak nehogy késő legyen.

Már végighaladtak az udvaron. A kapualjból előbukkant Polcz István. Az igazgatóné boldogan fedezte föl.

– Csakhogy látom, István, csakhogy látom végre. Jöjjön, beszédem van magával!

4

Kocsis Anna, Géczi, Winter és Kiss egyszerre emelte a csuklóját, megnézni a pontos időt. A KISZ-szobában ültek, két asztal tetején.

– Öt perc múlva . . . – állapították meg egyöntetűen.

Másodpercre együtt járt az órájuk: amióta a tanulószobából kijöttek, mást se tettek, csak figyelték, igazgatták. Kiss kétszer is fölszaladt Bakóhoz időt egyeztetni.

– Demizson? – kérdezte Anna Géczitől, sokadszor.

– A helyén.

– Akkor elkezdjük – suttogta a lány. – Ide jöjjön mindenki, aki benne van. – Újból megnézte az óráját. – Kilenc és fél perc múlva kezdjük.

Komoran bólintottak a társak.

Leugrottak az asztalról. A bejárat mellett szorongó többi összeesküvő kihúzta magát. Rimus, a gyáva, az ablak felé indult. Anna intésére Kiss és Géczi keményen megragadták. Kiss fél kézzel, távolról, hogy Anna jól lássa, mennyire erős.

– Vécére kell menned – mondta Rimusnak.

– Negyed órára – mutatta a karóráját Géczi.

– Ugyanis rettenetesen kell kakikálnod – folytatta Kiss, és Annától söpörte be szellemessége elismerését. Géczi rálicitált.

– Nehogy itt csináld össze magad a bátorságtól.

Rimus igyekezett kiszabadulni a markukból.

– Akkor megyek vécére, amikor kell.

– Most kell – mondta Kiss.

– Nem kell.

Nekilökték a párkánynak, felsőtestét kitolták a meredély fölé. Kalimpált a lába.

– Ugye, hogy kell?

Visszahúzták, elengedték.

Rimus dühösen nézett rájuk. Megrángatta magán a kiskabátot.

– Amit ígértem, magamtól is megtartom. – Kiment.

A vezérkar végignézett a bent maradtakon. Nem sütött belőlük a harci vágy.

– Nyolc perc múlva kezdjük – jelentette be Kocsis Anna.

– Amint látjátok, apókáim, nem babra megy a játék – tette hozzá Winter.

Anna közelebb ment hozzájuk.

– Menni fog, srácok. Ha nem gazoltok be, nem lehet semmi zűr. Ha pedig Géza egyedül meg merte tenni, meg vállalt mindent, mi se ijedhetünk be ennyien – széles mozdulatba foglalta a gubbasztókat. – És itt van már a bátyám is. Mindent meg fog írni az újságban.

– Na és jönnek még a többiek is – mondta Géczi. – Ennyi embert egyszerűen nem mernek megbüntetni. Nélkülünk nemhogy parlament, de iskola sincsen.

Szabó hümmögött a sor szélén.

– Ez tuti, apókám – szólt rá Winter.

– Mirkó, te itt maradsz – fordult Anna Selistyeihez, majd jelentőségteljesen kacsintott –, ahogy megbeszéltük.

– Értettem – mondta Mirkó.

– Mégiscsak ketten lesztek.

– Piff-puff – öklözött a levegőbe Winter. – Világos, apókám?

– Laduga? – kérdezte Szabó.

– Laduga le van szarva – mondta Géczi. – Meg fogja kapni a beosztását.

– Rimus is – tette hozzá Kiss. – Kiközösítjük őket. És mindenkit, aki velük tart.

– Megérdemlik a gyáva szarok – mondták néhányan.

– Na, induljunk! – adta ki a parancsot Anna. – Mindenki szól a haverjának. – Megnézte az óráját. – Hat perc múlva találkozunk ugyanitt. – Intett a fejével Géczinek. – Gyere, hozd a bort.

Elindultak.

A folyosón Laduga magyarázott Rimusnak.

– Szedd össze a cókmókját! Ez az igazgató úr parancsa.

Géczi összemarkolta a kabátja alatt a kis demizsont. Rimus rájuk vetett egy ugyemegmondtam tekintetet.

– Csináld csak, apókám – ütött a vállára Winter. – Úgyis ráérsz.

Az összeesküvők szétszéledtek. Laduga gúnyosan végigmérte őket.

5

Az újságíró elsétált az erkélyig. Kinézett.

– Beborult.

– Mit mond? – kérdezte Puss.

– Csak azt, hogy beborult.

– Mit akar még?

– Csodálni a türelmüket. Hogy ennyit vesződnek egy ilyen haszontalan kölyökkel, aki megátalkodottságában a legjobb szándékaikat is semmibe veszi. – Megsimogatta a kitömött mókust. – Remélem, ezek után megmutatja nekem azt a bizonyos fegyelmi határozatot!

Puss ujjai táncoltak az asztallapon.

– Fejezzük be, kérem.

– Nincs meg a határozat? Elveszett?

– Távozzék, kérem. Semmiféle nyilatkozatot nem teszek az ügyben. – Kihúzta magát. – Fölhívom a figyelmét, hogy

ebben az intézetben én vagyok az igazgató, és az én tekintélyem egyúttal az iskola tekintélye. Itt csak az tartózkodhat, akinek én megengedem. Ismételten fölszólítom . . .

Az újságíró közbevágott.

– Az előbb még olyan készségesnek tetszett lenni, lényegében már meg is kezdtük az interjút; minden szavára emlékszem – idézte volna, de most az igazgató fojtotta őbelé a szót. – A Műv Min. per – ezerkilencszázhatvankilenc – per . . . – darált egy iszonyú hosszú rendeletszámot – utasítása értelmében csak a minisztérium külön engedélye esetén adhatok nyilatkozatot az iskolát érintő lényeges ügyekben, újságcikk készítéséhez szükséges anyaggyűjtés is csak ilyen engedély birtokában végezhető. Kívánja, hogy végig idézzem a rendeletet?

– Köszönöm. Elhiszem, hogy betéve tudja.

– Magának pedig ilyen engedélye, ha jól sejtem, nincs.

– Ha nincs, lesz. Már tudok annyit, amennyi egy ilyen engedély beszerzéséhez szükséges. Mondjuk, utólagos beszerzéséhez.

– Figyelmeztetem, hogyha bárkit rágalmazni mer a közleményében, gondom lesz rá, hogy megüsse a bokáját!

– Előre is köszönöm.

– Azt hiszem, nincs több beszélnivalónk egymással.

– Egyetértek.

– Volt szerencsém.

– Jó napot.

Az újságíró megindult kifelé.

Kattant a telefon. Puss fölvette.

– Magát keresik – mondta meglepetten.

– Engem? Itt? – Az újságíró visszafordult az ajtóból. Átvette a kagylót.

– Tessék.

A tanáriba nyíló ajtóban megjelent Pór. Szelíden mosolygott. – A főszerkesztője – súgta a bátyjának.

– Én vagyok, Ervin bátyám, parancsolj.

Pór megkocogtatta a homlokát, aztán kényelmesen a pohárszékhez ballagott.

– Hiszen bejelentettem, hogy ide jövök, azt is megmondtam Bandinak, hogy nagyjából milyen anyagért.

Pór töltött.

– Kérsz, Kornél?

– Neked azért nem mondtam, mert nem találtalak – folytatta az újságíró.

Puss elhárította a kínálást. Figyelt.

– Csakugyan kerestelek. De minthogy hiába, Bandival beszéltem meg a dolgot. A legmesszebbmenőkig . . . Sőt, azt is mondta, hogy te bizonyára helyeselnéd, ha ilyen ügyben elsőnek írnánk.

– Igyál csak, jót tesz. Nyugtató. – Pór odavitte a poharat a bátyjának.

– De hát ez lehetetlen! Ha már ilyen piti ügyben is beadjuk a derekunkat . . . – Elhallgatott. – Ez nem hajbókolás? Akkor mi?

Puss arca lassan kisimult.

– Ugye megmondtam, hogy csodát művel ez a kis barack – mondta nyájasan az öccse.

– Kétségtelen, hogy te vagy a főszerkesztő, de Bandi a helyettesed, és ő teljes mértékben . . .

Pór odavitte a teli poharat az újságírónak, és türelmesen várt, amíg az befejezi a beszélgetést.

– Szégyellem magam, Ervin bátyám, az egész lap nevében.

Hosszadalmas szöveg érkezett a vonal túlsó végéről. Pór hosszú sóhajnyit szippantott az ital párájából.

– Fölséges! Az egész országban nem főznek ehhez hasonlót!

– Megértettem. Miattam vállalhatod a felelősséget, vállalhatja az öreg isten is! Tökmindegy!

– Szervusz! – Lecsapta a kagylót. Kifújt két tüdőre való levegőt, és egy kacskaringós káromkodásra készülődött.

– Ugyan! – csitította szelíden Pór. – Ne idegesítsd föl magad, Bálint! Nyeld el ezt a kupicát, rögtön megnyugszol. Ez még a gyomorbajosokon is segít. A megelőzésnek pedig a legbiztosabb szere.

Az újságíró végre elfogadta.

– Mindjárt könnyebb lesz – folytatta Pór. – Hamarosan elkészül a hal odalent, eszünk egy jót, megkóstoljuk Jakabék szagos borát, és reggelre mindent elfelejtesz.

Az újságíró földhöz vágta a poharát.

– Nagyszerű! – mondta Pór. – Én is ezt csinálom, ha fölmérgesít otthon az asszony. Egy poharat-tányért odavágni, még mindig olcsóbb, mint hagyni, hogy kikészüljenek az idegeink. Tudod, mit? – Átölelte a fiatalember vállát. – Ha már annyira akarsz, eredj föl ahhoz a gyerekhez. Beszélj vele, ha lehet. Ugye, megengeded, Kornél? Az én felelősségemre.

Puss vállat vont.

– Menjetek.

– Ha megengeded, elkísérnélek. Úgy-ahogy kiismerem már magam ebben a középkori labirintusban. Annyiszor építették át ezt az épületet, hogy iránytű nélkül nemigen lehet járni benne. Pedig kívülről nagyon egységesnek tűnik, de ez a rengeteg, emeletek közé szorított tyúkpadlás, félemelet tisztára összezavarja az embert. Az első kőművese biztos nem találna ki belőle, ha bekötött szemmel vezetgetnénk egy félórácskát. – A kijárat felé kormányozta közben az újságírót, aki tehetetlenül tűrt mindent. – Ugye nem haragszol, ha veled tartok?

A fiatalember morgott valamit.

– Addig az igazgató úr is utánanéz a dolgainak. Az se lehetetlen, hogy azt a bizonyos fegyelmi határozatot is

megtalálja valahol, és akkor végleg eloszlanak közöttünk a félreértések. – Cinkos kacsintás kíséretében hozzátette: – Csak ez a Kornél igazodna már el végre az adminisztrációban. De úgy látszik, erre születni kell.

– Mármint igazgatónak – jegyezte meg az újságíró.

– Meglehet. Ahogy adminisztrátornak, újságírónak, mindennek.

Az ajtóban csaknem összeütköztek Pussnéval.

– Ti meg mit csináltok itt ennyi ideig? Már majdnem mindenki odalent van.

– Az ő dolguk – morogta a férje.

– Bocsánat – szeppent meg Valika –, nem gondoltam, hogy zavarok.

– Gyere inkább velünk – mondta Pór. – Fölmegyünk a manzárdra. – A másik karjával az asszony vállát ölelte át. – Gyere!

– A kedvencedhez – szólt utánuk az igazgató.

– Hadd mutassam be az újságíró barátunkat. Pesti. – Pór az asszony és az újságíró kezét egymásba tette, akárcsak egy esketŏ pap. – Erre a morgós medvére meg ne hallgass: bal lábbal kelt föl.

A fiatalember hétrét görnyedt, és megcsókolta az asszony kezét.

– Kezét csókolom, asszonyom! Mélységesen megtisztelne, ha elfogadná a karomat! – Nyújtotta, az asszony értetlenül mosolygott, de elfogadta.

I

Sándor magára maradt a sarokban az üres asztalnál, üres pohárral. A pohár kerek szájjal röhögött rajta. Lehajolt a demizsonért, hogy elcsitítsa egy öntet borral, de az ott lengett Wosinszky kezében, akár egy könnyű háncsszatyor. Az újonnan érkezettek elakadtak benne. A pohár röhögött tovább.

– Ne haragudjon . . . – Irén surrant az asztal mellé, leült az apja helyére. Egy fehérboros palackot tett az asztalra.

– Magára? – Sándor már nyúlt is az üvegért. – Aki ilyen ajándékot hoz nekem?

Irén nem engedte el az üveget.

– Magának hoztam, Sándor, de arra kérem, hogy módjával igyon.

– Ugyan miért?

– Mert itt mindenki vedel. Maga ne, ne tartson velük.

– Akkor miért hozta a bort?

Irén elengedte az üveget, de fölfordította Sándor poharát.

– Beszélni szeretnék magával.

– Ahhoz meg minek a bor?

– Apám miatt hoztam.

– Nofene!

– Ne haragudjon . . .

– Az apjára? Vagy magára, amiért kínál a borával, de inni nem hagy belőle?

A lány Sándor elé tolta az üveget. A pohár fenekén gúnyosan csillogott a lámpafény. Sándor visszatolta az üveget, és a lány lisztes kezét rákulcsolta.

– Így jó lesz?

– Jó. – Mosolygott. Aztán kezeire esett a pillantása, megpróbálta az egyiket a másikkal eltakarni, de a tésztagyúrás egyaránt nyomot hagyott mind a kettőn. Sándor egy érintésnyi simogatással megnyugtatta.

– Miért ne haragudjak?

– Hát . . . az ebédnél történtek miatt. Amit akkor mondtam . . . összevissza . . . meggondolatlanul . . .

– Hagyja! Ma mindenki meggondolatlanul beszél velem.

– Virág is? – A vékony, lisztes ujjak elengedték az üveget.

– Virág?

A lány lefelé nézett engedetlen ujjait figyelte.

– Ő is – mondt Sándor.

– Nem fontos – mondta gyorsan Irén –, hanem inkább azt akarom mondani . . . és ezért ne haragudjon . . .

– Ne kérjen már folyton bocsánatot!

– Úgy szeretnék egyszer valakivel őszintén, nyugodtan beszélni, mindent elmondani, ami csak bennem van, anélkül hogy tartanom kéne valamitől, hogy csak az igazságnak legyek felelős, hogy igazat mondok-e vagy sem, és ne legyek folyton tekintettel valakire, de itt senki se tudja elviselni az őszinte szót . . . – (Vigyázó lépett be. Wosinszky őrá is rákiáltott, hátba vágta; majd kiesett a hóna alól az ajándék. Csak úgy tudott továbbjutni – megpuszilni Rozika arcát –, hogy betódult utána a kövér tornatanár.) – Minden bátorságomat össze kell szednem – folytatta Irén –, hogy valamilyen kis semmiséget elmondjak, kétszer annyi, háromszor annyi bátorságot, mint amennyit a mondanivalóm ér. – Végre fölemelte a fejét, határozottabb is lett a hangja, hogy a másik szemébe nézhetett. – Azért akarok bocsánatot kérni, mert önkéntelenül kihallgattam, amit apámnak mondott, és én az ő nevében, vagyis helyette akarok bocsánatot kérni. Mert nagyon örülök, hogy

végre akadt valaki, aki így mert beszélni evvel a fölfuvalkodott Pussal. – Ismét lehajtotta a fejét. – Nagyon szégyellem magam apám miatt, mert neki igazán nincs mitől félnie; jó tanár, és van olyan módja, amiből élete végéig elélhetne akkor is, ha holnap kitennék az állásából.

– Neki is megmondja majd?

– Megmondom! És még csak annyit . . . – Vigyázót a bejáratnál csoportosulók vígsága, az üres asztalok, ellenségesen hátat fordító székek látványa egyre beljebb taszította, végül az ő asztaluknál kötött ki.

– Zavarok? – Máris fordult a szomszéd asztal felé.

– Nem. Ülj le – mondta Sándor, és maga mellé húzott egy széket. – Folytassa, Irénke! Ha egyszer már mindenért bocsánatot kértünk, nincs szégyellnivalónk, legkevésbé Imre előtt.

– Köszönöm. – Vigyázó ujjai (tíz fürge, karcsú nyest) földerítették az abrosz rejtélyeit.

Irén belepirult az elszántságba.

– Még csak annyit, hogy ha elfogadja, én nagyon szívesen segítek magának. Akármiben. Számíthat rám. Csak ne kockáztasson túl sokat. Jó? Megígéri? Ha nem maradhat tovább a szobájában, én szerzek másikat. Talán jobbat. Csak legyen okos és körültekintő.

– Vagyis olyan, amilyen maga nem akar lenni.

– Nem . . . – fölállt – csak szeretném, ha óvatos lenne, ha már ilyen ellenfelet választott magának. Hogy nyerjen. Én annak idején, tudja, nem mertem se elég bátor, se elég okos lenni . . . – Ellebbent az asztaltól, majd visszatért egy pohárral. – És ne igyanak túl sokat. Vigyázzon rá, Imre. – Visszaszaladt Rozikához.

– Te meg mit csináltál, hogy ez a lány így aggódik érted?

– Összerúgtam a patkót Pussal.

– Pussal? – Vigyázó hátrébb húzódott a széken, hogy

nagyobb rálátása legyen Sándorra. – Pussal? Rögtön az első nap?

– Rögtön. Menj is innét gyorsan!

– Miért mennék? – Sebesen kapáló ujjait ráuszította Sándor poharára: fölfordították, a másik mellé tették.

– Mert leprás lettem.

Vigyázó keskeny ajka mosolyra húzódott. Nyestjei most az üveget ragadták meg. Töltött mindkét pohárba.

– Erre iszunk, Sanyikám. Egészségedre. Isten éltessen! – Csukott szemmel, egy hajtásra itta ki a borát. – No és hogyan történt?

Sándor röviden összefoglalta neki a délutáni eseményeket.

– Derék. Nem néztem volna ki belőled. – Az elbeszélést is behunyt pillákkal hallgatta, csak most nyitotta ki a szemét. – Bár a te korosztályodból már találkoztam egy rendes fiúval. Itt volt tornatanár. De már elment. Mindegy. Ide figyelj! Ha nem bírsz megmaradni a szobádban, vagy ha nem akarsz emiatt is csatázni, akár holnap reggel átköltözhetsz hozzám.

– Hozzád? – csodálkozott Sándor.

– Ha te is így gondolod. – Megigazította maga alatt a széket. – Harmadmagammal lakom egy négyszobás, nagy parasztházban, és az öregasszony amúgy is a konyhában alszik. Örülne is, ha hoznék még egy lakót.

– Nem szeretnék bajt okozni.

– Kinek?

– Neked.

– Nekem? Ki árthatna nekem?

Wosinszky a másik sarok felé terelte a társaságát. Rájuk kacsintott; Sándorra a bal, Vigyázóra a jobb szemével. Nagy zörgéssel összetoltak két asztalt, letelepedtek. Virágot Süle és a rendőrtiszt vette közre.

– Ezek – mondta Sándor. – Puss, az öccse, meg mit tudom én, kik. Lehetnek páran.

– Ugyan miként?

– Elbocsátanának, lehetetlenné tennének . . .

– Óóó! – máskor éles hangja most búgott. – És te nem félsz tőlük?

– Már nem tehetem.

– Miért nem?

– Fontosabb munkát adtak, mint hogy félelemre gondolhatnék.

– Látod. – Nagy szeme a tűzhely parazsából föllobbanó lángocskákba révedt. – Azt hiszed, ha engem is kirúgnak, nem gondolhatom el többé azokat a gondolatokat, amelyeket most tudok és elgondolok? És attól kezdve nem gondolhatok el újabbakat?

A két férfi buzgón gyúrogatta Virág karját jobbról és balról. Vigyázó is odanézett, gyorsan lesütötte a szemét. – A testem még fél néha. Még nem egészen az enyém. El lehet fogni, lehet ütni, éheztetni, ingerelni, olyan vágyakat lehet ébreszteni benne, amelyek kielégítése nem rajta múlik. De *én* már szabad vagyok. – A tűzbe bámult megint. – Öt-hat esztendeje még mindenestül reszkettem volna tőlük.

A feleségemtől is féltem. Azért is vettem el talán, mert féltem tőle. Azt képzeltem, hogy ha a félelmemet, az érzékenységemet, a *testemét!* le tudom győzni, nagy muzsikus leszek. *Nagy* muzsikus! Milyen ostobaság! – Halkabbra fogta a hangját. – És milyen szerencse, hogy nem lettem az. Pedig mennyit edzettem hozzá a testemet! Mennyit gyakoroltam, mennyit ügyesítettem az ujjaimat! Mintha ők csinálnák a zenét! – Jobb keze fölpattant az asztalra, öt karcsú nyestje végigszáguldott egy abroszcsíkon. – A muzsikus múltamról tudsz, ugye?

– Keveset.

– Ezek a fiúk nagyon élvezik. Olyan jókat mulatnak néha rajta, mintha értenék. Velük örülök. Ők úgy-ahogy megtalálták a testük boldogságát, én a kettő harmóniájára vágytam, oktalanul. Elmulasztottam kellő időben meghatározni magam; így nem tudtam meg, hogy melyik elem erősebb bennem: a test vagy a lélek? Nem lehet összekeverni őket, egészen addig, amíg mindent meg nem tudunk róluk, és amíg ki nem jelöljük mind a kettőnek a szerepét az életünkben. Utána lehet építeni azt, amelyiket éppen kell. Ez a szegény Virág is azt hiszi, hogy lélek, pedig test. Csodálatos, tökéletes test, amely még érni is fog; olyanná, hogy akár meg is halunk érte.

– El fog hízni.

– Test – mosolygott Vigyázó. – Csupa-csupa test. – A nyestek ráugrottak Sándor kezére. Csak a fürgeségük mutatott ragadozót; szelídek voltak. – Várj! Én nem tépem szét erőszakosan az emberiséget. Ilyenek vagyunk. És ha lelkiismeretesen járunk az utunkon, rájöhet mindegyikünk, hogy a test lélekké válhat, minden szellemi titok gyakorlójává és tudójává, a lélek pedig megtestesülhet.

– És az ige testté lőn! – mosolygott Sándor.

– Körülbelül.

– A test pedig igévé.

– A feleségem is test volt, csupa hús, eleven oltár, templom, a lelkem, igen! a lelkem megittasodott tőle, ha vele lehettem, ám ő lélek akart lenni, test nélküli lélek minden áron! Végigszenvedte a hangversenyeimet. Az első sorban, gyönyörű új ruhában, gondosan tudtára adva minden szomszédjának, hogy kicsoda; a nők elismerően bicentettek neki ilyenkor, a férfiak egyébként is. Otthon, amikor megkérdeztem tőle, hogy milyen volt, izgatottan, piros füllel, mert eleinte neki áldoztam minden játékomat, hogy megismerjen és még jobban szeressen, azt mondta: nagyon tetszett. És mi tetszett? Az egész. És azon belül?

Minden. És mi nem tetszett? Semmi. Minden tetszett. Utóbb kifigyelte a szomszédai tudálékos megjegyzéseit, és ilyeneket mondott: a harmadik tétel közepén az a piccicato kissé erőltetetten hangzott.

Megtévedtem én is. Csak én. Kérdezősködésemmel abba a tévhitbe hajszoltam, hogy léleknek kell lennie, nem asszonynak. Lassan oda jutottunk, hogy nem mutatkozott előttem ruhátlanul s a többi. Amint emelkedni vélte a szellemét, egyre inkább úgy érezte, hogy teljesen méltatlan hozzá a háztartási munka, különösen úgy, hogy én nem dolgozom, hiszen csak hegedülök, meg ha nem, akkor ülök a kis sötét szobámban, és hallgatok óraszám.

De most már okos vagyok, mint a kígyó.

A másik asztalnál hangosan beszélgettek. Pucikám adriai útibeszámolót tartott. A nyugatnémet turistákról mesélt, akik Mercedes-számra csempészik ki onnan az amforákat. A többiek békésen hallgatták, Süle fitymálva kérdezett:

– Azokban az amforákban maradt még valami használható holmi?

– Aztán elmentem – mondta Vigyázó.

– Föllázadtál – mondta Sándor.

Vigyázó csöndesen mosolygott.

– Nem. Egész egyszerűen csak elmentem. Őszintébben: meglógtam. Úgy éreztem, régen elveszítettem a talpam alól a földet, amelyről elrugaszkodhattam volna. Tudod, az embernek kell hogy legyen valami biztos helye a világban, ahol otthon lehet, ahol szeretik. És én ezt a feleségem mellett már nem tudtam érezni. Kivégzett. A gyűlöletével. Vetélytársának érzett, akit naponta le kell győznie. Milyen diadalittasan tudott rám kiáltani: „Már megint nem csuktad be az ajtót! A te primitívségedre vall, hogy huzatot csinálsz!" Ez volt a harcaink szintje.

Elhallgatott egy pillanatra.

– Ha az embert gyűlölik, nem tud muzsikálni – ivott egy gyors kortyot. – Talán eltúlzom megint. Semmitmondó apróságokról fecsegek.

– Nem – mondta szórakozottan Sándor.

– Ezt éreztem. Talán akartam is. Hiúságból. Hogy jobban átérezzem a szenvedést, és átérezze ő is. Legkivált erre vágytam. Ezért is nem hegedültem többé. Észrevette, de máskor is keresztülmentem válságokon, gondolta, majd kiheverem. Nem látott belém, tán az eredendő kíváncsiság híján, vagy egyszerűen nem érdekeltem; csak annyiban talán, amennyiben úgy vélte: a személyisége önállóságára török. Ez volt a legnagyobb félelme. Hogy én esetleg különb lehetek, mint ő. Összevissza beszélek, ugye?

– Dehogy.

– Biztosan. És tán hamisítok is, pedig semmi okom a csalásra, hisz ki vagyok én? Kicsoda? Micsoda? Hiú vagyok. Még mindig. Úgy akartam tenni, mint aki nem veszi észre azokat a férfiakat, akikkel járkál. Mert volt neki lódoktora, balett-táncosa, költőjelöltje, ki tudná fölsorolni? Egy közös vonásuk volt: mind utált. Sose a barátaim közül választott, akik valamennyire szerettek, legalább a hegedűm szavát, hanem akik utáltak. Azt szerettem volna, hogy ez fájjon. Mindkettőnknek. Becsaptam magam. Nem a lelkem féltékenykedett, hanem a testem, hogy elveszíti őt, a tökéletes nőt, az Asszonyt, akihez akkor is elzarándokolt, amikor tudta, hogy más is pihen rajta.

Ezért hagytam abba a hegedülést. Leköltöztem Pilisre, a régi házunkba, mintha csak nyaralni mentem volna. A hegedűmet eladtam, nem törtem össze, érted? Nem törtem össze, hanem eladtam. Titokban, mégis tűrhető áron. Nem akartam többé kézbe venni. Feküdtem naphosszat az ágyon, megvettem az összes hülye újságot, és mindből kiolvastam ugyanazt, többször is. De Pilisen megtalált a koncertiroda. Akkor vonatra ültem, és utazgatni kezdtem

az országban összevissza. Néztem a tájat, olvastam a sportújságokat, legkivált azokat, mert minden szövegük giccs, kerékbe tört mondatok kazla. Utóbb szótárakat böngésztem; az Országh-féle angol szótárt átvettem elejétől végig.

Akárhogy próbáltam menekülni, egyre jobban belebonyolódtam. Hiába adtam el a hegedűmet, hiába nem hallgattam muzsikát heteken át, egyre több világosodott meg bennem a zenéről, egyre jobban *játszottam*. Életem legnagyobb formáját éltem át az étkezőkocsikban, a büdös fülkékben, szállodaszobákban. Ekkor jöttem rá, hogy a jó zene nem az ujjak ügyességén múlik . . . te értesz a zenéhez?

– Sajnos, nem sokat.

– Mindegy. Lényegében mindegy. A zene nem a fülön keresztül jut belénk, nem a vonó, a húr, az ujjak játéka adja, hanem a gondolat, amely itt megfogant, ott életre kelt, amott befogadták, fölfogták, újra elgondolták, és ezzel, igazán ezzel tették valóságossá! Testesebb valósággá, mintha lemezzé, szalaggá változtatták volna.

Újra átéltem minden darabot, amit valaha játszottam; részletesebben egy ezerszer megállítható és visszapörgethető filmnél, és ekkor már nem tremolók, piccicatók, ostoba trükkök éltek bennem!

Virág feléjük fordult, Sándor intett neki.

– Aztán itt kötöttem ki.

– És? – kérdezte Sándor, miközben Virággal szemezett. Vigyázó észrevette.

– Gyönyörű – mondta csöndesen.

– Pár év múlva teljesen el fog hízni.

– Akkor még kívánatosabb lesz. Most is kívánja mindenki, és szégyelli, de akkor még kívánatosabb lesz, és még jobban fogunk szégyenkezni. Kurva: a gyávák szavával. Valójában az. Asszony. Willendorfi Vénusz. Papnő. Erre született. Hiába akar férjhez menni, hűséges lenni, ő a

Vágy megtestesült gondolata. A kézzel fogható, megölelhető kívánság.

– A feleséged is ilyen?

Vigyázó elhallgatott.

– Mi van most vele? – kérdezett tovább Sándor.

Süle halkította a zenét a rádióban, Virág fölerősítette. Vigyázó behunyta a szemét, és hallgatott.

– Hát, az óriási volt, amikor Menyusék megünnepelték a főnökük munkaérdemrendjét – kiáltotta a jókedvű rendőrtiszt.

– Kapott? – kérdezte a tornatanár.

– Betöltötte a hatvanat! Szóval, a Koppány-szállóban tartották a bulit – csillogó szemmel figyelt az is, aki ötvennél többször hallotta a történetet –, és valamennyien berúgtak. A legutolsó kenyereslányig, a portásig. Értitek? Még az a sunyi képű sofőr is, aki az öreg Samut hurcolássza. No de az öreg! – csapott az asztalra a rendőr – merev lett, forró, már azt hitték, meghal, amikor Zsoli, a főpincér, haha – lassan hahotázni kezdett a társaság –, hihihi, kitalálta, hogy Petruska Samut be kell tenni a hűtőkamrába! Be is tették, nehogy meggyúljon benne a pálinka! Hahaha!

2

– Jobb, ha ti nem tudtok semmit. Nektek jobb, nekem elhihetitek – mondta vitéz Budai Annának és Géczinek. Azért elvette tőlük a kétliterest, és műgonddal csurgatta belőle a bort a magáéba. Állcsonkját mozgatta, mintha máris szopogatná a bort. A háborúban a délvidék megszállásakor egy csetnik beleeresztett egy géppisztolysorozatot. Megélt, de az álla odalett. Horthy vitézzé ütötte, ez meg azt vitte el, hogy valaha is kitörjön a szolgasorból.

– Az igazgató is ezt issza a gazdaságban – dicsérte a bort Géczi.

– Ittam én már ettől különbet is.

– Kóstolja meg! – biztatta Anna.

– Aztán kitöritek nekem a nyakatokat.

– Nem csinálunk semmi rosszat – ígérte Géczi.

– Megjött a bátyám is. – Anna büszkén megigazította magát a feszes pulóverben. Géczi jól megnézte.

– Láttam – legyintett az öreg. – Úgy kirúgta, mint az új tanárt.

– Nem hiszem el! – kiáltotta Anna.

– A te dolgod – mondta az öreg, miközben a bor aranyában gyönyörködött.

– Nem létezik. – A lány pulóvere csupa ránc lett.

Géczi lebiggyesztette az ajkát.

– Nem fél az az ördögtől se – folytatta vitéz Budai. – Különösen, hogy az öccse itt van. Nagyobb kutya az a te bátyádnál! – Rázogatta a kiürült demizsont a tölcsér fölött.

A konyhaablakon keresztül át lehetett látni a másik folyosóra, az igazgatói iroda ajtajára.

– Még nem láttam kijönni tőle – mondta Anna bizonytalanul.

– Hm – vakkantott vitéz Budai.

– Nem hagyja ő magát olyan könnyen kidobatni!

Budai néni kijött hozzájuk a szobából.

– Már megint mibe ártottad magad?

Az öreg ráförmedt.

– Hallgassál és csináld a dolgod!

– Sose nő be a fejed lágya – dohogta az öregasszony, s mivel az övé lehetett az utolsó szó, megnyugodva kivonult.

– Na, mondja már, mit hallott! – biztatta vitéz Budait a lány.

Az öreg körülnézett, mintha kémek hada lesné. Géczi behúzta az ajtót.

– Csak azt, hogy a Testvérek egy szikrát se ijedtek meg a bátyádtól. Az igazgató úr ki is zavarta, a másik meg mézesmázoskodott vele. Aztán valaki fölhívta telefonon.

– Bálintot?

– A bátyádat.

– Vajon kicsoda?

– Mit tudom én. Az Öcskös intézte valahogy. Gondolom. Aztán kijött a folyosóra, és térdig lógatta az orrát. Fölmentek Bakóhoz. Ő, az igazgatóné, Pór meg Polcz. Én meg eljöttem.

– Akkor mégse hagyta magát kidobni.

– Vadász fönt őrködik – jegyezte meg Géczi.

– Riadó! – kiáltotta Anna.

Kiszaladtak.

Vitéz Budai elővett egy poharat, töltött magának, és szopogatni kezdte a bort.

3

Az igazgató lerobogott a pincébe. A küszöbön megbotlott, mert még az ajtóból is fölnézett a manzárdok felé, hogy Menyus tartja-e az ideszemtelenkedett firkászt; nem látta őket, az innenső oldalon a folyosóra kirajzott gyerekeket se, a küszöböt se; így történt, hogy a lába lecsúszott a botlás után az első lépcsőfokról, és alig bírt talpon maradni. A frissen gépelt fegyelmi határozat – a még indigószagú másolatokkal együtt – szanaszét libbent a kezéből.

– Kartársak! – kiáltotta földre hajolva, hogy fölszedhesse a papírjait. Olyan csöndnek kellett volna támadnia, hogy egyedül a halászlé rotyogása hallatsszon, ehelyett mindenki vihorászott.

– Figyeled? Egeret fogott talán?

– Lepkét kerget!

– Kartársak!

Rozika olyan közel állt hozzá, hogy kénytelen volt egy elszabadult papírlapot fölvenni. Az igazgató mérgesen kapta ki a kezéből, meg se köszönte. – Kartársak!

– Mi baj, Kornél? – rikkantotta Süle. – Csak nem intézkedsz most is?

Puss végre mindkét kezét fölfegyverezte iratokkal. Határozott léptekkel a terem végébe vonult.

– Jöjjön, Rozika, maga is!

Rozika, látod-megmondtam-előre nézett a férjére.

– Összedőlt a ház? – kérdezte Wosinszky.

– Ne humorizálj, Palikám! – szólt rá az igazgató. – Egy percig ne humorizálj! Fontos és sürgős elintéznivalónk van.

– Puff neki!

– Itt van mindenki? – kérdezte Puss.

A tanárok körbetekingettek. A tornatanár számolt.

– Hát, hiányzik . . .

– Nem baj – jelentette ki Puss, aki ezalatt fölmérte a létszámot. – Elegen vagyunk.

– Sokan is, ennyike halhoz – dünnyögte Wosinszky Virágnak, aki engedelmesen kacarászott.

– Bakó Géza ügyében szeretnék néhány szót szólni és elintézni egy formaságot. Le kell zárnunk az ügyet. Nem akarom elrontani az ünnepséget, Rozikánk névnapját, ezért a papírmunkát magam intéztem, hogy hamarább túlessünk rajta.

– Essünk. – Süle nyaka belebicsaklott a bólintásba. Súlyos párák gomolyogtak már a koponyájában.

– Egyértelműen tiszta esetről van szó – folytatta Puss. – Mindenki, minden részletében ismeri, így merő időrablás lenne, ha én még egyszer elmesélném.

A nehéz gőzök Süle homloka felé hömpölyögtek újra; akkorát biccentett, mint egy gémeskút.

– Én nem ismerem! – szólalt meg Sándor. A szomszéd asztaltól lapos pillantások szálltak feléje. Süle hosszú orra harckocsi lövegtornyaként kereste az ünneprontót.

– Te berúgtál? – kérdezte Sándortól. – Máris berúgtál? minek iszol, ha nem bírod?

Többen nevettek.

– Ugyan, Sanyikám! – mondta öccse fuvolahangján az igazgató. – Bakó Gézáról van szó. Akiről ma annyit beszélgettünk. Neked külön, részletesebben elmondtam a történteket, mint itt akárkinek. Hisz mégiscsak tapasztalatlan, új kolléga vagy!

– Akkor ti ugyancsak sokat tudhattok – morogta Sándor a szomszédságnak. Puss nem akarta meghallani, erre fölemelte a hangját, és megismételte a mondatot. Puss elereszte tette a füle mellett.

– Tehát. Legépeltem a határozatot. Ha megfelelőnek találjátok, kézföltartással jelezzétek az egyetértéseket. Olvasom. – Kissé távol tartotta magától a papírt. – Iskola neve, címe s a többi. Határozat. Újra az intézet neve, nem érdekes, a mai napon Bakó Géza, személyi adatok s a többi, fegyelmi ügyében úgy határozott, hogy nevezettet az iskola tanulói közül kizárja, egyúttal kizárja a kollégiumból is, és kötelezi, hogy az intézet területét haladéktalanul hagyja el – fölnézett –, ezt egyébként szóban már közöltem vele Fekete Virág és a mi feledékeny Sanyikánk jelenlétében.

Indoklás. Folyó hó 3-án a III/A osztály tantermében, Puss Kornél igazgató óráján, nevezett sorozatos rendetlenkedéseivel, fegyelmezetlenségével állandóan zavarta a munka menetét, akadályozta társai haladását. Fegyelmezetlenkedését ismételt figyelmeztetés ellenére sem hagyta abba, sőt vitatkozni kezdett Puss Kornél igazgatóval, aki az irodájába hívta. Ott minősíthetetlen hangon ordítozott, végül nagy testi erejét kihasználva tettlegességre veteme-

dett: föltaszította Puss Kornél igazgatót. A tantestület ezért . . .

Virág elkapta a fejét, amint tekintete találkozott Sándoréval. Rozika a kötényével szalagját oldozgatta-kötözgette, férje a halászlé gőzébe tartotta a kezét, hogy ragad-e már, a kövér tornatanár fröccsöt csinált a borából, Vigyázó behunyta a szemét, hátradőlt a székében és mosolygott, Süle gémeskútfeje bólogatott, Wosinszky csóválta a fejét: „Ejnye, Sanyikám, de rossz taktikus vagy, de rossz!" A lánya egy borosüveg oldalát törülgette.

Lassan véget ért a fölolvasás. Puss nem ért rá a kálváriájából eposzt kerekíteni.

– Én csak arra vagyok kíváncsi – mondta lassan Süle –, no, már csak úgy, hogy mi volt azon a bizonyos papíron, amit elvettél tőle.

– Tényleg – csivitelte Pucikám –, mit firkáltak össze rólunk?

– Szándékomban állt ismertetni. – Puss papírdarabokat szedett elő a zsebéből. (Melyeket nemrég az öccse olvasott.) Az asztalon összerakta őket. – Stilisztikailag nem túlságosan sikerült iromány. Szabadon idézném a fontosabb részleteit, ha megengeditek. Öö . . . pontokba szedve tartalmazza a bűneinket. Elöljáróban Bakó, állítólag a diákbizottság nevében, megállapítja, hogy minden, ami az iskolában történik, rossz. Fölöslegesen töltik itt az idejüket. Tovább tanulni nem tudnak, a végzősöknek csak egy töredéke kap megfelelő állást, amiben kitarthat. Szerinte az ő lustaságuk is a mi bűnünk. Aztán természetesen rosszul nevelünk, munkával büntetünk . . .

– Ha ennyire fáj nekik az a kis póttakarítás, akkor ne csibészkedjenek annyit! – kiáltott közbe a kövér tornatanár.

– Továbbá a családi életre való nevelés ellenkezőjét valósítjuk meg akkor – folytatta Puss –, amikor megtiltjuk

némelyeknek a hazautazást. Ebből tűnik ki, hogy milyen hatásos fegyelmező eszköz ez a büntetés – emelte föl az ujját az igazgató. – Mi van még? Igen. Rosszak az órák. Wosinszky folyton gúnyolódik. Vigyázótól ugyan sokat tanulnak, de mindenki azt csinál az óráin, amit akar, Virág kivételt tesz a fiúkkal. Némi igazuk van. Ha hátul is lenne szemem, akkor se tudnék állandóan a körmötökre nézni. Pucikám, te Polczcal együtt megakadályoztad, hogy a gyerekek jelöltjei kerüljenek a KISZ-vezetőségbe.

– Rólam nem tudtak kitalálni semmit! – jelentette ki önérzetesen Süle.

Puss nem a papírra, hanem a helyettese szemébe nézett.

– Neked azt rótták föl, hogy a kerítésedet társadalmi munkában akartad velük fölépíttetni, viszont az óvodán végzett társadalmi munkájukat számláztad a gazdaságnak, és a pénzt . . . – lenézett – no, éppen itt szakadt el, de mindjárt . . .

– Kirúgjuk, és kész! – kiáltotta Süle. – Följelentem rágalmazásért!

– A te dolgod – mondta Puss. – No de azt hiszem, fölösleges tovább részleteznem. Nekünk most kell döntenünk a gyerek sorsáról, a diákparlamenti ülés előtt. Van hozzászólás?

– Ki szavaz a határozat mellett? Emelje föl a kezét! Úgy, köszönöm, tehát mindenki.

– Dehogy mindenki! – kiáltotta Sándor. – Ellene szavazok! És . . . – nem folytatta, ugyanis Vigyázó se emelte föl a kezét. Behunyt szemmel, hátradőlve ringatózott a zene hullámain. Sándor nem tudta elszánni magát, hogy őt is belerántsa.

– Helyes. – A tantestület elképedt Puss nyájas hangja hallatán. – Jogod van így is szavazni, meg úgy is, ahogy a nálad tapasztaltabb kollégák szavaztak. Ahogy a meggyőződésed vagy az ismereteid sugallják. Nálunk demokrácia

van. Tehát. Beírom, hogy egy ellenszavazat. – Lehajolt a gyúródeszka fölé. Rozika nyomban ott termett, és eltúrta előle a metélttészta-dombocskát. Wosinszky még mindig csóválta a fejét; ezúttal a lánya felé fordulva: „Látod, kicsikém, buta ez, buta, mint a tök!" Puss várta, hogy Sándor kifejtse, mit jelent az ellenszavazata. Tíz másodperc múlva már bizonyos lehetett benne, hogy Sándor nem ismeri a rendtartást, és nem tudja, hogy ellenszavazata vétót jelent a határozat ellen. Úgy tett, mintha írna.

– Tehát egy ellenszavazat. Végeztünk.

– Tiltakozom! – Sándor fölugrott.

– Tiltakozol? Vajon mi ellen? Beírtam, hogy ellene szavaztál. A neved is odaírjam? – Az igazgató gyomrában kősúlyú tömeg támadt.

– Először az ellen tiltakozom, hogy a határozatot egy névnapi ünnepélyen, borközi állapotban hoztuk.

– Micsoda? – Süle teljesen föléledt. – Te vagy borközi állapotban, te egyedül! Ragaszkodom, hogy a jegyzőkönyvbe vegyük föl: Karácsony Sándor egynapos tanár ittasan jelent meg a tantestületi ülésen. Ragaszkodom.

– Gyurikám! – csitította Puss. – Ezért írjam újra az egészet?

Süle mondott volna valamit, de Sándor túlkiáltotta.

– Másodszor: Bakó Géza tanulót a tantestület nem hallgatta ki. Ezért a határozat a lehető legszabálytalanabb. Kérem Bakó kihallgatását és a szavazás megismétlését.

– Ahogy parancsolod! – Puss meghajolt Sándor felé. – Kívánod, hogy külön megkérdezzük a tantestületet arról, hogy meg akarja-e hallgatni Bakó Gézát?

– Természetes.

– Kérlek. Tegye föl a kezét, aki kívánja Bakó Géza újabb meghallgatását!

Egyedül Sándor keze emelkedett a magasba. Vigyázó jobb keze leheletfinom, apró mozdulatokkal húzogatott

egy láthatatlan vonót az asztallap fölött. Baljával nem fogta a hegedű nyakát, hanem emelgette a ringása és a zene ütemére.

– Ellenpróbát kérsz? – kérdezte Puss.

Sándor hallgatott.

– Szavazzunk még egyszer a kizárásról?

Sándor némán leereszkedett a székébe.

– Nekem mindegy – mondta Puss. – De jobb, ha szavazunk, nehogy a végén megint kitalálj valamit. Tehát. Emelje föl a kezét, aki Bakó kizárása ellen szavaz!

Virág karja megrezzent, Pucikám elkapta.

– Most fordítva szavazunk, Pucikám!

Sándor az abrosz csíkjait nézte.

– Egyhangú – állapította meg Puss – Az ellenpróba, illetve az újabb szavazás során egyhangúlag Bakó Géza kizárása mellett döntött a tantestület. Végeztünk, barátaim, köszönöm a figyelmeteket. – Összeszedte a papírokat, és Süléhez vitte, hogy mint igazgatóhelyettes, ő is írja alá.

– Kirúgtuk. Hát persze hogy kirúgtuk.

Sok-sok láb óvatos csusszogása-roszogása hallatszott az udvarról. Sándor hallotta meg legelőbb. Fölrezzent. Vigyázó keze már nem mozgott, de még mindig hegedült; gyors, vad táncot talán, mert tüzesen ragyogni kinyílt a szeme, és rángott az arca. Irén a szájához emelte a kezét, és leharapott róla egy kis száraz tésztadarabkát; Sándort figyelte aggódva, s azt, hogy most mi következik. Virág mosolygott: „Végre okos voltál, Sanyikám, látom, okos voltál, akár a kígyó!" Irén keze ökölbe rándult, és aprókat ütött a levegőbe: „Gonosztevők vagytok, nem érdemlitek meg, hogy tanárnak nevezzenek benneteket! Aljasok vagytok!" – előrenyújtotta a karját, hogy öklét kölcsönadja Sándornak fegyverül, de ő nem merte elfogadni, megérteni se, hogy mit üzen Irén a tekintetével.

– Gyáva szar vagy – mondta csöndesen Vigyázónak –, te is egy gyáva szar vagy!

A másikban elhalkult a muzsika; ránézett figyelmesen. Sándor állta egy darabig, aztán kirúgta maga alól a széket, és fölkapta Wosinszky lába mellől a demizsont. Fölemelte és ivott, ivott belőle, amíg bírta nyelni.

– Bravó! – rikkantotta a tornatanár.

– Igyál csak, Sanyikám! – biztatta az igazgató, és összeszedte a papírjait. Fényes kedélyének kellett volna lennie, de a gyomrában hegyesedni, mocorogni kezdett az a valami, akár egy sündisznó.

– Ettől megjön az eszed! – kiáltotta Süle.

– Nem tudnátok utánacsinálni! – csiripelte édes babahangján Pucikám.

– Nem is! – Sándor teljes erejéből földhöz vágta a demizsont.

– Kornél! – sikította Pucikám. Ráfröccsent egy kis bor.

Az igazgató már fölszaladt a lépcsőn. Ám odafönt fejét előrenyújtva, karjait szétvetve megmerevedett az ajtó homályosodó négyszögében.

– Mi történik itt? Mit kerestek itt?

A mulatozók elnémultak. Sándor belekapaszkodott az asztal szélébe. A bor iszonyú erővel nyomta lefelé, de ő talpon akart maradni. Odakint egyre erősödött a moraj. Vigyázóra nézett, aki halkan megszólalt.

– Elkezdődött a zendülés.

HARMADIK RÉSZ

A zendülés

ELSŐ FEJEZET

I

Polcz István mindent egy lapra tett föl. A lépcsőfordulónál megragadta az újságíró karját:

– Én tanár vagyok, de mozgalmi ember tizenkét és fél éve, nekem elhiheted, hogy tudom, mi kell a gyerekeknek és mi nem. Engedtessék meg, hogy ehhez én értsek, mert én foglalkozom velük, és nem tegnap óta. Ezt meg kell írnod. Okvetlenül meg kell írnod! Botrány van ebben a faluban, szüntelen, állandó botrány!

– No de Pistám – csóválta a fejét Pór, de Polcz ezt most egyszerűen nem vehette tudomásul, sőt elszántsága jegyében a másik kezével is megragadta az újságírót.

– Botrány, öregem! Botrány! Már a második Népfront-rendezvényre vittem el ebben az évben a gyerekeket, vagyis a harmadikra, mert voltunk tavasszal az ünnepi szavazógyűlésen is; meg a két ünnepen: április negyedikén és május elsején mindent mi csináltunk a berendezéstől, szavalattól a poharak elmosogatásáig, és tudod, mit kaptunk mindezért?

– Nem tudom.

Egy gyerek jelent meg a felső lépcsőfordulóban. Amint meglátta őket, sebesen visszahúzódott. Távolodó léptek koppantak.

– Találd ki!

– Sejtelmem sincs – mondta szomorúan az újságíró.

– Látszik, hogy sosem voltál pedagógus. Erre születni kell. Egy született pedagógus tudja, hogy a munkájáért nem hogy jutalom nem jár, de hála, köszönet sem, még azt se kell mondani viszonzásul: befellegzett! Ezt megyek el nekik melózni az öregek napjára! – nem volt bátorsága elengedni az újságírót, hogy beinthessen. – Ezt viszem el nekik, nem a gyerekeket! – Vakmerően félig-meddig Pórhoz is intézte a szavait. – Mert velem ugyan még lehet ilyesmit csinálni, én marha vagyok, született hatökör, én húzom az igát éjjel-nappal, a gyerekek ezért mennek tűzbe értem. Ez az igazság, és ez a fizetség a munkámért, öregem. Ennél különb jutalmat úgyse várhatnék. Nekem ez untig elég. De nem magamról akarok beszélni, mert hát ki vagyok én?

– Egy senki – próbálta megsérteni az újságíró.

– Így igaz! De a gyerekek bíznak bennem, tűzbe mennek értem! És ezzel a bizalommal *én* nem élhetek vissza. Érted? Ők visszaélhetnek vele, de én soha! Én nem vihetem el őket olyan helyre, ahol még egy jó szót se kapnak. Ha én is becsapom őket, hogy szervezzem akkor a mozgalmat jövőre, három év, tíz év múlva, mikorra ezek a srácok kirepülnek innen? Kérdem én, hogyan? Miből, kikből csináljak mozgalmat? Ne érts félre, magamnak nem kívánok semmit. Ez a ruha, ez az ing, a legolcsóbb cigaretta minden igényem. Tisztában vagyok azzal is, hogy két év, három év, tíz év múlva új srácok jönnek ide, a mostaniak már le se köpnek.

– Dehogynem.

– Ez a meztelen igazság, öregem, és én olyan ember vagyok, aki szembe mer nézni a tényekkel. – Mutatóujját intő jelként fölmeresztette az újságíró kabátgallérjáról. – De a léleknek is vannak tényei! Vannak ám! Az én lelkem tényei a kutyát sem érdeklik. Sebaj. De a srácok! Azokkal jó szó, dicséret nélkül mi lesz? Miféle lelkük lesz, ha di-

cséretből se jut nekik elég, ami azért ingyen is kerülhetne, mert a jó szó a lélek olaja, nemde?

– De.

– Tudod, mi volt május elsején?

– István, hagyd már! – csitította Pór. – Majd vacsoránál, fehér asztal mellett szépen megbeszélitek!

A nevelőtanár azonban már mindenre elszánta magát. Lázadó mozdulattal elrántotta a vállát Pór keze elől. Folytatta.

– Az ünnepségen, a községi kultúrotthonban, megdicsértem őket! Az egész vezetőséget, vagyis a leglelkesebbeket. Mert másból nálam nem lesz vezető, nehogy azt hidd! – Az újságírónak csóválnia kellett a fejét, olyan agresszívan nézett rá. – Megtapsolták őket! Az egész falu, mert bálokra meg állami ünnepekre még megtelik a kultúrház. Bemondták a nevüket, egyenként kimentek, és kaptak egy-egy könyvet. Az egész falu tapsolta őket!

– Pompás.

– Mit gondolsz, ki vette nekik a könyveket? A KISZ? A község? A Népfront? A Párt? Az iskola?

Az újságíró szabadult volna, erőlködésébe becsúszott egy bólintás is.

– Szóval azt hiszed, hogy azok, akiknek kötelességük lett volna? – kérdezte keserű diadallal Polcz István.

– Miért? Igen? Nem? – Végre sikerült kiszabadítania a karját István kezéből. Egy hirtelen ötlettől vezérelve kioldódott Valika karjából is, és megragadta az igazgatóné derekát. Az asszony összerándult, majd megmerevedett a gyors férfimozdulattól, sógorára pillantott, de az a nevelőtanárt nézte bölcs mosollyal, beledőlt hát teljes súlyával az ölelésbe. Az újságíró ekkor még szorított az ölelésen, és maga meg a nevelőtanár közé húzta Valikát. Kiszabadult a másik karja is.

Polcz kétségbeesetten integetett az asszony háta mögül.

– Nem titok, öregem, nem titok, mert igaz!

– Te vetted a saját pénzeden!

Az újságíró fölsurrant a lépcsőn. Valika párásodó szemmel nézett utána.

– Honnan tudod? – kérdezte Polcz István.

– Mindig így szokott lenni, kis szívem! – Futott fölfelé. A többiek utána.

2

Az elkülönítő ajtaját nyitva találták. Nem volt odabent senki.

– Megszökött! Látod, megszökött! – kiáltotta diadalmasan Pór.

– Lehet, hogy csak teljesítette az igazgató parancsát – mondta az újságíró.

– Ki szökött meg? – kérdezte István.

Az újságíró vállon veregette.

– Egy tanítványod, aki lehet, hogy meg se szökött.

– Hová a pokolba tűnhetett? – morogta Pór. Benézett az ajtó mögé.

– Nyilván oda. Tűzbe ment Istvánért – mosolygott az újságíró.

Az igazgatóné nevetett, megérintette az újságíró könyökét. Az ránézett, az asszony elhallgatott, máshová nézett gyorsan: „Rosszat csináltam megint?"

Kiléptek a folyosóra. Bakó Géza egy ablakmélyedésben állt.

– Na – mondta Pór. – Te vagy az?

– Én vagyok – válaszolt a fiú.

– Persze! – mondta Polcz.

Pór odament Bakóhoz.

– Nem kell idegeskedned. Csak beszélgetni szeretnénk veled.

– Nem idegeskedem.

– Én a te helyedben nem tudnám így eljátszani a nyugalom szobrát! – próbált viccelni Pór.

Bakó komoly maradt.

– Nem játszom semmit. Nincs miért nyugtalankodnom.

– Úgy értesültünk, hogy téged kicsaptak az iskolából.

– Engem nem.

Pór hátrahőkölt, széttárta a karját.

– Hallottátok?

– Természetesen – mondta az újságíró. Valikához fordult. – Maga tud róla, hogy kicsapták volna?

Az igazgatóné hol a sógorára nézett, hol őrá. „Miért tőlem kérdi? Mindig rajtam csattan az ostor?" Asszonyi ösztöne hajszálpontosan fölmérte, hogy melyik férfi milyen választ kíván tőle hallani, noha nem ismerte a köztük zajlott előzményeket, de nyomban megérezte, hogy az újságíró majdnem annyira utálja az urát s vele a sógorát, akárcsak ő, és ez a kettejük között létesülhető közösség legszilárdabb pillére lett nyomban: lényegében előbb, mint a kézcsók és a merész simogatás. A döntés kényszerét egyelőre segítette elodázni Polcz, aki elhatározta, hogy megbocsátja az újságírónak, hogy kicselezte a lépcsőfordulóban. Előugrott.

– Persze hogy kicsapták!

– Persze?

– Persze – motyogta, majd elhallgatott; csak most értette meg, hogy lázadása még nem vitte el a végső pontra, továbbra is két urat kell szolgálnia. Ismerős izzadságcsöppek gyülekeztek a homlokán meg a hóna alatt. – Hogyne, kicsapták – bólintott egyszerre Pórral, és egy nagy nyálcsomóval leküldte a gyomrába a békát. – De! – fölemelte az ujját, és az újságíróhoz fordult – egyelőre még csak *lényegében*, azért van itt az elkülönítőben – most Pórra nézett –, vagyis teljesen valóságosan, amit voltaképpen már

úgy lehet venni, mintha már formálisan ki is lenne csapva, csak még a papírok hiányoznak – diadalmas tekintetét Kocsisra emelte.

– Vagyis nincs kicsapva – mondta könyörtelenül az újságíró.

Polcz István szeme tágra nyílt, füle megremegett, megtelt piros vérrel.

– Persze – tért vissza előbbi szavához, melyből két egérutat vélt nyílni, ám ekkor meglátta Pór fagyott arcát, s az egyik út rögtön bezárult előtte –, persze hogy ki van csapva!

– Ne fecsegj összevissza! – reccsent rá Pór.

– Mi történt? – fordult az újságíró Bakóhoz.

– Majd elmondom a tárgyaláson.

– Nagyon helyes! – Pór arcán, mint jégen a köpés, mosoly csúszott szét. – Majd ott!

Az igazgatóné, minden bátorságát összeszedve, amelyet a fal árnyékában és a nyitott zsaluk fedezékében senki se láthatott, bátorítóan a fiúra kacsintott. A gyerek erre, vagy tán Pór korai vigasságára, elkezdte.

– Az igazgató úr az irodájában elvette a diákparlamenti fölszólalásomat. Elolvasta, nem tetszett neki. Aztán jött, ami ilyenkor szokott.

Pór fölnevetett.

– Szép kerek történet. No, menjünk. Azt hiszem, a fiú igazán nem akar visszaélni a türelmünkkel, így hát mi se raboljuk az ő idejét.

– Még nem fejezte be – mondta az újságíró. – Folytasd.

– Nekem rohant, szidott, elmondott mindennek, elküldött az anyámba, erre visszaszóltam, mire rázni kezdett. Én ellöktem. Átesett az asztalon. – Mosoly futott végig az arcán, aztán mindenkién, csak Pórén nem: az övé megfagyott.

– Érdekes nevelési módszer, ugye? – kérdezte az újságíró.

Pór a felső ajkát harapdálta.

– Csak az az egyetlen kérdés, hogy igaz-e.

– Kereknek és őszintének hangzott a történet. Ugye, Valika? – kérdezte az igazgatónétól az újságíró.

– Igen, nem – mondta az asszony, miközben kétségbeesetten nézett a fiatalemberre: „Legalább maga ne kínozzon engem! mindig rajtam csattan az ostor!" Arca szemlátomást hervadni kezdett; orra-álla mind előrébb jött, és mind hegyesebb lett.

– Maga szerint igaz?

Érezte, hogy csúnyul, csúnyul menthetetlenül, és a fiatalember másodperceken belül elfordul tőle. Kimondta hát.

– Igaz! És nagyon örültem neki, hogy végre megkapta! – A szeme hirtelen sötétkék lett és mély, a sarkaiban hornyosodó szarkalábak előtt szikrák kezdtek pattogni; nem is szarkalábak voltak immár, hanem sugarak. Az újságíró, aki általában mennyiségi alapon szokott foglalkozni a nőkkel, kénytelen volt megfogni a karját. Valika lesütötte a szemét, akár egy lány.

– Ennyi volt az egész? – kérdezte az újságíró kaparós torokkal Bakótól.

– Ennyi.

– Most már igazán kíváncsi vagyok arra a határozatra.

– Hazudik! – vágott a fejével Géza felé Pór. – Egyszerűen hazudik.

– Te láttad a határozatot? – kérdezte az újságíró Polcz Istvántól.

– Én? Mármint én?

– Én láttam! – jelentette ki Pór.

– Végtelenül érdekes.

Pór visszanyerte arany kedélyét.

– Szerezd meg, Bálintkám, az engedélyt a minisztériumtól, és betekinthetsz a fegyelmi ügy összes iratába.

– Majd elkérem tőle – intett Bakó felé az újságíró. – Odaadnád?

Az bólintott.

Ők is meghallották a rengeteg láb csusszogását az udvaron; a gyerekek suttogását is, és Puss ordítását: „Mi ez? Mi történik itt? Azonnal menjen föl mindenki a szobájába!" A zsivaj erősödött, Puss még jobban kiabált.

Lenéztek a tömegtől kiszínesedett udvarra. Rengeteg gyerek nyüzsgött odalent.

– Miért csináltad? – kérdezte az újságíró Bakótól.

– Becsületből.

Pór visszafordult, végigmérte, nagyot hahotázott.

Valaki előlépett a tömegből, beszélni akart az igazgatóval, de *ő apage satanas!* kifeszített tenyérrel elhessentette. A kazamataklub ajtaján előmásztak a tanárok meg a főhadnagy. Puss rögtön melléje ugrott, izgatottan magyarázott neki, az húzódott volna hátrébb, egyre hátrébb, de az ajtót elállta Wosinszky. Dühösen a levegőbe csapott, aztán kelletlenül elindult a főbejárat felé. A gyerekek utat engedtek neki. Amerre elhaladt, a moraj halkult, pedig ő nem szólt semmit, csak fejét előreszegve sietett. Wosinszky mögül bizonytalan léptekkel előbújt Sándor, Vigyázó támogatásával.

– Hogy az a . . .! – Pór visszanyelte a káromkodás lényegesebb részét, aztán futva elindult, vissza a lépcső felé. Polcz követte volna, ám félúton észbe kapott, megállt kiterjesztett karral, mint akit ló farkára kötve akarnak kettészakítani; egyik kezét a főnök, a másikat az újságíró felé nyújtotta: fogja már meg végre valamelyiket valaki! Az igazgatóné – amennyire mert – behúzódott a fiatalember testének melegébe, és azt mondta kihívóan:

– Félek!

Odalent farkasszemet nézett a tömeg és a tantestület. Némán. Az újságíró érezte oldalán az asszony lágy húsát, alatta az alig leplezhető csontokat. Mindenféle nője volt már: rögtön tudta, hogy ez szerelemre vágyik, még-egyszer-utoljára-szerelemre-bármi-áron, amit viszont ő nem tud nyújtani neki, neki semmiképp, könnyedén megjegyezte hát:

– Ugyan mitől!?

– Én halat enni jöttem, nem rendőrködni! – kiáltotta a kongó lépcsőházban a főhadnagy.

– Ugyan, ugyan! – ismételte az újságíró szavát Pór. – Ugyan, Bandikám, neked semmiség az egész!

– Ma pihenni akartam, örültem, hogy van végre egy szabadnapom!

– Egy kis szívességet azért még megtehetsz!

– Semmi közöm ehhez a hülye iskolához meg ehhez a hülye ügyhöz. Ha egyedül be tudtok mászni egy marhaságba, másszatok ki ugyanúgy!

Pór loholt mögötte, akár István az imént az újságíró nyomában. Ő szegény – krisztusi pózából – nagy csattanással a combjára ejtette a karját.

– Tökéletesen igazad van, Bandi. Kornél is nyilván csak szívességként kérte tőled. Ennyit igazán megtehetsz – lihegte Pór. Visszhangzott a lépcsőház.

– Kornél, Kornél! Megvan róla a véleményem!

– Persze, dehogy! Pszt! Idegenek is hallják!

Fölértek.

– Mit törődöm én vele? Hol az a kölyök?

Bakó Géza nem volt sehol.

– Csak arra mehetett! – mutatott a folyosó túlsó kanyarulata felé Pór. – Utána!

Az újságíró előlépett az ablakmélyedésből, és bemutatkozott a főhadnagynak foglalkozásával, állásával együtt.

– Puff neki – mondta a rendőr. Ő is bemutatkozott. –

Én már végeztem is. Nem mászok több emeletet. Jössz haza, Menyus? Beviszlek.

Pór gyorsan hozzáhajolt, és belesúgott valamit a fülébe.

– Miért kell itt suttogni? – kérdezte a főhadnagy.

Pór ezúttal még hosszabban csurgatta fülébe selymesen zizegő homokszavait, és közben a folyosó vége felé mutogatott, amerre Bakó elillant.

A rendőr végigmérte az újságírót.

– Mióta ismeri Menyust?

Az újságíró szélesen elmosolyodott.

– Menyust? Miféle Menyust?

– Bálint! – kiáltotta Pór.

– Na, viszlát! Egyedül megyek. – Megfordult, utána Pór sebesen, majd István tétován. Ő hamarosan meg is állt, mert újfent rájött, hogy amennyit közeledik Pórhoz, ugyanannyit távolodik az újságírótól, aki pedig végre embert csinálhatna belőle. Lehorgasztott fejjel töprengett a döntések kétféle értelmén, és a deus ex machinát várta, de hiába, s töprengése se hozott eredményt: akkor se jött rá, hogy ahol van, ott éppen sehol sincs, amikor az újságíró rászólt:

– Elveszíted a főnököd!

Mint a holló a sajtot, lehullatta nagy, ementáliszín kezét, és elindult a lépcső felé.

3

Géza végigsietett a folyosón. Tudta, hogy semmit se tehet az ellen, aminek következnie kell; nem is akart, hisz ő maga hívta ki a sorsot, és semmi se történt eddig azon kívül, amit bárki előre láthatott. A főhadnagyra is számított, de rettenetesnek érezte, hogy elfogják, és akár egy tolvajt, úgy kísérjék le az udvarra. Amint túljutott az első

kanyaron s megnyugodott kissé, akkor engedte meg a tudatának, hogy mélyebbre ereszkedjék a lelkében, és fölmutassa: valójában félt; bekövetkezett az a pillanat, amelyet várt, s várhatott elég okkal, ám ő halasztást kért a sorstól, nem többet, csak még egy pillanatot, hogy összeszedhesse a gondolatait.

Benyitott Keczeliék ajtaján. Kitüntetésnek számított, ha nyúlós, őszi napokon, amikor focizni már nem lehetett, valaki bejuthatott ide: könyvtárat rendezni vagy megkeresi Keczeli bácsinak egy régi, valahová elkeveredett vagy tán sohasem volt izét. Hársfateát kapott ilyenkor – mézzel és egy kanálka rummal –, nézhette az öreggel a Nagy Brehmet vagy a Globus Világtörténelmét takarodóig.

Az ajtón most ezüstcirádás, fekete posztó lógott; súlyosan, ránctalanul. Odabent csönd volt most is meg idegen illatok: festékszag, gyertyaszag, kesernyés-hűvös művirágszag.

Keczeli tanár úr a nagy ovális ebédlőasztalon feküdt, koporsóban. Körben a könyvek barátságosan néztek le rá az üveges szekrényeikből: semmi megrendülést nem mutattak. Mégis, a lebegő gyertyafényben borongó szobában minden azt mutatta, hogy Keczeli néni ma nem főz hársteát a fekete ezüstkannában, nem fogja behozni a mézescsuprot, és nem teszi ki a régi, üvegdugós rumosüveget az asztalra.

A koporsó mellett üldögélt. Nem sírt. Kicsit fölhúzott szemöldöke alól figyelte a halott hideg arcát, műfogsor nélkül üresnek tűnő szája némán járt, és kicsi, csontos kezével szüntelen igazgatott valamit; hol Keczeli bácsi feje alatt a párnát, hol a néhai tanár úr ujjait szebb kulcsolásra.

– Csókolom.

Keczeli néni ránézett, nem köszönt vissza, de szeme jelezte, hogy elfogadja Gézát. A fiú betette maga mögött az

ajtót, de csak egy lépéssel ment beljebb, a vörösből barnára öregedett szőnyeg széléig.

– Szegény Keczeli bácsi.

Az öregember barna arca a haláltól enyhén szürkés lett, de kedves maradt, sőt fehér bajuszának szőrcsonkjai még mókásabban meredtek fölfelé, mint életében. A nagy falióra, amellyel annyit vesződött, hogy rendesen járjon – sose sikerült tökéletes függőlegesre állítania, méltóságteljesen lóbálta a sétálóját.

– Szörnyű! – nyögte kínjában Géza. – Szörnyű.

A néni végre válaszolt.

– Mért lenne szörnyű? – kérdezte kedvesen. – Keczeli bácsi jó ember volt; láthatod, semmi baja nem lett tőle. – Elhessentett egy láthatatlan hajszálat az öregember homlokából. (Kuncogva mesélték egyszer, lelkes izgalommal, egymás szavába vágva, hogy az első világháborúban házasodtak össze, amikor Keczeli bácsi egy ausztriai hadikórházban lábadozott, és Keczeli néni almaáruslánynak öltözve szökött be hozzá.)

– Igen – motyogta Géza. A másik lábára állt. Kijött rajta az egész napos ácsorgás fáradtsága.

– Az éjjel utánamegyek. – Keczeli néni finom selyemarcát pír futotta be, mint amikor a mézesheteik történetét mesélte.

Géza előrelépett; a súlya majd elvitte. Megkapaszkodott egy barna szék támlájában.

– Ne tessék már ilyen borzasztó dolgot csinálni!

Az öregasszony halványkék szeme lelkesen ragyogott.

– Nem csinálok én semmit. Ő se csinált semmit, csak látta, hogy nincs már ezen a világon semmi dolga.

„Ő segített volna! Segített volna egész biztosan!" Olyan hevesen futott át az agyán ez a gondolat, hogy tán csak azért nem mondta ki, mert a néni már a tanár úr csipkés díszzsebkendőjét igazgatta nagy szeretettel, és ő meg-

szűnt létezni számára, noha még válaszolt, ha nem is hozzá intézte a szavait, csak úgy maga elé mormolta a koporsóba.

– Az embernek tenni kell a dolgát, ugye, szívem?

Géza lassan hátrált a barna szőnyegről, a barna padlón át a küszöbig. Nyikorgott a deszka. Ólomsúlyúnak érezte a lépteit. A kétszárnyú ajtó értett mindent; nesztelenül fordult a sarokvasán, majd összehajlott szépen, mint két kulcsolódó kéz.

4

Sándor elhatározta, hogy nem lesz egészen részeg – hisz Süle is uralkodott magán –, és beszélni fog a gyerekekhez. Ez a gondolat csillogó fénnyel hasította keresztül az agyában gomolygó nyúlós-sűrű homályt, ragyogása megerősítette a hitét, hogy csak az akaratán múlik, s nem lesz részeg. Látta, hogy társai arcán a nyugalommá hígult lelkiismeret-furdalás ismét kezd összecsomósodni.

A gyereksereg világos színes ingekben hirdetőfalként tömörlött előttük. Jobb mutatóujja körmével kapargatni kezdte a bal alsókarját, hogy a fájdalom észhez térítse. Lenézett. A lebarnult hámréteg engedelmesen korpásodva, szárazon pörgött alá a langyos levegőben. Semmit se érzett. Gyorsabban és erőteljesebben mozgatta az ujját; melegedni kezdett a húsa, aztán nedvesedni – nyálkás nyirok olajozta.

Kocsis Anna piros pulóvere kivált a többi közül. Elhomályosult az alakja, Sándor sebesen pislogott, hogy élesen lássa, erre a többiek bújtak fátyolos derengés mögé.

Puss ismét ordított.

– Nem tárgyalok! Nem tárgyalok! Lázadókkal nem tárgyalok!

Sándor körme alatt apró rózsatetvekként fölszakadtak

az első hajszálerek: elmázolta őket. Az ébresztő fájdalom azonban elmaradt.

Puss ordított. A lány éles, idegességtől reszkető hangon próbálta túlkiáltani.

– Nem vagyunk lázadók! Azt akarjuk, hogy a fegyelmi tárgyalást itt, mielőttünk és Bakó Géza jelenlétében tartsák meg, különben egyikünk se vesz részt a parlamenten!

– Micsoda? – rikácsolta az igazgató. Aztán nem kapott levegőt egy ideig.

Anna nem szólt többet, a mögötte állók is némán hajladoztak – mint a szélben szédülő búza –, hogy kilessenek az igazgatóra.

– Jaj! Sándor! Mit csinál? – Irénke merült föl valahonnan; természetesen papírzsebkendő termett a kezében azonnal; nyomban rá is szorította az alakuló kis sebre. Tésztapikkelyes, mohó kis kezével szorította, itatta a serkenő vért.

Virág láthatatlanul fölkacagott.

– Irénkém! Irénkém! – zúgott hátulról Wosinszky öblös hangja.

– Miért kellett ezt csinálnia? – kérdezte Sándortól Irénke. – Mire volt jó? Mért ivott annyit?

– Ezek megőrültek!

– Kirúgni mindet, legalább egy se marad! – dörögte Süle.

– Irénkém! Irénkém!

– Hagyjál, apus!

Mindenki kiabált.

– Jaj, mi lesz itt?

– Kislányom!

– Ne velem törődj, hanem a tanítványaiddal! Álljál már egyszer a sarkadra!

Sándor fölemelte a kezét, hogy elcsitítsa a hangosko-

dókat. A papírzsebkendő kigöngyölődött, ám a vége megtapadt a seben, és lebegett-lobogott, mint egy fehér zászló.

– Figyelem! – Nekiment Sülének. Erre Vigyázó újra átkelt a feledésből a valóságba, és megtámogatta a vállát.

– Sanyikám, most ne! Nem vagy jól!

Lecsapta magáról Vigyázó kezét, előretántorodott.

– Ne velem, hanem az igazsággal törődj! – A megkeseredett bor fölcsapott a torkába. Egy erős fejbólintással visszanyelte. – Meghajtom magam előttetek! – Csönd lett. – Mert igazatok van! Azért! – Igyekezett lassan, tagoltan beszélni, nehogy összegabalyodjanak a szavak a szájában. A hangja fölzúgott a fejében, egy végtelennek tűnő pillanat múlva kiszabadult, majd visszaverődött a kollégiumi szárny faláról. Odanézett. A fényes ablaküvegek mögött árnyak lapultak. – A gyávák! – mutatott rájuk fehér zászlós kezével. – A senkiháziak! Igazatok – újabb fényes gondolatsugár hasította át az agyát a fülétől a beszédközpontjáig –, i-ga-za-tok van, ha nem tűrítek, hogy vadállatok verjenek benneteket! Hogy kisemmizzenek a jogaitokból! És nekik, akik amott lapulnak teli gatyával, nincs i-ga-za-tok. Igazuk. – Csöndes rötyögés alakjában kiszivárgott a feszültség a gyerekekből.

– Részeg – mondta Puss –, vigyétek innen!

Süle nyomban átnyalábolta.

– Nem engedem! – sikoltotta Irénke. – Apus, ne engedd!

Sándor ellenállt. Szétvetette a lábát, a könyökével pedig gyomrozta Sülét, akit Vigyázó próbált lecibálni róla.

Anna komolyan és némán állt fölszabadultan kacagó serege élén. Magányosságát egyszerre érezte át Kiss meg Géczi. Az udvarban rekedt fényben gyönyörű fáklyának látták. Nem az ügy és még kevésbé Bakó Géza miatt – melléje léptek.

– Hagyjad, nem érted? – suttogta Vigyázó Sülének, de

az nem értett semmit. Megkapta a parancsot, mert a községi építőbrigádban – amely helyettes tanácselnöki minőségében alája tartozott – sem tűrte el, hogy valaki ne engedelmeskedjen neki.

A főkapu alól előbukkant a főhadnagy, mögötte Pór – még mindig izgatottan sutyorogva; amaz mérges karlendítésekkel hessegette magától. Pór ilyenkor bölcsen hátraugrott, ügyet se vetve arra, hogy ilyenkor a mögéjük zárkózott István lábára lép, sőt lényegében a főhadnagy mérgelődését sem vette komolyan, mert egy pillanat múlva ismét ott dongott körülötte.

Sándor megfeszítette minden erejét, és Vigyázót elsodorva (akinek sejtelme se volt, miként kellene testi erőszakot alkalmaznia), Sülével a hátán előretántorodott. Fehér zászlós karjával a kollégiumi folyosó felé mutatott.

– Jön már! Ott jön!

Minden fej arra fordult. Bakó Géza alakja sötétlett, amint elhaladt az ablakok mögött. Kocsis Jenő fölsóhajtott.

– Végre!

– Na, na végre! – mondta Kiss Géczinek és Géczi Kissnek. Az igazgató viszont újra ordítani kezdett.

– Ez őrület! – Felesége, vagyis az apósának a lánya, akire diplomája megszerzése óta, a reggeli kamillafőzéseken kívül, semmi szüksége nem volt, a szemközti traktus legfelső ablakában csókolódzott (?) az újságíróval. A szájukat ugyan nem látta (az asszony lázas suttogását sem hallhatta: „nem számít, semmi se számít"). Viszont egymás felé fordulva összeborultak, a férfi kissé előrehajolt: „Gondolja meg, Valika, én még ma elmegyek, de magának holnap, holnapután szembe kell néznie a férjével, tanítványaival, kollégáival!" „Nem érdekel, semmi se érdekel, én már nem akarok folyton tekintettel lenni valakire!" – Ezek a szavak is eloszlottak valahol az első és a második

emelet között, a levegőben. – Ez őrület! – motyogta halkabban az igazgató. – Megveszett ez a Vali? Mindenki szeme láttára? – Az utóbbit már inkább csak gondolta. Idegességtől ugráló szemeit gyorsan végigtáncoltatta a tömegen: vajon kinek jutott még eszébe odanézni és meglátni az *ő szégyenét?* A szégyen szó elgondolásától borsódzni kezdett a háta, tüzelni a melle. Mindenki a kollégiumi folyosót figyelte, ahol egy ablak mögött összegyülekeztek az eddig szanaszét leselkedő árnyak. Puss egyedül Vigyázó tekintetének irányáról nem tudott meggyőződni, mert ő szokása szerint mindenhová nézett: most még annál is többfelé, mert a Sándorba csimpaszkodó Sülét igyekezett valamiképpen megragadni dulakodáshoz nem szokott, vékony kezeivel.

Ekkor Pucikám hátulról megérintette a vállát.

– Hagyjon!

– Kornél! Nézzen föl! Hát nem furcsa?

Megpördült a sarkán. Legszívesebben letépte volna az igazgatóhelyettesnő fejéről a parókát.

– Hová nézzek? Hová nézzek? Mit bámészkodik összevissza, amikor ilyen események történnek az iskolában?

– De a felesége!

– Ebben a percben nincs feleségem!

Mint gerenda a hajótörés roncsaiból, fölbukkant mellette a főhadnagy. Két kézzel kapaszkodott belé.

– Bandikám! Mit végeztél odafönt?

– Semmi közöm a disznóságaitokhoz! – A gyerekcsapat fölmorajlott.

– Figyelitek? – kacsintott a fiúkra Anna.

– Kettő null ide! – nyugtázta Winter, aki ebben a percben sem látott semmi különöset a lányon (mint általában a lányokon: olyannyira, hogy őket is gyakorta apókámnak szólította). Mindenesetre elérkezettnek látta az időt, hogy fölzárkózzon Annáékhoz.

István a tanárok és a diákok közti keskeny folyosón szökdécselt ide-oda.

– Mi történt? Mi van itt?

– No de Bandikám! – Puss továbbra is belekapaszkodott a főhadnagyba, aki mindenáron szabadulni akart tőle.

– Halat akarok enni!! Azért jöttem ide! – Fölbukkant a látómezejében az ünnepelt. – Kész már a hal, Rozika? – A testvérekkel a hátán evezett tovább a tantestület sűrű közegében.

– Hogyne lenne kész! – A Rozika szemeit fátyolozó gyűlöletkönnyek egy pillanat alatt fölszikkadtak. Még május utolsó napjaiban, a hosszú tanév végén sem utálta ennyire a gyerekeket, mint most, amikor tönkretették névnapi mulatságát. „Jaj és Jakab! Mit fog szólni Jakab!" – Jöjjön! – Kézen fogva vontatókötélre vette a főhadnagyot. Wosinszky és a lánya között törtek át. Irénke kiszabadult.

– Senkit se érdekel a maga hala! – kiáltotta utána az igazgató. Jónás Jakab meglilult a küszöbön.

– Engem kizárólag az érdekel! Ne törődjön vele, Rozika! – A főhadnagy végre beért a boltozatos lejárat révjébe. – Zárja be az ajtót! – kiáltott Jónásra.

Sülének végre sikerült visszabillentenie Sándort. Még csak el sem estek, mert föltartotta őket a két téblábóló: Vigyázó meg István. Irénke is ott termett.

– Hagyják! – Nem törődött szegény István tökéletes ártatlanságával, félrelökte.

– Vigyétek innen! Vigyétek innen ezt a részeget! – adta ki a parancsot másodszor az igazgató.

A kollégiumi folyosón csak néhány másodpercig tartott a tülekedés. Bakó alakja kivált a gomolyból, valaki még csatlakozott hozzá, de nem ellenségesen, mint az imént, amikor összegabalyodtak.

Sándor megadta magát. Teljes súlyával ránehezedett Sülére, és együtt botladoztak a főkapu felé. Irénke fölemelte a zászlós bal kezét, és alája bújt, hogy támogassa.

5

– Nyugalom! Nyugalom! – Puss kiterjesztette karjait a fölszabadultan nevetgélő gyerekek felé.

– Nyugalom! – kiáltotta az öccse is.

– Ez borzasztó! – Pucikám a szűk melltartóban kettős halmot vető melleit Wosinszky hasához nyomta. – Látta, hogy mi történt?

– Még nem történt semmi.

– De odafönt! Nézzen a manzárdra! – búgta az asszony.

– Oszoljatok! – vezényelt az igazgató. – A cirkusznak vége! Mindenki menjen föl a hálóba!

Wosinszky fölnézett, de az ablakban már nem állt senki.

– Mit nézzek?

Pucikám is fölemelte szemérmes tekintetét.

– Elszöktek! – Glicerinszagú ajkával Wosinszky fülébe súgott. – Az előbb Valika csókolódzott odafönt egy idegen férfival!

– Látta?

– Nem, de . . .

– Irigyli?

– No de Pali!

– Tartsatok ki, gyerekek! Tartsatok ki! Veletek vagyok! – Sándor megtámasztotta a lábát a kapualj sarkánál a nagy, szürke kerékvető kőben. Irén vékony fehér ujjait a hátán Virág vámpírkarmoknak látta.

– Maga is szeret csókolózni – mondta Wosinszky.

– Szemtelen! – Pucikám visszavonult. A melltartó rugalmassága rögtön pótolta a természet mulasztásait.

– Egy percet adok! Aki nem lesz addigra a szobájában, azt azonnali hatállyal eltávolítom az iskolából és a kollégiumból. Megértettétek? – Balját előrelökte, hogy hátracsússzon róla a kabátujj, és kellő távolságról nézni kezdte az órája másodpercmutatóját.

– Veletek vagyok! – kondult Sándor hangja a kapualjból. A kollégiumi lépcsőházból szapora ratatát vert hozzá Géza cipőjének sarka.

– Ezek megvesztek? – kérdezte István Virágot.

– Meg.

– Mitől?

Virág a főbejáratot figyelte.

– A franc bele! – morogta idegesen Szabó a sorban.

– Nyugi! – szólt rá Géczi, aki legalább olyan izgatott volt, mint ő. Anna szigorú arccal vizsgálta a seregét, nehogy meg merjen futni valamelyik harcosa.

– Az igazgató úr lehetőséget kínált nektek arra, hogy elővegyétek a józan eszeteket – mondta Pór. – Próbáljátok meg!

– Mitől vadultak meg? – kérdezte István újból.

– Tőled – válaszolta Virág. – Mozgalmi életet élnek. Nem veszed észre?

– Ne hülyéskedj már!

Virág figyelte tovább az űrt a kapualjban.

– No de ez az Anna! – csodálkozott Polcz. – Vezetőségi tagom!

– Ellenedre választották meg, nem?

– Ez az! Én megmondtam előre! Ilyesmiben sosem tévedek!

– Rendes lány, és szerelmes Bakó Gézába. – Csak boszszantani akarta az okvetetlenkedő Istvánt, de ez a hirtelen kitalált mondat, ahelyett hogy a többivel együtt elenyészett volna, élni és keményedni kezdett az agyában; bizonyítékká növekedett Sándor mellett. Egyre biztosabb lett abban,

hogy a fiatalember, az ő igazija, sorsa küldötte, a lehető legrosszabb kezekbe került: a falu legmohóbb és legaszottabb vénlánykarmai közé.

– Harminc másodperc! – Puss magasabbra emelte a karját, hogy fölnézhessen a manzárdablakra. Nem látta se a feleségét, se az újságírót.

– Utolsó lehetőség – mondta Pór.

– Mint a vásári kikiáltók – mondta Virág.

– Csakugyan – sietett egyetérteni István. – Te megőrültél? Te is bezsongtál? – Ijedten továbblépett Vigyázóhoz. – Imre, te okos ember vagy . . . – A nyelvtanár azonban nem vett tudomást róla. Megfogta az igazgató kezét, kinek szelleme riadtan tért vissza az érintéstől az épület belsejéből az udvarra. Virág Sándorék után szaladt.

– Kornél, ezt nem csinálhatod – mondta Vigyázó.

– Mit nem? Már te is hőbörögsz?

– Nincs igazad. Hallgasd meg őket.

– Nem férsz a bőrödbe? Te, te, te szerencsétlen!

Vigyázó szomorúan hallgatta a sértés után megfagyott csöndet.

– Sajnállak, Kornél. – Kifordította a tenyerét. – Nem tehetek érted semmit.

A perc közben eltelt. Minden különösebb látványosság, zenebona nélkül a másodpercmutató túlszökdécselt a tizenkettesen. Puss észrevette: tudta volna akkor is, ha nem látja, mert időérzéke nyomban harangozott, ám a gyerekek nem mozdultak, és ezt már igazán nem feledhette. Kacagni próbált, órás kezével hadonászott, hogy ne is lássa.

– Még hogy te? Mit tettél te eddig életedben?

– Gondolkodtam.

– Haha-ha-ha . . . – olyan rettenetes csönd támadt, hogy nem bírta folytatni. Kétségbeesetten vette észre, hogy senki se figyel rá. A többi tekintet után fordult: Bakó Géza jött feléje Selistyei Mirkóval.

– Mit akartok itt? – Hátralépett. – Megállni!

Azok csak jöttek. Lassan, puhán, nem fenyegetően, hanem ami rosszabb: nyugodtan.

Pucikám pánikba esett, mert a gyereksereg is megmozdult. Előre. Istvánba fogódzva megiramodott a lépcső felé. Pussra is átragadt az ijedelme, de az ő útját már elvágta Géza. A fiú diadalmas mosollyal elnézett mellette – Annára –, mintha ő ott se lenne. (Géczi és Kiss pironkodva elhúzódott a lány mellől egy csusszanó lépéssel.)

– Nem vagy már az intézet tanulója! – kiáltott rá Puss. Előkapta zsebéből a határozat fekete bolhás papírját. – Itt a tantestület döntése!

Pucikám visszafordult, tornyos kebleit ezúttal hátulról döfte Wosinszkyba.

– Juj, de izgalmas! Most mi lesz?

– Semmi – válaszolta Wosinszky.

– Még nem volt fegyelmi tárgyalás! – mondta Géza, és ment tovább az igazgató felé. Amint közeledett, úgy lépdelt-sodródott előre a többi is.

Puss hadonászott. Két órán belül másodszor találkozott olyan súlyos engedetlenséggel, amilyent gyomorfájásos álmaiban sem látott.

– Elég legyen! – Hátrált. A mögötte állók utat engedtek neki, de azok, akik így elébe kerültek, utánaléptek, hogy betöltsék a nyomában támadt űrt, szinte hívta őket, hogy kövessék. Talpuk összekaffant a földdel, mint egy mohó száj, és ropogtatta a kavicsokat. Egyre gyorsabban hátrált, ezzel mind gyorsította az utána igyekvők lépteit. A szélről állók is utánafordultak, hogy besorolhassanak a tömeg kígyófarkába; ívben kikanyarodtak. Az útjuk ugyan hosszabb lett, viszont szaporábban szedhették a lábukat, ami a hamariság érzetét keltette bennük, Pussban viszont – tetézve a kavicsok puskaropogásával – a vad rohanás ijedelmét. Amennyire hátrálva lehet, szaladt előlük.

– Jaj, mi lesz itt, Palikám, mondja már meg! – sápítozott Pucikám.

– Parasztlázadás. Igazi parasztlázadás – dünnyögte Wosinszky.

Puss a kapu alatt vette észre, hogy elszakadt a tanároktól. Nem hátrált tovább, hanem nekiugrott a lépcsőnek, és futott fölfelé. A két nő akkor támogatta be a szobájába Sándort. Irénke elölről, Virág dús liánkarjaival hátulról ölelte. Az igazgató gyomrában kétszeres súlyú lett a kő: tekintélyével együtt nemcsak a felesége, hanem Virág is elpártolt tőle. Nem törődhetett azonban most a lánnyal, futott, noha nem üldözte senki. A gyerekek a kapualjban megálltak.

– Most mi lesz?

Visszhangzott a kérdés a tanárok fejében, akik a pinceklub lépcsőjénél tehetetlenkedtek; az igazgatóéban, aki már az emeleten járt, és nem az irodája, hanem a lakása felé igyekezett; a két lányéban, akik közös erővel támogatták a maguk külön reménységét az ágyúállás-szobában. Egymásra néztek válaszért: a gyerekek, a tanárok és Pór; az igazgató hátrahőkölt saját rézbe cirkalmazott neve előtt, amely rávilágított, mint egy hideg fényű lámpa: ez vagy, és mi még? A lányok nem mertek Sándorra nézni, nehogy tekintetük hozzávezesse a másikét. A gyávák, akik a kollégiumi folyosón maradtak, a falhoz, ablakhoz lapultak, hogy eltitkolják szívük dobogását: hevesen dörömbölt odabent szégyenében, hogy gazdájuk elmulasztotta a kötelességét. A földszintről leselkedő elsősök is egymásra bambultak tanácstalanul. Keczeli néni szíve lassan tett-vett a helyén, akár a falióra méltóságteljes sétálója. A kis szobájából a délszín odalett már, csak néhány eltévedt napsugár számolta még a porszemeket. Félhangosan, gyöngéd türelmetlenséggel a hangjában megkérdezte:

– Mi lesz?

I

A tanárok a klub lépcsőjén álltak: egyik lábukkal egy alsóbb, a másikkal egy felsőbb fokon, mintha éppen lefelé vagy éppen fölfelé igyekeznének. Alul Pór torlaszolta el az útjukat (mögötte Rozika tördelte a kezét), fölül a hajdani nehézsúlyú birkózóból lett tornatanár, aki már régóta inkább a fövő halat szimatolta, és nyelte az illathoz a nyálát, ám, hogy a többiek nyüzsögni kezdtek, nem szaladhatott leülni a főhadnagy mellé a tálhoz, csupán apránként préselgette keresztül magát a lépcsőn tehetetlenkedőkön.

– Most mi lesz, gyerekek? – kérdezte volna Pór könnyedén, ha hangja nem sikerül olyan nyöszörgősre. A bármerre elrugaszkodni kész lábikrák elernyedtek. Tudta mind: oda a parancs!

– Majd lesz valahogy – mondta István. – Talán menjünk utána . . . – elhallgatott. A lába gyöngeségét észlelő idegek jelentése följutott az agyába. Vigyázó kilépett Pucikám árnyékából. Elindult lefelé.

– Nem megyünk utána.

„Nem" – gondolták utána a helyesléshez szokott fejek, aztán bűntudattal fordultak Pór felé.

– Az igazgatónk végleg eljátszotta a becsületét – folytatta Vigyázó.

– Ne dramatizáljuk a dolgokat, Imrém! – mondta Pór.

– Le kell vonnod a szükséges következtetéseket.

– Természetesen, ám a pillanatnyi helyzet azt kívánja . . .

– Hogy evvel egy percig se várjunk – vette vissza a szót a muzsikus.

– Az idő és a helyzet . . .

– Éppen az!

A tornatanárnak sikerült eggyel lejjebb lépnie. Pucikámmal sutyorgott.

– A gyerekek föllázadtak? – kérdezte is, csodálta is.

– És teljesen igazuk van – mondta Vigyázó.

– Ha ilyen egyszerű volna! – sóhajtotta Pór.

– Ilyen egyszerű. Meddig tűröd, hogy egy rossz tanár, aki silány embernek is, büntetlenül garázdálkodjon az iskolánkban?

Pór kapkodta a szemét, de az egyre lankadó fényben a tanárok arca mind fekete volt.

– Rozika, kérem! – mondta. – Kapcsolja föl a villanyt, legyen szíves!

Csak leghátul égett egy falikar, ahol a főhadnagy lakmározott a halból.

– Tűröd vagy nem?

Rozika izgalmában nem találta meg a nagy csillár kapcsolóját, csak a falikarokét kattintgatta, ám azok nem sokat segítettek.

– Válaszolj!

– Természetesen . . . – Pór megint elhallgatott.

Jónás végre kisegítette a feleségét, és megcsavarta a csillárhoz tartozó, nagy fekete bakelitkapcsolót.

– Természetesen? – kérdezte élesen Vigyázó.

– A kérdés sokkal összetettebb, mintsem igennel vagy nemmel el lehetne dönteni. Kornél tekintélye, sajnos, a jelen esetben az egész tantestület, az iskola, sőt, hogy úgy mondjam, az egész oktatásügy tekintélyével azonos. A mosdóvízzel együtt nem önthetjük ki a gyereket.

– Inkább fulladjon bele?

Wosinszky ledöccent a lépcsőről.

– Én is hanyatt lökném Kornélt, ha pofon merne vágni – mondta tárgyilagosan.

– Természetes, Palikám, ez csak természetes. Lényegében én is nemet mondtam Imre kérdésére.

– Mégis eltűröd, hogy másokat üssön – állapította meg csöndesen Vigyázó.

– Már hogyan tűrném el, Imruskám!

– Azt mondtad, hogy Kornél ügyében nem lehet igennel vagy nemmel dönteni. Ezzel *lényegében* áldásodat adtad a disznóságaira.

Ugyan már teljes fénnyel égett a villany, ám az arcok semmi jóval nem biztatták Pórt. Egyedül Istváné ragyogott a fölismerés sugárzásától.

– Csakugyan!

Pór idegen pályára tévedt. Elhatározta, hogy kemény lesz.

– Képtelen vagy fölfogni, hogy ő az igazgató? Akármit csinált, mint igazgató csinálta, *mindannyiótok* képviseletében.

– Az én képviseletemben ne pofozzon meg senkit!

– Az enyémben se – mondta Wosinszky. A lépcsőn álldogálókhoz fordult. – Ti kértétek, hogy pofozkodjon? – Pucikám, Süle, István és a tornatanár hallgatott. Rozikám kicsinyke férje mögé húzódott.

– Az oktatásügy, amely a rendtartást is kiadta – folytatta konokul Vigyázó –, kifejezetten megtiltja a gyerekek testi fenyítését.

– De az igazgató igazgató!

Vigyázó most emelte föl a hangját először.

– Vagyis a bátyád!

– Úgy, hát innen fúj a szél!

– Minthogy ez okból nem vagy hajlandó megtenni azt, ami a kötelességed lenne.

– Örvendetes, hogy jobban tudod a kötelességemet nálam.

– Szomorú.

Pór beharapta az ajkát.

– Szerinted mi lenne a kötelességem?

– A bátyádat azonnali hatállyal föl kell függesztened az állásából.

– Gondolod, hogy ezt itt megtehetem?

– Tudom.

– Úgy. Úgy, úgy – végre eszébe jutott valami –, úgy vettem ki az udvaron Kornél szavaiból, hogy ti mindannyian megszavaztátok a gyerek elleni fegyelmi döntést. – Várt egy kicsit. – Tévedek?

– Lényegében nem. Egyedül Karácsony Sándor tiltakozott. Valika és István nem volt itt, Rozika nem szavazott.

– No, az alamuszi macska – súgta Pucikám Sülének. – Én meg azt hittem, hogy csak hegedülget magában.

Süle Bakó fölszólalás-tervezetének rongyait böngészte, amelyeket Puss ottfelejtett.

– Mindannyiónk ellen indíts fegyelmit. Vállalnunk kell – mondta Vigyázó.

– Nem lett volna jobb időben gondolkoznotok? Élni a demokrácia adta lehetőségekkel?

Vigyázó fáradtan elmosolyodott.

– Csatlakozom Imréhez – jelentette ki komolyan Wosinszky.

– Blöffölt a huncut Kornél – morogta, és zsebre vágta a papírdarabokat. Süle kijózanodott. Jónás legnagyobb rémületére, Pór elé vonult kemény léptekkel.

– Én is! – mondta.

A többiek is lejöttek a lépcsőről.

– Én is!

– Én is!

– Rendet kell teremteni! – kiáltotta Süle. – Rendet. A tantestületben is, a gyerekek között is. Ez csak úgy lehetséges, ha tiszta vizet öntünk a pohárba. Hogy holnapután emelt fővel nézhessünk a tanítványaink szemébe. Mert holnapután nemcsak őelőttük, de az egész ország előtt szégyent vallhatunk.

Pór látta, hogy bekerítették.

– Függesszelek föl valamennyiőtöket? – kérdezte.

– Tégy belátásod szerint – mondta Vigyázó. – Megérdemeljük.

– Akkor nem lesz tantestület! – válaszolta Pór.

– Eddig se volt – mondta Vigyázó. Leült a legközelebbi asztalhoz. Rozika integetett neki: „Vigyek halat, vigyek?" Jónás bánatos feje úgy meredt ki a fehér ingéből-kötényéből, mint egy halfej a főztjéből.

– A parlamentet tényleg nem kockáztathatjuk. Főként a vendégek miatt nem – jegyezte meg óvatosan Pucikám.

– Csak a büntetés segíthet rajtunk! Egyedül az tisztíthat meg! – szavalta Süle.

– Te még emlékszel Dosztojevszkijre? – kérdezte tőle a nyelvtanár. Süle nem akarta meghallani.

– Kérjük! Követeljük!

– Én is emlékszem Dosztojevszkijre! – állott Süle mellé Pucikám, és kihívóan végigmérte Vigyázót.

– Nofene – mondta Vosinszky, azzal elcammogott a főhadnagy asztalához a megmaradt demizsonért. – Egyél csak Bandikám – mondta neki. – Neked van igazad.

István és a tornatanár lejött a lépcsőről; fölsorakoztak a két igazgatóhelyettes mögött. Vigyázó ujjnyi magasra fölemelt egy borospoharat. Elengedte. Leesett.

– Legyen! – Pór széttárta büntetésosztó kezeit. – Ahogy akarjátok. Kornélt fölfüggesztem az állásából, ennyi, remélem, elég. Az ő ügyében, beláthatjátok, én több intézkedést nem tehetek. Ellenetek fegyelmit indítok. Egyelőre nem függesztek föl mást, mert akkor egyszerűen nem maradna, aki tanítson. Ki az igazgatóhelyettes?

– Én! – Süle és Pucikám egyszerre válaszolt. Vonalnyira előrébb tett lábuk kígyószisszenésnyit csosszant. Összenéztek és mosolyogtak, mint két farkas párviadal előtt. – Mindketten. – Ez is egyszerre hangzott. Újabb páros mo-

soly vonaglott az arcukon. Jónásba lassacskán visszatért az élet.

– A tantestületben is kitört a forradalom. – Wosinszky leült Vigyázó mellé. Térdével megemelte a demizsont, és telecsurgatott egy poharat. – Kérsz?

Vigyázó újból leejtette a poharát.

– Üres a szó, Palikám. Sokat beszélsz – mondta.

– Ki a rangidős? – kérdezte Pór.

Újabb hallgatás páros mosollyal.

– Kit bízhatok meg az igazgatói teendők ideiglenes ellátásával?

Az érintettek erre se válaszoltak.

– A forradalmi hangulat csak-csak szerényebbé teszi az embereket, Imre. – Wosinszky a helyettesek felé kacsintott a pohara fölött. – Gondolkodtat, és ez rohadt. Iszonyú rohadt.

– Talán . . . talán . . . – Pór Süle felé fordult, és Pucikámat leste, aztán fordítva. Jónás már úgy figyelt, mint a csuka, ha keszeget lát közeledni.

Vigyázó pohara újfent koppant.

– Fura dolog ez a gravitáció, Imre – állapította meg Wosinszky.

– Érvényes – mondta a nyelvtanár. Hirtelen Pórhoz fordult. – Tudod, mi az én véleményem?

– Hadd halljam! Segítsetek már!

– Szerintem – Vigyázó behunyta a szemét –, szerintem abból a háromból kell választanod, akik nem szavaztak Bakó Géza ügyében.

– A hivatali ranglétrát nem kerülhetem meg, te is jól tudod, Imikém. Ahhoz a helyetteseket is föl kellene függesztenem.

– Nosza – mondta Wosinszky.

– Legföljebb Sándort venném még figyelembe, mert ő

legalább megpróbált tisztességes maradni – folytatta Vigyázó.

– Valamint téged – mondta kedvesen Süle –, mert senki se tudja, hogy mit műveltél a szavazás alatt, magadat is beleértve.

Pucikám megértő kacarászást hozott a világra.

– Ekkora soron kívüli előléptetéshez, különösen egy egynapos tanár esetében, egyszerűen nincs jogom – mondta okosan Pór.

– Mióta érdekel, hogy mihez van jogod és mihez nincs? – Vigyázó hangja szárazon kopogott a párás levegőben.

Pór fölhorkant. Vigyázó szeme kinyílt, s tekintete az övébe mélyedt; keményen, áthatolhatatlanul.

– Imre, elhatároztad, hogy elfelejted, kivel beszélsz? – ejnye-bejnye billegtette a fejét.

Vigyázó csak nézett, nézett merően, egészen addig, amíg Pór köhécselni nem kezdett s kotorászni a zsebében gyufáért, cigarettáért.

– Ez egész egyszerűen marhaság! – robbant ki Süléből az indulat.

– Nevetséges! Az első nap leitta magát a sárga földig! – tódította Pucikám.

Aztán ők is elhallgattak. Még sosem éreztek akkora erőt, amekkora a kicsi muzsikusból áradt.

– Tudjátok, mi az igazság – folytatta halkan Vigyázó. – Ugyanúgy tudjátok, mint én. Süle egy perce ki is mondta.

– Csak nem egész komolyan – röhentett Wosinszky.

– Tiszta víz? – kérdezte okosan István.

– És Bözsike . . . – Vigyázó Pucikámra nézett, aki gyűlölte az igazi nevét, s legföljebb Zsókaként viselte el. – Vagy Süle . . . vagy Kornél? Tudod te, Menyus, nálam jobban, hogy miféle válogatás ez. – Fölemelte a poharát, leejtette, fölemelte, leejtette.

Pór meggyújtotta a cigarettáját, és elfordult Vigyázótól.

– Döntöttem!

Koppant a pohár.

– Sülét bízom meg ideiglenesen az igazgatói teendők ellátásával!

Süléből kiszakadt pár liter levegő. Pucikám bájosan gyűlölködő mosolyba préselte az ajkát.

– Gratulálok, Gyuri! – Kezet nyújtott Sülének.

– Köszönöm.

Csönd lett. Jónáscsuka elnyelte a keszeget.

Süle hadarni kezdett valamit a helytállásról, fogadkozott, de a csönd egyre sűrűbb lett. Mindenki ült-állt a helyén, Pór se válaszolt: el kellett hallgatnia.

Wosinszky töltött magának. Vigyázó pohara ötmásodpercenként lehullott az asztalra. Rozika a kezét tördelte szakadatlan, a főhadnagy gondosan szopogatta a szálkákat a sarokban.

István nem bírta tovább.

– Most mi lesz?

2

– Most mi lesz? – kérdezték a gyerekek is egymástól a kapualjban: szóval, tekintettel, tétova mozdulattal. A lábukat hol föltették, hol levették a tanáriba vezető lépcsőről. Gézát keresték a szemükkel meg Annát, a vezéreket: vállalják ők a döntés terhét! Mint sok apró forrás a sekély vízben, úgy bugyogott föl a kérdés: gyűrűzött az egymás mellett állók között, szétfutott, hullámai rendre a két vezérnél találkoztak; mondják meg ők, hogy *mi lesz*, miért állunk itt; egyáltalán, hogy keveredtünk a lépcső aljába?

– Elszaladt – talált ki végre valaki a csoport közepén egy új szót. Leleménye nyomban életre kelt, szétgyűrűzött, s mindenki boldogan visszhangozta a kínos kérdés helyett. A „Mi lesz?" hegyként magasodott eddig előttük,

amely megállította őket, visszaverte rohamukat a lépcsőnél, az „Elszaladt" viszont utat nyitott és hívott; egyúttal megmagyarázta, hogy semmi rosszat nem tettek, hisz csakugyan nem, és az igazgató mégis megfutott előlük, ez rávilágított az erejükre.

– Elszaladt – gyűjtötte egybe a kósza hangokat Kocsis Anna, aki éppen egy puhára melengetett csokoládédarabbal akarta megkínálni Gézát. Össze kellett gyűjtenie a tekinteteket is. Gézára irányította őket. Géczi hátrébb taszigálta a Bakó körül tolongókat.

– Elszaladt, nem értitek? – mondta.

– Igen – mondta Géza.

– Megpucolt – folytatta Géczi.

Hirtelen fölszabadult a gyerekekben a „Mi lesz?" taszítása és az „Elszaladt" hívása által keltett feszültség.

– Olajra lépett!

– Meglógott!

– Elszelelt!

– Megpattant!

– Lelépett!

– Elhúzta a szennyest!

– Dobbantott! – Versengve találtak ki újabb és újabb megnevezéseket gyönyörű dicsőségükre. Az alacsony kapualjban kétszeresen is összesűrűsödött homályban fölragyogott az arcuk, fénylett, amíg Szabó újra elő nem szedte a régi, rossz kérdést:

– Na és most mi lesz?

– Tényleg – Géczi keze lehanyatlott a hátrébb taszigálandók melléről. Fölmagasodott előttük a tilalomfa. Elhallgattak. Géza föllépett a legalsó lépcsőfokra mindkét lábával.

– Utána megyünk.

A gyerekek fölkapták a fejüket, ám a lendületük itt megtört.

– Utána.

Az arcok kérdeztek.

– Most mindent megbeszélhetünk vele. Nyíltabban és őszintébben, mint a parlamenten, ahol se szólni, se eltűrni nem fog egy őszinte szót se – folytatta Géza. – Persze, csak ha ti is akarjátok.

– Nyilván, hogyne – bólingattak a többiek. Egyetértettek, mert gyűlölték, hogy minden semmiségért megtiltották nekik, hogy hazautazzanak a falujukba, mert nemcsak Puss, más tanár is nyakon vágta őket, lányok előtt is, és ezzel együtt elvárták tőlük, hogy vigyenek nekik *valamit* olykor, *segítsenek* nekik, mert nem tudták pontosan, hogy mihez kezdenek, ha végeznek; nem gondolkodni tanították őket, ezért most se tudták, hogy mi lesz; készségesen adták tétova hozzájárulásukat (bianco, a lényeg helye kipontozva) bármi jobbító kalandhoz.

– Egyelőre nem fejeztük be vele a tárgyalásunkat – szögezte le Anna. Elengedte Géza kezét, és egy lépcsővel följebb lépett.

– Mert megpucolt! – rikkantotta boldogan Kiss.

Végre! Kiabálhattak ismét.

– Megszökött!

– Megpattant!

– Fölkapta a nyúlcipőt!

– Lelépett!

– Elhúzta a csíkot!

– Menti az irháját! – találta meg a legpontosabb, legtiszteletlenebb kifejezést Winter. Folytatni is tudta: – Utána!

– Utána! – sivította Anna. A tömeg élén állt ismét, és nemcsak azzal az egy lépcsővel . . .

– Utána! – visszhangozta mindenki. Mintha a kapuboltozat szakadt volna le, úgy csapott le rájuk a saját hangjuk. Nem bírták tovább az ácsorgást a „Hogyan tovább?" fölfölcsapó hullámfala előtt. Kirúgtak hát, előre, nagyot, len-

dületeset, két-három lépcsőn is keresztülszökelltek, hogy el ne akadjanak egy új aggodalomban valamiképp. Kétoldalt eldübörögtek Géza mellett. Ő se számított immár, hiszen fölvillant lelki szemeik előtt a cél: „Utána!"

Géza nem ezt a dühödt rohanást akarta, nem ezért fegyelmezte magát az éhséggel másfél napja. Ám akik miatta és a közös ügy miatt, vásárra vive a bőrüket, eldübörögtek mellette, azok miatt nem vonhatta ki magát. Bevetődött a fújtatva-lihegve előnyomulók közé, hisz lényegében ez a vágta is az ő szavára kezdődött öt másodperccel ezelőtt... Pár pillanatig nem látott semmit, csak hátakat, ülepeket, lábakat, amelyek emelkedtek előtte, följebb a lépcsőkön. Hiába igyekezett utánuk, sarkukra hágva, velük azonos lépcsőre, előzni nem lehetett a sűrű bolyban: az előtte haladók csak emelkedtek, egyre emelkedtek.

– Most megkapja! – kiáltotta elöl Kocsis Anna. – Megkapja végre a beosztását!

Anna szavai főbe kólintották, kijózanították a futás mámorából. Sikerült végre arra az Egészre gondolnia, amiért idejöttek. Kiszakította magát a tömeg sodrásából. Winter hátulról nekiütközött, aztán elsuttyant a hóna alatt.

– Utána!

– Ancsurka! Gyuri! Álljatok meg! Ne csináljatok hülyeséget! Nekünk igazságosnak kell lennünk! Különben nincs értelme az egésznek!

Anna és a többiek nem értették egy szavát se a talpuk dübörgésétől meg a szívük dobogásától. A lendület – mint a szél a kerti fák lábától fölkavart avart – fölröpítette őket a lépcső tetejére.

A Sándor szobája előtti pihenőn egyedül maradt. A többiek a lépcső tetején vad hahotázásban törtek ki. Hallotta Anna éles hangját; nagyon messziről jött, és hideg volt, mint a tegnapi kézszorítás emléke.

– Maga nem érez semmit? Író létére nem érzi, hogy ma délután itt minden megváltozott? Még az alkony is. – Az igazgatóné átrévedt az újságíró válla fölött a barnáslilába játszó háztetőre.

– Dehogynem. – Meggyőződés nélkül követte az asszony tekintetét. Az imént egy ölelésnek is fölfogható mozdulattal beljebb terelte Valikát az ablaktól; már nem láthatták az odalent meglódúló tömeget. Az asszony megérezte mozdulatának hamisságát, ám mégse mert kibújni a fiatalember karjaiból, mert ezzel szentesítette volna különválásukat, s ami még rosszabb: ismét alávetette volna magát azoknak a kicsinyes, praktikus szempontoknak, amelyek eddig is útját szegték minden vágyának. Csak mondta:

– Semmit nem jelentek magának.

Az újságíró – ősi, de pompás fogás! – megcirógatta a gerincét.

– Maga nagyon kívánatos asszony.

Valika húsa tényleg megfeszült most a vágytól, egész teste finoman remegett, még az orra alatti kis pihék is föléledni látszottak.

– Beszél, beszél! – szembenézett a fiatalemberrel.

– Nem akarom kényelmetlen helyzetbe hozni magát.

– Az igazság nem lehet se kényelmetlen, se kellemetlen. – Elpirult, nagyképűnek érezte a mondatot, de vállalta, folytatta is, egyre jobban belepirulva. – Én nem bánom, ha mindenki megtudja, mert akkor se szeretem a férjemet. Egyáltalán nem szeretem, már nagyon régóta. Ha tudja ezt a világ, ha nem . . . – Behunyta a szemét, hogy még a tekintete se védje az ajkát . . .

Mindenét beleadta volna egy csókba, ami keveset boldogtalan házassága még meghagyott és képzelete meg-

teremtett neki. Érezni akart végre, érezni a férfi testének minden porcikáját; szállni szeretett volna általa, még ha a röpülés egyúttal zuhanást is jelent.

Az újságíróban csak az a vágy élt, ami minden megkívánható nő közelében elfogta, ezenkívül csupán a bosszú fűszere bizsergette a nyelvét-ajkát; ha meglátják őket, az a férj szégyene is, sőt, amilyen fölfuvalkodott, az övé legkivált! Ám félt a röpüléstől, de a zuhanástól még inkább. Ismerte magát, és érezte, hogy minden tapasztalata, amelyet újságcikknyi hírességre vágyó nőktől szerzett, csak az utóbbihoz elegendő, az előbbihez nem.

– Boldog szeretnék lenni – mondta keserűen az asszony. Fejét az újságíró vállára hajtotta.

– Én is.

– Soha életemben nem voltam boldog.

Az újságírót nem vitte rá a lelke egy kegyes-kegyetlen hazugságra. Az asszony nem is várta el. Csukott szemmel pihentette a fejét a vállán. A látható világ terhe nélkül próbált röpülni a képzelt szabad csókkal, és elfelejteni azokat, amelyeket a férjével meg Sülével kellett váltania.

Az újságíró nem tudott mihez kezdeni – noha tudta, hogy általában mi a teendő ilyen helyzetben az asszonyokkal. Lassacskán elszomorodott. Átsugárzott belé a Valikából áradó hatalmas szenvedély, de szívével nem érezte (csak megértette), mint ahogy sose érzett semmi különöset egyetlen szeretőjével sem, akikkel a szerelem mesterségét gyakorolni szokta. Szégyenkezni kezdett a hosszúra nyúlt csöndben, amelyben egymásra és szívük közös dobogására kellett volna figyelnie, ám neki végig éber maradt az agya, s hiába nem akarta, csak az jutott eszébe, hogy az asszony erős hajszálai befurakodtak az inge alá és sértették az izzadó bőrét.

– Menjünk – mondta, hogy véget vessen a hallgatásnak.

– Jó – Valika ránézett párás, nagy szemekkel. A karja

moccant: ölelt volna még erősebben, de nem volt energiája több; kimerült a célja fogyott árulásban.

Az újságíró lehajolt, az orra hegyével megérintette az asszony homlokát.

– Menjünk.

– Igen. – Valika csak annyira húzódott oldalt, hogy helyet adjon a lépéseiknek. Bal kezét visszahúzta az újságíró szívéig, jobbjával a derekát szorította. A fejét a vállán hagyta.

– Nagyon szeretnék szeretni . . .

A kicsi ujjak szinte átfúrták a zakó szövetét, pedig a mondat nem biztatásként, nem is ígéretként hangzott el; a fiatalember mindössze állandó tudatosságának gonosz bűbáját akarta eloszlatni egy őszinte varázsigével, ám a mondat másik fele – *de nem tudok* –, amitől tán megbántódott volna az asszony, de őt megváltotta volna, az agyában maradt.

Valika andalgott, abba kapaszkodva, amit még képzelhetett – ő botorkált mellette a lépcsőig. Tartania kellett, vissza-visszanyomnia, hogy neki ne menjenek a falnak. Pedig ha ő is elhagyja magát, a súlya akkor is megtartja, vagy ha nem, ugyan mi történhet? Ezt is tudta, legalább annyira, mint azt, hogy itt a nagy alkalom, amikor békából királyfivá változhatna. Kimondta.

– De nem tudok . . .

Odalent földübörgött a lépcsőház; sivított a gyerekek hangja: „Utána" – és elnyelte az ő bizonytalan szavait. Az asszony befelé figyelt, és mosolygott.

– Mi történik? – kérdezte gyorsan, hogy eltörölje, ami az előbb meggondolatlanságában kijött a száján. Kibújt volna az asszony öleléséből, de az eddig szívére szorított bal kéz a zakó alatt sebesen a háta mögé csusszant. A kabátja gombja lepattant. – Mi történik?

– Semmi – suttogta Valika távoli, mély hangon. Gyö-

nyörű lett, mint nagylány korában, amikor minden nő csudaszép. Szemei kikerekedtek, mélységes mélységbe veszett a kékjük, szempillái a párától kifényesedtek ragyogó feketére, és a szerelem nélkül elkeskenyedett ajkai megduzzadtak.

Nem tudott kitérni előle. Átölelte ő is, arcát az asszony nyaka-válla közé fúrta – szégyenében. – Csakugyan semmi – mondta kis idő múlva.

Valika kinyitotta a szemét. Elengedte, aztán futva megindult a lépcsőn lefelé.

Vidám-vad kamasznevetés áradt fölfelé a lépcsőházból.

4

Sándor a szoba hűvösében magához tért. A lányok az ágyához akarták vezetni, hogy lefektessék, de kirángatta magát a kezük közül.

– Mi ütött belétek?

– Belénk? – egyszerre válaszoltak, riadtan összenéztek, aztán egyszerre nyújtották feléje ismét a kezüket, hogy megfogják a karját.

– Belénk?

– Alkalmasint.

– Rosszul lett – mondta Irén.

– Sokat ittál – tette hozzá Virág.

– Többet, mint amennyit elbír.

Sándor fölkapta a fejét; megint lerázta magáról őket, de már a fekhelyénél jártak.

– Mármint én?

– Maga.

– Te.

Sándor lehuppant a heverőre. A bor fölcsapott a torkába. Várnia kellett kicsit, míg elcsitul.

– Csakugyan – nehéz pillantását a lányokra emelte. – Eltaláltátok.

Virág nevetgélt.

– Mert a legfontosabb az igazság, ugye, Sanyi! Vagy játszol?

Sándor óvatosan hátradőlt. A lányok a lábánál álltak kétoldalt, a messzi homályba veszve. Irén vékonyan, omló szőke hajával, akár egy gyönge árpakalász, Virág súlyosan, mint egy óriás napraforgó. Összehúzta a szemét, hogy élesebben lássa őket.

– Te is eltaláltad.

A lányok leereszkedtek melléje. Egyik is, másik is bogozni kezdte a feléje eső cipőt. Fölrántotta a lábát. – Hagyjatok!

– Le kell feküdnie!

– Alszol egy órácskát, és rögtön jobban leszel!

– Mikor?

– Most. – Egyszerre válaszoltak, és egyszerre dőltek melléje a kabátja után nyúlva. Röcögött rajtuk. Már világosan látta, hogy részeg; fölbecsülte, mire képes és mire nem a szervezete.

– Most éppen nem lehet.

A vékony csontú kicsi és az izmos barna kéz találkozott a gombnál.

– Kell.

– Szükséged van pihenésre.

– Tiszta fejre.

– Nekem meg rátok. – Lecsapott a két kézre. A tenyerében megnyugodtak. – Mind a kettőtöket feleségül kéne vennem.

Virág kacagott; két egészséges, erős fogsora között viháncolt a nyelve. Irén összeszorította a száját. Sándor szeme lecsukódott. Hagyta. Úgy vélte, így élesebben érzékeli a dolgokat; csakugyan, a sovány ujjak szökni készültek a

markából, ám a rekamié támlája emelkedni kezdett s vele a szoba. Át akartak bucskázni a feje fölött. Gyorsan kinyitotta a szemét.

– Magának nem tetszik az ötletem, Irénke?

– Nem.

– És miért nem?

– Majd elmondom, ha kijózanodik. Ha ugyan emlékezni fog rá.

– Korántsem vagyok annyira részeg, mint amennyire föltételezi rólam. Még arra is szó szerint emlékszem, amit délután mondott. Sőt arra is, amit még régebben.

– Hallgasson!

– Miért? Ami igaz, az igaz. Virág egyébként is tudja. Ugye, Virágom? – Fejét a napraforgó felé billentette.

– Hogyne tudnám!

– Kiadott neki? Neki?! – A gyöngének látszó kéz mint a nyíl vágódott ki nehéz ujjai közül. Az árpakalász hajlón, remegve fölegyenesedett.

Sándornak csak tűrnie kellett, hogy visszabillenjen a feje.

– Én nem. Elhiheti. Üljön le nyugodtan. Vissza. – Megvárta, amíg Irén újra leereszkedik melléje. Ezúttal messzebb ült le, a fekhely szélére. Sándor a szívére helyezte a kis lázadó kezet, odaszorította. – Magától tudja. Rájött. Okos. Ilyen dolgom se volt soha életemben. – A feje újra nyaklott. – Mondd csak el, Virág, meséld csak el szépen, miről beszéltünk délután.

– Mikor?

– Akkor.

– Mikor akkor?

– Akkor amikor.

– Részeg vagy! Részeg! – Fölugrott ő is.

– Lehet. – Visszanézett Irénre. A kis kéz mocorgott a mellén.

– Ugye, részeg, Irénkém? Összevissza fecseg!

Irén bólintott.

– Olyan mindegy! – mondta Sándor.

– Nem mindegy! – csattant föl Virág.

(Amikor az igazgató elhaladt az ajtó előtt, megtorpant. Talán itt keresett volna menedéket, ha tudja, hogy Virág milyen magányosan ácsorog az asztal és a rekamié közötti szakadékban, elhibázott fölkelése után. De csak magára bírt gondolni – ezen belül a *tulajdon* feleségére és az újságíróra mint birtokháborítóra –, ezért nem tudott semmit. Sándor épp őrá gondolt.)

– Rossz lehet most a dirinek.

– Megérdemelte – mondta Irénke.

Virág térde megmoccant. Várta a hívást, hogy visszatelepedhessen.

– Az tenné még be neki a kaput, ha elszeretnélek tőle – fordult hozzá Sándor.

– Nem lehet. Sose szerettem – szólt halkan Virág a szakadékban az elmenetel és a visszatérés mezsgyéjéről.

– Engem szerettek?

A kis kéz nekifeszült a mellének. Virág nem maradhatott tovább állva; lekuporodott a rekamié szélére. Megérintette Sándor térdét.

– Hogyne szeret . . . – várt egy kicsit a raggal – . . .nénk. Ha nem ittál volna ennyit, magad is éreznéd.

– Miattatok itta meg azt a rengeteg bort – mondta Irén. Kis híján már odadőlt Sándor mellé. – Mert gyávák voltatok. Egyikőtök se mert melléje állni.

– Szégyellem magam – mondta csöndesen Virág. Picikét közelebb húzódott.

Sándor megfogta az ő kezét is.

– Úgy.

Hallgattak. A lányok lassú araszolgatással egyre kényelmetlenebb testhelyzetet vettek föl, míg majdnem koppant

a homlokuk Sándor fölött. Össze kellett nézniük rövid, de annál gyűlölködőbb pillantással.

– Csakugyan le kellene feküdnöd – mondták zavarukban ismét egyszerre. Elvörösödtek, s nehogy a másiké legyen az utolsó szó, hozzátették: – Segítek.

– Drágák vagytok. – Lehúzta őket magához.

– Velem ezt ne csinálja! – Irén fölült, helyrerángatta a ruháját.

– Magában ezt az alázatos gúnyába bújt büszkeséget szeretem legkivált.

Földübörgött a lépcsőház. Sándor fölpattant. Irén néhány gyors lépéssel a szoba közepére lebbent előle.

– Én meg itt lopom a napot! – Sándor fölállt. Virág megkapta a kabátja szárnyát.

– Így nem mehetsz sehová!

Kiszökött a kabátból, és széles léptekkel megindult az ajtó felé. Irén elé tartotta a karját.

– Maradjon, Sándor!

– Egyetértetek?

– Ilyen állapotban úgyse tud segíteni – mondta Irén.

– Egyetérte-tek? Egyformák vagytok?

Irén elhallgatott. Virág a kabáttal előjött az asztal mögül.

– Nem akarom, hogy ártsál magadnak. Fölöslegesen.

– Egyformák vagytok. Tökegyformák.

Géza kiabált odakint: „Nekünk igazságosnak kell lennünk! Különben nincs értelme az egésznek!"

– Ez az igazság! – mondta Sándor. Amint kinyitotta az ajtót, vad nevetés harsogott be rajta.

I

Az igazgató a lakása ajtajára szögezett névtábla hideg betűire meredt. Ellenségesen kacskaringóztak a rézlemezbe vésve, idegenül, mintha semmi köze sem lenne hozzájuk. Le kellett volna nyomnia a kilincset, hogy ne lássa őket tovább, de egyáltalán nem bízott abban, hogy megnyílik előtte az ajtó. A kulcs ugyan a zsebében volt, de kizárni – az más. Megérintette a rideg vascsomót. Óvatosan, hogy ne csörrenjen Biztosra vette, hogy a felesége odabent tartózkodik, mégpedig nem egyedül, hanem az újságíróval, és az ajtó is zárva van, belülről, a kulcs elfordítva s a biztonsági lánc beakasztva. (Sokat veszekedett az aszszonnyal, amíg rászoktatta a biztonsági lánc használatára meg arra, hogy a kulcsot kissé mindig fordítsa el, nehogy kívülről kipiszkálhassák.) Megremegett a lába, amint belegondolt, hogy kizárták saját lakásából. Megveszett a világ a mai napon, az egész világnak elment az esze – gondolta egyre inkább kétségbeesve, mert a gyomrában – tüskéit egyenesítgető sündisznóként – terjeszkedni kezdett a fájdalom. És ebben az őrületben még Vali is . . . Igen! Élete legszilárdabb pontja volt eddig a felesége. Miután – apjával együtt – a legfőbb vonzerejét elvesztette, elég hamar beletörődött a sorsába. Fölfogta, hogy olyan férfihoz kötötte az életét, akinek céljai vannak, aki nem tekinti játéknak, hogy a világra jött, nem bohémkodja el a legszebb éveit. Ezt – amíg föl nem fogta teljesen – többször el kellett magyarázni neki. Aztán megértette, és engedelmeskedett; tette a dolgát, amint illik. *Valóban* büszke volt rá – ilyen hosszú házasság és ennyire céltudatos élet mellett ez nagyok sok! Büszke, amiért Süle egy mulatság éjszakáján udvarolni akart neki és ő visszautasította! Mert

átérezte, hogy asszonyi felelősségébe az önkéntes, természetes hűség is beletartozik. De most! A gyomrában fészkelődő sündisznó tüskéit mintha a szégyen, a *megszégyenítés* töviskoszorújából fonták volna! Elmúlt már a futás okozta oxigénhiánya, mégis egyre szaporábban lélegzett. Lassan-lassan újra olyannak mutatta a képzelete Valikát, mint egyetemista korukban, amikor örült, hogy milyen szép a dékán lánya, hogy rezdül, telik, éled, alakul át az egész teste, amint a könyvtár asztala alatt cirógatja a mezítelen alsókarját, milyen mélységes kékké válik a szeme csók előtt, hogy kacag a Nagyerdőn kergetőzés közben... Régen volt! – hessentette el magától az érzelgősséget. Az viszont fájdalmasan frissnek tűnt, amikor Süle szemet vetett rá – persze, neki ittasan az ördög öreganyja is megteszi! Kigondolta, ám maga se hitte, hogy a felesége olyan lenne, mint az ördög öreganyja. Alig múlt egy éve – mielőtt Virág az iskolába érkezett, s ő szakított Pucikámmal –, adódott néhány csöndes éjszakájuk, amikor az asszonyban újra megmozdultak, föltámadtak a megszépítő erők, akárcsak hajdanában. Gyorsan hülyének és kurvapecérnek nyilvánította magában az újságírót, de jól tudta, hogy *féltékeny:* ez az igazi őrület! Szégyenletesebb, mintha csak a gyerekek miatt loholt volna idáig.

Hátrafülelt. A kapualj mélyéből mormogás hallatszott. „Jönnek!" Az udvaron még úgy magyarázta magának az eseményeket, hogy távozásával méltatlannak, minden tárgyalási alapot nélkülözőnek bélyegzi a diákok zsarolási kísérletét, és az esetleg utána tolakodó szemteleneket irodájából, hatalma azíliumából hajítja majd ki, annak rendjemódja szerint. Csak ne látta volna (még az udvaron!) az újságírót meg Valikát együtt eltűnni az ablakból! Ez kanyarította lépteit a lakás, a feleség, a biztos (?) pont felé. Eszébe ötlött, hogy beugorhatna Sándor szobájába – miért ne? –, de hát Virág! Ő is megkergült; képes lett

volna megtagadni, ám hiába erőszakolta az agyát, nem sikerült tartósan erre, a kisebb szégyenre gondolnia; tudni kényszerült, hogy féltékenység hajtotta ide, hátha megakadályozhatja, ami eddig még nem történt meg.

Lenyomta a kilincset. Beleroppant az ajtó. Nem engedett.

A lenti mormogásból élesebb hangok váltak ki: „Menti az irháját!" Gyorsan megpróbálta még egyszer az ajtót. Hiába. Reszkető kézzel túrt a zsebébe a kulcsaiért. Háromszor lökte félre az igazit, amíg ki merte választani, hogy szembenézzen az igazsággal. Látatlanban ismerte, és ezért az ismeretért minden egyéb keserűségét beváltotta volna. A sündisznó a másik oldalára fordult. A Ridol is odabent van. Igen, a Ridolért kell bemenni, ha másért nem, hát azért! A kulcscsomó kiszabadította a fegyelmi határozat lapjait a zsebéből; ahányan voltak, annyi felé szálltak.

– Utána! – Fölhangzott a lábak dobogása.

Már nem piszmoghatott a zárral – különösen ha a másik kulcs is benne van! Annak pedig benne kell lennie! Eszükbe se juthatott lehúzni, bolondok lettek volna, hogy ő rájuk nyithasson! (No és a biztonsági lánc!) A lábak már az utolsó lépcsőket taposták. Nem időzhetett tovább, de képtelen volt elmozdulni addig, amíg meg nem bizonyosodott arról, hogy a másik kulcs csakugyan bent van a zárban.

A papírlapok még vitorláztak a kőpadló fölött.

Tizennyolc-húsz lépés az út a lépcsőháztól idáig; több idő, mint amennyi egy lehajláshoz meg egy fölálláshoz kell.

Leguggolt. Félretolta a zárvédőt. A hangok már úgyszólván a gerince mögött harsogtak. A lenyugvó napnak talán a legutolsó sugara a szűk nyíláson keresztül beledö-

fött a szemébe. Káprázott. Nem értette. A másikkal kukucskált.

Az ordítás elcsitult. Vaksin hátrafordult. A gyerekek levegő után kapkodtak, mutogattak feléje, aztán kirobbant belőlük a kacagás.

– Csönd legyen! Csönd! – kiabálta gépiesen, mintha semmi különös nem történt volna közöttük. Térde lekoppant a kőpadlóra. Fölállt gyorsan, egy konzervmozdulattal leporolta a nadrágját, fölkapta a legközelebbi papírlapot, majd sarkon fordult, és sietve megindult a hátsó lépcső iránt.

– Utána! Utána! – rikkantották valakik. A tömeg fölzúgott: – Utána! – Meglódult a csapat.

Futott. A kanyar előtti lengőajtó nyikorgott: „Az öreg Budai már semminek se viseli gondját tisztességgel." A bádogreteszt betaszította maga mögött, hogy késleltesse az üldözőit.

Szemét égette a kulcs hiányán áttört napsugár, szívét a szégyen, hogy nem lelt bizonyítékot arra, amire mérget mert volna venni. Az udvar csöndes volt, a melléklépcső fölfelé is, lefelé is homályos. Ravaszul döntött (anélkül hogy *külön* beleszámította volna, hogy a felesége kizárólag odafönt lehet az újságíróval): fölfelé indult, ám nem vette figyelembe, hogy üldözői mámorosak attól, hoy őt kergethetik, és a lépcső elágazásánál habozás nélkül kitalálják, hogy merre keressék.

2

Rozika összeszedte minden bátorságát, és sírva fakadt.

– Ha esztek, ha nem, én tálalok. Legföljebb otthagyjátok. Mindegy, hogyan megy tönkre ez a sok, drága étel. – Rakta az evőeszközöket, tányérokat, és csöpögött rájuk a könnye.

– Ha már így vagyunk . . . akkor talán . . . – a tornatanár visszanyelte a nyálával együtt a mondanivalóját. A *magánvaló tett* mellett döntött, és leereszkedett a legjobban megpúpozott tányér mellé. A többiek is leültek, de kanálhoz rajta kívül nem mert nyúlni egy se; ő is csak mintegy mellékesen lapátolt a szájába olykor egy-egy cápának való falatot.

Pór hátrasétált a főhadnagyhoz, Süle föl-alá járkált a tűzhely egyik pillérétől a másikig. Rozika aprócska férje követte. Emelgette kidolgozott, fekete körmű kezét, hogy fölhívja magára a figyelmet.

– Nem hagyhatjuk . . . a büdösök . . . ha arról van szó . . . én . . . – ökölbe szorította vaskos ujjait – én szívesen segítek . . . szóval . . . benne vagyok . . .

Vigyázó a földre ejtette a poharát. Nem csörömpölt élesebben a hangjánál.

– Adjunk a büdös parasztocskáknak!

A kis ember megszeppent.

– A pohara, tanár úr, a pohara! – motyogta. Fölkapott egy üvegcserepet. Vigyázó kivette a kezéből és a kőre dobta.

– Erről van szó vagy a büdös parasztokról?

– Én ezt nem mondtam, tanár úr! – mentegetőzött Jónás. – Mindenki tanúsíthatja, hogy nem mondtam ilyesmit! – Körülnézett. Nem szólt senki. Süle elviharzott előtte, szinte letörölte a feléje fordulók látómezejéről, akár a szivacs a tábláról egy krétafirkát.

Vigyázó kortyintott Wosinszky poharából.

Jónás barna ökleit – melyek a kormos füstnyílás előtt tiszavirágként fehérleni látszottak – elrejtette a zsebébe. Süle szellőztette még a fejét két futamodásnyi ideig, majd megállt előtte.

– Jó.

– Tessék?

– Számítok rád, Jakab! – Vállon veregette a kis embert. Aztán fölvett egy poharat a legközelebbi asztalról, Jónás is megkaparintotta a magáét. Koccintottak. Süle csak megnyalta a borát: egy csöpptől is borzongott. – Majd később. Most tiszta fejre van szükségem. Tiszta fejre!

Jónás egyetértően bólintott. Összetartásból ő se ürítette ki a poharát. „Tiszta fej!" Diadalmasan nézett Vigyázóra, aki szórakozottan révedt valamerre. Süle keményen lecsapta a poharát.

– Tennünk kell valamit! – mondta határozottan.

– Talán őneki . . . – bökött a főhadnagy felé Jónás – . . . ővele . . .

Vigyázó fölfigyelt.

– Ez nem rendőrségi ügy – mondta élesen.

– Arra gondoltam . . . ez a mostani ügy . . . a cirkusz . . . – hebegte Jónás, és Sülétől kért segítséget.

– Szerinted ez a hőbörgés nem sérti a közrendet? Mi, a mi iskolánk talán nem a közösség része? – kérdezett vissza még élesebben az új igazgató.

– Összekevered a dolgokat.

– Te érzékeled rosszul a közösség fogalmát, Imrém! Nagyon rosszul érzékeled, ha azért agitálsz, hogy ne vegyünk igénybe minden eszközt a közösség védelme, a rend helyreállítása érdekében!

– Sose kell igénybe venni *minden* eszközt.

– A puhaság sose vezet jóra, Imre! – szólalt meg a háttérből Pór.

– Lövess közéjük!

– Te megőrültél!

Vigyázó ivott még egy keveset.

– Senki se akar közéjük lövetni – mondta Süle.

István óvatosan bólintott, hogy csak az lássa, akinek kell. Pucikám a kanalával játszott, Rozika megosztotta

szeretetét a lakmározók – a tornatanár, Wosinszky és a főhadnagy – között.

– Kóstold meg, Imre – biztatta Wosinszky Vigyázót. – Ehetősi. – Ám ő Sülére figyelt.

– Nem vagyok híve az erőszaknak – mondta Süle.

– Egyetértünk.

– Na végre, valamiben!

– De nem tudom, hogy valójában mi a szándékod.

– Elagyabugyáljuk őket. A tantestület a kollégiumot. Kézitusában. Vagy amint a hadiszerencse adja – morogta Wosinszky egy nagy falással a szájában.

Az első emeleten Anna szemvillanására Géczi és Kiss válla ebben a percben szakította ki a helyéből a lengőajtó gyönge reteszét, s az üldözők máris a folyosókanyarban tolongtak.

– Menjünk. – Vigyázó fölállt. Megkeveredett a halászlé marasztaló illata.

A főhadnagy előrejött.

– Nem hiszem, hogy erre sor kerülhetne – mondta.

– Én se – szólt mellette Pór. – Ez nem valószínű.

– Gyűlölik a bátyádat – mondta Vigyázó.

– Ugyan, Imrus! – Pór a muzsikus vállára tette a kezét. – Mindig ezek a nagy szavak!

– Ugyan, Menyus!

– Tény, hogy nem rajonganak érte túlzottan – jegyezte meg Süle.

– Enyhén szólva. – Wosinszky is föltápászkodott. A tornatanár még betömött a szájába egy nagy kanál halászleves metéltet. Rozika szája legörbült. A férje mérgesen nézett rá, meglóbálta az öklét.

– Szóval . . .

– Tőlem is elvárjátok, hogy verekedjem? – kérdezte Pucikám.

– Ugyan, erről szó sincs! – mondta Süle.

– Miről van szó? – Wosinszky összehúzta a táplálkozás megkönnyítése végett kicsatolt derékszíját.

– Ki kellene módolnunk . . . meg kellene állapodnunk a teendőkben, mert kockázatos dologba kezdünk. – Süle úgy forgolódott, hogy serege minden tagjához szóljon a beszéde. – Ők ugyanis sokkal többen vannak, és fölhevültek.

– Mégis lesz egy kis csihi-puhi? – Wosinszky kipróbálta az öklét a tenyerén. Csattant.

– Ugyan, Palikám! – mondta Süle. – Erről senki se beszél . . .

– Beszél a tett! – vágott közbe Wosinszky.

– De ez nem zárja ki – folytatta Süle zavartalanul –, hogy számot vessünk minden eshetőséggel.

István gondosan odébb tett egy széket.

– Ki kell találnunk valami jó, okos tervet – mondta. – Egy jó terv mindent a mi javunkra billenthet.

– Ha a terv megvan, írásba foglaljuk, és megküldjük a fölöttes hatóságnak – mondta Vigyázó.

– Én megmondtam neked, Bandi, hogy kapd el azt a kölyket! Megmondtam előre! – mondta Pór.

– Futottam volna utána ebben az átkozott labirintusban? – méltatlankodott a főhadnagy. – Egyébként se csinált semmit.

– Semmit? Ő bujtogatta föl a többi csibészt! Ő lázította föl őket!

– Eddig mindannyian azt hittük, hogy Kornél provokálta a zendülést – dünnyögte Vigyázónak Wosinszky.

– E nélkül a gazember nélkül semmit se mertek volna csinálni! – háborgott tovább Pór.

– Melyik gazember nélkül? – nevetett Wosinszky.

– Ne csináld ezt, Palikám, ne csináld! – Pór cigarettát kapott elő. Rozika melléje osont.

– Egyen inkább, ne gyújtson rá addig!

– Hogyne. Rögtön! – Pór mosolyintott egyet.

Vigyázó csöndesen kiosont közülük. Pór tovább fogyasztotta a drága időt.

– Ha a főkolompost elkapod, akkor most semmi baj sincs!

– Nem megy tönkre ez a sok finom étel! – kesergett Rozika.

– Egyszóval én vagyok a felelős a disznóságaitokért! – mondta mérgesen a főhadnagy.

– Ezt nem állítottam.

– Hanem mit?

– El kellett volna kapnod azt a kölyket, és kész.

– Amikor szóltál, semmi olyasmit nem csinált, ami ránk tartozna.

– És amit most csinál, az se tartozik rád?

– Honnan tudod, hogy most mit csinál? – szólt bele Wosinszky.

– Hagyjátok már, hagyjátok! – csitította őket Süle. – Inkább azon törjük a fejünket, hogy mihez kezdjünk. Holnaputánra itt rendnek és nyugalomnak kell lennie, különben a fél ország rajtunk fog röhögni.

– Ez a kérdés lényege! – csatlakozott hozzá István.

– Véget kell vetni a rendbontásnak – közölte keményen Pór –, különben megütitek a bokátokat.

– Azonnal intézkedem – mondta Süle. – Azonnal!

Jakab ökle fölemelkedett.

– Tiszta fejjel!

– És ha Kornéllal történik valami? – kérdezte a főhadnagy. Világéletében közlekedési rendőr volt, és úgy szervezte az életét, hogy minden hivatásabeli indulata a gyorshajtókra meg az ittasan vezetőkre összpontosuljon. Most is csak egy csöpp borral ízesítette a rengeteg halhoz megivott szódáját, noha eredetileg reggelnél előbb nem szándékozott visszatérni a városba. Viszolygott az erőszaktól: lesben állni szeretett a radarkészülék mögött, beülni polgári rendszámú kocsikba vendéglők környékén és személyesen

szondázni azokat, akik onnan kilépve, kormány mögé ültek.

– Csak nem képzelitek, hogy bántani merik az igazgatójukat? – kérdezte reménykedve Pucikám.

– Persze! Hogyan is mernék! – mondta a tornatanár és visszaült a tányérja mellé. – Ott azért még nem tartunk!

– Mindig csak a hasadra gondolsz! – dörrent rá Pór.

István rosszallóan csóválta a fejét.

– Úgy kellene intéznünk a dolgot, hogy a gyerekeket megnyerjük magunknak – próbálta visszavenni a kezdeményezést Süle. – Valamiképpen tudtukra kéne adni, hogy elhatároljuk magunkat Kornél hibáitól. – Pór farkasmosolyt vetett rá. – Engednünk kell nekik, hogy eltérítsük őket a céljuktól. – Mivel nem tudta megállapítani, hogy Pórnak tetszik-e a mondókája, hozzátette: – Természetesen anélkül, hogy Kornélra bármi rosszat mondanánk. Értitek? Leszereljük az indulatukat, s egyúttal az intézet tekintélyét is megvédjük. Két legyet egy csapásra.

– Két legyet! – vette át a jelszót Jónás.

– Kiváló – állapította meg István.

– De hogyan? – kérdezte gúnyosan Pucikám.

– Addig verjük őket, amíg kórusban nem kiabálják, hogy imádnak bennünket – nevetett Wosinszky. Fölkapta Istvánt, megrázta, akár egy macskát. – Szeretsz? Szeretsz? Mondd, hogy szeretsz, mert kirázom a lelked!

– Ne, Pali, na, ne hülyéskedj!

– Szeretsz már? Imádsz?

– Na!

– Megőrülsz értem?

– Persze, eressz már!

Wosinszky kiöblítette a tüdejét egy hahotával. Elengedte a nevelőtanárt.

– Látjátok, ilyen a szerelem. Ilyen.

Pór majd fölrobbant.

– Nem értelek, Palikám, nem értelek!

– Mert bonyolult az én lelkem! – A hatalmas ember nem zavartatta magát a főnöke rosszallásától. – Bonyolult, akár az élet – hahotázott tovább. – Tudod, Menyus, az a legmókásabb és egyúttal a legszörnyűbb az egészben – hirtelen komolyra váltott a hangja –, hogy itt hiába gyűlt össze ez a rengeteg okos ember. Mert az vagy, nem igaz? Süle is az és a mi drága Zsókánk legkivált. Nem lehet véletlen, hogy arany váll-lapot viseltek. Namármost. Nem tudom, mióta töritek azt a bölcs fejeteket, és nem sütöttetek ki semmit.

– Ezt azért nem mondhatod – szólt sértődötten az új igazgató.

– Nem bizony! – tett Süle mellett halk, de határozott hűbérnyilatkozatot Jónás.

– Mert destruálsz – mondta keményen Pór. – Én a helyedben nem tenném – tette hozzá szelíden.

– A terv alapjai megvannak, hallhattad – mondta Polcz István.

– Alapjai, alapjai! Még a fenekedet se törülheted ki velük, Pistukám! Magad is jól tudod. A *hogyan*-ról sejtelmetek sincs.

Csönd lett. Aztán Pór fölemelte a szavát a tekintélye védelmében.

– Handabandázol, hőzöngsz.

Wosinszky nem törődött vele.

– Tudjátok, miért nincs?

– Imre hová tűnt? – kérdezte Istvántól Süle, mintha Wosinszky ott se lenne.

– Nem tudom.

– Elárulom nektek. Azért, mert most se mertek rám figyelni. Mégpedig azért nem mertek, mert féltek. Egyikőtöknek se tiszta a lelkiismerete, egyikőtök se merne odaállni a gyerekek elé. Nagyon jól érzitek, hogy nem tud-

nátok a szemükbe nézni, nem volna mondanivalótok. Igaz mondanivalótok. Se most, se holnapután.

– Befejezted? – kérdezte Pór.

– Addig tökölődtök, amíg a megvadult kölykök csakugyan elkövetnek valami disznóságot. Akkor vajon kit hibáztattok? – Egy hajtásra kiürítette a poharát. – Hát csak ennyit akartam mondani. – Elindult kifelé.

– Igaza van – állapította meg a főhadnagy.

– Hová mégy? – kiáltott utána Süle.

Wosinszky becsapta az ajtót.

– Ennek is elment az esze – mondta a tornatanár. A többiek nem szóltak, de lassan elkezdtek utánaszállingózni.

NEGYEDIK RÉSZ

A béke

ELSŐ FEJEZET

I

A békések és elégedettek, akik nem vettek részt a zendülésben, ott leselkedtek a kollégiumi folyosó ablakainál, hogy lássák, mi történik a többiekkel. Amikor Puss pörölni kezdett a gyerekekkel, örültek, hogy föntmaradtak, de miután a lázadók csapata meglódult és fölsodorta az igazgatót a lépcsőn, langyos-édes elégedettségük savanyodni kezdett a gyomrukban. Akadt, aki az ablakpárkány peremén verte öklével a rohanás ritmusát, mások kipirult arcukat az üveghez nyomták, nehogy az ugyanígy izguló szomszédjuk előtt lelepleződjék a lelkesedésük.

– Úgyis megkapják, a végén úgyis megkapják! – suttogták irigyen és megnyugtatásul maguk elé többen. Mások némán szégyenkeztek, amiért összeszedték Géza holmiját és az igazgató utasítása szerint kirakták a folyosóra.

Rimus megfeledkezett magáról.

– Utána! Utána! – lihegte. Egy másodperc múlva már érezte, hogy rettenetes csönd támadt körülötte, üreges, teli sűrű félelemmel. Titkos kívánsága, mint egy mérgezett nyíl, belefúródott a mellette könyöklők szívébe. Egy nem kívánt titok tört rájuk orvul. Már futottak is Ladugához.

– Rimus! Rimus! Rimus is! – mutattak rá.

Kétségbeesetten tartotta maga elé a tenyerét, hogy elhessentse a rámeredő csőrujjakat.

– Nem, én nem, mit árulkodtok?

Laduga ellökte magát a faltól. Azóta állt ott, mióta Géza odalökte, amikor meg akarta akadályozni, hogy lemenjen az udvarra. Beütötte a gerincét, de annyira, hogy pár percig meg se tudott moccanni. Csak a keze fejével mutatott:

– Parancsolj, Gézukám! Rohanj a vesztedbe!

Ez a mozdulat is olyan fájdalmat okozott, hogy egyszerűen letépte a gúnyos mosolyt az ajkáról.

Óvatosan indult el.

– Begőzöltél te is?

– Én nem, dehogy!

– Azt akarod, hogy velünk is kibabráljanak?

Rimus védelmül két tenyerébe vette az arcát. Csak a szemével vágott az árulók felé.

– Én nem, becsszavamra. Ezek képzelődnek. Nem is tudom, hogy mit találtak ki rólam. – Látta Laduga arcán a rettenetes haragot, a szégyen miatt, hogy Bakó a falhoz kente.

– Mit csináljak veled? – Nem üthette meg, mert egy füles csak akkor ér valamit, különösen az első, ha az áldozatnak taknya-nyála összefolyik tőle. Úgyszólván bénának érezte mindkét karját.

– Semmit, ne, isten bizony nem csináltam semmit. – Összeszorította a fogát, hogy kibírja, ami jön, ha már eddig kibírta. Laduga nem járathatta le magát egy rosszul sikerült pofonnal. Nyíltan vagy fél szemmel, hátrasunyt füllel mindenki rájuk ügyelt. Önmaguk előtt is titkoltan szurkoltak a lázadóknak. Boldogok voltak; egyrészt, mert akadtak, akik *megmutatták* a dirinek, másrészt ők páholyból nézhetik a műsort... A diri megkapja a magáét, anélkül hogy... világos és gyönyörű. Egy kicsit sajnálták Rimust, aki azért lényegében megérdemli, hogy Laduga ellássa a baját, mert a hülye képes lenne berántani mindenkit a bajba. Selistyei Mirkóra gondoltak, aki csatlakozott Bakóhoz, amikor az lement az udvarra, kihúzni a gyufát. Rimus is rá

gondolt, hogy miért nem ment le ő is. Ezek úgyis följelentik, akkor oda az egész, vissza kell fizetni az ösztöndíjat.

– Beépített lehet – motyogta maga elé Úr Jancsi. Hirtelen úgy érezte, mindent megértett. Ezért küldték ki őt a diáktanácsról, és ezért maradt bent Rimus! Rámutatott. – Ő is beépített. Bakóék kémje.

Rimus az ablakmélyedésből kiabált.

– Megőrültetek? Tisztára megőrültetek?

Riadt tekintetek villogtak. Emberről emberre, mint a rossz hírt vivő jelzőtüzek a dombtetőkön: ki tartozik még a lázadókhoz? ki az áruló? (no és kit árult el?) Már nem lesett senki az udvarra, ahol éppen Budai bácsi cammogott, hogy szétnézzen a parkban, nem maradt-e kint valami. (Újvidék óta nem avatkozott a politikába.)

– Én? miért éppen én? – sírta Rimus.

A kutató szemek gyorsan lehunyódtak. Miért éppen én? Talán ő? Vagy ő? Talán ki? Én? Nem akarták elárulni magukat, sőt a másikat se merték leleplezni, aki ugyanolyan riadtan, gyanúsan tekingetett rájuk és a következő szomszédra az ablaksor mentén.

Ebéd után úgy adódott, hogy Rimus az igazgatóval együtt ért volna a mosogatóhoz, az üres tányérokkal, mert példamutatásból az is a menzán étkezett a gyerekekkel. – Böjtöl az esti lakomára – terjesztette hallótávolságon kívül Winter. Rimus úgy tett, mintha az asztalnál felejtett volna valamit, nehogy találkozni kelljen vele, mert a diri ilyenkor mindenkitől megkérdezte kedvesen: „Mi újság?" – s akkor neki hazudni kellett volna vagy árulkodni.

– Ne tagadd! – kiáltotta hangosan, de erőtlenül Laduga. Megpróbálta a jobb karját; hiába, végképp le kellett mondania a pofozásról.

– Nem tagadom, dehogy! – próbálta elkerülni az ellenkezés kátyúját Rimus. – Dehogy . . . vagyis hogy lennék kém? Miért lennék? Nem csináltam semmit.

A riadt-gyanús tekintetek végre megnyugodtak. Könyörtelenül néztek rá.

– Nem is akarok csinálni semmit! Egyáltalán! Ugyanúgy, mint ti. Csak állok itt, mint a többi! – A mélyedés V betűjében nem tudott körbemutatni, csupán a kézfejével intett.

– Megszegted a megállapodást! – Ladugának tovább kellett játszania kellemetlen szerepét. Úgy nézett körül, mint az az utas, aki a zsúfolt vonaton végre helyet kap egy pad végén, és fölbecsüli, hogy mit vesztett azáltal, hogy épp ide és nem egy másik kocsiba szállt.

– Nem szegtem meg!

– Azt kiabálta, hogy utána, utána! – mondta Úr. Azt is akarta mondani, hogy Rimus bent maradt a tanácsteremben, amikor Kocsisék tanácskoztak. Viszont bonyolult lett volna elmagyarázni, különösen most, hogy ezt előbb miért nem említette.

– Nem igaz!

– Mindenki hallotta!

Mindenki hallotta, még a folyosó végén állók is.

– Te kiabáltad! – kockáztatta meg kétségbeesetten Rimus.

Úr meghökkent. A körülállókban összegyűlt félelem, rossz lelkiismeret végre kiszakadhatott: „Van már bűnös helyettünk kettő is!"

– Te! Te mocskos kém! Te! – fölemelte az öklét, ám Laduga fölkiáltott.

– Megállj! Nem ezért maradtunk itt!

Úr farkasszemet nézett Rimussal, és tűrnie kellett, mint árad belé annak a kétségbeesése.

– Mindenki hallotta, hogy te kiabáltál egyedül.

Nem akadtak tanúk, hisz azért maradtak a folyosón, hogy semmibe, de az égvilágon semmibe bele ne keveredjenek.

Újra az imént közbekiabáló szólt.

– Lehet, hogy te is kiabáltál.

Többen bólintottak. Miért ne? Egyre többen bizonyosodtak meg arról, hogy saját fülükkel hallották Úr kiáltozását: „Hajrá! Kapd el! Igen, ő kiabált meg Rimus, *nem én!*" Szövetséget ajánlva néztek egymásra a bűntelenek; aztán – nehogy a gyanú továbbterjedjen, Ladugához fordultak.

– Intézd el *őket.*

Kínosan elmosolyodott. Fájdalmasan megvonaglott az arca, amint vállat vont.

Közelebb jöttek. Úr döbbenten vette észre, hogy már Rimus mellett áll a sarokban, aki révült mosollyal várta, hogy beteljesedjék a sorsa. Lélekben elvállalta a mártíromságot, ha már úgyse lehet ellene tenni.

– Ne csináljunk mi is zűrt – mondta Laduga.

– Ők csináltak zűrt.

– Okosnak kell lennünk! – súgta jelentőségteljesen Laduga.

A lehetséges gyanúsítottak nem akarták eljátszani a nehezen megszerzett biztonságukat.

– Te is velük tartasz?

Laduga nevetés gyanánt röhintett egyet.

– Höh! Ki akar cirkuszt itt is? Ti vagy én?

A gyanú köve visszaszállt, és máris enyészett az alig megszőtt szövetség.

– Talán éppen köztetek lapul néhány, akinek nem tetszik, hogy idefönt nyugi van.

Újraéledtek a szemekben a jelzőtüzek. „Ki az? Ki még?"

– Hhh! Okosnak kell lennünk! Világos? – Egyet kellett érteni vele. – Én nem gazoltam be, mert tudom, hogy mit akarok. – Úgy tettek, mintha ők is tudnák. A félelem tüze érdeklődéssé lanyhult. – Mi nem csinálunk zűrt. Amíg én itt vagyok, nem tűröm. Világos?

– Világos.

– Mi legyen velük? – kérdezte valaki a leghátsóbb sorból, ahova Laduga nem láthatott el.

– Ésszel intézzük el őket, értitek? Ésszel!

– Hogyan?

Úr fészkelődött Rimus mellett. Hátrált volna, de az ablak nem engedte. Kisandított. A tanárok előjöttek a klubból. Süle hadonászott, magyarázott valamit. Wosinszky átment a főlépcsőhöz, Polcz István is kivált a csoportból, de ő a kollégiumi lépcső felé tartott.

– Jönnek! – emelt pajzsként maga elé egy varázsigét.

Bozsogni kezdett a tömeg. Aki tehette, az ablakhoz ugrott. Polcz már eltűnt a lépcsőházban. Süle hadonászott odalenn:

– Elkapjuk őket! Mindet!

– De hisz éppen azok nem vettek részt a zendülésben! – ellenkezett vele Pucikám.

– Sose lehet tudni, hogy mit forralnak! Minden kitelik tőlük – tette hozzá buzgón Jónás.

– Itt biztos helyen lesznek! – folytatta Süle.

– Rozika, kapcsolja föl a villanyt az udvaron! – A kettős üvegen keresztül is hallották a szavait.

– Mi lesz? Ki jön?

– A Stelázsi – válaszolt készségesen Úr.

Laduga is letekintett az udvarra.

– Ti ketten betakarodtok a szobátokba – mutatott Úrra és Rimusra.

– Melyikünk szobájába? – kérdezte megkönnyebbülve Rimus.

– Összeeresztjük őket, hogy kifőzzenek valamit? – kérdezte okosan Venczel a fal mellől.

– Igazad van. – Laduga bekínlódta kezeit a nadrágzsebébe. – Te bemégy – bökött az állával Rimusra –, rád meg

majd mi vigyázunk, Nagyságos. De ne próbálkozzatok semmilyen disznósággal, mert ráfáztok!

Rimus kiódalgott az ablakmélyedésből. Éppen akkor, amikor becsukódott mögötte a háló ajtaja, fölbukkant a lépcsőházból István. Néma csönd fogadta.

2

– No, meglett az igazság? – Sándor terpeszben állt Géza előtt. – Nem? Elszaladt? – Kifeszített ujjait összecsukta, kinyitotta. – Nincs. Elszelelt. Elpárolgott. Ilyen a természete. – Ólmos jobbját Bakó vállára ejtette. Az nyomban látta, hogy nem tiszta, ki akart térni előle, de a bal a másik oldalról kerítette.

– Igen – mondta türelmes fogolyként.

Mint a lavina, úgy zuhogott rájuk a kacagás föntről.

– Ne félj, elkapjuk!

– Nem akarom. – Elkapta a fejét a gyomorszagú borpára elől.

– Sándor! – a két lány rászólt az ajtóból. De ő csak Bakóval törődött.

– Már miért nem akarod?

– Nem botrányt akarok – mondta Géza –, hanem azt, hogy amihez jogunk van, azt tényleg megtehessük.

– Szép. Nagyon szép. – Sándor teljes erejéből szorította Bakó vállát.

– Engedjen. Utánuk kell mennem.

– Veled tartok. Tartanék, ha megengednéd. – Nem hagyta kicsúszni a markából.

– Sándor!

Irén megragadta a szabad karját, Virág a vállába kapaszkodott, úgy toporogtak utána. Virág hozta a kabátját. Már újra dübörögtek odafönt a léptek, a cipők talpa sikongott

a kőpadlón; lefékeztek, majd élesen reccsent a lengőajtó zárja, amint átszakították. Fölértek. Az üldözők utolsói előrefeszített tenyérrel csapódtak a folyosószöglet falának, majd ellökve magukat, robogtak tovább.

A lányok a folyosó tágabb terében megkerülték Sándort meg Gézát, és elébük álltak.

– Sándor! – mondták harmadszor is. – Ne csináljon butaságot. Jöjjön vissza, amíg nem késő.

– Feküdj le, csak addig, amíg magadhoz nem térsz!

– Én jól vagyok! Hagyjatok már békén!

– Eresszen! – Géza kirángatta a karját Sándoréból, de az most a csuklóját kapta el.

– Veled tartok.

Sebes léptek kattogtak mögöttük. Fölhevülten, dús kacagással az igazgatóné penderült elébük, nyomában az újságíróval. Megállt, visszanyúlt, megfogta a fiatalember kezét, akárcsak Sándor Gézáét. Virág ajkán mindentudó mosolygás virult ki hirtelenjében, de nem volt a közelben senki, akire cinkos kacsintást vethetett volna. Sándor rácsodálkozott az asszonyra.

– De megszépült, Valika!

– Mi történt? – kérdezte az újságíró.

– Lázadás! – kiáltotta Sándor. – Föllázadtak a gyerekek!

– Tárgyalni akarunk az igazgató úrral – mondta Géza. Újabb szabadulási kísérletével kirántotta Sándort a csoportból. Irén utánakapott.

– Segítsenek már – mondta –, le kellene fektetni.

– Hol a férjem? – csodálkozott az igazgatóné. Elengedte az újságíró kezét. – Mi ütött a gyerekekbe?

– Megelégelték a pofozást! – kiáltott vissza Sándor az igazgatói lakás ajtaja elől.

– Ez rettenetes!

– Most sajnálod, Valikám? – Virág fölélesztette az iménti mosolyát.

– Mi lesz ebből? – kérdezte az igazgatóné. – Mi lesz ebből? – Az újságírótól várta a választ. Ő karba fonva biztonságba helyezte a kezeit.

– Nem kell izgulni. Majd lehiggadnak.

Az üldözők zsivaja valahol messze, fönt kavargott. Valamennyien a mennyezet felé fordultak. A lábdobogás távolodott.

– Úristen, úristen! – Amióta férje belépett a tudatába, már nem volt elég, hogy egyszer mondjon valamit.

– Az biztos, hogy az utolsó ostrom óta itt ekkora cirkusz nem volt – jegyezte meg Virág elmenőben.

– Jöjjön már, tanár úr, ha jönni akar, jöjjön! – rángatta Sándort a belékapaszkodott kezén Géza.

– Persze hogy akarok.

Utolérte őket Irén, aztán Virág is. Elfoglalták helyüket Sándor körül.

– Menjünk mi is – mondta az igazgatóné.

– Menjünk.

Valika az újságíróért nyúlt volna, ám a fiatalember összefont karjaiból úgy meredtek ki a kézfejek, mint egy olasz bástyából az ágyúcsövek.

– Rettenetes, rettenetes. – Valika kezei eltaszított ostromlétrákként tétováztak a levegőben.

– Ennyire sajnálja a férjét?

– A férjemet? – Most jött csak rá, hogy az első emeletre érkezve visszajutott a földre, melynek ragadós sarát eddig is taposta. Fölemelte a fejét. A fiatalember az ágyús bástya fölé magasodó, megmászhatatlan toronyból nézett le rá. – A férjemet? Nem is tudom.

– Hanem?

– Ne kérdezzen!

– Miért ne? – A többiek már a lengőajtónál jártak. Sándor a leszakadt reteszt vizsgálta. – Ezt szépen kitépték.

– Most ne.

– Jó.

– Nem tudok semmit – szeme körül kihajtottak a ráncok. Az újságíró megkönnyebbülten sóhajtott.

– Cudar helyzet, az biztos – jegyezte meg tárgyilagosan. Lassan ballagtak Gézáék után. Egy lépésnél a válluk összeöccent. Mindketten egy vonalnyit arrébb húzódtak. A lengőajtót Virág szabadon engedte, keservesen nyikorgott kínjában.

– Rettenetes.

– Természetes, hogy egy asszony valahol mélyen mindig szereti a férjét.

– Ne gonoszkodjon.

– Én? – kérdezte gonoszul.

– Tudja, hogy nem szeretem.

– Hanem?

– Hanem? – Keserű-sós párával telt meg a szeme. A gondolkodás és a következtetés farkasvermeiből Vigyázó kiáltása szabadította ki.

– Hol vannak? – nesztelen léptekkel futott utánuk.

Az élen haladók megálltak a folyosószögletben.

– Odafönt kergetik! – kurjantott Sándor. – Fülelj egy kicsit az abszolút hallásoddal!

Nem hallatszott semmi. Álltak egy percig.

– Utolérték? – kérdezte Vigyázó.

Valika összerezzent az erőd hűvös árnyékában.

– Akkor nem lennének ilyen csöndben! – kiáltotta Sándor.

Vigyázó sebes léptekkel utánuk iramodott.

– Szeressen egy kicsit – súgta Valika az újságírónak –, szeressen most egy kicsit.

– Hogyne szeretném.

– Nem hogyne!

– Halkabban! – Az ágyúállás szétbomlott. Gyöngéden, tényleg gyöngéden megfogta az asszony vállát. – Siessünk!

Toporogtak a lépcső előtt.

– Merre mehettek? – kérdezte Vigyázó.

– Ez a vén vár teli van melléklépcsővel – mondta Virág.

– És kísértettel – szellemeskedett az újságíró.

– Ha egy csöpp esze van, akkor lefelé – vélte Sándor. Virág csatlakozott hozzá.

– Tényleg, odafönt előbb-utóbb beszorítják valahová.

Géza kiszabadította magát Sándor fogásából.

– Mindannyian hallottuk a lépteket föntről.

Sándor kirázta fejéből a zsibbadást.

– Tényleg.

– De lehet, hogy a gyerekek mentek fölfelé, ő pedig le – mondta Virág.

– Akkor nincs semmi baj – jelentette ki az újságíró.

– Ha engem kergetnének – kezdte Géza, de Vigyázó közbevágott.

– Te itt maradtál?

– Igen.

– Ő az igazságot keresi – paskolt a hátára Sándor. – Velünk együtt.

– Ha engem kergetnének – kezdte újból Géza –, én azt hiszem, hogy fölfelé szaladnék.

– Én is – mondta Irén.

– És a srácok biztos tudják, hogy merre ment – tette hozzá Géza. – Meg lehet érezni az ilyesmit.

Vigyázó bólintott. Néhány ide-oda lépéssel átcikázott az ácsorgók között, és elindult fölfelé.

3

Az igazgató józan esze maradékával nem tételezhette föl a gyerekekről, hogy akár egy ujjal is hozzányúljanak, ha utolérik. Bevallotta végre magának, hogy a felesége miatt

siet, őt akarja rajtakapni és megbüntetni a hűtlenségéért. Természetes, hogy ezt az ügyet egyedül akarta elintézni, hisz rajta kívül senkire se tartozik – legkevésbé a kölykökre. Hogy jöttek utána, azt csak egy motívumnak tekintette, amely csupán sürgette szándéka mielőbbi megvalósítását; borzalmas lenne, ha tanúi lennének annak, ami pillanatokon belül napvilágra fog kerülni. A kulcslyuk előtt felbőszítették; szemtelenül nevettek, nem álltak meg a parancsra; *otthagyta* hát őket! Otthagyta, mert nem szenvedhette az értetlen fajankók közelségét. Ezért reteszelte be a lengőajtót, amit a vén tohonya Budai sose szokott megolajozni. Nyert pár másodpercet, amíg az üldözők fölszedték a szétszóródott papírlapokat és áttörték a reteszt. A melléklépcső tetején már békésen mosolygott ravaszdi ötletén, hogy nem lefelé, hanem fölfelé szaladt; no hiszen nem véletlenül. Az asszonynak meg az újságírónak valahol itt kell bujkálnia. Futásának igazi célja újabb cselt ajánlott. Nem a rövidebb folyosószárny felé folytatta az útját, hanem a hosszabb felé. A főlépcső utáni kanyarulat mögött volt az elkülönítő; arrafelé látta utoljára a bűnösöket.

Lábujjhegyen indult el, nehogy odalent meghallják a dobbantásait. Cipője gumitalpa vékony egérhangon cincogott. Dunair. Ejtsd: duner – jutott eszébe az ostoba reklám. Vajon milyen nyelven kell ezt a szót így ejteni?

Minden ajtót kinyitott – amelyik engedett. Valikának úgysincs kulcsa egyikhez se. Szertárak. A szertárak alszertárai. Poros lomok, rossz bútorok, kiselejtezett szemléltető eszközök, szemét, pókhálók, rendetlenség. Még az új hangszórókat is vastagon lepte a kosz. A vár minden helyiségébe szereltetett egyet. Tavaly a diákok (Kocsis Anna, Bakó Géza meg a bátyja voltak a szerkesztők) műsorokat is adtak benne, amíg vissza nem éltek ezzel a jogukkal, és gúnyolódni nem kezdtek az iskolán, a tanárokon. Ők tréfának mondták, de éle volt! Aztán a vén Wosinszky kife-

csegte, hogy mikrofont is akar szereltetni a hangszórókba. A csirkefogók műsort csináltak belőle rögtön. Bezzeg, ha meglennének azok a mikrofonok, nem fajulhattak volna idáig a dolgok!

Második legsürgősebb dolgának minősítette, hogy itt rendet rakasson. A növendékek két vasárnap megcsinálnák. Sajnos, ezt is neki kellett elgondolnia, mert az öreg Budainak magától semmi se jut eszébe. „Ha én nem néznék folyton a körmükre, felőlük a ház is összedőlhetne!" – sóhajtotta keserűen.

Főlépcső. Újabb lepattogzott festékű faajtók. „Mázoltatni is kellene." Az üldözők ricsaja – mint kürtből a hamis hang – kiszakadt a melléklépcsőházból, és szétáradt az emeleten. Hogy kerülhettek ide? Egy ablakpillér fedezékéből átlesett hozzájuk. Tanakodtak. Kocsis Anna széttárt karral magyarázott nekik, nyilván kétfelé akarta osztani a maradék csapatot, hogy bekerítsék. Nem akaródzott nekik szétszakadni: csak nagy tömegben érezhették magukat elég bátornak. A második emeleten is cserkészett már egy társaság – Géczivel az élén. Végül a rövidebb, a túlsó kanyar felé indultak. A lány egyedül maradt a lépcsőnél. Olyan mozdulattal támaszkodott a korlátnak, mint az újságfró az asztalnak az irodában, telefonálás közben. Lent kinyílt a klub ajtaja. Vigyázó lépett ki s indult sebesen a kapualj felé.

Rémülten fordult hátra. Megfeledkezett az üldözöttjeiről, s azok ezalatt elosonhattak a háta mögött! Mégse. Valikában nem lehet ekkora vakmerőség. Lekuporodva – hogy túlnanról meg ne lássák – lopakodott ajtótól ajtóig. Mintha gyerekéveibe, a dinnyelopások, szőlőtolvajlások korába osont volna vissza. Senki. Hová tűnhettek? Villámpillantás a túloldalra. A gyerekcsapat vezér nélkül, elanyátlanodva bóklászott a folyosón, tessék-lássék nyitogatták az ajtókat, nem is mindegyiket.

Az elkülönítő elé ért. Csak itt lehetnek! Egyedül itt van ágy az egész emeleten! Erősen szorította a kilincset, hogy ne remegjen a keze. Nem nyitotta, hanem vállal taszította be az ajtót, hogy szakadjon ki a vasalás. Kiszakadt, ám a félhomályos szobában nem talált senkit. Az ágyhoz rohant; a pokróc kissé gyűrött volt – ülhettek rajta –, de középen a matrac homorulatában semmi gyanús ránc. Rendbe rakták? Ennyike idő alatt? Megint becsapottnak érezte magát. Letépte a takarót. Keze nekivágódott a vaságy éles peremének, de mit törődhetett a fájdalommal, amikor a lepedőn semmi, de semmi gyanús nyomot, *bizonyítékot* nem talált, még a hajtogatás élei is tisztán látszottak rajta, félreérthetetlenül igazolva, hogy senki sem feküdt rajta, még Bakó sem, akinek fölterítették.

Fölropogtak a léptek a folyosón. Szemében sajgott újra a kegyetlen káprázat, szívében a szégyen. Eldobta a pokrócot; igazából elejtette. Munkához látott a fájdalom a kezében. Félt. A gyerekek kiabáltak:

– Hová tűnt?

– Merre szaladt?

– Kiugrott az ablakon?

– Mindenhova benéztetek? – ismerte föl Kocsis Anna hangját. „A kis kígyó! Hogy parancsolgat, máskor meg úgy tesz, mintha kettőig se tudna számolni! Hát ezért furakodott be a diákbizottságba meg a KISZ-vezetőségbe! A Polcz persze ilyeneket nem vesz észre időben! Ebben az iskolában semmit se lehet másra bízni!"

– Benéztünk!

– Itt is nyissatok ki minden ajtót!

Beszökött a sarokba. A félig nyílt ajtó egészen belendült. A föltámadt huzat megemelintette a lepedő sarkát. A legközelebbi harcra alkalmas eszköz, egy szék, három lépésre állt tőle az asztal mellett. Azon ült délután Sándor.

– Ott van? – kérdezte a lány.

Két fej nyomult be. Beljebb húzódott, annál is beljebb, mint amennyire lehetett. (Akárcsak Rimus ugyanekkor a kollégiumi folyosó ablakmélyedésébe.) Nem attól rettegett, hogy elkapják és ki tudja, mi következik, hanem a *szégyentől*, hogy itt látják kucorogni az ajtó mögött a sarokban. A szeme megint káprázott. Nem is értette már, mi hozta ide; Valika elfoglalta régi helyét a gondolatai között: eszébe se jutott. Nem vett levegőt.

... A Kis-Duna leszakadt partoldalában, egy bokor mögött lapult, meztelen talpában egy akáctüskével, ingében a fürjkakassal. A vadőr a fák között ordítozott a kutyájának: „Keresd, Bogár, keresd! Itt bujkál valahol a rohadt kölyök! Arra!" Nem mert kinézni, de sejtette, hogy éppen az ő puskájával (valójában a jegyző fiáé volt, csak ő idejében elszelelt) mutat a kutyájának egy madár rebbentette bokrot. „Kerítsd! Kerítsd a büdös parasztot!" Parasztból lett vadőr, ezért kergette csak őt; parasztszimatával megérezte, hogy a másik orvvadász gyerek nem neki való zsákmány. Parasztgyereknek egyébként sincs flóbertja, s ha lenne, nem dobná el első ijedtségében a drága puskát. A kutya csaholva rohant, levágott a vízhez, és visszarohant. Ránézett, fekete szájából leffegő nyelvvel rálihegett – befúrta volna magát előle a nyirkos partfalba, akár egy pocok –, de a kutya vizslaésszel nem sejtette, hogy embert és nem nyulat kerget, továbbszaladt, jelenteni a gazdájának, hogy sehol semmi lelőnivaló ...

– Nincs! – A két fej visszahúzódott, nyitva hagyták az árván nyekergő ajtót. Az izzadtság végigcsurgott az igazgató mellén, csöpögött a hóna alja szőréről. A sündisznó dobálta magát odabent a gyomrában. Nem bírt megmoccanni, akárcsak a túloldalon, az ő védelmében szerzett sérülésétől Laduga. A léptek távolodtak. Óvatosan háromnégy mély lélegzetet vett. Megérkeztek a második emeletről Gézciék.

– Nem találtuk.
– Itt sincs.
– A kolesba benéztetek?
– Oda nem . . .
– Gyáva szarok!
– Kizárt, hogy ott legyen, mert Ladugáéknál síri csönd, mind az ablak mellett lapul.
– Ha ott lenne, biztos . . .
– Keressétek!
– Hol?
– Még egyszer végignézünk mindent! Elölről!
– A padlás!
– Zárva.
– Nincs kulcsunk.
– Csak az öreg Budainak.
– Kápó Kornélnak sincs!
Megfagyott az izzadság a hóna alatt. Sose gondolta volna, hogy ilyen gúnynévvel illessék.
– Nézzük meg még egyszer!
Elcsattogtak. Kibújt az ajtó mögül. Papírzsebkendővel megtörülte a homlokát. A zsebkendőt az asztalra akarta vetni. „Áruló nyom!" Zsebre gyűrte. Keze beleakadt a cigarettásdobozába. Kivett belőle egyet. A cigarettával együtt előjött Bakó fegyelmi határozatának megmaradt példánya. Nem akart félni, de a keze – a sebesült és az ép – remegett. Nem hajolt le a szökevény papírért, mint aki attól tart, hogy utána nem tud fölegyenesedni. Sodorgatta a cigarettát, amíg az ujjai meg nem nyugodtak kissé. Rátámaszkodott a szék támlájára; könnyebb lett a lábának is. Lassan húzta a gyufát a dobozon, hogy el ne törjön, de ne is sercegjen túlságosan.
– Ide figyeljetek! – suttogta valaki rettentő hangosan odakint. A cipőkopogás elhallgatott. – Ide süss!
Fülelt. A gyufát ledobta a pokrócra. Csak akkor lépett

rá nagy óvatosan, amikor már barna foltot perzselt maga körül. A folyosó boltja pusmogást visszhangzott meg nehéz lélegzeteket.

– Jó!

– Kassi!

Megint csusszogtak-koppantak a cipők, de most már külön-külön.

„Lesben állnak!" Szívta a cigarettáját. A sündisznó egyre elevenebb lett odabent. Nem törődött vele. Várt. „Jöjjenek, ha akarnak! Mit tudnak csinálni?" Egy páros csuszszogás erősödött. A reflexei vitték volna vissza az ajtó mögé, ám az esze megállította. „Lássuk!"

– Hogy mehetett volna föl a padlásra, amikor zárva van? A kulcslyukon ő se bír keresztülbújni! – Két gyerek lopakodott el az ajtó előtt. Nem néztek be.

A csusszogások elenyésztek. Lassan-lassan belopakodott a tudatába a felesége. A lázadó. „Mi vitte erre? Mi vihette?" Kettőzve szívta a cigarettát. Minden szippantás után leverte róla a hamut a földre. Azelőtt sose tette volna. A padlásföljáró felé igyekvőkre akarta terelni a gondolatait, de Valika egyre erőszakoskodott az agyában. A sündisznó helyezkedése is őt juttatta eszébe. „Persze! Amíg én a melléklépcsőn följöttem, ők a másikon lementek! Már réges-rég odabent vannak. A saját lakásomban!" Leejtette a félig szítt cigarettát a pokrócra. Rátiport. „Nem fogok itt rostokolni reggelig!" Elrugaszkodott a széktámláról.

A folyosón se jobbra, se balra nem mutatkozott egy lélek se. A közbeeső két ablakon keresztül sejteni lehetett, hogy a melléklépcső környékén árnyak mozognak. A leselkedők. Lába alatt megcsörrent a fegyelmi határozat. Az első példány volt, szép, ropogós papíron. Annyira jelentéktelennek, távolinak, sőt értelmetlennek tűnt az egész Bakó-ügy, hogy félre se rúgta az iratot. Minden odalett.

Kiszédült az ajtón. Nem sompolygott, nem lopakodott. A lesben állók azt hitték, hogy valamelyik társuk, egy másik őrszem igyekszik valamerre, ezért ki se kukucskáltak a fedezékükből.

Csak a melléklépcső őrsége figyelt föl rá, miután elhagyta a folyosókanyart és a nekik szemben levő ablakok mögött haladt el. Kocsis kiáltott:

– Ott van! Utána! – Falkaként csaholtak. – Utána! Riadó! – Kutyaboldogság sugárzott a hangjukból. – Utána! – Kutyaöröm, amely az üldözést magát élvezi, a gyönyörűségek gyönyörűségét.

Futnia kellett. Ki ebből a véghetetlen kergetőzésből. Ordítottak, dübörögtek mögötte is, előtte is. Szaladt; kicsit előre, majd gyorsan hátra, aztán rézsút a folyosón, be a Keczeliék ajtaját borító gyászlepel mögé.

4

– Mit csináltok ti itt? – kérdezte István.

Laduga előbújt a többiek közül, tisztelettudóan kicibálta béna kezeit a zsebéből.

– Tanár úr kérem, semmit.

– Nem sok.

– Hát . . . – a másik lábára állt.

– Miben töritek a fejeteket?

– Semmiben.

– Úgy. – Elsétált a fal mellé szorultak arcvonala előtt. A tekintetek követték. – Úgy – mondta másodszor. – Amint látom, elég kevesen vagytok. – A gyerekek hallgattak. Villámsebesen megpördült a sarkán, hogy a mélán bámészkodók fölrezzenjenek. – A többiek netán tanulnak? Vagy a könyvtárat bújják szorgalmasan?

Laduga csosszantott egyet, sarkát összekoppintotta.

– Tanár úrnak jelentem, semmi közünk hozzájuk!

– Valóban?

Főhajtással igyekeztek kellő bűntudat-látszatot kelteni.

– Valamit azért csak csináltatok? Olyan nincs, hogy az ember semmit se csinál. Belátható, nemdebár?

Belátható. Sőt! Nemdebár, ha kell. Úr igazolni próbálta magát. Kibocsátott egy szerény torokköszörülést, aztán:

– Tanár úr kérem, mi itt békésen álldogáltunk, beszélgettünk, és . . .

– Csönd! Utálom a sunyi hazudozókat! – Még egyszer elrobogott előttük. (Közben Úr kapott párat a bokájára.) – Túlságosan régóta élek köztetek ahhoz, hogy egykönnyen átrázhassatok! – A rugdalózók kétszer olyan jámboran néztek, mint az előbb. Polcz megállt Laduga előtt. – Eljátszottátok a becsületet! Vége az aranyéletnek! Egyszer s mindenkorra! – Keserűen hozzátette: – Nem állíthatjátok, hogy türelmetlenek voltunk hozzátok! – Már nem futott el a sor végéig, csak egy kis kanyart tett. – Most pedig sorakozó! Előttem kettesével! – Csak egy pillanatra állt meg, majd gondterhelten rótta-mérte tovább a folyosót. A gyerekek kavarogtak körülötte, nem tudták, hol kezdődjön a sor.

– Mi lesz? Már sorba állni se tudtok?

Laduga a helyzet magaslatára lépett:

– Egész, viiigyázz! Előttem kettesével sorakozó!

Rendbe tülekedtek. István végignézett rajtuk.

– Bujkál valaki még a hálókban?

– Rimus – mondta Úr.

– Hozzátok ki!

Hárman ugrottak érte. Rimus a sor végére állt.

– Indíts!

Laduga kérdőn nézett rá.

– Le az udvarra, ütődöttek!

Megindultak.

– Gyorsabban, gyorsabban!

A siető kora őszi este már megkívánta a villanyfényt a gyorsan homályosuló várudvaron. Felhők teremtek elő valahonnan, és elfogták a messzi dombok mögé hullott nap sugarait. Már csak a manzárdok magasságában derengett némi fény meg a kapu alá tűzött be pár kósza sugár.

5

– Megjöttetek, jómadarak? – fogadta őket Süle.

– Tanár úr kérem, mi nem csináltunk semmit – mentette csapatát Laduga.

– Igazgató úr! – javította ki Polcz István.

Laduga meglepődött.

– Igazgató úr?

– Nem is fogtok elkövetni semmit, erről én gondoskodom. Oda álljatok! – mutatott az udvar belső sarka felé Süle.

– De igazgató úr! – próbálkozott még egyszer Laduga.

– Ne feleselj! – kiáltott rá István.

– Fogadjatok szót, gyerekek – mondta szelíden Pór. – Csak ezzel bizonyíthatjátok, hogy tényleg vétlenek vagytok a bekövetkezett eseményekkel kapcsolatban. Megértitek, ugye?

A harmadik emeleten a békétlenek lélegzet-visszafojtva lesték, hol lapulhat Puss; a békések, akik szép rendben levonultak az udvarra, sutyorogni kezdtek: „Mi bajuk van velünk? Lázadtunk volna föl mi is?"

– Csönd legyen! Fogjátok be a szátokat! – A tanárok meg Jónás közrefogták őket. A főhadnagy – jelezvén, hogy neki semmihez semmi köze – karba fonta a kezét, ám a gyerekek nem tartották véletlennek a jelenlétét, sőt azt sem, hogy éppen Pór mögött áll, aki ugyancsak karba

tette a kezét. Összebújtak, de nem birkanyájjá, mert igazuk volt, most az egyszer semmi rosszat nem akartak, sőt szövetséget ajánlottak a tantestületnek a zendülők ellen. Tisztaságuk tudata falanxot formált belőlük.

– Oda menjetek! – mutatott újra az udvar sarka felé Süle.

– Beszélj! Beszélj velük! – nógatták Ladugát.

A tanárok kerítették volna őket, de kevesen voltak.

– Szorítsátok őket! – vezényelt Süle. – Be a sarokba!

Szorultak, szorultak, hegyes tüskevárrá, sündisznóállássá szerveződtek, nem hátráltak egy tapodtat sem, hiába dörgött a tornatanár basszusa:

– Nyitódj! Kartávolságra nyitódj!

– Nyitódjunk! – Úr újból elvétette az ütemet, amiért megint bokán rúgták a szomszédai. Ilyen áron még a legjámborabbaknak se kellett a béke. A tanárok és Jónás cikáztak körülöttük, hozzájuk nyúlni azonban nem tudtak, nem is lehetett senkit kitépni a bolyból, amelyet a futkosás meg a parancsolgatás tömörré tett, mint egy nehéz atommagot a részecskék vonzereje.

– Diplomatikusabban! – mondta atyaian Pór Sülének.

– Látod, mire mentem velük diplomáciával! – válaszolta az kétségbeesetten. Kabátja ujjával letörölte homlokáról az izzadtságot. – Lázadók ezek is, csak alattomosabbak!

– Mit mondtam?

Nem mondta, de . . .

– Igazad van, de mit csináljak? – Jónás Süle mellé táncolt, és meglóbálta az ökleit.

– Ez kéne nekik! Ez!

Süle Pórhoz fordult beleegyezésért, ám ő egész egyszerűen nem bólinthatott. Fölnézett a tető felé. Fülelt. Mintha hallotta volna: „Ott van! Utána!"

Rozika – a szürkületben láthatatlan – békítő pillantásokat vetett a férjére.

– Beszélj! Beszélj velük! – Bökdösték Ladugát a bizakodók, akik nem mertek hinni az érzékszerveiknek. – Beszélj! Te találtad ki az egészet! – tették hozzá azok, akik már megbánták, hogy kimaradtak Kocsisék bulijából: „Ők, lám, baj nélkül megúszták eddig a cirkuszt, és ráadásul élvezik!" – Nyomták, taszították Ladugát, ki a tömeg védőgyűrűjéből; mint idegen testet a szervezet, úgy vetették ki maguk közül. Remegve állt meg a hegynyi tornatanár tövében.

– Mit akarsz?

– Tanár úr kérem! – Elcsöndesedett a diákok mormogása. A tanárok megálltak. Laduga kinyújtotta a kezeit Süle felé. Engedelmeskedtek már, a hátában csaknem elmúlt a fájás. – Tanár úr! Vagyis igazgató úr!

– Milyen különös! – súgta István Pucikámnak. – Menynyire gyávák, és mégis mire vetemedtek!

– Igazgató úr! – kezdte újból Laduga. – Én és a többiek, vagyis ők – félszeg mozdulattal a mögötte komorló csapatra mutatott, amely egyöntetű te-főzted-edd-meg-magad pillantással utasította el –, szóval mi, el akarjuk mondani – megint hátramutatott, de nézni nem mert –, vagyis ők azt akarják, hogy mondjam el . . .

Az üldözők hangja zúgott az emeletről:

– Utána!

Süle dobbantott.

– Lázadókkal nem tárgyalok!

Laduga nagyot nyelt.

– Igazgató úr kérem, éppen azt akarjuk mondani, hogy nem vagyunk lázadók.

– Mi!? – Süle zavartan fordult Pórhoz. A főhadnagy megszólalt.

– Hallhatjátok.

– Mivel bizonyítjátok, hogy nem pendültök amazokkal egy húron? – kérdezte élesen Pór. Süle megkönnyebbülten hozzátette: – Mivel?

– Igazgató úr kérem, azzal, hogy nem lázadtunk föl.

– És miért nem? – kérdezte Pór.

Néma csönd támadt, még az igazi lázadók is elhallgattak odafönt. Laduga kétségbeesetten szétt árta a karját.

– Hát mert . . . mert nem akartunk. Bennünket nem érdekel ez az egész . . . a parlament se . . . csináljuk, ott leszünk . . . de nem fontos . . .

– Vajon miért?

– Mert . . . mert – Laduga végre rátalált egy kibúvóra. – Mert szerintünk Bakóéknak nincs igazuk. – Föllélegzett, végre hátra mert nézni a népére. – Így van, fiúk?

A többség az utolsó néhány perc eseményeinek hatására kezdte úgy érezni, hogy Bakóéknak talán mégis igazuk van. Csak Úr s még néhányan morogták.

– Így.

– Nem hangzott túl meggyőzően – mondta Pór. Tekintete Pucikámra tévedt, aki finoman megjegyezte:

– Én jószerével alig hallottam.

– Nos? – kérdezte Pór.

Süle is:

– Nos?

Laduga hangja rimánkodóra váltott.

– Tessék elhinni, hogy nem vagyunk lázadók. Mi nem lázadtunk föl. Semmit se csináltunk. Álltunk a folyosón és nézelődtünk.

– Nézelődtetek – mondta Pór.

– Igen.

– Az miért nem jutott eszetekbe, hogy valami hasznosat csináljatok? Például megakadályoztátok volna a többieket az események kirobbantásában.

– Megpróbáltuk.

– És nem sikerült?

Laduga lehajtotta a fejét.

– Nem.

– Szinte hihetetlen.

– Amikor Bakó lejött az elkülönítőből, akkor meg akartuk akadályozni, hogy továbbmenjen az udvaron. Én ugrottam elé, de nekilökött a falnak. Még most is alig bírom emelni a karomat. Lehet, hogy megbénult. – Szenvedő képet vágva, óvatosan megemelte a karját. Rettenetesen sajnálta, hogy már alig fáj. – A gerincemet ütöttem meg.

– Szegénykém. De miként is sikerülhetett volna, amikor ti csak harmincan voltatok, ő meg egyedül!

– Haha! – jelezte a humort István.

– Ketten voltak. A Selistyei Mirkó átállt hozzá.

– Bocsánat. Ezt nem tudtam. Ha ketten voltak harminc ellen, az már valóban túlerő. Megértlek benneteket, hogy ilyen egyenlőtlen küzdelembe nem mertetek belebocsátkozni.

– Harmincadmagammal én se merészelnék kettővel szembeszállni – magyarázta az élcet a gyengébbek kedvéért István.

A harmadik emeleten fénybe borultak az ablakok. Laduga lehorgasztotta a fejét. Csapata hallgatott. Nem mertek segíteni neki, de nem is akartak. Te-főzted-edd-meg-magad.

Süle megdörzsölte az álla borostáit.

– Az se jutott eszetekbe véletlenül, hogy jelentsétek, miben sántikálnak?

– Nem tudtuk – válaszolta Laduga.

– Természetes. Honnan is tudhattátok volna? Akkora ez a vár, hogy napszámra nem találkozik benne az ember teremtett lélekkel. Bakó Gézát talán hírből se ismeritek.

– Ismerjük. – Laduga megadóan cipelte az egész társaság helyett a keresztet.

– Rendesen válaszolj, ha kérdezlek!

– Igenis.

Pór visszavette a szót.

– Arra tudnátok válaszolni, hogy miért nem engedelmeskedtetek tanáraitok utasításának, miután ide lejöttetek?

A fiúk hallgattak. Nem meghunyászkodva, hanem egyszerűen eleresztették a fülük mellett a kérdést. Nézelődtek jobbra-balra. Kigyulladt a villany a második emeleten is. A kollégiumi oldal földszintjén orrok nyomódtak az ablaküveghez. Az elsősök, meg a lányok zöme, akik Ladugáék levonulásakor berebbentek a hálókba, előmerészkedtek.

– Talán azért tagadták meg az engedelmességet, mert nem akarnak részt venni semmiféle rendbontásban. Nem gondolod, Gyurka? – kérdezte Pór.

– Lehetséges – válaszolta Süle. – De talán jobb belátásra jutottak azóta, és hajlandók szót fogadni.

– Gondolod?

– Remélem.

– Vajon tisztában vannak azzal, hogy mi vár a zendülőkre?

– Tisztában vagytok vele? – továbbította a kérdést Süle.

Pór egy pillanatra kiesett a szerepéből.

– Eltávolítjuk őket! – kiáltotta. – Nemcsak innen, de az ország összes középfokú iskolájából! Mindenkit, aki részt vett benne!

– Rendet teremtünk, ha kell, vaskézzel! – tette hozzá Süle

– Lehet, hogy az elsősökön kívül alig marad tanuló az intézetben – mondta lehiggadva Pór. – Sőt azok is kiharcolhatnak maguknak valamilyen büntetést, akik a zendülésben ugyan nem vettek részt közvetlenül, mégis támo-

gatták a rendbontókat azzal, hogy akadályozták a helyzet normalizálását.

– Mindenkit megbüntetünk, aki szembeszegül az intézeti fegyelemmel! – kiáltotta Süle.

– De igazságosan! – emelte föl az ujját Pór. – Mindenki azt fogja kapni, amit megérdemel.

– És mi mit érdemlünk? – kérdezte egy hang a tömegből.

– Ki volt az? – kérdezte vészjóslóan Süle. Fölágaskodott, hogy jobban lásson. A gyerekek összébb húzódtak, hogy fedezzék, de Rimus félrelökdöste az előtte állókat.

– Én! – Megállt a diákok és a tanárok közötti tisztáson. Laduga kihasználta az alkalmat, és visszahúzódott a sorba. Úr megkérdezte tőle:

– Ebbe meg mi ütött?

– Mit kívánsz, kisfiam? – kérdezte Pór Rimustól.

– Igazságot.

Pór hátrahőkölt.

– Mit beszélsz?

– Igazságot akarunk.

– Megígértük, hogy igazságos elbánásban fogtok részesülni.

– Nem akarunk *elbánásban* részesülni. Nem követtünk el semmi rosszat. – Nyelt. – Tiltakozunk minden fenyegetés ellen! – Belesápadt, hogy kimondta.

– Tiltakoztok?

– Tiltakozunk.

– Tudod, hogy mit beszélsz, kisfiam? – kérdezte Pór.

– Tudom.

– És ha hiába tiltakoztok?

Gyula beharapta a szája szélét, majd rövid gondolkodás után kibökte:

– Akkor mi is föllázadunk!

I

– Utána! Ott van! – Az üldözők előugráltak rejtekhelyükről. (Amióta az igazgató a lakása elől elszaladt, már nem kérelmezők, nem tárgyalni akarók voltak.) Anna is szaladt volna, de valaki elkapta hátulról a karját.

– Megálljatok!

Vigyázó volt.

– Tanár úr . . . – hebegte a lány. Lesütötte a szemét: kezét nézte, amelyből mintha kivette volna a marsallbotot a tanár.

– Megálljatok! – ismételte Vigyázó. Gyönge hangját az előrébb rohanók is meghallották. Utánuk sietett. Hosszú sorban szétszóródva álltak a borongós folyosón, ahová gyorsabb vagy lassúbb lábuk elvitte őket, s ahol a csöndes szó megfékezte a futásukat.

– Gyújtsátok föl a villanyt! – mondta Vigyázó.

Hárman ugrottak a kapcsolóhoz. Világos lett. Külön parancs nélkül melléje gyűlt mind. Fölértek Sándorék is, velük egyidőben a főlépcsőn Géczi és csapata.

– Mit akartok? – kérdezte Vigyázó.

A legjobban lihegők, akik szinte egyvágtában szaladtak az udvartól idáig, hallgattak. A kérdés eltörölte kopószimatuk elől a vad nyomát. „Tényleg, mi lett volna, ha utolérjük?" Rácsodálkoztak Bakóra, aki a tanárokkal érkezett.

– Semmit – nyögte Winter.

– Semmit? – kérdezte Sándor. Szabadon bocsátotta Gézát.

– Hová lett? Megint eltűnt? – Ordítva nyargaltak feléjük szemből a bekerítésre kiküldöttek. (Az igazgató rémülten tolta be maga mögött a reteszt Keczeliék ajtaján.)

Megtorpantak. A legelsők visszafordultak volna, ha a mögöttük szaladók vakságukban tovább nem sodorják őket.

– Gyertek ide ti is – mondta Vigyázó.

– Beszélni akartunk vele – mondta Kocsis. – Semmi mást, csak beszélni vele a parlament ügyében.

– Ennyi volt az egész – tanúskodott Winter.

– Így kell beszélni valakivel? – kérdezte a nyelvtanár. Az újonnan érkezettek kényszeredetten közelébb húzódtak. „Mi van? Lebuktunk?" – kérdezgették suttogva a többieket.

– Nem tehetünk róla, hogy elszaladt – mondt Anna. – Mi mentünk feléje, ő meg szaladt.

Akik elég szerencsések voltak, és az előttük állók háta eltakarta őket, vihorásztak. Anna tengernyi önbizalmából – melytől Vigyázó egy érintéssel megfosztotta – egy kevés visszatért.

– Szaladt, mint a nyúl!

– Berezelt!

– Leskelődött a saját kulcslyukánál!

A többiek, akiknek nem sikerült elbújniuk, s így az igazgatóné szeme előtt voltak, lepisszegték őket. Az újságíró az unokahúga előtt végképp nem merte vállalni Valikát, ezért a legelső alkalommal elosont mellőle.

– Valószínűleg megbüntetnek benneteket – mondta Vigyázó.

– Én vagyok az oka – állt elő Géza. – Miattam történt.

– Ne vedd magadra! – susogta Anna annyi szeretettel, amennyi irigységgel, hogy Géza kitúrja vezérsége utolsó maradékából, a mártíromságból is. Az unokabátyjára nézett, ám az nem vállalta a tekintetét; réges-rég megbánta, hogy bedőlt a hívásnak, mert önmaga előtt is olyan kicsire kellett összemennie, amekkora valójában volt.

– Nem igaz! Ő maga volt az oka! – szólt ki a tömeg mé-

lyéről egy bátor láthatatlan. – Nem merte meghallgatni az igazságot.

Vigyázó kiszúrta. Selistyei volt. Intett.

– Induljunk. Viselkedjetek fegyelmezetten.

A tömeg ingadozott. Kiss Béla visszalopózott Keczeliék ajtajához. Vigyázó Bakó vállára tette a kezét.

– Rajta leszek, hogy szót értsünk. De most igyekezzetek.

A fölnőttek hagyták elvonulni maguk előtt a gyerekeket. A vezérek; Bakó, Géczi és Anna a sor végére maradtak, Vigyázó mellett.

Kiss Béla hallgatózott egy kicsit Keczeliék ajtaja előtt, majd szétrántotta a gyászleplet. Senki. Megnyitotta az ajtót; nem engedett. Sándor átölelte a két lány vállát.

– Látjátok, virágszálaim, ennyi volt ez az egész.

– Nem akarjuk bántani – mondta Géza Vigyázónak –, de okvetlenül beszélnünk kell vele.

– Most úgyse találnánk meg – válaszolta a tanár.

– Itt kell lennie valahol – mutatott hátra a lépcső tetejéről Anna. A csoport éle már a második emeleten járt. Ott is fölkapcsolták a villanyt.

– Lejjebb egész biztosan nincs – mondta Géczi.

– Nem hiszem, hogy most szót lehetne érteni vele – mondta Vigyázó. – Még ha sikerülne is . . . elérni valahol.

– *Elérni!* Hö! – vakkantott előttük Winter.

Kiss Béla utolérte őket.

– Keczeliéknél sincs, be van zárva az ajtó.

– Magára zárta, apókám! – Winter fitymálóan legyintett.

Valika immár nyugodtabban kerítette be ismét az újságírót. Úgy intézte, hogy össze-összeérjen a kezük. A fiatalember lenézett rá.

– A káposzta megmaradt, tehát lakmározhat a kecske?

– Hogy mondhat ilyent?

– Ez az igazság.
– Nem.
– Mert?
– Nem érti?
– Nagyon is.
Wosinszky vidáman bömbölt a második emeleten.
– Vége a dalnak, fiaim?
A válasz nem hallatszott föl. Wosinszky folytatta:
– Rossz helyen kereskedtetek, gyerekcséim. Az igazgató úr odalent várakozik rátok!
– Lent? – kérdezték többen is.
– Nyilván! – nagyot nevetett. – No, nem ugyanaz, akit ide fölzargattatok, hanem egy másik. Mert olyan nincs, hogy egy igazgató úrral ilyen rossz vicceket lehessen csinálni! – A menet összetorlódott a lépcső aljában. – Nem értitek ti még a világ sorsát! Amelyik pillanatban így megtréfálnak egy igazgatót – láthatatlan varázspálcával bűvköröket rajzolt egy láthatatlan bűvészkalap fölé –, csiribu, csiribá! azon nyomban egy másik terem a helyébe! – Súgva tette hozzá, szinte szélvihar süvített keresztül az épületen: – Aztán tisztelettudóan viselkedjetek Süle igazgató úrral, mert ha nem, lesz kapsz! – földübörgött a kacagása. – No és mindenképpen!
Az újságíró leste Valika arcát: mennyire lepődik meg a hír hallatán, de sem örömet, sem bánatot nem sikerült leolvasni róla.
– A te apád is efféle Calibán? – kérdezte Sándor Virágtól.
– Az enyém szelíd.
Wosinszky észrevette őket. Arcáról lefoszlott a derűmaszk.
– Irén!
A gyerekek izgatottan tolongtak körülötte.
– Hogy tetszett mondani?
– Süle tanár úr lett az igazgató?

– Miért?

Elpenderítette az útjában állókat, és fölrobogott a lépcsőn. Vigyázó leszólt a tömörülőknek:

– Igyekezzetek!

– Nem kívánhatja, hogy azért szurkoljak, hogy valami baja essék – súgta Valika az újságírónak.

– Természetes. A *férje*.

– Természetesen nem kívánom senkinek se a kárát.

– Azzal viszont örömet szerezne neki, ha elhagyná.

Valika hallgatott.

– Különösen most – döfkölődött tovább az újságíró.

– Engem nem érdekel, hogy igazgató-e vagy sem.

2

Az igazgatót a talpak pofoncsattogása nem hagyta nyugodni a fekete posztófüggöny vékonyka fedezéke mögött. Belépett gyorsan az ajtón, és amikor fölhangzott a kiáltás: „Hová lett?" – helyére lökte a reteszt. Ijesztően csattant. Az ajtó tölgyfából készült, a retesz féltenyérnyi széles, félujjnyi vastag volt. Gyertyaszag, halálszag nyugalma fogadta.

Keczeli néni nem fordult feléje; előbb-utóbb úgyis megmutatja magát az érkező. Puss már járt itt délelőtt. „Kondoleálni" és megmondani az öregasszonynak, hogy „mindent meg fog kísérelni annak érdekében, hogy a természetesen kiürítendő szolgálati lakás helyett másik lakáslehetőséget biztosítsanak neki". Ki-tudja-kik.

– Minek? – kérdezte akkor a néni.

– Lakni valahol kell.

– Ugyan. Ne fárassza magát – mosolygott a néni a helyzethez nem illően.

– Mindenkinek kell valahol laknia!

– Persze. – Megint mosolygott.

– Kezét csókolom – köszönt Puss zavartan, akár negyedórája Géza.

Már tökéletes volt a holttest, a ruhája, körülötte a virágok, a gyertyák, ám Keczeli néni szerető szeme még mindig talált valami igazítanivalót. A kiáltások megszűntek odakint, de a megtorpanó lábak robaja mintha egy újabb roham jelét dobolta volna. Puss átment a ravatalul szolgáló ebédlőasztal túlsó oldalára.

– Kezét csókolom – köszönt szemből.

Keczeli néni egy aprócska biccentéssel viszonozta az üdvözlést.

– Mondtam már, hogy ne fáradjon. Nem kell nekem másik lakás.

Hűvös volt a szobában, és a szavak puha csöndbe vesztek. Csönd áradt a halottból, csönd a folyosóról – mind titkos és fenyegető.

– Nem azért jöttem.

Az öregasszony kezei fehéren kivirágoztak a fekete posztóterítőn. Várakoztak. Az igazgatót elérte Géza fáradtsága, de nem mert leülni ebben a birodalomban.

– Nem a lakás miatt jöttem – ismételte. Megragadta a Géza fogta szék támláját.

Keczeli néni várta, hogy mondjon mást. De mit, amikor az üldözők az ajtó mögött lapulnak, és segítség sehonnan se jön? A tantestület Jónás halát zabálja, Menyus lássukmire-mégy-nélkülem ül közöttük, Vali pedig nem is ül, biztos nem, minek ülne, amikor . . . Nem, ezt az egyet még elképzelni sem tudta, mint olyan ember, aki életében nem veszített el semmit, még az esernyőjét sem. És most? Most már az a hite se maradt meg, hogy ő üldözi a hűtlen asszonyát . . .

– Kérni szeretnék valamit – hadarta, hogy szakadjon vége már ennek az átkozott, fülzúgató csöndnek, azonban

egy árva „miért?"-et se kapott feleletül. – Azt szeretném kérni . . . – a fehér kézvirágok türelmesen remegtek – azt szeretném kérni, hogy itt maradhassak egy kicsit.

– Itt? Miért?

Megtörölte a homlokát. Csupa lucsok lett a tenyere. Belekente a nadrágjába. A sötét szövet nyomban megfeketedett a nedvességtől.

– A gyász miatt – mondta ügyetlenül. – Nagyon sajnálom szegény Mátét. És részvétem. Még egyszer.

Keczeli néni meglepődött, hogy ilyen öregnek látja az igazgatót. Alig van haja, arca beesett, ajkai nehezen formálják a szavakat.

– Maga nem szerette őt soha – mondta. Ujjai végre fölfedeztek egy csúnya ráncot a koporsóból kiomló, csipkés szélű lepedőn.

– De! – kiáltotta az igazgató. Hangosan, hogy kihallatszhatott.

– Nem.

– De! Csak . . . csak érezni és kimutatni kettő. Az én helyzetem . . . érthető . . . én nem lehetek részrehajló egyik kolléga javára se . . . tetszik érteni . . . a beosztásom . . .

– Maga fél valamitől – vágott közbe szelíden az öregasszony.

– Mitől félhetnék?

Keczeli néni nem vitatkozott.

– Egyedül szeretnék maradni – kérte csöndesen.

A lecsapó keselyű szárnysuhintásával lebbent a gyászfüggöny az ajtó előtt.

– Hogyne. Érthető. Rögtön elmegyek. Csak még egy percig szeretnék tisztelegni szegény Máté koporsója mellett. – Elengedte a széktámlát, és a bejárat felé fordult.

– Mitől fél?

– Én? Semmitől!

Nyikorogva lehajlott a nagy sárgaréz kilincs. A sündisznó fölágaskodott a gyomrában. Odanyúlt. Kőkemény volt. – Csak gondolom, rossz így egyedül.

– Nem vagyok egyedül.

– No igen. – A kilincs visszakattant. A sündisznó elnyúlt, fészkelődése ugyanolyan fájdalmat okozott, mint az ágaskodása.

– Ha fél valamitől, itt maradhat még egy kicsit. De kérem, ne sokáig. Egyedül szeretnék virrasztani, megértheti.

– Csak a gyomrom fáj. Beleállt a görcs. Ha egy kis tej lenne itthon . . . – Gyógyszert nem mert kérni, mert Keczeliék sose éltek gyógyszerekkel. Az öreg a természetes gyógymódok megingathatatlan híve volt. Halálos betegen se váltatta ki azokat a patikaszereket, amiket a doktor fölírt neki.

– A konyhában talál - mondta Keczeli néni. – Lehet, hogy már savanyú.

5

Wosinszky áttört Bakó és Vigyázó között. Rámordult a lányára.

– Mit keresel te itt? – Egyik kezével lelökte Irénke válláról Sándor kezét, a másikkal elrántotta mellőle. Géza tapintatosan elfordult Annától, és megkérdezte Vigyázót:

– Tényleg Süle tanár úr lett az igazgató?

– Igen.

– Ő meg fogja engedni, hogy a parlamenten szóba hozzuk, ami nekünk fontos?

A lejjebb állók fölfelé sandítottak, hogy mit művel Wosinszky a lányával. Valika továbbhaladt Sándorék mellett. Dacosan és sebesen, hogy megmutassa, aztán lassabban, hogy az újságíró utolérhesse.

– Nem tudom – mondta Vigyázó.

– A te ügyedben is újra kell dönteni, mert a határozat itt van. – Anna megmutatta a gyűrött papírokat. – Megszereztem. – Vigyázó önkéntelenül kinyúlt értük, erre a lány gyorsan a háta mögé dugta őket. – Tőlem nem kapja meg senki, legföljebb te. – Anyásan nézett Gézára.

Irén megpróbált kiszabadulni az öreg Wosinszky vaskos ujjai közül.

– Ne, apa!

Sándor elengedte Virágot.

– Engem keres, Pali.

Wosinszky nem törődött vele.

– Mit keresel te itt?

– Engem keres, nem hallod, Pali! – ismételte Sándor. – Nagylány már, asszonynak való. Nem terád van szüksége.

– Ne ártsd magad mindenbe!

– Igazi család kell neki – mondta Sándor a részegek megvilágosultságával.

– Azonnal menj haza!

Irén, hogy Sándort Virág nélkül látta, nagyon erős lett. Kiszabadította magát apja markából.

– Nem megyek! – jelentette ki dacosan.

– Azonnal hazamégy!

– Nem!

Vigyázó fölkiáltott hozzájuk.

– Pali!

Valika leért melléje a fordulóba. Megállt a márványkorlát mellett. Wosinszky nyelt párat, dörzsölgette a homlokát.

– Mi ütött beléd, kislányom?

– Jól érzem itt magam. Maradok.

– Teli van a levegő lázadással ebben az ódon kurucvárban! – szavalta Sándor.

– Mókás, de közel jár az igazsághoz – állapította meg az újságíró. Valika várt rá a márványkorlátba kapaszkodva, ezért szavait Virághoz intézte, aki kétszeresen szép volt; mint az elhagyott nők általában. Fáradt mosollyal nyugtázta a megjegyzést. Wosinszky eldugta bűnösebbik kezét, a balt, amely olyan durván rángatta meg az imént a lányát. Ártatlan jobbjával gyöngéden átkarolta Irén derekát.

– Gyere, kislányom. Én is hazamegyek.

– Én nem.

Sándor elébük tántorodott. Ha nem is józanodott ki, de beleszokott az állapotába, ám a síkos márványlépcsők megtréfálták. Virág kitért előle, nehogy segíteni kelljen neki.

– A végén még összetöri magát – kezdeményezett az újságíró. Sándornak sikerült megfognia a korlátot. Irén utánakapott, de most nem bírt kiszabadulni apja szeretetkalodájából. Sándor fölnyúlt az ujja hegyéig, de aztán ezzel a kezével is meg kellett ragadnia egy márványbabát, hogy visszanyerje az egyensúlyát.

– Köszönöm.

– Ez zavart meg? – Wosinszky majd letaszította tekintetével Sándort a lépcsőről. – Ez? Haha! – Sándor úgy lógott a korláton, mint egy ottfelejtett porrongy. Valika visszaszaladt és fölsegítette.

– Sándor, vigyázzon magára! – mondta éppen ő.

– Hogy Süle tanár úr lett az igazgató, jobb nekünk vagy rosszabb? – kérdezte a lépcsőház zengő kútjában Géczi Bakótól úgy, hogy Vigyázó feleljen.

– Nem hiszem, hogy jobb lenne – tűnődött Géza. Vigyázó egyetértően hallgatott.

– Ezért szerintem nem kaphatunk semmit – jelentette ki Kocsis Anna.

– Én hiszek nektek – szólalt meg Vigyázó –, de ne bízzátok el magatokat. Nagyon fölbőszítettétek Sülét és kü-

lönösen Pórt. – Kis idő múltán hozzátette még: – Nem szabad megfeledkezni Puss igazgató úrról se.

– A tanár urat nem bőszítettük föl? – kérdezte Bakó.

– Nem. De féltettem az igazgató urat is, titeket is.

– Melyikünket jobban?

Vigyázó gondolkodott.

– Talán titeket. Azt hiszem, semmiképpen nem nyerhetitek meg ezt a háborút. Döntő a túlerő. Ha ráadásul utol is értétek volna az igazgató urat, az biztos vereség.

– De ő sem nyerheti meg! – harciaskodott Anna. – Nekünk is vannak jogaink! A törvény ellen még ő se tehet semmit, és a törvény mellettünk van.

– Félek, hogy a háborúkat egyáltalán nem lehet megnyerni – tért ki az egyenes válasz elől Vigyázó.

Wosinszky vívta tovább a maga ütközetét a lányával, akinek valahogy sikerült kisiklania az öleléséből.

– Sándor, vigyázzon magára! – mondta Irén.

– Részeg. Nem látod, hogy részeg?

– Látom.

– Mit akarsz egy részegtől?

Irén hallgatott. Az apja folytatta.

– Most látod életedben először, és máris rohansz utána, akár egy . . . – visszanyelte a kerge birkát. Irénnek nem volt mondanivalója. (Egyáltalán és *most* képtelen lett volna megvallani apjának, hogy Sándor életének egyetlen – noha balsikerű – lázadási kísérletét jelenti *azóta* – mostanáig.) Megindult Sándor mellett lefelé. Wosinszky utánuk. Virág és az újságíró se maradhatott: Valika kitartóan várakozott.

– Maguknál folyton ez megy? – kérdezte az újságíró könnyedén. Virág gondosan szemügyre vette a fiatalembert, aki már harmadszor próbált szóba elegyedni vele.

– Mi köze hozzá?

– Úgyszólván semmi. De előbb-utóbb nemcsak magán-

emberként, de hivatalból is belesodródom az eseményekbe.

A folyosó biztonságosabb síkján sikerült Sándornak szembefordulnia Wosinszkyval.

– Nem akar tőlem semmit. – Wosinszky szólni akart, Sándor megfogta a nyakkendőjét. – De tőled se. Valaki *mástól. Mást* szeret. Nem téged, nem engem. *Mást.* Érted te ezt, Pali bácsi?

Wosinszky kiszedte a kezéből a nyakkendőjét.

– Feküdj le, Sanyikám. Aludd ki magad.

– Hiába. Nem érted – mondta Sándor szomorúan. – Ő már mást szeret. Nem téged. Végleg.

– Feküdj le.

– Rég nem rólam van szó. Ha annak idején elengedted volna tanulni, talán másként néznének ki a dolgok. Vagy akkor se. – Legyintett. – Ha megérted, ha nem, mindegy.

– Nagyon örülök a... találkozásainknak – mondta Irénke.

Wosinszky kacagása nem dübörgött.

– Elment az eszed, kislányom?

Virág rájuk figyelt, de hogy Valika csatlakozott hozzájuk: megint *ugyanúgy* kellett állnia az újságíró oldalán, mint amikor Irénnel osztozott, nem maradhatott szótlan.

– Kicsoda maga?

– Újságíró vagyok. Simon Bálint – tette hozzá a nevet, azzal az arckifejezéssel, amellyel különösen csinos bolti lányokhoz szokott közeledni, ha nemcsak riportírásra készülődött.

– Rólunk akar írni?

– Csak szeretett volna – szólt közbe beavatott kígyómosollyal Valika.

– Azt hiszi, hogy nem merek?

– Azt, Bálint.

I

Az igazgató lábujjhegyen kiosont a konyhába. A kis hűtőszekrény halkan fölzümmögött, amikor kinyitotta az ajtaját. Híg fényesség suhant ki belőle, s szétszóródott a szürkületben. A csorba peremű cserépkorsóból ivott. A tej színére ült föl édes volt, de lejjebb csakugyan savanykás. Nem esett jól, de telt az idő, amíg ivott; nem hagyott benne egy csöppet sem. Becsukta a hűtő ajtaját. Összetömörült a félhomály. Az edényt beletette a mosogatóba. A sündisznó nyalogatni kezdte a tejet; mintha elnyugodott volna kissé.

Kitárta az ablakot. A fák és a dombok fölött már csak néhány lilás folt mutatta a felhők hasa alján, hogy itt járt a nap. A fal mentén lefelé egyre feketült a mélység: csupán sejteni lehetett a nyári régésztábor munkájának a nyomait. Egy darabon kihányták újból a régi várárkot. Iszonyú költség és munka árán gyűjtöttek néhány elkorhadt karódarabot, pár zöld és vörös rozsdával átitatott rögöt meg haszontalan cseréptörmeléket kocsiszám.

A villámhárító az ablakkerettől könyéknyire ereszkedett lefelé. Fölhúzódzkodott a párkányra. Elégedetten állapította meg, hogy a régiek alapos munkát végeztek; háromujjnyi vastag vascövekek tartották a drótot. Belekapaszkodott a legközelebbibe, megrángatta. Kicsiny vakolatdarabka kipöccent a tövéből, de amúgy szilárdan állt. Megnyugodott. Látta magát karba tett kézzel ülni az íróasztala mögött, amint kihallgatja az elképedt zendülőket, akik sosem fognak rájönni arra, hogy miként került oda. És Valikát, amint sikítva menti férfiszemnek már nem való testét a takaró alá a rázúduló fény elől, amelyet ő fog egy kattintással rászabadítani. Az újságíró, a tisztaság és be-

csület edénye, nem győzi majd összekapkodni magát. A vakolatdarab koppanásának hangja rémisztő hosszú idő múlva érkezett vissza. Elvette a kezét a villámhárító tartóvasáról. Érdes rozsdapikkelyekkel lett teli. Összedörzsölte a két tenyerét.

– Ne! – szólalt meg mögötte Keczeli néni. A szobában állt, csak a fejét dugta be. Haja fehéren csillogott a hátulról jövő gyertyafényben. Az arca árnyékban maradt.

– Csak kinéztem – magyarázta Puss kissé zavartan. Leereszkedett a párkányról.

Az egyik kis liliomkéz megfenyegette.

– A halállal nem szabad játszani!

Az igazgató elröstellte magát, amiért egy ilyen vénaszszonytól megszeppent.

– Maga játszik vele!

– Én nem játszom vele – mondta komolyan Keczeli néni.

– Én meg minek játszanék?

– Jöjjön el onnét, és menjen szépen haza.

Az igazgató ledörzsölte az utolsó rozsdamorzsákat a tenyeréről.

– Tudja, mit? Elmegyek. De úgy tartja a kedvem, hogy erre – mutatott az ablak felé.

– Nem szabad.

– Megtiltja? – kérdezte mosolyogva.

Mind a két liliom belebbent a konyhába. Hajladoztak, összefonódtak, majd leereszkedtek Keczeli néni szoknyája elé.

– Nem tudom megtiltani.

– Na látja. – Az igazgató visszaült a párkányra.

– Baja esik – mondta csöndesen az öregasszony.

– Ne vicceljen már! Középiskolai bajnokságot nyertem annak idején szertornából!

– Nagyon félti magát.

– Ki nem félti?
– Fél.
– Hagyja már ezt a butaságot!
– Nem tiszta a lelke.
Puss nevetett.
– Fél, fél, nagyon fél.
– Ki az, aki nem fél soha? – kérdezte könnyedén Puss. Fölállt a párkányra. Jól megmarkolta a keze ügyébe eső cöveket, bemérte, hol van a másik, amelyre majd lépnie kell. Visszaszólt. – Kérem, kapcsolja föl a villanyt, hogy lássak is egy kicsit!
A két liliom elhalványult a sárga villanyfényben.
– Viszontlátásra!
– Viszontlátásra! – mondta fáradt mosollyal Keczeli néni.

2

A tömeg megdermedt Rimus mögött, a tantestület félkaréjában. Mintha mindenki egyetértett volna vele abban, hogy csatlakoznak a zendülőkhöz, ha valóban be kell állniuk a sarokba, egymástól kartávolságnyira, hogy még csak szót se válthassanak, holott éppen beszélgetniük kellene, hogy egymásba kapaszkodhassanak ebben a fölfordult világban. Valójában annyira váratlanul érte őket Rimus Gyula kijelentése, annyira végtelen következményekig nyúló döntések sorozatát tartalmazta (hisz mit is jelent az, hogy föllázadunk?), hogy elfelejtettek a szomszédjukhoz fordulni és megkérdezni: „Mit szólsz ehhez?" Azon vették észre magukat, hogy külön-külön gondolkodni kényszerülnek: „Gyuszi ezt tenné, én mit?" Egyénekre szakadtak, annyi felé, ahányan voltak, ám a döntést egyikük se merte vállalni, mert a másik is hallgatott, a harmadik, a negyedik, a nyolcadik . . . Az igen-nem szakadékból föl-

meredő sziklatűjén kapaszkodtak egyenként, olyan távol egymástól, hogy gondolatban sem üzenhettek, mígnem az idő erejénél fogva várakozásuk döntéssé érett: egyesültek a hallgatás beleegyezésében.

Pór az eltávolodásukat nem, de az egyesülésüket megérezte. Nem bírta tovább az ellenséges csöndet (akárcsak Keczeliéknél a bátyja), és megkérdezte:

– Mit beszélsz, fiam? Elment a józan eszed?

– Tiltakoznak! Mi a fene! – mondta István Pucikámnak. – Amióta az eszemet tudom, részt veszek a mozgalomban, de ilyent még nem láttam!

– Elment – felelt komolyan Rimus. Kuncogtak mögötte.

– Békaügetésben kellene körülzargatni őket az udvaron – dörmögte a tornatanár. – Hússzor, vagy amíg bírják.

– Minden pohár betelik egyszer, gyerekek! – mondta Süle.

– Most kéne kitalálni valamit, István! – súgta Pucikám.

A gyerekek föllélegeztek. Örömükben, hogy gondolkodtak, és maguktól látták be Rimus igazát, hallgatólagos elköteleződésük súlyát nem érezték. Úr vélte magát a legokosabbnak, hisz őt már odafönt megvádolták azzal, amit idelent a többiek elkövetnek, leguggolt a harmadik sorban, és kiszólt.

– Nem vagyunk békák!

Nagy, közös röhögéssel pecsételték meg az egyesülésüket.

– Ki volt az? – kérdezte Pór.

– Én! – mondta Rimus.

– Én! Én! – visított mindenki.

A gondolkodás csípős mustárgáz fellege a tanárokat készült elborítani. Túlságosan régóta ácsorogtak az udvaron ahhoz képest, hogy még mindig nem értek el semmit.

– De mit kellene elérni? – kérdezte például Rozika önmagától.

– Miért nem csinálsz már valamit? – sziszegte a főhadnagy fülébe Süle.

– Mit csináljak?

– Utoljára kérünk benneteket, fogadjatok szót! – kiáltotta Pór.

– Először! – rikkantott lekuporodva Úr.

Újabb röhögés.

– Ne tűrjük! – mondta Jónás Istvánnak.

– Nem is fogjuk.

Túlságosan elvonttá változott a cél, hogy a gyerekeket bekényszerítsék az udvar sarkába. Mért? Most nincsenek jó helyen? Nem csinálnak semmit, csak ácsorognak, és szemtelenkednek egy kicsit. Világos lett, hogy a zendülésen nem értenek egyebet, mint a tétlenséget, amit ugyan nem lehet eltűrni, mivel az a parancs, hogy menjenek be az udvar sarkába, de miért ez a parancs? – töprengett már a tornatanár is.

– Valamit ki kéne találni – motyogta István Sülének.

– Még egy hasonló marhaságot, hogy menjenek be a sarokba! – mordult rájuk Pór.

Jónás hűbéresi kardja gyanánt sokadszor lengette már meg az öklét Sülének. Immár kockázat nélkül: senki se képzelhette tovább komolyan, hogy lerohanják a gyerekeket.

3

Az igazi zendülők megjelentek a kapualjban.

– Itt vannak ! – A tömeg nekilódult. A tanárok rögtön egy csoportba ugrottak.

– Jaj, mi lesz itt! – Pucikám belekapaszkodott István karjába.

– Ne féljen! Ne féljen, amíg engem lát! – Az asszony súlyos volt és lágy.

– Veletek tartunk! – kiáltották az eddigi lázadóknak az eddigi gyávák. A két csapat összekeveredett.

Pórék föllélegeztek, amikor meglátták Vigyázót a diákok között.

– Ezek szerint nincs túl nagy baj – állapította meg Süle.

– Nem hiszem, hogy baja esett volna . . . ö . . . Puss tanár úrnak – csatlakozott hozzá Jónás.

Elébe mentek Vigyázónak. Kicsit oldalazva, nehogy a zsibongó gyereksereg közé keveredjenek. Pór kezet nyújtott, mintha nem tíz perce váltak volna el.

– Jó, hogy látlak végre, Imruskám! Mi van Kornéllal?

– Nem tudom. Elbújt valahol az épületben.

– Ugye megmondtam, hogy nincs itt szükség rendőrre! – mondta a főhadnagy. Süle fölszabadultan veregette vállon.

– Azért nem ártott kijönnöd az udvarra. Tartanak az egyenruhától ezek a kis gazemberek! – mondta kedvesen. Szinte szeretettel nézett az iménti zendülőkre, akik kíváncsian hallgatták Winter, Kocsis meg Rimus és Laduga előadását a történtekről.

– Mégis, hol lehet most? – érdeklődött tovább Pór.

– Valahol a harmadik emeleten – mondta Vigyázó. – Ott látták utoljára. Szerintem Keczeliéknél.

Kiss megállt mellettük, és odavetette, akárha pajtásuk lenne:

– Ott ugyan nincs, zárva az ajtó!

– Hogyan fékezted meg őket, Imrus? – kérdezte Süle.

– Dühöngtek? – Pucikám még mindig István karján csimpaszkodott.

– Szóltam nekik, hogy álljanak meg.

– Aztán? – kérdezte Pucikám.

– Megálltak.

– Első szóra?

Vigyázó bólintott.

– Ennyi az egész?

– Ennyi.

Az igazgatóhelyettesnő ajka lebiggyedt. Röstellte magát, hogy sárkányölő lovagnak nézte a kicsi muzsikust.

– Mit akarhattak tőle? – töprengett Pór.

– Gondolom, amit itt lent – felelt Vigyázó. – Beszélni akartak vele Bakó ügyében meg a parlamentről.

– Ezért kergették végig az épületen? – Pucikám időben visszanyelt egy gúnykacajt, észbe kapván: Pór nem venné jó néven.

Sándorék is leértek.

– No, akkor a gyerekek fölmehetnek a hálókba. A cirkusznak mára vége – szólt Süle Istvánnak.

– Igenis, kérlek. Rögtön intézkedem.

– Gondolom, egyetértesz. – Süle Pór mellé került. – Leghelyesebb, ha most lefeküsznek, kialusszák az izgalmakat. Holnap majd beszélgetünk velük.

– Remélem – mondta Pór.

– Ha időt nyerünk, mindent nyerünk – bölcselkedett Süle. – Egy éjszaka alatt is sokat felejt az ember.

Pór félrevonta.

– Ide figyelj . . . – kezdte.

– Képzeld, Imre – mesélte a tornatanár –, közben ezek is föllázadtak.

– Mit csináltak? – Vigyázó csodálkozva nézett az udvar közepén beszélgető, megszaporodott gyerekseregre.

– Föllázadtak, öregem.

– Hogyhogy?

– Bejelentették, hogy föllázadnak.

– És mit csináltak?

– Semmit . . .

– Nem sok.

– Épp ez az! Megtagadták a parancsot.

– Sorakozó! Sorakozó! Előttem osztályonként sorakozó! – vezényelt István. A nagy boly bozsogni kezdett, kavarogni. Az osztálytársak egymás mellé álltak, de egy tömbben maradt az egész.

– Osztályonként! Nem értitek? Süketek vagytok? Osztályonként sorakozó! Három lépés legyen egy-egy osztály között! – kiabált István.

A gyerekeknek nem akaródzott kiszakadni a közösség biztos melegéből. Külön-külön állt már minden osztály, de egyiket a másiktól csak könyéknyi tér választotta el.

– Ugyanezt csinálták az előbb is – magyarázta a tornatanár. – Süle utasította őket, hogy egymástól kartávolságra sorakozzanak föl abban a sarokban, erre megtagadták az engedelmességet. Hiába próbáltuk jobb belátásra bírni őket szép szóval, hiába szorítottuk őket erővel.

– Adni kellett volna nekik! – Jónás Pató Pál-kard ökle haszontalanul csüngött.

– Miért kellett beállniuk a sarokba? – kérdezte Vigyázó.

– Ráadásul kartávolságra . . .

A tornatanár és Jónás összenéztek.

– Hogyhogy miért? – kérdezték egyszerre. – Ez volt a parancs! – tette hozzá Jónás.

– Miért kellett ilyen parancsot kiadni?

– Hogyhogy miért? – kérdezte nemcsak Jónás, de a tornatanár is, aki pedig már elgondolta egyszer magától Vigyázó kérdését, de kimondani képtelenségnek tartotta, különösen most, amikor vége a zendülésnek.

– Ezért lázadtak föl? Ez volt a lázadás? – faggatózott tovább Vigyázó.

– Ugyan! – legyintett Jónás. – Már akkor bennük volt az ördög, amikor lejöttek az udvarra.

– Követeltek valamit?

– Mi lesz? – kiáltotta István.

– Azt . . . hogy is – Jónás a tornatanárhoz fordult segítségért.

– Meséltem már neked – mondta a tornatanár. – Először úgy tettek, mintha nem akarnának semmit, aztán az első parancsot megtagadták . . .

Jónás a szavába vágott.

– És kikérték maguknak, hogy mi, vagyis az igazgató úr, parancsolgasson nekik!

– Nem kell nekik parancsolgatni – mondta Vigyázó.

Nem volt alkalmuk meglepődni, egymásra csodálkozni, visszadobni a kesztyűt, mert hirtelen nagy csönd támadt az udvaron. Géza és vezérkara – Ladugával és Rimussal kiegészülve – kilépett a sorból. Egyszerűen elmentek a hadonászó Polcz István mellett, hiába kiabált rájuk.

– Mi ez már megint! Hova mentek?!

Bakóék meg sem álltak Süléig, aki mosolyogva és megokosodva vált el Pórtól; éppen Rozikát vigasztalta könnyedén, hogy melegítse csak a halat nyugodtan, fog ízleni mindenkinek.

– Kívántok még valamit? – kérdezte Bakóéktól.

– A parlament ügyét szeretnénk megbeszélni az igazgató úrral. Valamennyien egyetértünk abban, hogy csak akkor van értelme megtartani, ha a viták a valódi problémáinkról szólhatnak.

Pór bátorítólag mosolygott Sülére, aki előhúzta zsebéből a diáktanács jegyzékének tépett darabjait.

4

– Itt is zűr van – szögezte le az újságíró, amikor leértek az udvarra. Mindenki láthatta a békések és békétlenek első egymásra találását. Sándor előreimbolygott, Wosinszky lefogta a lányát, aki ment volna utána.

– Menj haza, kicsikém! Menjünk haza, nem való ez neked!

Irén a fejét rázta.

– Milyen haszontalan vagy! – szólt rá gúnyosan Virág. – Fogadj szépen szót apukádnak!

Wosinszky rámordult.

– Ne hülyéskedj!

– Jól van! Nehogy engem is bekapj! – ránevetett a társaira. Ezúttal Valika pirongatta meg.

– Én a helyedben nem örülnék ennek a fölfordulásnak.

– Bocsánat, igazgatóné asszony.

– Gyere már, Irénkém! – mondta szelíden Wosinszky.

– Ezt mint tanár mondtam neked! – Valika a gyér lámpafényben hatvanévesre öregedett. Összehúzta a szemét, hogy maradék tündöklését is eltakarja, ajkát beszívta, hogy még keskenyebbnek lássék.

– Látja, milyen szigorú hozzám mindenki? – búgta Virág az újságírónak.

– És maga ezt a bánásmódot egyáltalán nem érdemli meg! – nevetett vissza a fiatalember.

– Ez kivételes helyzet – mondta szigorúan Valika. – Maga nyilván jobban ismeri nálam azokat a bolti lányokat, titkárnőket, akik kötelességükön felül *kedvesek* szoktak lenni a vevőkhöz, ügyfelekhez, kollégákhoz. Nálunk ezt a vendégszerető tisztet önkéntes alapon Virág látja el. Megértheti azonban, hogy a mostani helyzet erre nem ad sem időt, sem lehetőséget. – Otthagyta őket.

– Puff neki! – mondta az újságíró. Virág lángba borult arcát látva átvállalta a sértést: – Ezt jól megkaptam!

Irén lelkesen nézett Sándor után, Virág ráförmedt:

– Mit bámulsz!?

Wosinszky elébe állt.

– Befogod a szádat és hallgatsz, amíg jól van dolgod!

– Átölelte a lánya vállát. – Gyere, kincsem. Nem szeret itt bennünket egy se.

– Ne haragudj, apa . . .

– Dehogy haragszom, kicsikém! – Sándor felé mutatott. – Látod, tán már ki is estél a kótyagos fejéből. Nem való még neki asszony. Mit tudhatod, hogy kit hagyott odahaza a falujában vagy ott, ahonnan jött!

– Azt szeretném mondani . . .

Wosinszky nem hagyta.

– Olyan részeg, hogy nem is tudja, mit beszél!

– Nem számít . . .

– Holnapra elfelejti!

– Mégis igaza van.

– Alszol egyet, és holnap reggelre te is elfelejted.

Irén csöndesen ingatta a fejét. Virág és az újságíró keserűen ismerte föl a másikban élete örök-ugyanaz dézsávüjét. Mit mondhattak volna? Wosinszky kibocsátott egy brummogó nevetést.

– Dehogynem, kislányom! Mindent elfelejt az ember!

– Te elfelejtetted anyáékat?

Az öreg tanár ajka kinyílt. Valahogy meghallotta az udvar túlsó feléről Süle szavait: „Még egy éjszaka is sokat felejt az ember."

– Az más – felelte száraz torokkal.

– Ami fontos, azt nem felejthetjük el – mondta Irén. – És ő fontosat mondott . . .

– Egy részeg!? Ha ő azt mondja, hogy ne szeress, hát nem szeretsz?

Irénnek el kellett volna mondania (nem azt, ami Sándor és őközte a Károlyi-kertben történt annak idején a *valóságban*) mindent, ami a szívében mesés nosztalgiaként megmaradt; legkivált arról kellett volna mesélnie, hogy az ő számára Sándor nem az, akinek most mutatkozik, hanem sivár életének legszebb ábrándja, amelyet egyáltalán nem

érint a személy valóságossága, sőt maga a személy se, hiszen az egésznek a lényege a *mi lett volna, ha* . . . éltető álma. Akkor kellett volna erről beszélnie, amikor az álom még kézen fogva járt a valósággal: amikor apja fölbontotta az egyetem értesítését, amelyben a sikeres írásbeli után a szóbeli vizsgára hívták. Vállalnia kellett volna apja fenyegetését (nem többet, mert úgyse tudta volna állni), hogy ha elmegy, tőle semmi támogatást, még útiköltséget se kap, látni se akarja soha többé. Nem mert harcolni, csak célzásokkal, kaktusznyelven döfködték egymást esztendők óta. Most is csak ennyit mondott:

– Szeretlek, apus, tudod, hogy szeretlek, és nincs senkim rajtad kívül – lehajtotta a fejét –, de ha itt maradok a faluban, soha nem is lesz.

Most Wosinszkynak kellett volna hallgatnia, de ő sose bírta a csöndet.

– Nem mondhatod, hogy én nem . . . én mindig, mindent . . .

Irén megfogta a kezét.

– Tudom. Ha akarod, most hazamehetünk. És nem is hagylak el igazán, apus. Csak elmegyek néhány nap múlva, hogy kipróbáljam, mi végre maradtam le arról a hajóról.

5

– Erről lenne szó? – kérdezte Süle.

– Igen. – Géza csak egy pillantást vetett a papírrongyra.

A gyerekek közelebb húzódtak, a tornatanár mély lélegzetet vett egy harsány kiáltáshoz, de Pór leintette.

– Egyelőre nincs erre szükség.

– Hadd menjek elétek – mondta Süle, és úgy is tett, sőt megfogta egyfelől Géza, másfelől Anna vállát. – Amíg ti

odafönt voltatok, az iskola élére új vezetőség került, amely szeretné elkerülni a régi hibáit.

– Újakat fog elkövetni – dünnyögte Pucikám.

– Meglehet, Erzsikém – mosolygott rá Süle –, de ha ezután *valamennyien* összefogunk a diáksággal a közös célok érdekében, akkor előrébb jutunk. – Bakó felé fordult. – Első teendőnk volt alaposan áttanulmányozni ezt az írást, amely, sajnos, már ilyen állapotban került hozzánk. Bizony, több részlete csupán igazságtöredékeket, olykor tévedéseket, gyerekségeket tartalmaz, a megfogalmazása is kissé hebehurgya, meggondolatlan, mégis, hogy egy mondattal fejezzem ki magam: az iskolavezetés és a tantestület nevében köszönöm, hogy megírtátok!

Mindenkinek leesett az álla. Pór fensőbbséges derűvel tekintett végig az elnémult tömegen. Még a talpak alatt se csörgött a sóder, pedig ezt a meglepetést nem lehetett mocorgás nélkül kibírni. Jónás szólalt meg először, Rozika fülébe suttogta:

– Micsoda esze van!

Süle formába lendült. Az agyában gomolygó könnyű borgőz mintegy megemelte; megnőtt, fölemelkedett, szinte csak azért fogta Géza és Anna vállát, hogy el ne szálljon. Szónokolt nagy hevülettel.

– Nyílt, őszinte, demokratikus légkört akarok teremteni az iskolában. Légkört, értitek? – dicsősége csúcsáról a diákbizottsági tagok arcába hajolt. – Olyan légkört, amelyben folytonos, élő eszmecsere létezik diák és tanár között, a leglényegesebb problémák őszinte megvitatásának jegyében! Folytonos és őszinte! Ez a két szó a leglényegesebb. Ha mindig őszinték, szókimondóak leszünk, akkor közös ügyeink nem fognak a fejünk fölé tornyosulni egy-egy diákparlamenti ülés előtt, és a folytonosság lehetővé teszi számotokra, hogy gondjaitokról ne csak a parlamenti mentesség páncélja mögé bújva beszéljetek, hanem bár-

mikor, vagyis akkor, amikor a gondok fölmerültek. Láthatjátok, hogy olyan iskolát szeretnék, amelyben, ha úgy tetszik, nincs is szükség parlamentre mint formális vélemény-nyilvánító fórumra, ha ti is úgy akarjátok, hogy ezután folytonos, őszinte, építő szándékú eszmecsere folyjon az iskolában. – Anna szeme közé nézett.

– Hogyne, mi mást? – mondta a lány.

– A tantestület és az iskolavezetés úgy döntött – folytatta Süle –, hogy észrevételeiteket nyomban kivizsgálja, és szükség, lehetőség szerint orvosolja. – Fölmutatta a papírrongyokat. – Engedelmetekkel nem megyek végig szó szerint az egyes pontokon, inkább összefoglalom az egybetartozókat.

Ööö . . . fegyelmi helyzet. Az iskolavezetés a diákbizottság bevonásával új házirendet fog alkotni, gondosan ügyelve arra, hoy a jövőben ne kerüljön sor a hazautazás indokolatlan megtiltására, arra, hogy bizonyos fegyelmezetlenségeket különmunkák végeztetésével büntessünk. Az ilyen jellegű és már kiszabott büntetések végrehajtását fölfüggesztem. Az új iskolavezetés rendkívül fontosnak tartja, hogy a diákság családi kapcsolatai ne lazuljanak meg, de ugyanilyen fontos az is, hogy a munka meg a büntetés fogalma ne kapcsolódjon eggyé a fejetekben.

A tantestülethez való viszony. Diákönkormányzat, KISZ, nyaklevesek, magáncélra végzett társadalmi munkák s a többi. Ilyesmi nem fog előfordulni a jövőben. Ide tartozik, hogy valóban akad javítanivaló a mi munkánkban is, gyerekek, nemcsak a tiétekben. Egyet mondok. Puss igazgató úr már nem tölti be a tisztét, és mi – hátranézett a tanárokra – valamennyien vizsgálatot kértünk önmagunk ellen. Vizsgálatot, hibáink föltárása, munkánk megjavítása végett. – Pór Menyusra nézett tiszteletteljesen, és kissé meghajolt.

Pór előbbre lépett, jobbját fölemelte, jelezve, hogy átvette a szót.

– A vizsgálatot rövid időn belül lefolytatjuk, és a tények, szigorúan csak a tények – följebb emelte a kezét – alapján fogunk dönteni. Meggyőződésem, hogy az igazgató úr valamennyi észrevételetekre megfelelő választ adott – körülnézett, és akinek elkapta a tekintetét, az bólintott, némelyek azt is mondták: „Igen." – Nem lehet akadálya annak, hogy most ti lépjetek a rend, a nyugalom helyreállítása érdekében.

– Mi nem is akartunk rendbontást – mondta Anna.

– Nem, dehogy – rázta a fejét a vezérkar többi tagja. Géza hallgatott. Zúgott, bozsgott az udvar. „Győztünk!" – néztek kevélyen az iménti zendülők az iménti gyávákra. Úr Jancsi néhány szájtáti elsősnek megjegyezte: „Látjátok, ha mindnyájan összefogunk, még ők se csinálhatnak semmit!" Süle folytatta.

– A mi iskolánk bentlakásos, így valamennyiőnk otthona is; tehát egy családként kell viselkednünk. Családi ügyeinket intézzük családon belül. Ezért egyet kérek tőletek. Közös szennyesünknek azt a részét, amelyet itt most együttesen tisztára mostunk, ne teregessétek ki holnapután idegenek, kívülállók, a diákparlament vendégei előtt. – Pontos érzékkel megfogta Anna karját. – Így lesz, *szép lány?*

– Igen, persze. – A többiek felé fordult, akik megkönnyebbültek, hogy a lány jelenti be helyettük a békét.

Pór nem hagyta hallgatni őket.

– Tehát megszavazzátok, hogy a fönt maradó kérdések kerüljenek a parlament elé?

– Igen, természetesen – mondták Anna után Gécziék. Most Anna könnyebbült meg; lám, engedelmeskednek neki! Hirtelen megérezte Géza távollétét. Ott állt ugyan mellette, a földet bámulta, és a cipőjével vonalakat huzi-

gált maga elé. Amióta az akció elkezdődött, test nélküli üggyé változott számára – és ezt csak ebben a pillanatban sejtette meg –, nem az a fiú volt többé, akivel csókolózni szokott a báróék elhanyagolt mauzóleumában, a szertárakban, akivel a múlt szombat éjszakáján kiszökött, hogy a holdvilágnál fürödjenek a Kaposban. Mintha iszonyú rég lett volna a tegnap, amikor ugyanígy álltak egymás mellett az igazgatói irodában Puss előtt, és ő nem bírta ki, hogy meg ne szorítsa a kezét. Én-mindig-veled-vagyok szorításának volt egy önmaga által se tudott motívuma: az, hogy Géza ne csak kettesben nevezze szépnek, de az igazgató is tudja meg, hogy együvé tartoznak. Most hideg ujjakkal érintette meg a fiú kezét.

– És Bakó? – kérdezte bizonytalanul. A fiú neve úgy hangzott a szájából, mint egy mutató névmás.

Süle Pórra nézett; finoman összemosolyogtak. Iménti bizalmas beszélgetésükön az ő kérdésére Menyus azt felelte: „Mindent a maga idejében. Majd foglalkozhatsz vele is, a többi főkolompossal is pár nap múlva." Újra *előadta* szalámiszeletelő mozdulatát, amely a bátyját nem elégítette ki. Süle szerette az effajta jelbeszédet.

– Meg fogjuk vizsgálni az ügyét – mondta kedvesen. – Remélem, sikerül igazságos döntést hoznunk.

– Minden rendben lesz – súgta Anna Gézának, mert úgy érezte, hogy mindent *elintézett*, és valami azt súgta neki, hogy semmi sincs rendben. Géza meg is kérdezte:

– Mi lesz rendben?

– Minden, apókám, minden!

– Gondoltad volna? – kérdezte Kiss Géczitől.

– Győztünk, fiúk! – szólt hátra nekik Anna.

Szájról szájra szállt a szó. Pór és Süle elégedetten nézte a gyerekeket. Pucikám semmit se értett.

– Eddig se volt sok esze Gyurkának, de most azt a keveset is elvesztette.

– Menyus kipótolta – mondta neki komolyan Vigyázó.

– Pedagógiailag őrület, amit csinálnak! – prüszkölt az asszony.

– Micsoda szempont! – Vigyázó nem mosolygott.

– Már maga is szellemeskedik, Imre. – Pucikám mérgesen elfordult tőle.

Pór fölemelte a hangját.

– Hadd kérjek valamit tőled, Gyurkám!

– Parancsolj – mosolygott Süle készségesen.

– Engedélyezz a gyerekeknek ma estére rendkívüli kimenőt – megnézte az óráját –, mondjuk kilencig.

Ezekben a pillanatokban Süle mindent megérzett és megértett.

– Rendben van, de kilencre mind itt legyetek!

– Tapsoljuk meg az igazgató urat! – kiáltotta Pór, és elsőnek csapta össze a tenyerét.

Csak egy másodpercig tartott az újabb meglepetés csöndje.

Tapsoltak. Az az igazság, hogy tapsolt mindenki: a gyerekek, aztán a fölnőttek közül is egyre többen, legelőbb Jónás meg Polcz István. Csak Bakó Géza nem tapsolt.

– Mi bajod? – kérdezte tőle Anna. – Győztünk, nem látod, hogy győztünk?!

– Én ritkán tapsolok – morogta Géza.

– Szaladjatok! – kiáltotta Pór.

Kiürült az udvar. Anna még megkérdezte Gézától, hogy csalánra pisált-e, de elsodorták őket egymástól. Annát mint diadalmas vezért a lázadók és a gyávák együttese az élre állította ismét, ő pedig úszott a nagy, közös mámorban, mit érdekelte a duzzogó, aki az ő győzelmében is kivetnivalót szimatol. Gézát pedig kivetette magából az ujjongó tömeg; a kapualjon még átsodorta, aztán letette a

kocsifölhajtó kerékvető kövénél. Csak Rimus maradt mellette, a többiek úgy nyargaltak keresztül a parkon, mint az őszi szél.

– Mehetünk vacsorázni – mondta Pór, és átölelte Sülét.

6

Wosinszky és a lánya meg Sándor kivételével mindenki megindult a klub lépcsőjén lefelé.

– Hála istennek, hogy minden rendbe jött végre – mondta Rozika a férjének.

– Nem rajtad múlt – morogta Jónás.

Süle és Pór Menyus előreengedték Valikát. Az asszony a sógorára nézett.

– No és Kornél? Mi lesz Kornéllal?

– Majd előkerül, rossz pénz nem vész el! – szellemeskedett Süle.

– Találunk neki helyet, Valikám – mondta Menyus. – Az ő gazdag tapasztalatait nem nélkülözheti az oktatásügy. A városnál is, a járásnál is van üresedés. Meglásd, jobban fog feküdni neki az elméleti irányító munka, mint az itteni gyakorlati.

– Nem úgy gondoltam – mondta Valika –, nem úgy . . .

– Rossz pénz nem vész el! – ismételte Süle. Már leért a lépcsőn, de még kilátott az udvarra: Sándor ott állt egyedül a szürkülettől piszkossárga lámpafényben. – Viszont vele mi lesz? – kérdezte Pórtól. Pór megvonta a vállát.

– Hát ugyanaz – mondta Bakóékra célozva.

– Akkor ma este még a barátunk. Lehozom.

Virág a mindig-az-a-legrosszabb-ami-éppen-van állapotát élte az újságíró mellett. Semmi kedve nem volt ahhoz, hogy egész estére bezárkózzék vele két székre, egy asztal mögé, egy tál halascsusza társaságában. Pontosan tudta a

reá váró este minden mozzanatát; már a kapualjban fölfedezte, hogy az újságíró hajszálra olyan, mint ő, és neki csömöre volt önmagától; akár a vörösen párolgó tálak körül terpeszkedőktől . . .

– Gyere, aranyoskám – szólt rá kedvesen Rozika, miközben egy teli tállal elsuhant mellette.

Nem mozdult.

– Állva eszünk? – kérdezte a szellemes újságíró. Ő is tisztában volt vele, hogy ma se fog történni semmi, ami más napokon nem eshetne meg.

– Üljünk le, Bálintkám – Pór Menyus belekarolt az újságíróba.

Virág Valikát kereste a tekintetével, hogy biztassa: vinné magával az újságírót, az övé, ő fogta, de az exigazgatóné elfordult, és úgy tett, mintha érdekelné Jónás fecsegése arról, hogy Süle *igazgató úr* alatt is ugyanolyan jól megy majd a dolga mindenkinek, mint eddig, és a jelek szerint a hal is kibírta a fölmelegítést.

– Jöjjön már! – fogta meg a karját az újságíró.

Szó nélkül megfordult, és fölszaladt a lépcsőn.

7

– Nézd, Sándor – Süle otthonosan könyökölt az újságíró autójának tetején –, én tudom, hogy ért itt nálunk néhány rossz benyomás téged, de te is tudod, hogy rögtön az első nap elkövettél egy csomó olyan baklövést, amilyet kipróbált, tapasztalt pedagógusoknál se nézhetünk jó szemmel.

Sándor mélyeket lélegzett, hogy a tiszta, esti levegő fölfrissítse.

– Ki akarsz rúgni, mint az elődöd? – kérdezte lassan.

Süle kihúzta magát, leporolta a könyökét.

– Ha ez lenne a szándékom, ezzel kezdtem volna.

– Akkor kezdjed. Vagy folytasd. Vagy amit akarsz.

– Belátom, megértem, hogy cudar helyzetben vagy. Egész tanári pályádba kerülne, ha innen el *kellene* menned, ez persze nem zárja ki azt, hogy önként dönts így, a magad jószántából.

– Egyszóval kirúgsz.

– Egyetlen szóval se mondtam – nevetett Süle. – Ha itt maradsz, úgy vedd figyelembe, hogy én más iskolát akarok csinálni, mint amilyen itt – hátralesett – Kornél idejében volt. Hallhattad, amit a gyerekeknek mondtam.

– Hallottam.

– Na látod. Szükségem van olyan munkatársakra, akikkel az elképzeléseimet megvalósíthatom. Akikben van türelem átvészelni az első időket, akik ismerik a mit-mikor-kivel-hol-hogyan-miért törvényét, akik hajlandók vállvetve küzdeni velem az új, demokratikusabb iskola megteremtéséért, amelyben diák és tanár jól érzi magát, örömmel dolgozik. – Sándor zsibbadt vigyorgása lehűtötte szónoki hevét. – De ha távozol, nem gördítek akadályt eléd. Sőt! Minthogy pénzbe sem kerül, a legjobb javaslatokkal támogatlak. Rosszakaród nem vagyok. Tanárként, igazgatóhelyettesként nem nézhettem jó szemmel a mai ténykedésedet, de magánemberként érzek bizonyos ösztönös szimpátiát irántad. Látod, őszinte vagyok. Igaz, Virágom?

Sándor észre se vette, hogy a lány fölbukkant mellettük.

– Nem lehet másként.

Virág rámosolygott Sándorra.

– Gyere!

– Dajdajozunk egyet az örömre? – kérdezte Sándor.

– Az is kell az élethez – mondta Süle, és bement a klubba.

– Talán nekünk is tartogat valamit ez a nap – dorom-

bolta Virág. Talán Sándorral másként lesz, mint ahogy mással szokott lenni... Még minden megváltozhat... Hogy a rossz emlék se fátyolozza a jelent, elfelejtette az összes délutáni árulását. – Jól fogjuk érezni *magunkat*, meglásd. Minden másként lesz. Jobban. És az erős halászlé majd közömbösíti a gyomrodban a bort – tette hozzá mosolyogva.

– Elmegyek – mondta Sándor.

– A kis vipera Wosinszky után? – sziszegte kedvesen a lány. – Pali bácsi már csak téged vár.

– Elmegyek – ismételte Sándor.

Virág megijedt.

– Az iskolából?

Sándor nem válaszolt.

– De hová?

– Egyelőre csak a szobámba. Lefekszem.

– Segítsek? – adta föl minden női tartását Virág.

– Miben? – kérdezte Sándor, és otthagyta.

8

Az erkélyt tartó két kőszűz közti mellvédre könyökölve Bakó Géza beszélgetett Rimus Gyulával. A többieknek már a hangjuk se hallatszott. (A zenegépet bőgették a cukrászdában, bizonygatták egymásnak a hősiességüket. Géczi főhelyre ültette Annát, Kiss pedig elővette a dugipénzét, hogy a lány rendeljen belőle magának azt, amit akar.)

– Ezért megyek el – mondta Géza. – Meg hát engem ne rúgjanak ki. Ezt az örömet nem szerzem meg nekik.

– Süle azt mondta... – szólt csöndesen Rimus.

Bakó közbevágott.

– Ugyanolyan jól ismered Sülét, mint én.

– Hát igen.

– Kaptam tőle egy hetet, nehogy megfázzon a parlamenten. Legföljebb kettőt.

– Azt hiszem, hogy itt nekem se terem sok babér – mondta Rimus. – Én azért kivárom. Vesződjenek velem egy kicsit.

– Gyerekek! Segítsetek! – hallatszott messziről vitéz Budai hangja. – Az igazgató úr! A lába!

– Csak nem ugrott le valahonnan? – kérdezte Bakó.

Elszaladtak.

9

Sándor a szobája ajtajában Keczeli néni sóhajtozását hallotta.

– Uramisten! Én vagyok az oka! Én akartam, hogy leessen. Uramisten! – Nehezen küzdött a síkos lépcsőkkel a kicsi, törődött öregasszony, amint lefelé igyekezett.

Amikor Sándor az ablakon kinézett, Budai már a két fiúval együtt cipelte Pusst. Éppen alatta jártak, amikor Bakó Géza harmadszor szólította Pusst tanár úrnak.

– Ezt is fölvéssük a rovásodra! – nyögte Puss, és ellökte őket magától. A fiúk szétrebbentek. Puss lépett egyet, elesett. A másik három meg álldogált körülötte, és várta, hogy mi következik.

Vége

ISBN 963 15 0683 5

FELELŐS KIADÓ A SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ IGAZGATÓJA
FELELŐS SZERKESZTŐ Z. SZALAI SÁNDOR. MŰSZAKI VEZETŐ JÁNOSA ISTVÁN
MŰSZAKI SZERKESZTŐ MEZŐ ZSUZSA. A VÉDŐBORÍTÓN BERKI VIOLA RAJZA.
A SZERZŐ FÉNYKÉPÉT GAÁL ZOLTÁN KÉSZÍTETTE. MEGJELENT 1976-BAN,
14,6 (A/5) ÍV TERJEDELEMBEN. MSZ 5601–59 ÉS 5602–55 SZ 2532–h–7677

75.3694 ATHENAEUM NYOMDA, BUDAPEST
ÍVES MAGASNYOMÁS
FELELŐS VEZETŐ: SOPRONI BÉLA VEZÉRIGAZGATÓ

„Legszívesebben mellőzném a fényképet is . . .
Születtem: 1942-ben, Decsen.
Iskolai végzettségem: jogi egyetem.
Vágyam: hogy ugyanarra tudjak gondolni, mint honfitársaim.
Három gyermekem van.
Eddig megjelent könyveim: *A szoba* (regény, 1970), *Emberkert* (elbeszélések, 1971), *Indulatos jelentések* (szociográfiai tanulmányok, 1973), *Megváltó* (regény, 1974), *Csata minden áldott nap* (regény, 1975)."

CZAKÓ GÁBOR

20,– Ft

CZAKÓ GÁBOR

Iskolavár

A gazdag cselekményű regény színtere egy bentlakásos szakközépiskola, ahol az önkényes vezetés miatt felborul a rend. A diákzendülés forgatagában tárul fel a csak látszólag egységes tantestület élete is. Különcök, jóindulatú tévelygők, kicsinyes számítók és valamiért még rajongók mutatkoznak meg, s közülük néhányan eldobják álarcukat, amikor az újonnan érkezett, fiatal tanár felkavarja „megszokott nyugalmukat".

Nem szatíra ez, hanem a higgadt bírálat igényével íródott mű. Ennek megfelelő a befejezése is: a visszás körülményekből adódó kompromisszum. Ahogy a közszellemre is rátelepszik néha a megalkuvás légköre, részint a személyi összefonódások miatt. A hiba mindenekelőtt az emberek szemléletében, magatartásában rejlik – sejteti az író. Jellemük gyengeségében, kényelmességükben, hamis önismeretükben. Így igaz és megdöbbentő a tabló – az átmeneti megoldásokkal, helycserékkel.

A nyelvi leleményeken kívül a drámaibb fokozás is élénkíti az események menetét, s az egészet átszövi a beteljesületlen – félig szomorú, félig komikus – szerelem ígérete.

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ